Thesaurus Euonymi Philiatri de remediis secretis, liber physicus, medicus, et partim etiam chymicus, et oeconomicus in vinorum diversi saporis apparatu, medicis & pharmacopolis omnibus praecipuè necessarius, nunc primum in lucem editus ... / [Konrad Gesner].

Contributors

Gessner, Conrad, 1516-1565.

Publication/Creation

Tiguri : Per Andream Gessnerum f., 1554.

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/eb8bhy56

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

wellcome collection

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

I · H · L ·

1554

GESNER
1554

2777 • L. XLI.
K A 16/8
3

Der Autor des Buches
ist Conrad Gessner von Zürich.
1516 – 1565.

Conf. Ferguson, Bibliotheca chemica, der einen etwas anderen Titel angibt und auf Brunet verweist.

— E.O.
1921.

Vergl. Brunet 2.1565.

DR. ERNST DARMSTAEDTER
No. 582
COLLECTION

Dr Ernst Darmstaedter

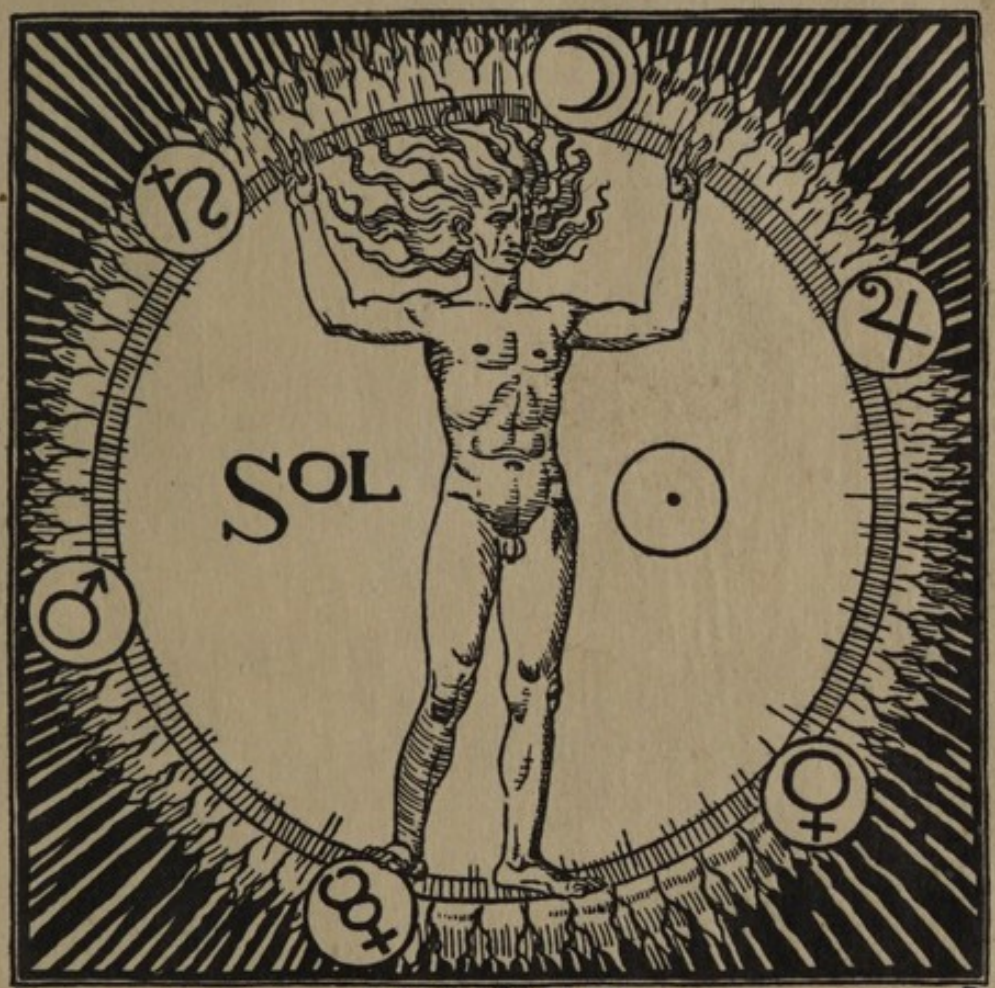

EX LIBRIS

Dr. ERNST DARMSTAEDTER

Michael Sidler. [Gessner] 7044 9

THESAVRVS EVONYMI PHILIATRI DE REMEDIIS SECRETIS, LIBER PHYSICVS, MEDICVS, ET partim etiam Chymicus, & œconomicus in uinorum diuersi saporis apparatu, medicis & pharmacopolis omnibus præcipuè necessarius, nunc primum in lucem editus.

Argumentum copiosius sequens pagella continet.

TIGVRI PER ANDREAM Geßnerum F. Anno Domini

M. D. LIIII.

ARGVMENTVM.

DE remedijs ſecretis hunc librum inſcribere placuit, quòd de illis medicamentis doceat, quæ nó integra & in ſubſtantia ſumuntur aut applicantur, ſed puriore ſui parte, hoc eſt liquoribus, aquis, oleis aut ſuccis ſecretis ſiue abſtractis per deſtillationem aut alios modos artificioſos. Deinde etiam quod ſecreta, arcana, & pauciſsimis hactenus cognita remedia, quæ empirici quidam tanquam myſteria occultabant, contineat quàm plurima. Non ſolum autem de medicamentis iſtis ſingulatim & empiricè tractat, ſed logicè etiam ac methodicè, hoc eſt de præparationibus et compoſitionibus eorum in genere. Hæc lucubratio noſtra ſi approbata fuerit uiris bonis & eruditis, meditabimur etiam alterius libri æditionem de experimentis & raris quibuſdã remedijs, quæ integra uel in ſubſtantia ſua uſurpantur.

CLA-

CLARISSIMO VIRO D. NICOLAO ZERCHINTÆ Bernensi, Euonymus Philiatros S. D. P.

HVNC de secretis remedijs siue librum siue centonem, quem partim ex libris diuersis, excusis, manuscriptis, Latinis, Germanicis, Gallicis & Italicis, collegi, transtuli, in ordinem digessi: partim ex obseruationibus propriis confeci, tuo imprimis nomini, clarissime Nicolae, inscribere volui: quoniam & in bonis literis te excellere: nec earum cultum per magistratus honorem, quem in clarissima Rei pub. Bernensis ditione Sabaudica gessisti, tibi imminutum esse, & bonos studiosośq; homines summa humanitate ac beneuolentia te dignari: & de hac præcipuè rei medicæ parte, quæ circa stillatitios plantarum liquores versatur, iudicium ferre posse, iandudum cognoui. A quo tempore etsi nulla familiaritas propter locorum interualla tecum intercedere mihi po

tuit, ſemper tamen non ſolum maximi te feci, ſed etiam amaui ſummopere, ita vt ſæpe huius animi, quo erga te afficior declarandi, occaſionem quæſiuerim. Quod ſi id in præſentia commodè facio, eſt quod gaudeam & gratuler mihi. ſin minus, tu tamen voluntatem noſtram boni conſules: & quicquid pro iudicio tuo & experientia, quibus plurimum potes tum alijs tum his in rebus, emendandum aut quouis modo mutandum deprehenderis, admonebis me, ſi me amas, quàm liberrime: ſi quid etiam his noſtris adijcere de tuo poteris, quod non dubito, id quoq; candidè, ingenuè, ac libcraliter vt facias, per illum quo te proſequor amorem, et publicam rei medicæ ſtudiorum vtilitatem, etiam atq; etiam te oro.

Vale quam fœliciſſime.

AD LECTOREM
præfatio.

1. De liquorum & oleorum ſtilſatitio rum inuentione.
2. De ſcopo huius libri. De quo plura etiam dicuntur circa finem præfationis.
3. Laus eorum qui quæ optima & effi caciſsima habent remedia, cómunia eſſe uolunt.
4. Quantum in omni re apparatus referat.

CHymiſtica ars (quam chymiam, alchimiam, alkimiã, chemiam ut Suidas, & alchemiam uocãt) multa humanæ uitæ utilia inuenit, & in re medica quoq; mira quædam & laude digna, ſi quis rectè & diligenter paret. nã medicorum & pharmacopolarum uulgarium, imperitia, auaritia, aut negligentia factum eſt, ut pleræque huiuſmodi præparationes contemnantur: & meri

tò quidem si ea respicias quę ipsi parãt: immeritò, si artem ipsam, quæ certè & pulcherrima & utilissima est: id quod in causa mihi esse uidetur cur tam diu latuerit, & serò admodum usurpari cœperit. Sunt qui ad Hieronymum Brunsuicensem, qui ante annos circiter septuaginta medicinam Argentorati factitauit, aquas, ut uocant, & liquores & olea è medicamentis simplicibus ui ignis eliciendi originem referant: sed illi multum falluntur. non enim ab illo inuenta hæc ars est, sed lingua nostra Germanica conscripta & euulgata primum. Meo quidem iudicio tam uetus hoc inuentũ est, quàm ipsius chymiæ, quam ab hominibus Punica siue Arabica lingua usis primum celebratam & literis proditam existimo, paulò post Græcorum medicorum ætatem, illorũ dico qui ultimi ferè scripserũt, ut sunt Aetius, Oribasius, Actuarius, Psellus. In Italiæ quibusdam bibliothecis hodieq; extant Græcorum quorundam recen-

recentiorum de chymia scripta, & nominatim Stephani cuiusdam philosophi : item liber inscriptus de mutatione metallorum, quæ uulgò chymia dicuntur, siue arcymia. Auicennæ etiam de alchymia ad Assem philosophum liber habetur. Geber nepos nescio cuius magni Mahumetis, qui ueluti dux & princeps huius scientiæ celebratur, qua uixerit ætate non facile dixerim. Quanquam non illum primum huius artis inuentorem, sed illustratorem fuisse existimo. Hic in opere quod summæ perfectionis inscribitur, de destillatione in genere multa pulchrè differens uarios destillandi modos ferè omnib. notos esse scribit, nimirum ut uetus quoddam suo etiam seculo, non recens quoddam inuentum. Recentiores quidam non solum Alberti Magni, & diui Thomæ, & Rhazæ ac Auicennæ medicorum Arabum, sed etiam Aristotelis, Platonis & Salomonis de alchymia scripta, aut certè mentionem

eius ab ipsis factam, referunt. quibus ego parum adhibeo fidei, nō quod hoc studium recentius putē, sed certe philosophis istis aut ignotū aut nusquam memoratum. Sunt qui omnia poetarū figmenta, & præcipue illud de uellere aureo ab Argonautis quęsito, ad chrysopœiā seu artem de mutatione metallorum argutè interpretentur. Alij etiā altius ascendunt, & primos statim à cō dito mundo homines eius authores faciunt. Sunt qui simpliciter antiquissimam faciāt, deq; primis inuentoribus nihil certum haberi asserant. Patauij in Italia nostro seculo repertum est monumentum uetustissimum, nempe urna fictilis, cum inscriptione huius hexastichi:

Plutoni sacrum munus ne attingite fures,
Ignotum est vobis hoc quod in vrna latet.
Nanq; elementa graui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olibius.
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne pretium tanti depereat laticis.

Intra

Intra hanc urnam erat altera urnula cũ inſcriptione horum uerſuum:

Abite hinc peßimi fures.

Vos quid voltis cum voſtris oculis emißitijs?

Abite hinc voſtro cũ Mercurio petaſato caduceatoq;.

Maxumus maxumo donum Plotoni hoc ſacrum facit.

Rurſus intra hanc urnulam reperta eſt lucerna adhuc ardens intra duas ampullas, alteram ex auro, alteram ex argento, puriſimo liquore quodam plenæ, cuius uirtute creditur per multos annos lucernam hanc arſiſſe, ut annotarunt in ſuis Antiquarum inſcriptionum collectaneis Petrus Apianus & Bartolemæus Amantius. Meminit huius rei Hermolaus Barbarus etiam in corollario in Dioſcoridem, ubi de aquis in commune agit. Eſt & cœleſtis aqua, inquit, ſiue potius diuina, chymiſtarum, quam & Democritus, & Mercurius Triſmegiſtus nouêre, modo diuinam aquam, modo Scythicum lati-

cem appellantes, modo pneuma, hoc est spiritum ex ætheris natura & essentia rerum quinta: unde aurum poculentum, & iactatus ille nec dum inuentus philosophorum lapis & sabulum constet. Hinc & arti datum nomen, psammurgicen, & mysticen, & ammophysiam, & sacram & maximam uocando, ceu literas quasdam secluſas habeat, & à quibus profanum uulgus arceri conueniat. Hoc genus laticis, ut arbitror, significat epigrãma nuperrimè in agro Patauino iuxta oppidulum Atestæ inuentum opere lateritio ac proinde fragili, per imprudentiamq; manus rusticæ proscindentis ibi terram, corrupto: Cuius memoria ne pereat, uerba prętexuimus: Plutoni sacrum munus. &c. ut supra. Itaque antiquissimum huius artis apud Barbaros studium fuisse constat, ad Romanos uerô & Græcos deriuatum tardius, nec prius forte quâm Romani magnæ orbis parti imperitarent: aut si prius, latuisse tamen & intra

pauciſ-

pauciſsimos ſe continuiſſe. Cicendulæ quæ noctu lucent, inquit Cardanus, docent nos liquorem fieri poſſe qui re luceat in tenebris. fit autem putreſcentibus his, quæ candorem, lucem ac perſpicuitatem ſummam habent. fieri poſſe non dubito, è quibus & quomodo, adhuc mihi incertum eſt. Sed hæc ferè extra ſcopum, niſi omnino ſublimandi deſtillandiq́, ut loquuntur, ratio, à chymiſtis profecta, & ſimul cum ea ſemper duraſſe uideretur, noſtris uerò hominibus tum primum aperta, cum orbe per imperium Romanorum patefacto, aromata quoq́ multa & remedia diuerſa Europæ prius Græciſq́ & Latinis incognita, importari cœperunt: & poſtea etiam amplius cum Mauritani & Arabicæ linguæ doctrinæq́ homines magnam Hiſpaniæ partem tenuerunt, unde eruditorum aliquot libri ad nos peruenerunt: & inter poſtremos, ut puto, Bulcaſis Benaberazerin cuiuſdam, qui ubi de præparationibus medicamen-

torum agit, de nonnullis quoq; ſublimandis deſtillandisq; docet. Eiuſdem feré ætate Ioan. Meſuen claruiſſe puto, quem legimus uixiſſe circa annum Domini 1158. is tamen non alias deſtillatas aquas quam roſarum & abſinthij commemorat. Auicennam floruiſſe aiunt anno Domini 1149. qui & ipſe roſaceæ aquæ deſtillatæ meminit. Longe antiquior, ſaltem quod ad authorum traditionem, metallicorum ſublimatorum uſus eſt, & oleorum quæ per deſcenſum fiunt, ut apud Raſim & Aetiũ. Græcis recentioribus liquores huiuſmodi ſtillatitios non ignotos fuiſſe nuper quidam ſcripſit, cuius nomini parco, hoc argumento quòd in Actuarij ſcriptis aliquoties ſtillatitij liquores nominentur. Et ſanè nominat ille alicubi rhodoſtagma, ut in zulapio contra tuſsim: & paulò poſt in alio zulapio in tybóſtagma. Sed his uocibus non aliud quàm ſimplex de roſis aut intybo ſirupus ſignificatur. Rhodoſtactum deſcribit

bit Aegineta libro 7. cap. 15. his uerbis, Roſarum, quib. ungues ſunt adempti, ſucci ſextarios duos, mellis ſextarium, incoquito deſpumans quoad quarta pars fuerit abſumpta. Quin & paulo ante hydroroſatum, id eſt aquam roſatam deſcribit, illam quoq; à ſtillatitio liquore ſiue aqua deſtillata longè diuerſam. conſtat enim roſarum unguibus exemptis libris quatuor: aquæ ſextarijs quinq;, mellis ſextarijs duobus. Arabes etiam uel eorum interpretes cum plantæ alicuius aquam dicunt, eius in aqua decoctum intelligunt: & ſimiliter Nicolaus Myrepſus qui compoſitiones medicamentorum Græcè ſcripſit, quem recentiſsimum eſſe ex barbaris quibus frequentiſsime utitur dictionibus apparet, in quo illud miror, nullam ab eo aquarum oleorúmue chymiſticis inſtrumentis paratorum mentionem fieri. Capniſtum tantum oleum, quod per deſcenſum deſtillatur, deſcribit, ut Aetius quoque. Porrò

ea quæ chymiſtæ faciunt, duobus fermè generibus ſummis comprehenderim, ut aut liquores ſint, aut ſolida. liquores rurſus aut aquei aut oleoſi: & hi uel aëri uel ignei. Solida uerò, aut quæ in uaſorum fundo remanent: aut quę ſurſum efferuntur: idq; dupliciter, uel tãquam pura corpora, ut quæ ſublimata uocantur, argentum uiuum, arſenicum, &c. uel fuligo ad oculorum remedia apud medicos. Sunt & alij quidã artificioſi præparationis modi, quibus quod in medicamentis puriſsimũ efficaciſsimumq; ineſt extrahitur, & ueluti forma à materia ſeparatur.

Et quanquã ego nec in chymiſticis neq; cæteris apparatibus uerſatus ſim, ſed obiter quædam tum ipſe experiendo paucula, tum ex amicis cognouerim: tamẽ quicquid & quantulumcũq; hoc eſt, rei medicæ ſtudioſis communicabo: non ut perfectè accurateq; artem ipſam deſtillandi & alia præparandi tradam, ſed tanquam ijs ſcribens

qui

qui iam prius non prorsus rudes & imperiti harum rerũ sint, quod uel ipsi periculũ fecerint, uel aliorũ scripta legerint. Nihil enim tam egregiũ aut secretum habeo, quod non cupiã in publicã & cõmunem utilitatẽ prodire, & quan quã in tenui fortuna semper natura ad communicãdum pronus fui, quod alij ad simplicitatẽ, alij melius ad liberalitatem ingenij referunt. Sunt qui sua omnino cælent, diuersi quidẽ generis homines. ambitione quidam, ut habeant quo præ cæteris excellant. alij etiam auaritia, ut lucrum faciant. alij per ignorantiam ueterũ scriptorũ, quasi nõ aut eadẽ aut meliora multò à ueterib. prodita sint, quę nũc plęrisq; negliguntur, & noua semper acquirendi stulta & insatiabilis libido est. Nõ desunt qui magna & efficacia remedia ideo abscondenda putent, ne homines imperiti, ut multi sunt empirici omnis ferè rationis & omnium studiorum expertes, ijs abuti, & quæ ad salutẽ inuenta sunt ea

in hominum perniciem cõuertere poſſint. His ego dixerim malum quidem minimè faciendum quicquam ut aliquid boni ſequatur: bonum uerò non ideo non faciendum, ne quid ſequatur mali. Nam qui rebus & inuentis bonis abutantur, deerunt nunquam. At uiri boni, ſimpliciter quæ bona habent cõmunia facient, non ideo omiſſuri quòd metuant improbos quoſdam per eadem nocere poſſe. Sed relinquo hanc diſputationem. hoc candide & ex animo teſtor, cupere me exẽplo meo doctos & bonos medicos excitare, ut depoſitis ambitione, auaritia, inſcitia, inuidia, ſi quid præclarum ad profeſsionem noſtrã adferre poſſunt, id ut ſimiliter candidè publiceq; præſtent. Indocti certe non magnis tantum iſtis & efficacibus medicamẽtis, qualia hic promemus nonnulla, ſed cibis etiam & potibus communiſsimis, intempeſtiuè exhibitis hominum uitam ſæpe ad morbos mortemq; compellunt, & notum

eſt

est Hippocratem nostram ptisanam in tempestiuè exhibitam, mortis causam fuisse pleuritico cuidam scripsisse. Isti igitur partim inscitiæ, partim improbitati sue relinquẽdi sunt: ij uerò qui medicorum opera indigent admonendi, idem in medicina ut faciãt, quod in omnibus alijs artibus omnes solent: hoc est medicos ut eligant bonos & eruditos, quiq; hanc artem ex professo tum rationibus ceu philosophiæ partem, tum actu ipso medendi colant exerceantq;. Sed redeo ad institutum. Apparatus igitur, inquam, maximam in omni re uim habet. In oratione elocutio, actio & pronunciatio, magis ferè mouent audientium animos quàm ipsum quod tractatur argumentum. hinc est quòd numeris & metris inclusa, tantopere delectant: quæ si oratione soluta efferas, frigida, supina & inertia habebuntur. Hinc est quòd quidam in oratore quid primum esset interrogatus, pronunciatio respondit. quid secun-

dum, quid tertium, idem. Spectacula et dramata quod adeò afficiunt auditores & ſpectatores, multis modis formę eorum et apparatui potius q̃ argumento debetur. Sic in ipſis rebus, & operibus, tum naturæ tũ artium, forma, figura, modus, in ſumma apparatus quidã, magis quàm materia ſpectatur aut laudatur. Similiter in re medica maximũ rectè præparandi ars & cõmodè administrandi ſolertia momentũ habent: neque plus refert quid exhibeas, quàm quo modo. Et licet plures ſint circumſtantiæ ut rectè exhibeas medicamentum conſiderãdæ, modus tamen & apparatus intra medicamẽtum eſt, eiusq; ueluti forma aut pars: reliqua uerò extra ipſum, ut tempus, locus, & quæ circa ægrum conſiderantur. Sed alijs apparandi præparandiq; modis nos in preſentia omiſsis, illos tantum attingemus, per quos à medicamentorum ſubſtantia uirtus & facultas omnis ſeparatur, ita ut liquidior tantum, purior & ſubtilior

ſubtilior cuiuſq; remedij pars ſecreta & abſtracta à craſſa & terreſtri habeatur, ſiue ea in liquorem ab eodem remedio abſtractum colligatur, ſiue in alium quendam externum, &c. quod exuirtuare & excorporare barbarus ſcriptor Arnoldus appellat. Iam ſi quæ curioſius aut operoſius ſcripta uidebuntur, cogitandum eſt ea non ad medicos uulgi, & pauperum pertinere: ſed ad illos qui diuitijs & otio magis affluunt, & miniſtris abundant, quiue in principum regumq; aulis uerſantur: aut etiam ad philoſophos, qui mirabiles rerum naturæ mutationes ac uires rimantur, & in ijs ſe oblectant. Poſtremò non eſt quod quis miretur medicamentis quibuſdam magna & prolixa eulogia addi, ut quintis eſſentijs quas uocant, aquis uitę, & balſamis factitijs, & quibuſdam facultates ualde mirabiles attribui, quales ſunt, ingenium & memoriam acui, ſenſus & iuuen-

tutem conſeruari, &c. quando huiuſmodi effectus apud ueteres etiam Græcos Latinosq; theriacæ & alijs antidotis & compoſitionibus, præcipuè quidem apud Arabes diuerſis, ſed à Galeno etiam theriacæ adſcriptos legimus. Sunt quæ nolim defendere, & quorum fidem apud authores relinquo, quorũ nomina adſcribo ubiq;. Sed iam prius dictum eſt hæc omnia à nobis pro hominibus eruditis ſcribi, qui plærunque quantum cuiq; fidei ſit habendum facilius iudicabunt. Etſi in plurimis eruditione & iudicio ualere non ſatis ſit, niſi etiam experientia acceſſerit. Sed deſino præfari.

AV-

AVTHORES IN HOC libro citati.

Aegidij cuiuſdam libellus de nouem aut decem liquoribus deſtillatis, in quo reperio multa quæ etiam in Rai mũdi Lulli de aquis libello habẽtur.
Aetius Amidenus.
Albertus Magnus.
Alexander Benedictus.
Andreæ Furnerij libellus Gallicus de decoratione humanæ naturæ.
Antonius Guainerius.
Arnoldus de Villa noua. Auicenna.
Bartol. Montagnana.
Bulcaſis, quidam Albucaſin uocant.
Brudus Luſitanus. Dioſcorides.
Epiphanij Empirici medici in Græcia peregrinati, quẽ adoleſcens cognoui, remediorum liber manuſcriptus.
Geber Chymiſta.
Gualtheri Ryffi de deſtillationibus liber Germanicus.
Hermolaus Barbarus.
Hieronymus Brunſuicenſis, qui de

aquis deſtillatis primus Germanicè ſcripſit.

Hieronymus Cardanus.

Iac. Hollerius de materia chirurgica.

Iac. Syluij Commentarij in Meſuen, & libri de ſimplicibus medic, præparã-dis & componendis.

Io. Almenar de morbo Gallico.

Io. Braceſcus.

Io. Ganiuettus.

Io. de Rupe ſciſſa, uide in Raim. Lullo.

Ioannis Gœuroti liber Gallicus.

Io. Manardus. Io. Meſue.

Io. Tagautij Metaphraſis in Chirurgiã Guidonis de Cauliaco.

Ioannis de Vigo Chirurgia.

Marianus Sanctus Chirurgus.

Monachorũ Commentarij in Meſuen.

Nicander.

Nicolaus Maſſa de morbo Gall.

Nicolaus Myrepſus.

Petri Andreæ Matthæoli Senenſis liber de morbo Gallico, & Commentarij Italici in Dioſcoridem.

Petrus

Petrus Aponensis.

Phil. Vlstadij Cœlum philosophorum.

Raimũdi Lulli liber optimus & doctissimus de quinta essentia, qui Argẽto rati olim editꝰ est & nup Norimbergæ, sed in multis differens. Mihi exẽplaria duo manuscripta sunt, & alia duo apud amicum uidi, quæ omnia & inter se & ab impressis differunt, Vidi & Ioannis de Rupe scissa libellũ de quinta essentia ferè per omnia ad uerbum eundem, ut Lullus ab eo trãscripsisse uideat̃, aut Lullo aliquis falso tribuisse, si modo is ante Lullũ scripsit, ut in Io. Bracesci dialogo legimꝰ. Symphorianus Cãperius tamẽ Lullũ siue Lulliũ claruisse anno Christi 1311. annotauit: Ioannem uerò de Rupe scissa anno 1340. Trittemius.

Eiusdem Lulli libellus de aquis, uide supra in Aegidio.

Rasis.

Remaclus F. Lymburgensis, qui scripsit de aquis destillatis illis quæ in

communi usu sunt.

Rogerius Bacho de uiribus aquæ uitæ per 12. signa, quem librum aliqui nō rectè Arnoldo de Villa noua tribuunt.

Serapio.

Et alij quidam tum excusi, tum manuscripti in diuersis linguis, quorū aliqui nullum authoris nomen expressum habent.

Scripsit & Adamus Lonicerus nuper de destillandi arte quædam Latinè, ita puto ut Brunsuicensis & Ryffij scripta breuius comprehenderet.

DE

DE DESTILLATIONE
eiusq; differentijs in genere.

DESTILLATIO (ut doctiores scribunt, non distillatio) est humoris è succo tenuioris extractio ui caloris, Syluius. Destillatio per ascensum dicitur, ubi uapores sursum elati, ibi concreti in aquam destillant, Idem. Humida corpori (sic enim uocant latius uas, à quo uapor tollitur) imposita, ui caloris tenuantur in uaporem, qui capitelli uel alterius frigiditate coactus in aquã, alueolo in marginem capitelli inserto ferè excipitur, mox per nasum (sic enim etiã uulgò uocant capitelli partem, naso nostro figura & usu finitimam) in subiectum uas (receptorium & matellam dicunt) aliquod destillat, Syluius. Similia quædam natura fecit, tum in meteoris præsertim humidis, tum in hominis et aliorũ quorundam animalium catarrhis à capite

ad ſubiectas partes. Planta ergo aut corpore alio ad deſtillandum compoſito, pars eius quæ tenuari eſt aptior, (quæ ſcilicet natura tenuior, leuior, rarior, liquidior, ſuperficiaria magis,) illa primum ui caloris tenuata tollitur: poſteà alia illi natura propinqua: poſtremò id quod ceu humidum rei ſubſtantificum terreas partes glutinans, pingue & oleaginum ui ignis ualidiore ſeparatur, integrumq; attollitur: quo omnino extracto, uelut cinifactum corpus & diſſolutum cernitur. A planta igitur omni & animali ex omnibus utriuſq; partibus aqueum aliquid crudum, ac uelut pituitoſum excremento ſumq; primũ extrahitur, mox coctius & tenuatũ magis, poſtremò oleaginũ: quod etiã ex oſsib. ipſis extrahitur, non modò ex alijs partib. ſolidis: niſi quòd quædam eſſentiæ tenuioris, uires propè uniuerſas remittunt primas. Porrò hęc omnis humorũ extractio calore perficitur. Nã quę per liciũ, penicilſum

(filtrum

(filtrum uocant) arenas, uas figulinum crudũ, ciſſybium, id eſt uas hederaceũ (Plinius puto de ligno hederæ ſcribit, quòd aquam uino mixtã tranſmittat, ꝙ ego olim experiendo uerum deprehendi) fit humoris tranſmiſsio, deſtillatio non fuerit, niſi abuſiuè loquentibus. Calore enim propriè dicta deſtillatio perficitur, & eo uel à Sole, uel ab igni, uel â putredine. A Sole flores magna quorundã induſtria aquã reddunt, floribus ipſis odore & gratis qualitatibus alijs proximam. Ab igni autem, id eſt à flamma, quæ ex aêre & aêreis corporibus producitur, uel à carbone ignito, qui fit ex terra uel terreis corporib. accenſis, deſtillatio fit uel nullius alterius interuentu, uel medijs aquis feruentib. uel etiam ab his uapore, cineribus, arenis tenuibus, ſcoria læuigata.

Experimentum.

Flãma prẽterea ipſa, uti et carbo, nõ parũ uariat, nõ ſolũ maioris & minoris ratiõe, ſed etiã lignorũ uel putriũ, uel graueolentiũ, uel beneolẽtiũ, & integrorũ

uel uiridium, uel ſiccorũ. Adde quod clibani magnitudo, & figura, & connexio, magnam uim habet caloris mutandi. Præter hæc carbo ex ſuffocatis & ſemiuſtis lignis graueolentiã & qualitatem quandam alienam rebus deſtillandis, ut coquendis & aliter præparandis imprimit. Sint igitur carbones omnino accenſi & ſemiuſti, ut ex eis maligni tas antè expirauerit, quàm his res deſtillãda cõmittatur, præſertim ſi in corpus eſt recipienda. nã foris admouendorũ ratio minus habenda eſt, Hæc omnia Syluius. Elementa quator per deſtillationem uini ordine aſcendunt, leuius, tenuius & calidius primũ, nempe ignis, ſecundo loco aër, tertio aqua, terra in fundo remanet, & ſimiliter puto in deſtillatione aceti. In craſsis uerò & terreſtribus, ac ijs etiã liquidis quæ præter aquoſas partes, habent craſſas aliquas & quæ denſari poſsint, ut lachrymis, ſuccis, gummis, reſinis, & in melle etiam, quod aquoſius eſt primo effertur,

effertur, quod aereũ ſecundo, quod ig neum, poſtremo, terreæ partes in fundo manent, & ſi maior ſit ignis adurun tur. in metallicis uerò eædem in uaporem reſolutæ, & alembico adhæren tes concreſcunt, colore in albũ mutato, ut argentũ uiuum, arſenicum, halinitrum, &c.

Ignis attenuat (inquit Cardanus) uel cõminuendo ſicca, ut cũ arenã in puluerem redigit: aut colliquando, ut metallica: aut tenues partes ſeparando, ut in deſtillationibus. Contingit tamen in deſtillationibus aliquid attenuari ac alteri miſceri, cum à calido humido non ab igne fiunt. Calor enim miſcet, & cum humido attenuat. (Cõtra forté, Calor enim attenuat, & cũ humido miſcet.) Fit autem hoc uaſis in aquam feruentem immiſsis, uocantq; Mariæ balneũ. Proximum bonitate deſtillationis genus huic in equino fimo, inde quod per cineres, prętantiſsimũ in oliuarum recrementis poſtquam oleũ detractũ

est. nam cum calida sit ac humida substantia, per multos menses calorem seruare potest, atq; eò longiore temporis spatio quàm uuarum acini, quò oliuarum substantia densior est ac pinguior. At nullũ horũ metalla liquare potest: sed illa igne indigent. Sed ut ardentissima destillatio fit per ignes, ita mixtioni ac ueræ attenuationi inepta, cui fermè similis est quæ fit per cineres. Nam si igne destillata fecibus suis miscueris, fiet totum pro molis ratione grauius quàm antea: tum etiam siccius. Non igitur uerè attenuat ignis, sed natura ipsa quæ totam substantiam concoquit ac miscet. Vnde ob subtilitatem omnia in unum conueniunt, mixtumq; densius fit, & tamen ex subtilissimis compositum partibus. Ergo in naturali coctione, ut quæ in liquãdo durissima, etiam uim ignis obtineat, & mollis balnei in attenuãdo, partes crassiores cõminuũtur, quod ab igne impetrari nõ potest.

Calor primi gradus, qui tẽperatus est

ut

ut fimi equini, balnei Mariæ, uocatur calor digestionis, resolutionis, putrefactionis seu macerationis & circulationis: de quibus suo loco plura dicemus.

De modis destillandi diuersis per sublimationem, cum aqua & sine aqua, uide infra in Rosacea aqua ex Bulcasi.

De destillatione in genere quædam scripsit Geber Arabs Summæ perfectionis 1.4.50. ubi multa pulchrè disserit, præsertim de differentia & diuersis effectibus destillationis per aquam & per cineres. Ibidem capite 39. de sublimatione docet, cur sit inuenta, & deinceps capite quadragesimo, quid sit sublimatio, & de tribus gradibus ignis in ea obseruandis. & capite 41. de moderando igne in sublimatione, & quomodo eius rei ratio intelligatur lana xylina in superius foramen aludelis immissa. De lignis eligendis, cap. 43.

Quę destillãda imponũtur in rosario

uulgaria, in ijs præstat non multa simul imponere ne inferiora arida & adusta relinquantur, supremis adhuc ferè integris. Et præcipuè si quæ odorata & pretiosa destilles, satius fuerit sæpius recentia imponere, sic & uberior aqua fluet, Brunsuicensis.

Herbæ destillandæ, flores aliaq; ex plantis, in ipsa maturitate colligi debent. pręcipuè uerò crescente luna, cœlo sereno, & per diem in umbra relinqui, concidi: & etiam si opus uideatur, contundi, & ita mox destillari, Idem.

DE VIRTVS LIQVORUM destillatorum in genere.

CVm animaduerterem (inquit Manardus in epistolis 15. 15.) in uulgaribus aquis quæ per ignem à plantis extrahuntur, neq; odorem, neq; saporem eundem seruari, sed plerunq; contrarium. (Aquam enim absinthij dulcem, à mentha & ocimo mali potius quàm boni

boni odoris exire uidebam: quod certam mihi fidem faciebat, quòd non eisdem uiribus aqua sola, quibus tota herba polleret:) cœpi anxiè cogitare, consultis etiam his qui ab huiuscemodi fusionibus chymici uulgò dicuntur, quonam ingenio ualeret idem odor & sapor in aquis hisce custodiri, qui in tota planta reperiretur. Longũ autem esset scribere modos omnes, quos ad hæc consequenda attentauerim: Sed unum tantum attingam qui melior & facilior mihi uisus est. Fit autem per uaporẽ aquæ calidæ in duplici uase, &c.

Destillata uires simplicium à quib. separantur retinent: nisi quòd tenuiora & ualentiora fiunt, quo frequentius destillantur: quod in aqua uini ferè experimur, rarô in alijs, Syluius.

Liquoris qui destillatur uires quidã alterant uel illito capitello aliqua materia, ut melle, ladano, alijs: uel ea naso imposita, quod ferè fit ad odoris gratiam. moschum enim, caryophyllos, ca-

phuram, id genus alia, nodulo ligata ſummo naſo impingunt, ut per has materias tranſmiſſus liquor odoris ſuauitatem contrahat, Idem.

Dubitatio. Si ignis cuncta calefacit ſiccatq́, omnes aquæ quæ deſtillatione habentur, calidæ ac ſiccæ eſſe deberent. Nec repugnat ſubſtãtia, q̃ aquea ſit. talis enim cũ ſit aqua ardens, & uritur, & corpora humana egregiè excalefacit ac ſiccat. Rurſus aquæ omnes frigidæ ſunt ac humidę, uincente ſubſtantia. At neutrũ ſemper uerum eſt: Imò aliquæ ex his ſimiliores ſunt his à quib. excipiuntur, ut roſacea, odore, ſapore, uiribus. Vrceus aquę plantaginis fluentẽ undequaq́ ſanguinem ſiſtere poteſt. Non idẽ facit lactucæ aqua, etſi ſit frigidior. Quidã nuper dũ memoriam augere niteretur meliſſam triduo albo uino infudit, inde leuiter expreſſo uino aquã deſtillãdo collegit, cuius potu memoriam recuperare uiſus eſt. ſed cum calidi eſſet iecoris, bonã ualetudinem

penè

penè funditus euertit. Atqui hic mos est à philosophis uocatus, stellas cœlo infigere.

Quęri igit̃ solet an aquæ hæ proprias uires retineãt. Diximus olim dũ de malo medẽdi usu loqueremur, nullas esse uires, q̃ odore & sapore destituantur. Absinthij enim aqua nec absinthiũ redolet, nec amara est: imô quod mirum est, subdulcis. Ardẽs tamen aqua (ut rosaceã prætereã) fidẽ facit inesse uim aquis. Nã si talẽ ob ignẽ esse dicas, quid est q̃ nulla aliarũ talis sit? Nã hæc egregiè calefacit, siccat, penetrat, acutũ olet ardet. Itaq̃ uires aquis iam inesse certũ est, sed nec omnibus, nec æquas. Quæcunq̃ enim res tenuem substãtiam habent frigidæq̃ iunctã, aquam emittunt sibi non absimilẽ, ut rosa. Quæ uerò tenuem & calidã, similem sed urentem emittunt, ut uinum & metallicorũ quędam. Quæ crassam & calidam, dissimilem & prauam, ut absinthium. Quæ crassam ac frigidam, dissimilem, sed nó

prauam,ut cucurbitæ.Iuxta hanc rationem uires aquarum,quæ leui excipiuntur igne,facile perdiſces. Nam quæ uehementi igne indigent,omnes ſiccãt uehementer, plerunq; etiam excalefaciunt,Hæc Cardanus.

Sed diligentius hęc mihi conſiderãda uidentur.Primum enim quod abſinthij aquã amaram eſſe negat,uerum eſt ſi ut uulgus pharmacopolarũ ſolet,negligenter & in alembicis plumbeis deſtilletur.In balneo Mariæ deſtillato, odorem ſaporemq; deeſſe non puto. Vtrũq; efficaciſsimè obtinebit,et hæc & quæuis alia planta odore ſaporeq; aliquo prædita,ſi arida prius per dies paucos uino maceretur,deinde in balneo Mariæ,aut per cineres leniter deſtilletur,ut infra docebo amplius. Iam cum quædam odoris ſui magna abundent copia,eaq; tam efficaci,ut longo tempore non expiret,nimirũ quoniam uis illa odoris in totã earum ſubſtantiam ex æquo digeſta eſt, nihil mirum in ijſdem

dem uasis aquas alias similiores destillari suis plantis, ut rosarum, quas suum odorem diutissime seruare Theophrastus etiã scripsit: alias uerò dissimiles. quarum enim uis in superficie est, illæ facile exhalant, ut absinthij, cuius odorem eodem in loco existimandum haberi ubi sapor eius amarus continetur. reperimus autem illũ in superficie tantum. nam si corticem à caule aut ramulis separes, quod interius est insipidum aut dulce reperies. Itaq; hæc differentia non à crassitie aut tenuitate partiũ petenda est, quanquam hanc etiam aliquid afferre momenti puto, sed magis ab eo quòd uis cuiusq; aut per totũ ex æquo distributa est, aut centro aut superficiei uicinior. Ego sanè cum Raymundo Lullo eius sum sententiæ, posse ab omni planta, aquã eiusdem facultatis elici, à frigidis frigidam, à calidis calidam, à siccis siccam, ab humidis humidam. Eandem uerô uim manere, nisi odoris saporísue, aut utriusque, ut in

odoratis, similitudo relinquatur, minimè concesserim.

Cur odor florum quorundam, ut iasmini & caryophylli floris non retineatur in aquis, &c. uide infra ex Cardano, ubi de Balneo Mariæ in genere agitur.

Bonũ esset omnem aquã semel distillatam denuò, aut etiam tertiò super fæces suas (contritas) superinfundi, & per duos aut tres dies putrificari, atq; iterũ destillari: aut potius, semel destillatã, non super fæces relictas, sed super eiusdem generis herbas infundi, & in circulatorio aut alembico cęco putrificari, ac destillari, Brunsuicensis si bene memini. Quibusdam prima destillatio sufficit, ut rosis.

Vidi alchymistam, qui non herbas ipsas, sed succũ tantum herbarũ aut fructuum destillabat, repetendo aliquoties destillationem, & fæcibus super marmore contritis aquam destillatam super eas refundendo, Guaynerius.

Auena

Auena(potus nimirum ex auena,ut cereuiſia ex hordeo) excalefacit & inebriat non minus quàm uinum. Apud Tartaros referunt aquam è lacte deſtillato inebriare. Sed omnis aqua (non elementum, ſed liquor aliquis compoſitus aut ſuccus, cum ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere. nam incaleſcit,attenuatur,& uim ignis magis recipit.unde ardens ſæpius deſtillata eò acuitatis deducitur ut bibi non poſsit, Cardanus. Quò autem liquor aut res deſtillanda craſsior fuerit,eò magis calorem & ignem repetita deſtillatione concipere uidetur.

Conſtat aquam fieri poſſe (inquit Cardanus)quæ lapidem ueſicæ per catheterem immiſſa,illico cõfringet. Nã cum duo ſint neceſſaria,& quòd lapidem atterat,& quòd ueſicę ſit innoxia: primum præſtabit modus ac materia, nã extremos uapores è ſcorpionũ cinere,uel Macedonici petroſelini,uel teco litho,aut lapidib.cancrorũ excipiem⁹.

Sic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem cõminuat. Porrò innocentiam præstat, si materia ex qua aqua excipitur, omnis salsedinis expers fuerit. Nõ igit̃ è salis genere, aut alumine uel chalcantho, aut uini fece, sed ex aliquo eorum quæ nuper retulimus, aquam excipere oportebit. Opus autem semper est diligenti experientia in confirmanda subtili ratione, ut ea quæ adeò subtiliter explorauimus, securè per experientiam confirmata, in usum hominum possimus deducere. Equidem scio stercus columbinum ac parietariã hoc uel illud hac arte in aquã deductum, lapides uesicæ durissimos frangere posse. Quodnam autem illud sit quod id facturum sit & absque noxa, experientia declarari oportet. Nam & hircinus sanguis & leporis pellis, & uitrũ, multum probantur ratione. Sed tamen nihil horum forsitan seorsum, sed ex his aliqua simul iuncta, atq; certa mensura. Metallicum certe sit tale oportet, aut ad metalli

talli naturam mutatum. Audiui quondam inuentam à quodam Ianuense, sed denuò amissam morte illius, qui eã notam nemini facere uoluit. Hoc certum sanè est inueniri posse, atque hanc esse illius artem, hucusq; Cardanus. Iuuaret fortasis ad hanc artem chrysocolla quoq;, arte facta nimirum & acrimonia carens, qualis etiã ab aurifabris laudatur. quamobrem ad boracem faciendum, aqua pluuiali destillata quidã utuntur, et lacte destillato, aliqui etiam melle, medullis, &c. Ego nuper audiui empiricum quendam calculos uesicæ in quibusdam curasse cum borace mixta aqua ardente ad spissitudinem ferè mellis, admixto etiam trito tartaro aut calculo ab homine exciso, aut fęce urinæ è matula. Iubebat per quatuordecim dies hoc medicamento uti, ita ut semper parum eius uino bibẽdo, etiam in prandio & cœna admisceretur. Memini legere de liquoribus quibusdam, in quibus lapis aut silex positus resol-

uatur. Chymiſtæ ad reſoluenda metalla aceto deſtillato utuntur, & urina deſtillata.

Diſſoluuntur aceto forti, præſertim deſtillato, uel ſucco limonum, margaritæ, teſtæ ouorum, lapides renum, ueſicæ, corallium utrunq; : eaq; poſt ſiccata promptè friantur, Syluius.

Non poſſum hîc omittere aquã Epiphanij Empirici, quæ huiuſmodi eſt R. Antalis & dentalis, boracis, ſarcocollæ, corallorũ alborum, cryſtalli albi, gypſi, anethi, oryzę, farinę orobi, portulacæ, ana ſemũciam. Fiant trochiſci cum aqua fabarum moſchata. Vſus eſt muli erib. ad facię dealbandã. ſed ſuffiat antea facies cum aqua decoctionis hordei & auenæ. deinde trochiſc⁹ unus diluatur cum aqua fabarũ, & illinat̃ facies ſub ingreſsũ lecti, mane uerò abluat̃ cũ aqua decoctiõis fabarũ & furfuris, ac rurſus cũ aqua frigida. Quod ſi trochiſci fiãt cũ aqua limonũ, magis ornabunt facię. nã & limones aſsi p̃ ſe illiti, eandem

eandē ornant. Quòd si hæc aqua à ieiu no bibatur,& pecten inde ungat̃,frangit lapidem,signum est,q̄ si per noctem in ea porcellanas reliqueris, postridie ceræ instar eas digitis subigere poteris. (Porcellanas uocant conchas quasdā. sed & fictilia quædā pretiosa.)Hæc plu ribus,ut industrijs medicis diligentius super hac re cogitandi occasionis aliquid præberemus.

De multiplici usu liquorum destillatorum, tum in re medica, tum extra illam.

Aquarum destillatarum usum multiplicem esse uideo,sed maximū & præcipuum medicis, qui stillatitijs huiusmodi liquorib.ritè paratis tū intra tū extra corpus utuntur,per se,& cū alijs medicamentis.Aquā ardentem et olea calida chymisticé parata, unguētis admiscent, uel odoris gratia, uel ut reddant calidiora, & ut promptius penetrēt.Lintea his aquis madida imponūt

partibus refrigerandis præcipuè, uiſceribus, frõti, temporibus, brachialibus, tumoribus inflammatis. Valide exiccantibus ad abluenda ulcera chirurgi utuntur. Cõmuniſsimus uerò uſus longo iam tempore obtinuit in admixtione ſerapiorum quæ propinantur, & ad ζulapia ſiue iuleb, præcipuè de roſis & uiolis. Sunt qui propter ſolam odoris gratiam diuerſorũ generum liquores, & olea conficiant. Aqua ardente utuntur etiam uitrarij encauſtæ. Aqua forti, ut uocant, aurifices. De chymiſticis uſibus ad metallorũ mutationem, & ad colores ac pigmenta diuerſa: nec non ad uenena, ut occidantur animalia noxia, hic locus dicendi non eſt. Raymundus Lullus ardentis aquæ etiã in bellis ſub ipſos conflictus uſum eſſe ſcribit mirabilem, ad excitandos confirmandoſq; militum animos. Sed de uſibus aquæ ardentis ſuo loco amplius dicam. Quinetiam in bonæ & ſalubris aquæ inopia, ut quæ ſolę ſuppetunt,

tunt, salsæ, corruptæ & insalubres aquæ, potui idoneæ fiant, necessaria fuerit destillandi ars. Poterit autem in magno lebete, cui magnum altumq; sit operculum rostratum, aqua dulcis à salsa separari.

FORMA PVRGANDI Aquas turbidas, ex Bulcasi.

OLLam magnam aqua turbida replebis, & igne leui subiecto duo ligna transuersæ ollæ marginibus impones crucis instar, lignis uerò impones lanam mundam & diligenter elotam: & quicquid imbiberint lanæ ex ascendẽte uapore expressum repones, idq; continuabis quamdiu aliquid uaporis ascenderit. Sunt qui aquam turbidã instar rosaceæ destillent. Alij clarificant inijciendo aliquid anethi, (error uidetur, malim aceti) aut amyli, aut farinę. quoniam ista descendunt, & trahũt secũ ad fundũ uasis crassitiẽ aquæ.

DE BALNEO MARIAE IN *genere, & de ijs destillationibus, quæ fiunt in uapore aquæ feruentis, & in fimo equino.*

AQuæ feruentes aut ab his uapor minus agũt in rem destillandam, quàm uel ignis ipse per se, uel etiãp media alia sicca prædicta. Obid ut Galenus in diplomate. i. uase duplici (balneum Mariæ uocant cum chymistis pharmacopolæ) liquat, calfacit, coquit ea, quorum uires ignis uiolentia dissipari non uult: sic quæ mitia integriora uolumus, in aquis feruentibus imposita destillamus, uel earum uapore. Quæ quãuis minus duratura putãtur, sunt tamẽ minus à sua natura mutata, quam rem odor pristinus declaret.

Fornacẽ huius generis habeas, cui uas æneũ grãde superponit aqua plenũ: ei uerò uasi æneo uasculain arcũ superponãtur q̃ plurima possunt, in quorũ fundo res destillãda insit. Alij aliter fornacẽ

cẽ,uelut in arcẽ ſcilicet extruũt,& eius lateribus uaſa inſerũt terrea,longa,fundo latiore deſtillanda continẽte,intrò penetrãte,ore foris tanq̃ lagena operculato, in qua uapor per apertilẽ eius uentrem elatus concreſcit,per os eiuſdem prælongum deſtillat,Syluius.

Sed cur odor florũ quorundã nõ retineturin aquis, uerum ut in iaſmino & caryophyllo flore ac lilio aqua euadit odoris exp̃s? dictũ eſt alibi: quoniã tã tenui ſubſtãtiæ nulla pars craſsior iungit̃.Ergo in his iuuabit,ſi folijs herbarũ quæ odore careãt alternatim poſitis materię craſsiori,nõ tamẽ quę urat̃,adiungat̃ odor,inde deſtillet̃.atq; hæc unica ſpes ꝑficiẽdi odoris,cũ aquis infuſa nõ remittãt odorẽ,ſed putreſcãt, Cardan. Apparet aũt hos flores ꝑculdubio in balneo M.aut in aquæ feruentis uapore uaſis uitreis deſtillari oportere.

Balneum M. commodè calfit cum amplo canali è cupro in mediũ immiſſo, in cuius imo craticula eſt, ut cineres defluãt: uulgus pigrum Henricum

uocat. Vlstadius furnum acediæ. Impo nitur & operculum è cupro, cum par-uo canali transuerso qui per fenestram aut foramen aliquod fumum efferat. (Sic alioqui iam solia etiam calefaciũt ad balneandi usum.) Huius canalis tũ præcipuè commoditas est, cum pluri-bus uasis destillatorijs in circuitu po-nendis, decem uel duodecim, simul uti libuerit, ut tempori & labori, nec non sumptui parcatur.

Quidam cucurbitis stanneis utũtur ad destillandum in balneo M. alembi-cis uerò uitreis, quorũ rostra si breuio-ra sint aut fracta, alia ex cupro appo-nunt & lutant.

Herbas destillandas in Balneo uel aliter aliqui primum terunt, deinde ali quandiu relinquunt (per aliquot dies forte) antequam destillent, tanquam sic uberiorem aquam habituri. quod si in uasis obstructis præsertim loco cali-do, id facerent, bene haberet. sed pleri-que, pharmacopolæ & alij qui quæstũ

inde

inde faciunt, locis frigidis relinquunt, in fiscis apertis, donec odorem amittant, & humido crasso q; aêre uitiẽtur.

Sunt qui aquæ Balnei M. arenæ etiam nõnihil admisceant, ut uehementior fiat calor: ut Matthęolus Senensis in aqua philosophica contra morbũ Gallicum. Et in tali destillatiõe duplicem liquorem excipi posse ait, primum dilutiorem, alterum rubentiorem.

Aqua in balneo Mariæ non magis calere debet quàm digitus tolerat, Brunsuicensis.

Destillatiõem cuiusdam aquæ uitæ in Balneo M. Vlstadius ita lento igne fieri iubet, ut numerus unum duo tria, usque ad septem, antequam una gutta cadat.

Plura quæ ad communem Balnei M. rationem pertinent, leges infra in mentione aquæ camphoræ ex Bulcasi: & aquæ rosaceæ ex odem.

In Balneo M. destillatio adhibetur oleis etiã, ut loquuntur, rectificandis,

ut phlegma ab eis abstrahatur. Sola enim aqua Balnei calore eleuari potest, oleo in fundo residente.

¶ Cum animaduerterem aquas ut ex plantis uulgò destillari solent, neq; saporem neq; odorem eundum seruare: anxiè cogitare & multa experiri cœpi, ut modum inuenirem, quo qualitates istæ in aquis custodirentur. Longũ autem esset scribere modos omnes quos attentaui. Vnum tantum attingam qui melior mihi uisus est & facilior. Is autem est, ut in duplici uase, eo modo quo Galenus iussit omnia unguenta confici, hæc fiat operatio, ita tamen ut eius uasculi fundum in quo herba continetur, aquã in maiore bullientem nõ attingat, sed solo uaporifero humore ab ea eleuato incalescat. A calore enim illo miti, ex totius herbæ substantia uapores exhalant, qui in aquam uertuntur, omnium herbæ partium uires adseruantẽ, quæ ex odore & sapore apertè cognoscuntur. Hæc Manardus. Sed

hoc

hoc modo destillata, & si uires plantarum & qualitates (ut odorem pristinum) integrius retinẽt, quia tamen excrementosa sunt, parũ diu seruari possunt, Syluius.

℈ Fimi, uel ut quidam loquuntur, uentris equini, usus præcipuus est, ut materia destillanda in uase uitreo ei imposita calore ipsius præparetur, ut dicemus suo loco latius in putrificatio nis mentione. Potest tamen in eodem etiam destillatio fieri, si uel paupertas uel alia causa impediat quo minus igne utamur. De hac destillatione plura uide infra, ubi de præparatiõe ad destillationem agitur. Fimi calor (propter calcem admixtam) medio gradu caliditatem Balnei M. excedere iudicatur à Brunsuicensi.

Si aquã ex carnibus cuiuscũq; animalis desideres, animal suffocabis ne sanguis ull⁹ ab eo effluat, & pinguedine omni detracta carnes minutatim concisas in fimo equno destillabis, (aut) igne lẽto

ne aquæ fœteant, aut uſtilaginem ſapiant, quod facile fieri ſolet. quãobrem ut bis deſtillentur præſtat, Brunſuicenſis.

Animalium partes, uel excremento, ut ſanguis, iecur, pulmo, oua, (fel) & fimus bubulus, deſtillari debent in fimo equino, uaſis non prorſus obturatis, (ſed mel & lac obturare licet) ne fœtida reddatur aqua. Si tamen ſic etiã fœteat, deſtilletur iterum in balneo Mariæ, preſertim aqua de fimo bubulo, cuius prima deſtillatio raro ſine fœtore inuenitur, Brunſuicenſis. Melius ſucçedet ſi exigua ſalis portio addatur, in fimo putrificandis aut deſtillandis, quo minus corrumpantur.

Egregiæ quædã aquæ ſimplices in Balneo M. deſtillatæ, ordine alphabeti enumeratæ: primum ex plantis, deinde ex animalib.

A Abſinthij aquæ meminit Io. Meſue:

sue: & eius quidem & rosaceæ tantũ, ut annotauerunt Monachi qui in Mesuen scripserunt, ut existimandum sit eximiam quandã uim præ cæteris in duobus istis stillatitijs liquoribus inesse, si rectè parentur: nã ut uulgus pharmacopolarum parat, absinthij aqua odore saporeq; omni caret, ut in præcedentibus dictum est. Quòd si quis efficaciorẽ hũc liquorẽ desiderat, absinthium aridum in uino maceret ac destillet in Balneo M. aut si adhuc ualidiorem, in cinerib. Sed quę in liquore aliquo macerata destillãtur, horum iã non simplices aquę, sèd compositę sunt, de quibus infra priuatim scribemus.

Alsine, quã uulgo morsum gallinæ uocãt, aqua destillata, infantib. & pueris epilepticis datur, per se, uel cum aqua fontana. Valde hoc commendant mulierculæ, et quædã sua experimenta prædicãt. Ego nuper frustra propinatã uidi. sed ea mihi gustãti ferè nauseã mouebat: forte q̃ uetustior, aut in alembi-

cis plumbeis collecta erat.

C Cepæ albæ aqua destillata lapidē frangit, Martianus Sanctus.

Ceraſorum quorumuis aqua bibitur cōtra nimios calores, & foris imponit: priuatim uerò dulciū nigrorum quę & contra paralyſin à multis cōmendatur ſi ori infundat, & os inde bene colluatur, ut amiſſum linguæ uſum reſtituat. Deſtillatur aūt uel caro ſola, uel unà nuclei quoque cōtriti, ut calculoſam renum & ueſicæ materiam educat deſtillatus inde liquor. Nigra & acida, uiſula uocantur, aquam reddunt ſalubrem in febribus tum alijs tum peſtilentibus refrigerantem & confirmantem uires, utilē quoq; aduerſus ſitim & dyſenteriam, Ryffus. Dulciū nigrorū recentium deſtillata à Remaclo F. Lymburgēſi mirificè cōmēdatur: Cum primū, inquit, in os epileptici paroxyſmo correpti infuſa fuerit (doſis eſt drachmæ quatuor aut amplius) illico reuiuiſcit recreatus nec ullo amplius ſpaſmo conuellit, do

nec

nec ſtatuto tempore, ut fieri ſolet, poſt aliquot dies, alius proxyſmus oboriat: q̃ ubi cõtigerit iterũ infundẽda eſt. impedit em̃ aufert atq; ſanat paroxyſmũ.

Camphoræ aqua ſiue oleũ, ſic fit. Accipe uas ex uaſis aquæ roſaceæ quod dicitur baten (id eſt uẽter) & imple id lignis (ſegmẽtis) pini quæ habet magna folia (latifoliæ, Syluius) & impleat̃ uas aquæ roſaceæ (Syluius ita accipit ac ſi aqua roſacea ſegmentis pini affundenda ſit, mihi uerò uidetur uas aquæ roſaceæ ſimpliciter hîc pro cucurbita ſeu corpore nominari, ut ſit repititio quædam eiuſdẽ quod prius dixerat) & cooperiatur uaſe habente naſum: Tũ pones uentrem in uas æneũ aqua plenum ſup igne, donec bullire incipiat. nã deſtillabit oleum (atqui oleum per calorem aquæ attolli poſſe negant) ſubtile boni odoris, quod appellatur aqua camphoræ. Aut ſi libet deſtilla in furno aquæ roſaceæ, eodem modo quo illa deſtillatur, Bulcaſis.

At Bellunenſis, Aqua camphoræ ſecõdum Arabes eſt (inquit) aqua que fluit ex arbore producente camphorã: quæ ut & arbor eius calidæ eſt naturæ in tertio, camphora ipſa frigida, Monachi in Meſuen. Apiculas tres pone in uaſe uitreo ubi cãphora ſit, quæ ſic in aquã uertetur, Obſcurus.

F Fraga matura in uaſe uitreo putrifi cabis (poſſet forte ſal adijci, aut ſaccharum,) & deſtillabis. Hæc aqua (inquit Lullus lib. 2. de quinta eſſ.) ſalubris & diuina eſt. Cõfortat naturã, uenena expellit, menſes prouocat, humores ardẽtes remittit, conceptum confortat. Præcipuè uerò maculas recentes oculorum de utroq; humore (calido nimirum aut frigido) frãgit, ſi modo nõ multũ excedant. Lachrymas ex utraq; cauſa (calida aut frig.) exiccat uiſum utraque cauſa perditum reſtituit & clarificat. Et ego uidi mulierẽ recenter in tota facie puſtulas ex percuſsione lapidis cũ calore habentem, que ſola lotione huius

huius aquæ, ſtatim magna cum admiratione ſanata eſt. Eſt autem uirtus eius cẽtuplo mirabilior & efficacior cũ aqua ardẽte, & multò magis cum quinta eſſentia. Imò lepram curat hæc aqua mixta cum quinta eſſentia, uel aqua ardente.

E fraxini cortice interiore deſtillati liquoris unciæ tres cũ totidem uncijs uini albi contra peſtem bibuntur, & idem potus poſt tres horas repetitur. ſic Deo uolente intra 24. horas liberabitur æger.

H Halicaccabi acinorũ aqua contra calculum renum & ueſicæ cõmendatur à nonnullis, ſi ſemel autiterum in ſeptimana bibatur.

Helxines, quã parietariã uocamus, aqua contra calculum ueſicæ proficit: uide ſupra in uiribus aquarum deſtillatarum in genere ex Cardano.

Hieracij minoris, ſiue dentis leonis, noſtri uocãt **רוֹלֶפרוּט**, aqua, eiuſdem facultatis uidet̃, cuius eſt aqua intyborũ

Aliqui p dies circiter octo in uino maceratã deſtillãt, acetoſo ſapore, & contra comitiales paroxyſmos propinant, mirifico (ut aiunt) experimento.

Hyſſopus mire uim ſuã retinet in ſtillatitio liquore. licet in cómuni figlino alembico tantũ ſuper arena in patellã poſita deſtilletur. & ſimiliter pulegium, & aliæ quædam. Hyſſopi quidem aquam ad dentium dolores mitigandos utuntur. eſt enim acris & ſubtilis, &c.

I Intybi ſeu endiuiæ aqua, refrigerat omnes affectus calidos: & omnes aduſtiones exigne uel aqua calida factas, ſanat, ſi inde abluantur. Conducit etiam febribus quotidianis, & obſtructionibus uiſcerum, tum pota tum foris adhibita, Lullus de aquis.

L Lauendulæ florum aqua odorata eſt, Remaclus.

N Nucũ iuglandium immaturarum aqua circa feſtum diui Ioannis parata, foris impoſita ꝓdeſt uulnerib. & ulceribus

ribus calidis,& anthraci peſtilenti: pota etiam ad duas aut tres uncias refrigerat & peſtilentiæ reſiſtit. Exputaminibus etiam exterioribus iuglandium (ſiue maturis, ita ut iam à nuce ſoluantur,ſiue nondum omnino,) menſe Septembri aqua deſtillatur,nec refert ſi nigra fuerint, modo ne putredinem ſenſerint,imò nigra præferuntur.Huius aquæ mediocris potio,(cum tertia parte aceti, ſi cum calore ingruat,) uena prius ſecta, aduerſus peſtem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus & audiendi difficultatem, & ad anginas gargarizata. Foliorum uerò iuglandis aqua circa finem Maij deſtillata, mirè cõmendatur ad ſiccanda & aſtringenda ulcera,& inducendã eis cicatricem, ſi mane & ueſperi inde lauentur,& madidum inde linteolum imponatur,Brũ ſuicencis.

O Orchis,id eſt teſticulus herba cũ ſuis radicibus deſtillatur, ad epilepſiã utilis, ut ferunt.

P Perſicorum aliqui flores & folia etiam deſtillant.

Petroſelini (hortenſis nimirum) con triti in mortario aqua deſtillata, appetitum confirmat, & flatus omnes corporis & uentriculi diſſoluit, concoctionem roborat, & pectoris (renum potius) prauos humores expurgat, Aegidius.

Plantaginis aquæ urceus fluentem unde quaque ſanguinem ſiſtere poteſt, Cardanus.

Pulegium. uide ſuprà in Hyſſopo.

R Raporum aqua fieri poteſt, tum ex integris ipſis conciſis: tum ex corticibus priuatim, qui acriores & calidiores ſunt, ut urina prouocetur, aut ſudor promoueatur.

Aqua roſacea prima omnium inuenta uidetur. reperio enim eius mentionem apud Auicennã lib. 2. in capite de roſis, Aqua roſarum, inquit, pota confert in ſyncope, & eius ſuccus. Et rurſus, Aqua roſarum bona eſt hepati: &

con-

confortat, quæ ex ea nutrita est cũ melle stomachum, & est geleniabin, & iuuat ad digerendum. Et rosa quidem & eius succus conducunt stomacho nimis humido. Et quanquàm Arabes plerũq; aquã pro succo decoctóue dicere solent: hoc tamen in loco pro ijs accipi non potest, cum de succo seperatim loquatur, & decoctionis quoque mentionem prius fecerit. Aqua rosarum per sublimationem facta plurimũ confortat, Mesue in capite de rosis. Et rursus, Rosa & oleum eius, & aqua sublimata confortãt cor, &c. Idem de aqua rosarum destillata loquitur distinctione sexta, ubi iuleb rosatũ describit, ut Monachi eius interpretes probãt: à quibus hoc etiã obseruatum est, duas solũ aquas destillatas apud Mesuen memorari, nempe rosaceã & absinthij. Nullum ferè hodie parãt epithema. quod nõ accipiat aquã rosarum. In acutis & magnis inflammationibus ad membra principalia roboranda cõmodè admi-

niſtratur. Valet ad fluxus inteſtinorum & uomitũ. Oculorum inflammationibus initio multum auxiliatur. quidam admiſcere ſolent modicum thuciæ & ſaccharicandi. Oculos corroborat & uiſum acuit. Sanguinem à naribus fluẽtem linteolo impoſita ſiſtit. Quæ paratur ex roſis rubeis, magis, ut loquũtur, cordialis eſt, magisq; roborat: ex candidis uerò, magis refrigerat, Remaclus F. De uino mixto cũ aqua roſarum tẽpore cibi, uide apud Arnoldum in libro de uino.

¶ Roſacea aqua licet uarijs modis paretur, optima fit tamen per balneum M. Matthæolus. Si roſæ quas incarnatas uulgò uocamus, ſiccatæ, uapore aquæ humectatæ deſtillentur, aquã roſarum bonam reddent, Syluius. Poterunt autem retineri in linteo ſupra aquam feruentem, donec ſatis uaporis imbiberint.

De aqua roſacea ex Bulcaſi.

Aquę roſatæ apparatus notꝰ eſt apud pleraſq;

pleraſq; gentes. Melius aũt fit cũ aqua, q̃ ſine ea: melius etiã per ignẽ carbonũ, q̃ lignorum. unde ex quatuor modis, qui ſunt, Sine aqua cum lignis accẽſis, Sine aqua cum carbonibus: Cum aqua accenſis lignis, Cum aqua ſuper igne carbonum, primus uiliſsimus eſt & minimi odoris aquã reddit, melior eo ſecundus, ſecundo tertius, quartus uerò omniũ optimus. Secũdus quidẽ & tertius modus uſitatiores ſunt. Et ego hîc tertium, (qui fit cum aqua accenſis lignis.) deſcribam, ut in uſu eſt apud reges Aharach. Facies igitur in domo ampla iuxta parietem berchile (ſic uocatuas quod aqua impletur) paruum, cuius fundũ & latera ſint ex plumbo, ita ſolidatũ ut aquam non tranſmittat. Huic uaſi deinde coopertorium aptabis ex uitro uel terra uitreata, & foramina rotũda in eo facies duo uel tria, plus minus pro uaſorum capacitate, & put uel multam uel paucam aquam deſtillare deſideras. Deinde ollam æream

facies,ſimilem ollę balnei,quã conſtru es ſuper furno,ita ut berchile ſuper fur num humiliore ſitu ſit quàm olla, (ita quòd applicet de calore ignis berchi-lis ad ollã:ſed hæc uerba mihi redunda re aut deprauata uidentur.)Facies quo que caminũ per quem fumus extra do-mum efferatur totus, ne noceat aquæ roſatę.Poſtea reple ollam aqua,quæ ſit in puteo (uaſe magno) iuxta ollã facto inſtar putei in balneo. Tum igne ſub ol la accenſo aquam bulliẽtem per cana-lem ex olla in berchile pertingentem trãſmittes,exalia aqua frigida ex puteo ollã replebis. In berchili quoq; cannu-lam facies, per quam aqua cũ plenum fuerit extra domum effluat. Pones au-tem cucurbitas ſiue uentres, id eſt uaſa deſtillatoria in foraminibus cooperto rij berchilis, & aſtringes circumuoluẽ do pannos lineos,ut firmiter maneant in ſuis foraminibus, & aquæ uapor nõ egrediatur. Similiter & capita eorum ſtringes panno lineo. Et ſint uaſa iſta

ex

ex uitro, uel ex terra uitreata. Tum rosas impones, & addes coopertoriũ suum cuiq;. Et suppones cuiusq; naso phialam ad recipiendum aquã rosatã effluentem. Destillatione perfecta rosas primas abijcies, & impones recentes, Hęc Bulcasis. Miretur autem aliquis, quod in tali fornacis apparatu, ubi ignis uasi duplici seu berchili non subijcitur, (ut conijcio, cum ex plumbo fundum & latera eius faciat,) sed ad latus fornacis ponitur, referre putet, ex lignis ne an carbonibus ignis ollæ subiectus fiat. Præterea notum est (inquit eodem in loco Bulcasis) aquam rosaceam ex syluestrib. rosis quæ sine rigatione sponte nascũtur, odoratiorem esse quàm quæ fit ex rosarijs domesticis, quæ colũtur & rigãtur aqua. Fit autem ex his aqua destillata apud nos maiore cõpendio, quàm superior, hunc in modum. Olla ærea qualis tinctorum est, ad parietem ponitur, cui coopertorium cum foraminibus aptatur, quibus uentres inse-

runtur. Olla repletur aqua,& ſubijcitur ignis ex lignis uitis uel ſimilibus. Progrediente autem deſtillatione claudes os furni donec abſoluat̃ tota deſtillatio. Pro lignis ſi carbones accendas, odoratior fiet aqua. (Hîc plus rationis eſt q̃ ſupra, quoniã ignis hic ſtatim ſub ipſis uaſis deſtillatorijs fit.) Secundi modi, hoc eſt deſtillãdi ſine aqua cum igne carbonum, ratio eſt huiuſmodi. Fac furnum quadrum aut rotundum, cũ coopertorio cui inſerentur uentres facti ex terra uitreata ita ut poſsint ſuſtinere ignem: & cum accenſis carbonibus aqua deſtillare incipiet, claude os furni, et relinque foramina aperta p quæ fumus egrediatur. Eſt & aliud cópendium tertij quartíue modi: Olla ænea plena aqua ſuper foco ponitur, cũ coopertorio perforato ita ut duos aut tres uentres, ex uitro, plus minus, recipere poſsit. Subijcies autem ignem ex ſarmentis uitium uel carbonibus donec bulliat aqua.

Saluiæ

Saluiæ aqua odorem priſtinum retinet, Remaclus F.

Scabioſæ aqua propinatur utiliter ijs qui fiſtula aliqua laborãt, & ipſa herba trita fiſtulæ pariter inſeritur.

Sedi minoris aqua in uſu eſt chirurgis ad partes calidas refrigerandas, Remaclus F.

Solani ſeu morellæ aqua prodeſt contra omnes febres, ſi æger in die acceſsionis ab omni cibo & potu abſtineat: & cũ fuerit in calore magno & multũ appetit bibere ut amplius tẽperare ſibi nequeat, detẽ ei uitrũ hac aqua plenũ. Poſtea diligenter cooperiatẽ, & per uim etiam retineatur in calore: & ſudabit ſudore fœtido. Abſtinendũ autem ei ab omnibus acetoſis, & ab aere nimium uel calido uel frigido. Itẽ ualet hæc aqua ad inflammationes & concuſsiones, ſi pannus lineus quadruplex in ea madefactus imponatur, & cum ſiccatus eſt iterum madefiat. Item ad omnes plagas & alios affectus calidos,

si abluatur hac aqua,& pānus in ea tinctus imponatur.Iuuat etiā iecur calefactum,& pulmones qui siccātur aut hectica grauantur.Aduersus omnes istos affectus propinari debet cū tertia parte uini,Lullus in libro de aquis.

Tiliarum è floribus (quorum perq̄ suauis odor est & uitiū flori similis odore)aqua dęstillatur in frequente usu apud Germanos.Existimatur autē modicè calida, sicca, & emplastica, pota utilis ad epilepsiā,çordis tremorem, uteri dolores, calculum renū, & sanguinem in corpore ob casum aut ictū aliquem concretū,ad quod remedium aliqui etiam tritos tiliæ carbones admiscent.Dosis est unica,aut sesqui. Oculorū dolores mitigat: & locos igne aut quauis materia feruente adustos sanat, idq̄ efficacius si interior cortex albut tiliæ in hac aqua maceretur,aut eius loco cydonij grana aut psyllium, & nata inde muccilagine loci illinant̄,Ryffius.

Aliqui liquore ui ignis extracto ex sanguine

sanguine MELIS aduersus pestem utuntur.

Item ex anatũ sanguine contra uenena, &c. de quo plura leges in lib. Destillationum Ryffij Germanico.

Hirci sanguinem aliqui medicamentis aduersus calculũ destillandis admiscent. Aquam cõpositam ex sanguine MAIALIS alijsq; diuersis medicamẽtis infrà alicubi describemus.

De aqua ex lumbricis, & cantharidũ genere quod à mense Maio **Meylander käfer** denominatum ait, uide Brunsuicensem.

Aqua ad rugas & maculas faciei tollendas, & cutim clarificandã. Albumina ouorum in aqua coctorum ad duritiem, remotis uitellis in mortario conteres, & in alembico uitreo aut alio uase uitreo destillabis. Vsus est, ut per tres uel quatuor dies facies quotidie ter illinatur.

Attexerem hîc catalogum aquarum destillatarũ ex plantis, quæ in Germa-

nicis destillationum libris Hieronymi Brunsuicensis, & pleraque omnia ab eo mutuati Gualteri Ryffij describuntur, nisi breuis esse studerem. Et sanè nihil attinet singulas enumerari, cum à plantis ijsdem omnibus quarum ullus in re medica usus est liquores etiã destillari & possint & soleant. Sed uires quoq; & facultates singularũ recensere, ut quidã faciunt, superfluum est, cũ nullæ aliæ ferè, sed eædem etiam aquis quæ plantis ipsis attribuantur, ut repetitionis istæ non minus quàm brassica biscocta fastidium uel mediocriter erudito lectori excitent. Quoniam tamen pharmacopolis aquæ nonnullæ præcipuè & præ cæteris in usu sunt, ut illę quas Remaclus F. descripsit, earum catalogum hic attexam, eodem quo ille utitur ordine.

Absinthiũ. Apium. Artemisia. Agrimonia. Althæa. Acetosa. Alkekengi. Auricula muris.

Basilicon. Buglossus. Balsamita, id est

est menta Romana. Betonica. Bursa pastoris.

Chamæmalum. Calendula. Carduus benedictus. Centaurium. Chelidonium. Cichorium. Capillus Veneris. Caprifolium, id est periclimenon. Cucurbita. Cuscuta.

Ebulus. Endiuia. Enula. Euphragia.

Fœniculum. Fumaria.

Gentiana. Genista.

Hepatica, id est lichē. Hedera. Hyssopus. Hippuris, id est cauda equina.

Lactuca. Lauendula. Lapathum.

Maiorana. Melissa. Marrubium. Melilotus. Millefolium. Menta. Malua.

Nenuphar utrunque cum floribus. Nigella.

Origanum.

Pęonia. Papauer satiuum. Parietaria. Pentaphyllon. Petroselinum. Pimpinella. Pastinaca. Plantago utraq;. Portulaca. Polygonos, id est centūnodia. Pulegium.

Rosæ albæ & rubræ. Ruta satiua.

Roſmarinus. Rubea tinctorum ſatiua. Raphanus.

Saluia. Saxifragia. Satureia. Sambuci cortices, flores, folia. Scabioſa. Scolopendrium. Solanum, cuius cum plures ſint ſpecies, ferè ex halicaccabo tantum, id eſt alkekengi, aquã à pharmacopolis elici ſcribit Remaclus. Semperuiuum. Serpillum. Salix. Senecio.

Thymus. Tapſus barbatus, id eſt uerbaſcum. Tanacetum. Tormentilla.

Violæ. Valeriana. Virga paſtoris, id eſt dipſacus. Verbena. Vermicularis, id eſt ſemperuiuum minus. Vrtica.

DE AQVIS DESTILLATIS *ex animalibus, eorúmue partibus aut excrementis, & primum ex animalibus integris.*

EX catulis aqua deſtillata prohibet renaſci pilos, And. Furnerius. Ego curioſis iſtis & exquiſitis remedijs & parũ credo, & etiãſi uera ſint non probo,

bo, præsertim ubi alia multa & parabilia non desunt.

Ciconiã teneram aliqui suffocari & destillari instar aquæ rosaceæ iubent, inde illini paralyticas aut cõtractas partes: & per uices ablui cum decocto cãcrorũ uiuorum sine sale: mirificè enim subuenire aiunt, si continuetur. Sunt qui in ciconiæ teneræ, & quę nondum uolârit, corpus exenteratũ unciã camphoræ & drachmã ambræ imponi iubeant, & destillando tres aquas colore differentes, singillatim colligi: ex his ultimam præcipuè laudant, ut facies alba & pura reddatur.

Destillatur & aqua ex pica, de qua lege Brunsuicensem & Ryffium, ut de sequentibus etiam. Ex capone, de qua infra priuatim agemus. non enim simplex tantũ, sed & multis modis compo sita fit.

Ex ranis, cancris, limacib. formicis.

Ex sanguine anatis, hirci, taxi, uituli: uide Ryffiũ & Brunsuic.

Ex humano ſanguine: uide Brunſuicen ſem: & infra in mẽtione Quintæ eſſent.

Ex iecore & pulmone uituli.

Lactis liquore deſtillato chymiſtæ utuntur, & qui boracis ſeu chryſocollæ confectionem moliuntur aliqui. Mirum eſt quòd referunt apud Tartaros aquam è lacte deſtillato inebriare. Oportet igitur lac denſius eſſe, et morã apud ignem contraxiſſe. Itaq; ex lacte forſan equorũ id contingit. Sed omnis aqua cũ ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere. nã incaleſcit, attenuat, & uim ignis magis recipit, Cardan. ℑ Sunt qui aqua ex uino & lacte ſimul deſtillatis contra quartanam utuntur, in Anglia præſertim, ut ſcribit Brudus Luſitanus: aliqui contra auriginem bibunt, author Ioannes Gœurotus. ℑ Priuatim uerò aqua ex lacte caprino deſtillatur: uide Ryffium.

Aqua ex felle bubulo: uide apud eundem.

Ex ouorũ albumine & uitello, Ibid.

Ex

Ex ſpermate ranarum in aquis inuẽto: uide Ryffium.

Ex uaccarũ ſtercore: uide eundem.

Humani excrementi aquã deſtillatã fiſtulas aliqui ſanare promittunt, item ulcera corroſiua & difficilia curatu, & cancros, & tineam ſeu manantia capitis ulcera: item cicatrices cuti aſsimilare, maculas ſeu albugines oculorum abolere. Potã comitialibus prodeſſe, hydropicos iuuare, calculum è renibus & ueſica pellere, contra rabidi canis aliosq; uenenatos morſus antidotum eſſe. Oleum ex eodem, quod poſt aquam igne aucto deſtillat, multò efficacius eſt ad fiſtulas, & cancros, aliaq; prædicta mala, Matthæolus Senenſis & alij. Vide mirabilia quædam apud Brunſuicenſem.

Vrina humana deſtillata chymiſtæ utuntur ad metalla quædam reſoluenda, typographi ad atramentum librarium, ſed hi in roſarijs deſtillant.

DE VASIS ET INSTRVMENTIS diuersis ad destillationem pertinentibus.

VAs destillatorium, nominantes corpus, intelligunt, seu cucurbitam, quàm Germani suo uocabulo à similitudine figurę clauam dicunt, (**ein kolben.**) Corpus uel corpulentum uas aliqui uocant latius uas, seu cucurbitam, in qua ponitur quod destillandum est, Syluius. Habet enim hoc uas alembico ceu capiti cóparatum, corporis seu thoracis quandam similitudinem. Idem Arabicè à Bulcasi beten seu batan, id est uenter nuncupatur. Videtur & atanor apud eundem ubi aceti destillationem præscribit, cucurbitã significare. (Furnum athannor uel fixatorium describit Geber in lib. Fornacum.) Cucurbitã quidã barbari boc ciam uocant. Eiusdem figuræ maiora uasa, ad digerendũ seu putrificandum apta sunt: inde cum destillari oportet, mate-

materia digesta in aliquot minores cucurbitas distribuitur. Alembicum pro corpore simul & capite accipi puto, magis propriè tamen pro capite. Caput enim seu capitellum, ut dixi, est uas superius, quôd capitis quãdam speciẽ præ se ferat, inferioris quod maius & oblongius est respectu. Idem uas recentiores cãpanam uocitant, & capellam, (aliqui metã, in quam per expiratũ gutatim colligitur liquor) alij pileũ: nostrates galeã. ein Helm. Tubus qui ab alembico oblõgus ꝓcedit & deorsum flectitur, nasus, rostrũ, & simpliciter canalis uocatur: quòd per cauitatem eius concretæ in alembico guttæ, quę omnes in limbo, id est interiore circa imum alembicum plica, conueniũt, effluentes destillẽt in uas subiectũ, quod uulgò recipiens, receptoriũ & matellã nuncupant. Nasus & rostrũ â simili figura dicunt, ꝙ hæc pars non aliter promineat quàm à capitibus auiũ rostrũ, & quadrupedum nasus. Recipiens uas

cum olea ex metallicis, ut uitriolo destillantur, ubi magno igne diuq; opus est, peramplum requiritur. secus enim propter copiam uaporum in uasis collectam, ne dissiliant periculum fuerit. In amplis & largis capitibus aquas & olea præstantiora fieri creditur quàm in angustis. Cæcũ alembicum dicitur quod naso rostróue, & similiter limbo caret, prẹparationi et rectificationi seu circulationi, id est perfectioni idoneũ. Eiusdem genus alterũ cum limbo est, quo utimur, cum phlegma ab aliquib. aquis uel oleis in sole aut alio loco calido abstrahere uoluerimus, ut dicetur in oleo uitrioli.

Quæ corporibus seu corpulentis uasis non erectis, sed uelut cubantibus imponũt capitella limbo carẽt, suntq; lagenis terreis uulgarib. ꝓxima, Sylui⁹.

Vidi & capitella duo, ut per inferius ꝓtusum materiæ portio in superius ferretur, quod cũ inferiore clauiculatim iungebatur, ne inferius lutatũ esset auferendum

ferendum cũ recens materia uasi corpulenta erat infundenda, Idem.

Interdum capitelli forma est in arctum pyramidis modo mucronata, interdum parte summa capitis modo latescit, ut plus uaporis capiat, & largiorem aquam cogat, sed tunc ferè in uas corpulentũ ex uertice relabit̃, Syluius.

Sublimare pro distillare multi simpliciter accipiunt, alij peculiariter ꝓ eo ꝙ est in alembicum eleuare ui ignis materiã illi, figendã, ut metallica multa sublimantur. Alij utriculos uitreos aut terreos mutuò applicant, quos musas cornutas uocãt, quorũ alter lutat⁹ igni insidet, materiã destillandam cõtinẽs: alter ab igni procul abest, humorẽ recipiens in ambobus collis concretũ, Syluius. Instrumenta hæc uulgo retorta uocant, Galli etiam cornettas.

Porrò musa cornuta musicum instrumentum est, quod Germani uulgo saccifistulam nominant. Est autem uas retortum, idoneum destillandis illis

illis quæ non possunt altius attolli.

Vas recipiens plerunq; est phiala uitrea collo oblongo, cuius ori alembici nasus inseritur, & aliquãdo uenter eius ollæ aut alteri uasi cõcauo imponitur, ut firmius loco maneat, uel pro rei cõmoditate aliter atq; aliter collocatur. Circulatoria uasa dicũtur in quib. per uices ua por ascendit, & rursus in liquorem couersus descendit, ut dicemus infrà in putrificationis mentione. Ex his præstantissimum est quod uas Hermetis ab authore nominatur: & à figura, ut cõijcio, pelecanus. nam ut pictores pelecanum representant rostro suũ pectus pungentem: ita hoc uas utrinq; tanq̃ ansatũ canales habet, qui à capite id est superiore parte inchoantes semicirculi figura descendunt & reflectuntur quasi in principiũ uẽtris infixi. quæ figura etsi à uitrarijs difficulter & magno pretio impetratur, omnium tamẽ optima est ad circulandũ. Si haberi tamen nõ possit, cucurbita cum alẽbico

cęco

cæco sine limbo utemur: aut uase ex integro uitro, quod in medio angustius sit, & ab initio uentris eminentem habeat breuẽ canalem per quem liquor infundi et effundi possit. Vtriusq; horũ figuras ponemus infra in Titulo de quinta essentia: & alias quasdã aliorũ uasorum & fornacum passim in hoc opere.

Formæ uasorum diuersæ & propemodum infinitæ sunt, chymistis usurpatissimæ, Syluius. Figuras & nomina diuersorum uasorum qui requirit, ex Brunsuicensi, Ryffio, And. Lonicero & alijs petet. In uitrarijs quidem officinis quos quis uoluerit modos sibi conficiendos locabit: quales & in Heluetia sunt prope Scaphusiã, & non procul Basilea & Solodoro. Sed optima ex uitro albo fiunt, ut Venetijs. talia apud nos fieri possunt fragmẽtis orbium specularium alijsq; uitri albi collectis. ¶ De aludele uase uide Gebrũ in libro Summæ perfectionis 1.4.44. &

rurſus in lib. fornacũ. Albertus alutel ſcribit, & uas interpretatur ſublimationi deſtinatũ, ſimiliter Bulcaſis. Idem arſenicum ſublimari iubet in patella terrea uitreata, cuius formam deſcribit in capite de ſublimando adhichbar dic. Aluthel (per th.) eſt alembicum quo utuntur alchymiſtę in deſtillationibus, Bellunenſis.

De materia uaſorum ad deſtillandum: et primũ contra plumbea & ænea uaſa.

Aquæ deſtillatæ per balneũ Mariæ, tantum excellũt illis, quæ per ignẽ ſimpliciter in alembicis plũbeis fiunt, quãtum aurum præſtat ferro. Nam quæ in balneo Mariæ parãtur cum capellis (alembicis ſeu capitibus) amplis, & bene magnis & uitreis, abſq; ullo moleſto odore fumi aut empyreumatis, natiuum odorem ſaporemq; herbarũ & florum à quibus extrahuntur, referũt, quòd in uul-

uulgarib. plumbeis minimè contingit. Mā quæ in his parant aquæ pauciſsimæ & rarò, preſertim adhuc recentes, fumi aut uſtilaginis inſigni faſtidio carent: quod quidem bibentib. ægris non moleſtum modò, ſed etiam noxium eſt. nam praua plumbi qualitas ſtomacho pectori, & omnibus uiſceribus nocet: & ſimiliter æris qualitas. Quo intellecto docti & præſtantes medici, ueteres ſecuti, decoctionib. tantū utunt. Sed aquæ ut par eſt deſtillatæ, id eſt odore ſaporeq; ſuæ plantę prędităe, non ſolū decoctionū uires equāt: uerùm etiā ſuperant in eo, quod tum guſtu ſuauiores, tum uiſu clariores cum ſint, magis oblectant. Debebunt autem boni tum medici tum pharmacopolæ, relictis plumbeis inſtrumētis, balnea Mariæ dicta ſibi parare, & ſi plus in eis tū laboris tum ſumptus foret, ita Deo pariter & hominibus ſatisfacturi, Mattheolus.

Quę plūbo deſtillant, omnino improbāda cenſeo, ꝓpter ceruſam & qualita

tes alias plumbi maleficas, cũ & aquã per tubos plumbeos deductã damnârit Galenus quòd dyſenteriam excitat, Syluius.

Multum præterea uariant, ut cocta, ſic deſtillata, uaſorum ratione. Quamobrem magna in his cura eſt adhibenda, ut terrea ſint uel uitrea potiꝰ quàm metallica. & quæ terrea ſunt, ex luto ſint puriore & diligenter cocto, qualia ſunt figulina Lutetiæ Bellouaca, & Britonia, & Hiſpanica. Vitrea autem ſunt præſtantiora, quia puriora et denſiora. ſed etiam chariora & fragilia magis, niſi paulatim incaleſcant & refrigerẽtur: in quo etiam diſcrimine ſunt terrea. Ob id utraq; luto ſapientiæ, quod uocant, paulatim undiq; circumlinunt, et ſiccant, quantum uaſis eius, ignis uiolentia attingere debet, etiam ſi cineribus, arenis, ſcorijs primum excipienda ſit. Nam quæ aquis aut ipſarum uaporibus inſident uaſa, munimento nullo indigent. Metallica uerò, plumbea, ferrea,

ferrea, ærea, ſtannea, argentea, aurea, cur damnem, in promptu Galeni ratio eſt, in ſingulis propè horum metallicorum generibus. Si enim aquam plũbeis tubis delatã affirmat dyſenteriam generare, quis metus ab aquis recepto rio & capitello plumbeo deſtillatis? Adde quòd ceruſſa nó pauca in ſuperficie interna plumbei capitelli, ut aceto deſtillãdo colligitur, ſic ui empireumatis cum uapore plerunq; etiam acri, nempe ex plantis acribus, aſcendentis, ea quæ aquas ipſas inficit, et magna parte lacteas reddit, donec ſubſederit. Ex cæteris metallis, quæ uel ferruginem uel æruginem gignunt uaſa tantum habent periculi, quantum ferrugo & æruго nocentior ceruſſa. Purgatiore argento & auro facta, ut ſunt innocentiora, ſic paratu ob ſumptum magis difficilia, Syluius.

Vaſa optima ſunt uitreata, deinde figlina uitreata (intus foris q;.) deinde alembica ex ſtanno, patellæ (in roſarijs)

ex plumbo. Tertio alembica simul & patellæ plumbea. Nam & lignorum ignis subiectus si modicus sit, plumbo non nocet: sed oportet patellas istas plumbeas in cinere cribrato sitas esse altitudine palmi, non in arena. Quarto alembica ex cupro intus stanno inducta. Quinto ærea. Sed cuprum, & magis etiam æs, duo incommoda habent. primum ꝙ aquas reddunt ad ruffum colorem plerunque declinantes, & ustilagine uitiatas. alterum, quod semper uis quædam uenenosa eis inest, magis quàm cæteris metallis, ideóque cauendum ab eis monet Christophorus de Honestis, Brunsuicensis. Cum igitur eruditissimi quiꝙ medici & experientia ipsa, aquas in uasis ex plumbo, ære & alijs impuris metallis destillatas omnino improbent, boni uiri officium fuerit ad magistratum hæc referre, ut pharmacopolis aquas huiusmodi partim nocentes, partim certè inutiles amplius parare aut uenundare

nundare non liceat. Bulcasis quidem cucurbitis plumbeis utitur in rosis siccis destillandis: quod forte concedi potest pro illis aquis quæ extra corpus tantum usurpari debebunt. Sunt qui uasa ex puro et optimo ferro parata nó uituperent, quòd nulla praua qualitas inde, ut aiunt, in materiam aut liquores redũdet: & metallica quædam magno ac diuturno igne destillanda tam ualidis uasis indigere uideãtur. Sed de hoc alij iudicent: ego metallica uasa chymistis reliquerim. Berchile Bulcasis uocat uas in furno aquæ rosaceæ bullientem aquam excipiens ex aheno iuxta posito deriuatam, cui uasi cucurbita rosas continens imponitur.

De fornacibus, &c.

Fornacũ genera duo destillationi per cineres apta supra descripsi: & Balneum Mariæ etiam ex Bulcasi. Hic aliud fornacis genus delineabo, cuius usus

erit uarius: præcipuus tamẽ cum quid per ignem ualidum deſtillari debet, ita ut nihil medium ſit inter ignem & cucurbitam qua continetur materia deſtillanda: quo modo olea quę dam ſiue liquores cauſtici ex metallicis eliciuntur, ut aqua fortis, &c. Erit etiã uſus ad ſublimãdum: & ſi quis lebetem in ſummo ſuper crucem ferreã imponat, eam uel cineribus uel aqua replebit, & luto circumpoſito quam uoluerit deſtillationem inſtituet. Pro aqua forti uerò aut ſimilib. cucurbitam lutatã ſtatim rectà ſuper crucem imponet. Quin & ſupra tabulã è ligno ualidam hæc fornax conſtrui poterit, ut ego feci, ut in quem uolueris locum transferatur. Ita que ſuper tabula lignea quadram fornacem ſtrues, ea capacitate quæ mediocri cucurbitæ imponendæ ſatisfaciat. parietes ex lateribus eriges, quos luto optimè præparato cõglutinabis. Altitudo pedes duos non multum excedet. Parietes intus pedis plus minus

ſpatio

ſpatio diſtabunt. Conſtructo iam fundo hoſtium fiet, O. ubi cineres eximantur, qui à carbonibus à ſuperſtructa ſtatim craticula deciderint. quod ſi etiam altera craticula per quam cineres deciderent interponeretur, (& ſpatium illud infimum paulò altius fieret,) non opus eſſet toties eximere cinerem, & ignis foret uehementior. Vocalis I. alterũ hoſtium ſignat, ſtatim ſupra craticulam, quã punctis aliquot tranſuerſis ordine poſitis deſignaui. Id hoſtiũ, ut & inferius, ſatis eſt tantũ eſſe ut manus commodè inſeri poſsit. V. crucem ferreã indicat, hoc eſt duo ferramenta, quorũ inferius in medio cauum ſubſidẽs habeat, in quo alterum recipiatur tranſuerſo ſitu ei impoſitum. A. & E. quatuor ſummos angulos fornacis demonſtrant, in quibus totidem ſpiracula (uentilia uulgò uocant) fieri debent. at ſi fornacem rotũdam facere placuerit, ſpiracula iſta inferius alicubi fient, nempe circa crucem, uel ſtatim infra

lebete, si quis indetur: quem per b. literam notaui: tabulam super qua fornax tota struitur per c. ut in figura hîc adiecta apparet. Aliud fornacis genus pro oleo uitrioli infrà describam.

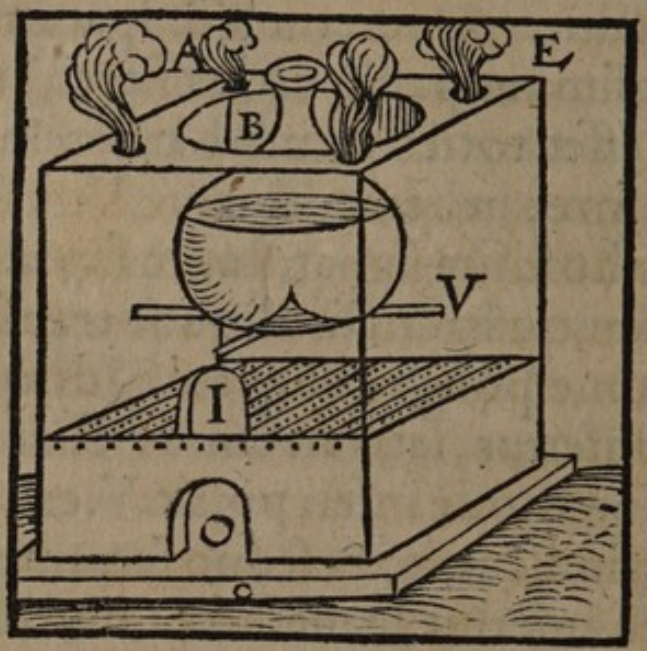

Fornacem pro balneo M. descriptã habes supra, ubi de balneo M. in genere tractamus, ex Syluio. item in Aquæ rosaceæ apparatu, ex Bulcasi. De fornacibus diuersis chymisticis & destillatorijs liber Gebri extat. De fornace construenda uide apud eundẽ in libro Summæ perfectionis 1.4.43. ¶ De rosarijs

sarijs communibus, iu furnis figlinis, etsi quidem exære etiam faciant. Dicemus infra, statim post destillationem per cineres. ¶ De pigro Henrico seu furno acediæ. id est canali quo Balneum Mariæ calefit, supra scriptum à nobis est, ubi de Balneo Mariæ in genere egimus.

¶ Carbonum differentias ex Theophrasto: sed melio ex fabris nostris, præsertim aurifabris, & ipsa experientia cognoscemus. Damnantur fossiles propter odoris grauitatem. Ex fago abiegnis præferuntur.

Dioptrã appello instrumentũ, quod quidam faciei obtẽdunt manu, ne ab ignis uicinia lædantẽ, cum adue hementiorẽ ignem accedere opus est. Ea est tabella rotunda in medio per transuersum excisa, cũ manubrio, huiusmodi. Liquores destilati in phialis uitreis ser-

debent, oris anguſti. os epiſtomio ligneo, præcipuè ex ſubere occludetur, et inſuper inducta cera membranã circũilligare oportet.

Vaſa quomodo claudantur & muniantur, tum luto, tum aliter.

Lutare uulgo dicunt pro eo quod eſt luto illinere, loricare, incruſtare. Odores & qualitates eorum quæ deſtillantur ut melius conſeruemus, caput cum corpore, & naſum extremum cũ recipiente, qua committuntur, diligenter luto ſæpire & aptare oportet. Sunt qui luto ſimplici cum pilis bubulis ſubacto ad incruſtandum utantur, alij etiam calcem addunt, ni fallor. Sũt qui calcem cũ oui albumine miſceant, ad quod feſtinatione opus eſt. ſtatim enim induratur materia. alij aliter lutũ quod ſapientiæ uocant, componunt. Recipiens cum naſo non opus habet

tam

tam firmo luti genere. Sat fuerit si cum duabus ceræ partibus unã resinæ incorpores. Ad hoc opus communis abiegna & impura resina adhibetur, sed purgata. Purgatur autem si ut primũ liquata est igne, mox per fasciculũ straminũ traijciatur & percoletur. De præparatione ceræ ad lutãdum per stramen, lege Vlstadium cap. 10. Si caput non satis aptè respondeat suo corpori, sed laxius sit, chartã in gyrũ ductam interpones. Foris etiam ubi circa commissurã inducendũ est lutũ, chartam madidam primũ inijcito, aut linteũ, deinde lutato. ¶ Lutum ad conglutinandum cucurbitã cum alembico, &c. debet cum argilla & pilis fieri, & siccari antequam ignis subijciatur, Bulcasis in oleo de lateribus. Erit autem firmius lutũ, si non modo cũ pilis aut lanis, sed & sanguine hircino subigatur: magisq; etiam cum squama ferri. Lutũ quomodo pro fornacibus parandum sit, uide infra ubi de destillatione per cineres docemus.

¶De sigillo Hermetis, id est uitreorum uasorum orificijs candẽte forcipe per lenem compressionẽ consolidandis & quomodo postea iterũ reserari debeãt, uide Vlstadiũ capite uicesimo. ¶Luto muniũtur etiã toto ambitu cucurbitæ illæ quæ ignem sustinere debent immediatè subiectum, idq; bis uel ter, siccata semper priore crusta antequam secunda inducatur, ut cum aqua fortis & oleum uitrioli destillantur. Pro destillatione in cineribus lutatione non opus est: si quis tamen uasorum fragilitati cõsulere uelit, præsertim ubi plura uasa simul in una fornace ponũt, semel aut iterũ incrustasse sufficiet. Cucurbitas illas quibus in Balneo M. utũtur, præsertim cum plures simul ponendæ sunt, aliqui panno laneo induunt, confectis ex eo ueluti caligis aut soccis qui infibulantur. ¶Vasa uitrea aiunt igni diutius resistere si incerentur: hoc est, si cera liquata uasis prius calefactis bis aut ter illinatur.

De

De præparatione ad destillationem.

Quoniã in destillatione, elementorũ quærimus seperationem, siue propter unum plurâue ex ipsis, siue ut ijs remotis quintam essentiam adipiscamur: separatio uerò sine caliditate fieri nõ potest: nam caliditas ea quæ eiusdem generis & naturæ sunt colligit, discrepantia separat: uarios modos, ut hoc ritè efficerent, tum chymistæ tum medici inuenerunt. Vocant autem huiusmodi præparationem diuersis nominibus, digestionem, fermentationem, putrificationẽ. Digestionem dicũt cõparatione concoctionis illius que in uentriculo fit, per calorem innatũ, qui efficit ut in gesta omnia in unũ chymum uertãtur. nam ꝙ digerere & cõcoquere uerba indifferẽter accipiãt qui minus Latinè loquunt̃, notũ est. Quòd si materia siccior cũ liquore cõiuncta sic prępareẽt, uocabulo magis ꝓprio macerationẽ aut

infusionem dicemus. Cęterũ fermentatio propriè dicitur ubi uis quædam calida interna, sed ab externo calore aucta uel excitata, in humorem agit, ita ut communis quædam qualitas cum spiritu calido et bullas ciẽte per totum corpus misceatur extendaturq;, ut fit in fermenti propriè dicti cũ farina sub acta mixtione: item aceto in terram effuso. Et hic quidẽ affectus initium putredinis est in ijs quæ humorem superfluũ habent. Ab hac nihil differret quæ putrificatio uocat̃, nisi uase, quod pharmacũ destillandum continet, in materia aliqua putrescẽte collocato, fieret: idq; non aliam ob causam, nisi ut unus idemq; calor per dies aliquot continuus & æqualis pauco labore sumptuq; conseruet̃. Materiæ uerò putrescentis odor & qualitas pharmaco, quod in cucurbita uitrea ore diligentissimè obturato conditur, meo quidem iudicio communicari non potest, & si quidam aliter sentiãt. nam si uas diligenter obstructum

ſtructum ſit, uitiũ nullum accidere poteſt. Accidit tamen aliquando nõ propter fimum aliámue externam cauſam ſed quoniã materia in uaſe excrementitio humore abundat, qui accedente quouis calore extraneo facile putreſcit. Ipſum quidem uas uitreum utcunque longo tempore in fimo permanſerit, nihil uitiatur, nec obſcuratur, præſertim ſi ex optimo uitro fuerit quale Venetum eſt. nam uulgare uitrum uiride nebulam quandam, & ueluti cutim in ſuperficie acquirit.

Deſtillatio quæ à putredine fit, uel fimi equini tam ſolius, quàm cum calce paulatim irrigata & ſæpe mutata, uel corticum humectatorum, uel aliorum putrentium, ut chymiſtis fuerit in multis utilis: medico tamen non eſt recipienda, propter cauſam in lignis putribus & ex putredine uel alia de cauſa graueolentibus, ſi præſertim intra corpus eſt recipienda. nam admouendorum foris minor habet ratio, Syluius.

De hac deſtillatione in fimo equino, uide ſupra in fine eorũ quæ de Balneo M. in genere ſcripſimus. In præſentia quidẽ de putrificatione potius q̃ deſtillatione agendum erat. Sed quoniã putrificatio quoq; in fimo equino improbanda uidet̃, ſi deſtillatio in eo uituperatur, nõ omnino præter propoſitũ noſtram & aliorũ ſuper hac re ſententiam hoc in loco expoſui.

Putrificatio in fimo equino cum calce, aliâs ſic fit, ut fimus quotidie aut alternis diebus, maioribúsue interuallis aqua tepida aſpergat̃, aliâs ſine aſperſione, cũ ſcilicet per ſe ſatis calidus fimus uidet̃. Scrobe effoſſa in aliquo domus angulo fimi equini ſtratũ ponit̃, altum circiter pedẽ, id eſt tres palmos: deinde alterũ calcis ad palmi unius tantũ altitudinem, & ſic deinceps alternis. Opus eſt autem plerunq; fimi tribus onerib. quanta baiulus geſtare poteſt.

Sunt qui deſtillanda, in uino prius macerata præſertim, in lagenã ſtanneã infundant,

fundant, eāq; clauſam in calce uiua cō-dāt, quam aqua pluuiali per interualla extinguunt. Alij fimo equino ſtramen de culmis auenæ miſcēt, & aqua calida aſperſa, uas imponūt, totumq; ſtuppis, pannis aut ſacco inuoluunt, in aliqua dom° parte ubi frigori acceſſus nō ſit. Alij in uinaceis per autumnū condūt, alij in oliuarum fracibus, id eſt poſt expreſsionē reliquijs omniū optimè, ut Cardanus docet. Pro leui quidē calore ſimpliciter in ſtramenta conciſa imponi ſatis eſt. Germani quidam qui in ſtubis degūt per hiemem (hypocauſta aliqui uocant, ego zetas potius) fornaces in eis humiliores faciūt, & in ſuperficie ſuperiore duas aut tres ollas uitreatas imponunt ſuper bacillis ferreis, luto q; diligenter muniunt. In his tenuiſsima arena repletis, aut cinere, & deſtillari aliquid poteſt, quod & ipſe experiri uolui, & liquores quidam præparari aut rectificari, & cætera. ſic ſumptui & labori parcitur. Aliqui ut ma-

teriam deſtillandam in Sole digerant, caua ſpecula in hunc uſum conficiunt, quæ quos exceperint radios reddunt, & reflectunt in uas quo materia continetur. ad hoc, ut audio, commodior foret figura parabolæ cauæ. eſt autem parabola coni ſectio: Vide Archimedem in libro de ſpeculis comburentibus. Idem commodè fieret globis cryſtallinis ſuſpenſis inter uas circulatorium et Solem, ita ut Solis radij per globos ad uas pertingant. Sed horũ ipſe nihil expertus ſum. Vnus omnium iſtarum prę̨parationum finis eſt, ut liquor facilius, uberius, & efficacius etiam extrahatur.

¶ Digeſtionis tempus pro materia uariat: quæ quo ſolidior eſt, eò longiore indiget tempore. Herbæ recentes breuiore egent tempore, cum in uino alióue liquore macerantur: ſunt enim molliores, & diutius relictæ mucorem contraherent. eædem aridæ paulò longiore. deinde ſemina, poſtremò radi-

ces:

ces:ita ut duplũ feré temporis ſequentibus debeatur.herbis recentibus dies tres.aridis ſeptem.ſeminibus & aromatibus pleriſq; duodecim aut quartuor decim.radicibus uiginti octo:aut minus ſi recentes fuerint. Sunt quæ per dies quadraginta relinqui iubent medici quidam,chymiſtæ uerò etiam amplius ſua metallica. Hoc etiã refert an ab initio ſtatim trita infundantur, nam ea quoq; multo breuiori,duplo fortaſsis, tempore egent,quàm quæ integra imponuntur.In aquis aureis,ut uocant,aromata aliquando integra per dies aliquot in uino macerari : tum exempta tritaq;,rurſus infundi & per aliquot dies adhuc relinqui ſolent.

Putrificatio herbarum deſtillandarum in fimo equino ferè per dies quatuordecim fieri ſolet : in balneo Mariæ uerò per duos aut tres tantum dies naturales,Brunſuicen.

Putrificatione præcipuè indigẽt quorum ſubſtantia ſiccior eſt,craſſa,denſa,

cruda minus quæ contra se habent, & per naturam aut Solem digesta præparataq; sunt.

Putrificatio citius perficitur tempore nubilo quam sereno, Vlstadius.

Plerisq; quæ in fimo equino præparantur, aliquid salis adijcitur, ut animaliũ sanguini, carnib. piscib. Guayneri⁹.

Vt digeras, accipito alembicum cæcum: si uerò materia pura sit, ut liquor purus, uas circulatoriũ, in quo genere optimus est pellicanus. quanq; is uix fieri potest, nec nisi magno sumptu, &c. Cęterũ in digestiõe seu putrificatione, uas totũ occultari debet fimo equino aut uinaceis, &c. Ad circulationẽ uerò media pars uasis aut saltem tertia, in aerem liberum & frigidum eminere debet (ut etiam ad destillationem,) Vlstadius cap. octauo, ubi plurib. docet de putrificatione in fimo.

De rectificatione liquorum destillatorum.

Aquæ

Aquæ in Balneo M. deſtillatæ, inſolari & rectificari debent: nempe in uaſe uitreo (cuius os corio obligatũ ſit) aqua deſtillata repleto, ſic ut tertia pars uacua relinquatur, in arenam feruentem impoſito per quadraginta dies, ut phlegma omne conſumatur. debet aũt tertia pars uaſis in arena condi. Deſtillatæ ueró calidæ facultatis aquę, in uino aut aqua ardente prius infuſæ, ne nimio calore homini noceant, loco frigido in arena humida per menſem aut amplius, ſi feruidior aqua ſit, relinquantur, ſimiliter tertia parte uaſis in arenam condita: aut duæ uaſis partes (duæ tertiæ) in ipſam cellæ uinariæ terram defodiantur, Brunſuicenſis.

Aqua quæq; repetita deſtillatione, præſertim ſuper fæces bene contritas, rectificat: eoq; magis quo ſępius deſtillatio eius repetita fuerit: ſed plęriſq; ter aut quater repetijſſe ſufficit. Curandũ aũt ut ſingulis uicibus phlegma omne

diligenter ſeparetur, quod fit ſi uel primus liquor, aut ſi aqua ardens deſtilletur, ultimus, qui aquoſus eſt, ſeorſim excipiatur, &c. Phlegmate iam ſeparato, ultima per circulationē, (de qua iam proximè dictum eſt, diceturq; amplius in Titulo de quinta eſſentia,) rectificatio adhiberi debet.

Vt uerò empyreuma quod his ineſt paulatim expiret, ſatius fuerit phialas, quibus hi liquores ſeruantur, apertas aliquandiu tenere: obſeruando tamen ne interim odoris gratia, & cum ea uiri um multum exhalet, Syluius. Liquores deſtillati diuerſi aliquando ſi miſce antur, turbulenti fiunt inſtar ſeri: & plerunq; liquor uetus cū recente mixtus perturbat eum. His puritatem & claritatem reddes, in libras tres aceti albi acerrimi ſex aut octo guttis iniectis: nā turbulentam materiam ad fundum detrahunt, Brunſuicen.

Deſtillatio per filtrum.

De-

Destillatio per filtrum chymistis magis in usu est quàm medicis, excogitata ut leuior & subtilior puriórque pars à crassiori & fęculenta separetur. Itaque succi herbarum sic destillari possunt, in uase aliquo positi, in quo pannus laneus imponatur, cuius pars latior tantum in uase sit, tenuior & in angustum desinens, siue in unã fasciolam mucronatam, siue in duas aut tres discissas, extra uas depẽdeat. debet autem uas modicum à latere fasciæ inclinari. Licet & marginales aliquot panni fascias impo nere, singulas ferè longitudine pedis: per quas liquor in uas subiectum deriuabitur. Quod si iterum aut tertiò sic destillare uoles eundem succum aut li quorem, uas primum in quo liquor est in scalis ponere potes altiore gradu, secundum inferiore, & sic deinceps, cum fascijs panni in singula uasa impositis et dependentibus in subiecta, ultimum solum fascijs carebit, quod excipere tantum debet, non etiam effundere.

Destillatio per filtrũ fit etiam in duobus retortis uasis uitreis bene lutatis, quorũ unũ altius stet altero, cũ liquores pretiosos & odoratos à materia (digesta prius in Balneo M.) detrahere libet: ut meminit Vlstadius capite 56. Ad syrupum qui de acido citri succo conficitur, succũ illum destillari oportet per pannũ seu filtrum: alioqui coagulatur cum refrixerit: & similiter succũ limonum & arantiorum.

Per filtrum aliqui destillant etiã herbarum decocta ad lenissimum ignem facta, quæ postea paulatim ad spissitudinem mellis decoquunt, ut è radicib. ellebori nigri. Alij simpliciter colare contenti sunt.

DE AQVA ARDENTE SEV *aqua uitæ simplici, eiusq; uiribus & usu multiplici.*

AQua ardens, seu aqua uitæ, à uino extrahitur, apud nos ex fæcibus tan-

tantum ab ijs qui uulgô uendunt,& ex hoc uno ferè uictũ quærunt.Et fortè ni hiló deterior eſt quæ à fæcib. detrahit: nã Lullus à corrupto etiam uino rectè ſeparari poſſe docet: mò ſi aliquoties deſtillet,efficacior fiet,hoc eſt calidior & ſiccior.nam fæces etiã uſtæ, perq̃ calidæ ſunt,& calidiſsimũ reddũt oleum, quod de tartaro uocãt.Sed quæ à uino detrahitur aqua ardens , ſuauior mihi futura uidetur & odore ſaporeq; gratior, & nihil uſtilaginis reſipiens:& ad quintam eſſentiam quoq; aptior. Aqua ardens uocatur etiam aqua ſaponis,ex qua oleo admiſto fit ſapo,urit enim corpus & ueſicat. Fit autem hæc aqua, tanquam lixiuium , ex duabus ſeu tribus cineris partibus & una calcis.& illa eſt fortior,in qua ouum ſubmerſum magis ſupernatat extra aquã. itaque primo ſic facta,fortior eſt ſecundaria ad uſum cauterij.Monachi in Meſuẽ. ¶Aqua ardẽs ſæpius deſtillata eò acuitatis deducit ut bibinõ poſsit, Car

danus. sed hoc uulgò notum est. Solent autem uulgò qui uendunt bis tantum destillare: ad encaustarũ uitriariorum uero usum quater, ni fallor. Nos supra docuimus, quomodo semel aut iterũ destillata in serpentinis aut alijs cõsuetis uasis (cannis brachialibus æreis,) in cineribus postea perfici possit donec phlegma omne deponatur: qua ratione non tantum calidior & subtilior fit, sed etiam gustui gratior odoratiorq;.

Neq; corporum quæ uocant, neque capitellorum (quæ alembica dicunt) una omnibus ad omnes succos destillandos est forma. Nam aqua trahitur quibusdam ex uino impositio in uas æneum magnum igni incubans. Cui collũ crassum tripedale est, & collo huic insidens capitellũ etiam æneum in pyramidem fastigiatum, ambiente id uelut situla aquam frigidam continente, ut celerius uapor largus à capitello refrigerato densetur, & ne ignem sic referat aqua uini. Alijs loco colli & capitelli

telli uaporem excipit fistula ex ferro al bo uel alio metallo, prælonga in multos anfractus mæandrorum modo & serpentum contorta (unde ei uulgo serpentinæ nomen est) in aquam magna sui parte mersa. Alijs alia quoq; est forma, Syluius.

Formas uasorum diuersas aquam ardentem destillandi, apud Gualtherum Ryffium & And. Lonicerum depictas uidimus. Bulcasis ait uinum ita destillari posse, ut acetum, cuius destillationem descripserat: Vide infrâ, mox post Titulum de destillatione in cineribus.

Sunt qui ab operculo lebetis uinum aut fæces continentis fistulam teretem rectà ascendentem faciant, infrà largiorem, ut quasi coniformis sit. eam supra recto ferè angulo flectunt, & per situlam aqua frigida plenam sedi altiori impositam dirigunt, simplici quidem nõ intorto ductu. sic copiosam aquã reddi aiunt. Similia instrumẽta parua pharmacopolæ quidam parant, & uesicas

uocãt: ut si quo alicuius herbæ stillatitio liquore indigent, ex tempore conficiant. quin & aquã superfundũt, ut copiosior reddatur, quod minimè laudo. ¶ Aquã ardẽtẽ satis destillatã esse, hoc est ut minimũ quater, & à phlegmate omni purgatã, intelligĩt, si accensa, tota à flãmis consumatur, ut nulla prorsus humiditatis nota in fundo uasis relinquatur. aut si intinctum in ea linteolum accensum non comburatur, quod maioris perfectionis indicium est, ut illud etiam si iniecta olei gutta subsidat. Oleum enim aerium est, quo substantia ignea, ad quã aqua ardẽs toties destillata peruenit, leuior esse debet. Sed ultra caliditatem repetitis destillationibus maiorem subinde tenuitatẽ acquirit. & cũ ignis quilibet quò crassior est, eo magis urat, quo tenuior eo minus, tenuissimus sanè omniũ minimè uret. Eadem causa est, ꝙ gutta aquæ uitæ in uolam infusa, quò melior fuerit eò citius euanescit & cõsumitur. Audio & hanc esse

esse notam huius aquæ laudabilem, si succinum accensum eiq; in cochleario immissum ardeat. Cum uinum (inquit Vlstadius cap.10.) bis aut ter destillatũ fuerit, spongiam subtilem scinde in frusta ita magna, ut ab omni parte possint attingere cucurbitam in parte superiori, (nempe in ambitu interiori.) debet autem alligari spongia tribus aut quatuor funiculis extra eminentibus, quãdo superimposueris alembicum, ita q; spongia non possit in fundum destillatorij cadere. & intingatur in oleum oliuæ, & parum iterũ exprimatur, ne forte oleum in cucurbitã incidat & cũ materia destillanda misceatur. Tum alembico superimposito claudatur cum cera (uel resina purgata) prædicta. Per hanc spongiam spiritus optimè destillabuntur, & phlegma propter oleum non transibit. Et hoc modo plus proficies una destillatione, quàm alioqui tribus. Alembicus tamen sit factus absque limbo, ut cæci, sed rostro non

careat, Hæc ille. Noſtri phlegma quod in fundo remanet à fæcibus deſtillatis, aquam mortuam uocant. eſt enim inſipida & fœtida. Talis, hoc eſt fœtens, à ſolis ne fæcibus reddatur, an etiam uino, non ſum expertus.

Pro aqua ardente deſtillanda, uinum eligendum eſt optimum, nigrum, uel rubeum, uel album. Nigrum quidem & uetus uberiorem & meliorem aquã reddit. Ignis primò leuis, deinde uehementior fiet: ſed cauendum eſt ne ullo modo bulliat uinũ. Quæ elicitur aqua, ardens cognominatur, aut anima uini: & cum bis uel ter deſtillata fuerit, aqua flagrans, Albertus ut quidam citant.

¶ Ex fæcum quinq; partibus duplici deſtillatione, hoc eſt prima & ſecunda, unam relinqui audio, uel paulò minus. Phlegmate omni iam conſumpto, nihil amplius deſtillando amittitur, ſed totum redditur. De quatuor menſuris uini, plerunq; una menſura aquæ ardentis colligitur in prima deſtillatione

lationē,plus minus ſecundum bonitatem uini. Deinde in altera deſtillatione,pro una menſura redit dimidia. In tertia,pars una de quinq; conſumitur: in quarta tantundem redditur, quantum impoſueris,ut plurimum,ſi deſtillatio ritè fiat. Perges tamen deſtillare. ſic enim aquam magis magisq; perficies,ita ut nona & decima repetitione q̃ perfectiſsima euadat. Sed quoniam ad deſtillationem toties repetendam & tempore maiore & ſumptu opus eſt, tertiò aut quartò deſtillata aqua ſæpe ſumus contenti,& perfectã uocamus. Et ſanè ut citius tardiúsue perficiatur aqua,plurimum refert inſtrumentum. Vapor enim magis deſtillatur in prima deſtillatione canonis, quàm in tribus ſerpentinæ.(Vide an legendum ſit,Vapor enim magis deſtillatur & perficitur in una deſtillatione quæ per ſerpentinam,id eſt cannam anfractuoſam fit, quàm uel tertiò repetita per cãnam rectam.) Sciendum præterea quód tres

diuersæ aquæ ex prima destillatiõe colligi possint, quarũ prima perfecta est, illa scilicet quæ ardet & igne consumitur, linteum ueró in ea intinctũ quãuis ardens non consumitur. (facies igit̃ aliquoties periculum, et cum ardere aqua desierit: quod in destillatorio supereſt, tanquam inutile auferes. Secunda inter utilem & inutilem media est.) Tertia inutilis, nisi quôd oculos & faciem clarificat, si ter quotidie, mane, meridie & uesperi inde lauetur. (Sed hæc uis tertiæ aquæ, si ex uino destillatio fiat, forte uera est: sin ex fæcib. ut apud nos, non uera.) Porrò destillatorium non supra duas partes impleri debet, ut tertia relinquatur uacua, & uaporibus suum sit spatium, Hactenus Lullus.

De uiribus aquæ uitæ ex libro Arnoldi de Villa noua qui de aqua uitæ inscribitur.

Arnoldus in libro de aqua uitę quam plurimas

plurimas eius facultates deſcribit,tum ipſi⁹ per ſe,tũ alijs medicamẽtis admixtis eipoſt deſtillationẽ,ſeruato 12.ſignorũ ordine à capite ad pedes.quoniã, ut ipſe ait,remedia capiti adhibenda multò efficaciora ſunt,ſi eo tempore admoueantur,quo Luna in ariete eſt, & ſimiliter in cæteris:idquàm uerum mihi uideatur,nunc non dicam:hoc tamen nõ tacebo,quo noſtroſeculo doctior quiſque eſt,eò minus illum huiuſmodi perſuaſionib. quas Arabes in rem medicã inuexerũt,tribuere.Aqua uitæ ſimplex (inquit Arnoldus ex neſcio quo Theoderico) rũpit abſceſſus tũ intrinſecos ſi bibaẽ,tũ illita extrinſecos.Rubentes & caligantes oculos emẽdat.fluxũ lachrymarũ reſtrĩgit. Epilepticos pota iuuat, paralyſin inũcta curat.Ingenium acuit. memoriã reſtaurat. Exhilarat, & iuuentutẽ cõſeruat.Lentigines,impetigines, et oẽs maculas faciei tollit. Synanchen gargariſata curat(& uuã humore flaccidã:) itẽ phlegma ſalſum, guttã roſaceã

& dolorem dentium remouet. Maniacis & melancholicis mirabiliter confert. Venenum fugat. Odor eius (accensæ) muscas & reptilia frigida interimit. Decoquit carnes, & pisces à putredine seruat. Vinum putrefactum restituit. Extrahit uirtutes herbarum & radicum, si per quatuor dies (aliâs horas) imponantur in ea, uiola tantum excepta. Debet autẽ reponi in uitreo uel argẽteo uase optimè clauso. Melior uberiorq; fit ex uino uetere, puro et rubeo, Hæc ille. Qui plura desiderat, quod ad uires aquæ ardentis, legat quæ superius scripsimus de uiribus quorundam liquorum quos aureos uocant nostri, & aquas uirtutum. Nam pleraſq; omnes facultates ex æquo tum illis tum aquæ uitæ simplici adscribunt, & multò magis compositæ, maximè uerò quintæ eius essentiæ: Adeat præterea Lullum in libro de aquis. Vidi etiam Alberto adscriptum quoddam fragmentum de aquæ ardentis uiribus. Sed homines empirici

pirici rerum atq; temporum imperiti, aut ut sponte decipiant quos possunt, multa impudentissimè Galeno etiam & Hippocrati & Aristoteli, de aqua ardente scripta attribuunt. Frigidas passiones omnes, quæ curabiles sunt, breui curat: præcipuè uerò cerebri, neruorum & iuncturarũ affectus. Tineam & ulcera, omnemq; scabiem, si assiduè lauetur, curat. Lienem iuuat. Vermes omnes interimit. Anhelitum fœtentem emẽdat. Lumborũ dolorem tollit. Mẽbra læsa, si illinatur, pristinæ reddit sanitati. Carnes & pisces à putrefactione præseruat: sed antequã edant aqua cõmuni ablui debent. Camphora in eam imposita, dissoluitur. Infusa in eam aqua communis, fundum petit: & similiter oleum, Hæc Albertus ut quidam citant.

¶ Sapor eius sapores omnes excedit, immutatq;: & odor odores omnes, Lullus. Calorem natiuũ magis quàm ullum aliud remediũ confortat, uentri-

culo, cordi & hepati ſaluberrima, ſanguinem nutrit, cũ hominis natura mirã et maximé conuenientẽ habet familiaritatẽ. Membrorũ, uenarũ & meatuũ omniũ orificia aperit & purgat: obſtructiones tollit omnium. & oĩa corrobo rat. Quin etiã animi affectus immutat, triſtitiã & anxietatẽ tollit, lætos ingeni oſos & animoſos reddit, Lullus. Capitis doloré illita aufert: lumbricos interimit à ieiuno pota. Animi deliquia excludit. Vlcera pudẽdorũ ſanat inde abluta. Stomachicis ſuccurrit. Fluores omnes exterminat. Cadauera ne corrũpant̃ à uermib. cõſeruat. Canicié exclu dit. Prægnãtibus nõ concedit̃. Capitis pituitã aut catarrhũ emẽdat. Potentiã ad coitũ auget. Auditus difficultati auribus infuſa prodeſt. Cum uino mixta & pota comitiali medet̃. Ore diutius retenta uarios dentium dolores tollit. Oculorum maculas ſeu albuginesabolet (infuſa nimirũ:) fluxiones uerò eorũ auertit, uel ore tantũ retenta. Lepram ali-

aliquandiu prohibet & occultat. Putrida ulcera corriguntimpositis madentibus inde linteis. Cum pauco apij decocto calculos uesicę pellit. Mulieres fœcũdas reddit, grauidis nocet. Dolores diuersos curat, et osib. quoq; fractis utiliter calida (cũ stuppa aut emplastro aliquo) imponit. Spasmũ in crurib. illita remittit, Innominat⁹. Sũt aũt pleraq; ut uidentur, ex Lullo desumpta. ℑ Noui ego mulierẽ uetulã, frigidã, cachecticã, in sudario per aquã ardentẽ intus accẽsam calefacto, restitutã. ℑ Sunt q; Constãtini testimonium de uirib. aquæ ard. adducãt. ℑ Aqua uitę præter cætera ad stranguriã et alios uesicę affectus ualet: ad tertianã & quartanã febres cum frigido humore coniunctas: ad lupum, ad uermes, ad ulcerosum doloris sensum. Menses in mulierib. promouet. Calculum renum frangit & expellit: & fœtus mortuos absq; magno dolore. Fluores uteri cuiuscunque coloris emendat. Perfectam esse aiunt, quæ ex decem

uini partibus ad unam redacta fuerit, (hoc tertia aut quarta deſtillatione fieri puto.) Capiti illita uermes, cruſtas, ſcabiem, porriginem, & achôres ſanat. Maculas in facie & alibi tollit. Oua fracta aut quibus adempta eſt cruſta, ſi imponas, in ea coqui poſſunt. Apoplexiã, tumores, phlegmata, teneſmum & laſſitudinem inuncta ſanat. Morphe am potu & illitu emendat. Cutim mollem & puriorem reddit. Deniq; contra morſum canis rabidi ualet. Vulnus quoduis aqua ard. ablutũ egregie ſanatur, ita ut nihil mali ſymptomatis ſuperueniat.

Ego cum aquã ardentem, nimis calfacere & ſiccare perciperem, mel aliquando admiſcui, unde & ſuauior potus, & mitior factus eſt, uentriculo frigido utilis, per hyemẽ præcipuè. Sunt qui cum aqua mulſa permiſceant, aut potius cum apomelite, quod uulgo noſtri ex fauis faciunt, &c. Aliqui caricas eo perfuſas, & accenſas, calidas deuorant.

rant. Licebit & quemuis syrupum, pro ut morbus requiret alium atq; aliũ, dulcem admiscere.

Vinum ne conturbetur aut putrescat, decima pars ardentis aquæ infusa efficit, melius longè sulfur, sed odore prodit dolum. idem potest alumẽ, sed noxia ambo, ualetudini uehementer obsunt, Cardanus.

Si uinum per saporem uasorũ uel uuarum fuerit corruptum, aqua ardente infusa restituitur. Eadem uinũ pendulum recentius purgat: item uinũ putrefactum, & acetosum quoq;. nam acetũ conuertit. Deniq; cuiuis malo aut corrupto odorem & saporem bonũ conciliat. ex bono etiã uino melius reddit, Albertus ut quidã citant. Cum uinum infundendũ est uasi uacuo, pleriq; orbiculum ex sulfure incensum immittunt: alij aquam ardentem, intincta in eam stuppa.

¶ Vinum cui datur omnis sapor & odor in momento, & est res curiosa,

maximè pro diuitib. qui diuersitatem uinorũ ostentare uolunt, & etiam utilis. possunt enim uino hoc modo communicari diuersorum remediorũ qualitates. Herbæ, semina aut aromata quę uis infundantur in aquam ardẽtem per horas uiginti quatuor, sic uis illorũ extrahetur. Tum aquæ sic imbutæ modicum uino bibendo miscebitur, Arnoldus de Villa noua.

Cum aqua ardente aromatib. imbuta quomodo fiat uinũ quod uulgò Hippocraticum uocant, in Vinis dicam.

De quinta essentia uini dicam infrà sub Titulo de quinta ess.

DE IIS QVAE ARIDA DESTILLANTUR *in liquore aliquo infusa.*

QVæ ficca uel arida sunt, destillari non possunt, nisi in liquore aliquo infusa & macerata fuerint. De his hoc in loco scribam: de ijs uerò quę recentia in liquore aliquo ante destillationem

tionem præmacerantur, inferius inter aquas cópositas, statim ab initio. Quãuis & illæ de quibus hic agimus, compositis adnumerari potuissent. Arida igitur conterunt primum, deinde in ali quo liquore macerantur, uino, aceto, aqua pluuiali aut fontana, atq; his ipsis uel crudis, uel destillatis: acetum quidem & uinũ hunc in usum aliâs semel aliâs sæpius destillant: aut in alio quopiam stillatitio liquore. Poterunt & in plãtæ alicui⁹ succo macerari, eoq; simi liter crudo, aut (quod p̃stat) destillato. Aqua ardẽs rectificata aromatib. macerandis magis cõuenire uidet, nisi nimiã caliditatẽ, qua utẽtes detracto inde liquore affici possent, uitem⁹. Aliqui cinnamomũ contritũ aqua fontana affusa destillant, ut inter olea dicemus. Semina etiã & alia aromata, á quibus oleum elicitur, in aliquo ex prædictis liquoribus macerant. Præstat autem hæc omnia, arida dico, infusa, in cineribus igne lento destillari, meo quidem iudicio.

De aquis uirtutū ſeu aureis, quæ fieri ſolent ſaluia alijsq; herbis odoratis & aromatibus in uino infuſis, infra dicā inter aquas compoſitas : & de ijs quæ in aqua ardente infundunt inter aquas uitæ cōpoſitas. Refert etiam quamdiu infuſa in uino macerent. nam recentia, tenuia, rara, minori tempore indigent, quàm ſicca, craſſa & denſa: & contrita quàm integra. radices quàm ſemina & aromata: & ea rurſus quàm herbæ. Vide ſuperius ubi de præparatione deſtillandorū præcepimus. Vulgaris quidē conſuetudo ea ferè tantū ſicca in uino infuſa prius per aliquot dies deſtillat, quæ odoris maximè gratiā requirunt, ut aromata & herbæ odoratæ. Sed reliqua etiam omnia quorum odorem ſaporemq;, qualiſcunq; is ſit in liquore ſtillatitio, ſeruari uolumus, rectè deſtillantur in uino infuſa, ut ſupra etiā docui, ubi de aqua abſinthij mentio fuit, & de uiribus remediorum retinendis in aquis deſtillatis. Et ſanè in ijs quæ cum

cum recentia sunt,& humore multo abundant,ideoq; minus odora sunt, ut gentiana,astrantia,iris,baccæ iuniperi, & alia,liquores ex siccis in uino aut alibi infusis magis probarim. si quæ uerò adeò rara uel tenuia sunt,aut nullius odoris,aut refrigerare & humectare debent, ea recentia potius destillãda fuerint.Est quando anni tempus aut recẽtium inopia,ad sicca confugere cogit.

Gentianæ aqua. Gentianæ magnæ siue albæ, (cuius radices pinguissimæ sunt,& uino infusæ,nec ipsæ corrumpunt,nec uinũ corrumpi sinunt, ut ipse per bienniũ expert⁹ sum) libras quatuor radicũ recentium, aut potius siccarũ,concisarũ minutatim,in duo uasa uitrea magna iuxta fornacem in zeta ponito aut suspendito, uase diligenter occluso:& uinũ generosum superfundito ut per duos digitos excedat. perges autem recens affundere donec radices imbibere desinant.& sic eminente p duos digitos uino, ut dixi, uas per

menſem relinques: & demum in duab. cucurbitis uinum cum radicibus diſtri butum deſtillabis in Balneo M. uel in cineribus igne lento. De aqua centaurij minoris & gentianæ ſimul in uino deſtillatarum, uide infrà inter aquas compoſitas.

Baccæ iuniperi etiam aridæ uino infuſæ optimum & ſuaui odore liquorem reddunt: abſinthium uerò (dies paucos præmaceratum) perquàm efficacem & amariſsimum, idq; magis ſi in cineribus deſtilletur. quorũ utrunq; nos experti ſumus.

Pyretrum uel recens uel ſiccum uino infunditur, aut aceto ſimplici deſtillatóue.

In aqua ardente etiam infuſa, ut dixi, uim ſuam ei communicat: ſed multò efficacius hoc fieri audio, ſi contrita remedia ab initio ſtatim fæcibus uini deſtillandis (ex his enim poti⁹, quàm uino aquam ardentem noſtri eliciunt) admiſceantur. Sic & abſinthij aquam

&

& alias optimè parari, quidam ceu rem arcanam me docuit. ego eius rei periculum nondum feci.

Aqua rosacea cum rosis siccis sic fit. Rosis siccis superinfunde aquam, non amplius quàm ut in ea macerari possint. Transfer in cucurbitas uitreas aut plumbeas, & destilla paulatim. Vtilis erit hæc aqua in remedijs, & ad ornatum (seu odorem.) Est qui libræ uni rosarum siccarum, aquæ libras decem affudit, & destillauit satis bonam. Sed hoc non fit, nisi cum ex recentibus fieri non potest, Bulcasis. Siroſæ quas incarnatas uulgò uocamus, siccatæ, uapore aquæ calidæ humectatæ destillentur, aquã rosarum bonam reddent, Syluius.

Nucis uomicæ aqua siue succus igne decerptus, aquam calore, non odore uel sapore imitatur, præstantissimum contra uenena remedium, Cardanus libro secundo de subtilitate. Et paulò

post. Si uenenũ recẽs sumptum adhuc in uentriculo maneat, præstantissima sunt auxilia quæ uomitũ ualidũ prouocant, lac, lixiuiũ, oleũ, aqua nucis uomicæ. Ego per succũ igne decerptũ, aquã destillatã ab eo intelligi puto. nã & aquam nominat, q̃ colore ei similis sit, non item odore saporeq̃, quod aquis destillatis conuenit. Sed cũ nux uomica tota durissima sicciſsimaq̃ sit, apparet scobem eius oportere in aliquo liquore macerari, ut aqua, uino, aqua uitæ, aceto. Ego in aceto potissimũ macerârim, quod & uenenis per se resistit, & ad uomitum quoq̃ ciendum prodest.

Aquæ ex recentibus plantis destillatæ (inquit Brunsuicẽsis) prę̃ferri debẽt. Quæ si quando haberi nõ possunt, siue aliam ob causam, siue q̃ peregrina quæ dã arida tantum adferunt, ut spica, salunca, stichas, schœnuanthos, epithymus, &c. ex aridis hunc in modũ destillabis. Mense Maio quotannis ante Solis ortũ, cũ ea nocte nõ pluerit, & cœlum tue-

fuerit ſerenum, rorem colliges, ex prato aliquo diuerſis herbarũ & florum generib. uirenti, non aquoſo aut uliginoſo, neq; in concauo loco, ſed potius in mõte aliquo ſi fieri poteſt. Colliges autem linteum album extenſum per herbas trahendo, donec roris plurimum imbiberit. tũ exprimes in aliquod uas, & iterum trahendo replebis & exprimes, donec ſatis collegeris. Hunc rorem in balneo Mariæ ter deſtillabis, & in Sole rectificabis, (nempe in arena feruente per dies quadraginta,) & ſeruabis per annũ. Quocunq; autẽ anni tempore liquorem ex herbis ſiccis deſyderaueris, ſic facies. Herbarũ quas in umbra ſiccâris, (folijs diſtrictis ſeorſim ſeruatis) quantum uolueris in uaſe uitreo pones, & roris aquæ ſuperinfundes ter tantũ: aut tribus uicibus ita ut primum tantum infundas, ut herbæ ſatis operiantur aqua, & rurſus bis tantum. Deinde per duos aut tres dies in fimo equino pones, deſtillabis: iterumq; putrifi-

cabis: ita ut tertio alternis putrificetur ac' deſtilletur. Hæc ſanè aqua multó præſtantior erit, quam ſi quis, ut Bulcaſis ſcribit, ad unam aridarum roſarum (aliarúmue herbarũ aut florum) aquæ communis libras decem affundat, & mox deſtillet. Medicus quidam peritiſſimus, ſi ex aridis modo iam dicto aqua deſtilleturin rore infuſis non ter tantum, ſed nouies deſtillato, meliorem aquam ſcribit futuram quàm ſi ex recentibus fieret, quæ multum phlegma ſecum habent. Idem ait rorem nouies deſtillatum uires ex plantis ei infuſis non minus extrahere quàm aquã uitæ, Hactenus Brunſuicenſis.

Rori quidem per ſe etiam uis medicata ineſt, ut in aqua eius deſtillata alibi docet Brunſuicenſis. In comitiali morbo ſi placentulam ex farina cum nocturno rore diui Ioannis ſub cinere coxeris, ac eam infirmo dederis commanducandam, ſanari aiunt, Alexander Benedictus.

DE

DE QVINTA ESSENtia remediorum.

QVintam essentiam nominat summam & cœlestem in quacunque planta, metallo, animali, aut partib. eorum facultatem & uirtutem, quæ totius essentiæ ui & puritate, nó ulla elemẽtari aut sensibili qualitate, etsi absque qualitatibus non sit, humani corporis ualetudinem conseruet, iuuentam extendat, senectam differat, & omne genus morbos abigat. De hac primus omnium Raymundus Lullus scripsit, omnibus suo etiam seculo medicis ignota, nec literis prodita, nec usu ipso tẽtata. Illum præter alios sequuti Io. de Rupe scissa, (quẽ tamen quidam ante Lullum floruisse putat, ut suprà scripsi, ego contemporaneum fuisse iudico,) Hieronymus Brunsuicensis, Philippus Vlstadius, & alij forte pauci, & ipsi quædam literis de eadem mandarunt. Est autem alia simplex, ut celebratissima illa uini

ſeu aquæ ardentis quinta eſſentia, chelidoniæ, ſanguinis humani, fragorũ, antimonij, &c. Aliæ compoſitæ, nempe cum remedia quædã ad aliquam quintam eſſentiam iam perfectam adijciuntur, ut uires earum extrahat, quibus & aurum potabile adſcribi debet.

¶Dubitatio oritᷤ, inquit Cardanus, an aquã liceat facere temperatam, quã Quintam uocãt eſſentiam. Erit autem hæc, ut docebo, æther, id eſt ſubſtantia tenuiſsima mobilis, & quæ motu calorem temperatum retinet, & eum plurimum. Hæc igitur uires omnes conſeruare poteſt, & uitam producere. Nam cum tenuiſsima ſit, miſcet ſe humido primo penetrans ſolida, ac excrementa ſeparat quæ in illo continentᷤ. Quia uerò calidi plurimum habet, eijcit impurum quicquid eſt, naturalemq; ob id calorem inſtaurat. Nihil enim aliud eſt ſenectus, quàm naturalis caloris imminutio. imminuituruerò, quia motus prohibetur, ut de igne dixi. ſimilis eſt enim

enim huius ad illum ratio. Motus ueró prohibetur ob terreæ ſubſtantiæ abundantiam. Quoniam ſola terra plurimã habet materiã, & motu omnino caret. Ergo aqua illa calore cum ſit ſic temperato, nec cor uexabit, nec iecori infeſta erit. Itaq; ſola hæc iſta quę diximus præſtare poteſt. Cum igitur ardens aqua diuturno circulationis motu tenuitatem retinens, caliditatem acumenq; ſaporis ac odoris exuerit, æther eſt: ac tũ primũ fragrat. Eſt enim nil aliud odor fragrãs, quám acutus cum moderatus extiterit. Indicio eſt q̃ piper nõ fragrat &c. Igitur ardentem aquam, ſi ad temperamentum redierit, tenuitate retenta, neceſſe eſt fragrantem fieri: & ſi fragrans fiat, neceſſe eſt uiciſsim in æthera eſſe conuerſam. Fit & quæ iuuentutem inſtaurat aqua cum tyri carne, fit & cũ elleboro, qualem apud patrem meum uidi. Sed hæ diuexãt corpora, & iuuentutis imaginem fucatam reddũt: æther ueró ueram præſtat, cum eam retineat

diu quam quis habet & exornet. Sed nunquid igne qui calidissimus est, tenuior æther? Certe sic. nam cœlo contiguus, ideoq; leuissimus. impressam enim ab astris caliditatem circulatione moderatur tenuitate retenta, atq; eodē modo hæc aqua calore ignis ad summam redacta tenuitatem motu ipso refrigeratur ac temperiem acquirit. Itaque & hæc & æther, mediū quasi sunt inter mortalia immortaliaq;. Locum enim cum habeat ac temperiem tum substantiam cœlo proximam, corrumpi nequit. Dum uerò infra impellitur, refrigeratur, atq; sic post multa secula corrumpitur. Itaq; medium est quasi mortalis ac immortalis, cuius generis Stoici animam humanam esse credunt, Hæc omnia Cardanus.

Virtus uniuscuiusq; rei latet in quinta eius essentia, calida, frigida, humida, sicca, &c. & idem operatur quod prius in suo mixto uel cum sua materia, sed celerius & mirabilius multis modis.

Post

Post destillationem super fæces aliquo ties repetitam, intercedente semper no ua digestione, semper quælibet aqua tandiu circulari debet in fimo equino aut alibi, donec suasissimi odoris fiat. Nam fragrantia summa in omni quinta essentia requiritur. Quædam semel & iterum destillari satis est, tum circulari, & post dies aliquot si quid de terra & fæcibus supersit in fundo circulatorij, separari defundendo. Essentia quinta uini non amplius urit os, nec amplius est aqua ardens, sed subtilior, & cœlum uocatur: cui stellas suas addi dicimus, cum diuersarum qualitatum herbæ, & contra diuersos morbos excellentes, in ea macerantur, ut infrà in Aquis uitæ compositis docebimus: Solificari autem siue deaurari, cum Solis, id est auri uirtutem ei imprimimus, ut supra in Auri potabilis mentione explicatum est, Hæc ferè ex Lulli libro de quinta essentia. Essentia quinta cuiusque

medicamenti millies maiorem habet uirtutem, quàm antea habuerat dum adhuc corpus elementatum esset, Vlstadius.

Quomodo extrahatur quinta essentia rerum omnium, ad applicandum illas (uires earum) corporibus humanis, ex primo libro Lulli de quinta ess.

Quinta cuiusq; rei essentia, extrahi ab ea potest, lignorũ, fructuum, florum, radicũ, foliorum, seminum, lapidum, metallorum, carnium, & quarũuis specierum, hũc in modum. Quamcunq; rem à qua uolueris quintam essentiã separare, impones in quintã essentiã uini (puram & perfectam ut prædictum est:) & expones insolandam in uere, uel in uase ad ignem leuem: & intra tres horas habebis quintam essentiam rei mixtam cum quinta essentia uini, quæ conuerteturin talem naturã, qualis rei impositæ

tæ eſt, ſiue ea calfaciat, ſiue refrigeret, humectet, ſiccet, purget, uel cuiuſuis alterius conditionis aut odoris fuerit: neque idem tantum efficiet, ſed eodem in gradu quoq;, hoc eſt non magis aut minus, &c. Poſthæc enumerat remedia ſingulatim quæ in primo gradu calida ſunt, deinde in ſecundo, tertio, quarto: & ſimiliter frigidorum, humidorũ, ſiccorũq; catalogos inſtituit. Deinde de gradibus remediorum & eorum mixtionis artificio in genere docet. Poſtremò addit etiam catalogos iuxta ſecundas qualitates, ut uocant: Quæ omnia nos omittimus, quoniam doctis & medicis ſcribimus: neq; conuenit partes ſcientiarum inter ſe confundi. Deinde lib. ſecundo per ſingulos morbos, (eos duntaxat qui grauiores & ferè incurabiles uulgò habentur,) docet quænam remedia quintæ eſſentiæ uini admiſceri debeant. Scripſit & Rogerius Bacho libellum de facultatibus aquæ uitę per 12. ſigna, ſecundum morbos à ca-

pite ad pedes, aquis & medicamentis pro singularum partium & affectionũ natura aliâs alijs adiectis. Hunc aliqui non rectè Arnoldo de Villa noua attribuunt.

Io. Bracescus uir in chymicæ artis mysterijs nostro seculo exercitatissimus, ut scripta eius testantur, in Dialogo cuius interlocutores sunt Raymundus Lullius & Demogorgõ (quẽ autor Italicè edidit, unà cum altero super expositione librorum Gebri. Ioan. Petreius Norinbergæ utrunq; Latinè excudit sine authoris nomine,) quintam essentiam illam quæ ad humanam uitam conseruandã & extendendã faciat, non ex plantis, animalibus aut gemmis, sed ex solis metallis requirendam asserens, ita scribit. RAYMVNDVS. Cum necesse sit ut hæc medicina omnino incorruptibilis sit, & omnia elementata in hoc superare debeat, necesse est ut extrahat è materia quæ ab omni corruptione q̃ alienissima sit. DEMOGORGON. Tamen dixisti

dixisti tu in libro quẽ de naturæ secretis inscripsisti, hanc extrahendam esse de uino rubeo. Idem confirmat Ioan. de Rupescissa. alij uerò Chelidoniam accipiendam esse autumant, alij sangui nem humanum. RAYM. Non parum erras, si persuasum habes philosophorum scripta ex nuda litera intelligenda esse. maximè ueró in hac scientia, quanto clarius & apertius loquuntur, tanto plꝰ obscuritatis habẽt eorũ scripta. similitudinibus enim & per ænigmata locuti sunt. DEMOG. In hac re qua usi sunt similitudine? RAYM. Dicit Senior philosophus hanc medicinã conuerti & uariari de colore in colorem, & de sapore in saporem, & de natura in naturam: propterea nomina eius multiplicata esse. Item Minois philosophus, Si quæratur (inquit) quare factum sit rubrum antequam reciperet albedinem: Respondendum bis denigrari, bis in colorem citrinum conuerti, & bis recipere colorem rubrum.

Cum ueró bis colorem rubrum recipiat ut rubrũ uinum & ſanguis humanꝰ, uidelicet poſt putrefactionem & in deſtillatione: propterea ueteres per ſimititudines loquẽtes uocauerunt ipſam uinum rubeum, ſanguinem humanũ, & ſanguinem draconis, & his ſimilib. &c. Paulo poſt etiã ſigna illa quæ Io. de Rupe ſciſſa de quinta eſſentia iam perfecta ponit, nempe ut ad eã in angulo domus poſitã, ingredientes omnes mirificé alliciantur: & alterum ut ad eam collocatã in uertice turris congregent omnes aues, quæ illam odoris ſuauitatem percipiunt, allegoricè interpretat: ut per turrim intelligat fornax in angulo domus poſita, in quã uitrum quod materiam continet decoquendã ponitur: per intrãtes ueró domum iſtam, & per aduolantes aues, ſignificent ſpiritus & uapores illi qui uirtute caloris ſurſum ferunt ac aſcendunt in altum p collum longum uaſis ſiue bocciæ: qui cum figunt, et amplius non aſcendunt,

indicium

indicium est (inquit) ipsarum humiditatem aqueã iam consummatã & materiam dulcoratã, & medicinam finitam esse. Et in hac quidem sententia etiam Rasis fuit, Hæc ille.

De quintæ essentiæ à uino extractione, ex Philippo Vlstadio & Raim. Lullio.

Vinum quàm generosissimum, cuiuscunq; coloris, uinosum potiº quàm dulce, quater destillabis in alembico, ita ut cõmuniter aqua ardens paratur. Quòd si etiã sæpius destilletur, præstabit. Perfectè destillati indicium est, si accensum in uasealiquo (argenteo uel stãneo) totum cõsumatur, sic ut nulla humiditas in uase remaneat. Sic igitur pręparatum impo natur in pellicanum, id est uas utrinq; ansa-

tum, quod etiã uas Hermetis aliqui uocant, per cuius in ſummo foramen materia circulanda immitti poteſt & extrahi. Et uaſe diligenter lutato, & luto forti cæmentato, ex frequenti aſcenſu deſcenſuq; aqua in ueram quintam eſſentiam conuertetur. Porrò uinum ſic deſtillatum, ut diximus, cum habeat omnia quatuor elementa, tamen per crebram motionem & agitationem aſcendendo deſcendendoq;, de corruptibili in incorruptibile fermè tranſit & conuertitur. Quod ſi per crebrũ deſtillationis aſcenſum uel deſcẽſum craſſum à ſubtili, impurum à puro ſeparat: quanto magis id contingit in deſtillatorio ubi milliesmilleſies ſurſum ac deorſum agitatur? Hoc igitur motu exiſtimandum eſt materiam elementarem conuerti in ſubſtãtiam inelementarem & corpus incorruptibile, ita ut tantò remotior quinta hæc eſſentia à corruptione corporis elementati ſit, quantò cœlum ipſum quatuor elementis incorruptibilius

corruptibilius est. Cæterum hac circulatione multoties iã facta, tandem aperiatur quod in summo est foramen: ubi ex pretiosissimo & suauissimo odore cognosces, nũquid de quatuor elementis restet, quod in quintam essent. nondum conuersum sit. Nam si res perfecta sit, odor longé omnium fragantissimus prodibit, adeò excellens ut qui eo fruũtur, ex terra ad cœlum eleuati sibi uideantur, & cœlesti quadam fragrãtia frui. Hic uapor si in secretum aliquem domus locum se insinuet, adeò replebit totam domum, ut nihil suauius, amœnius, & odoratius unquam sensisse uidearis, res dictu mirabilis & ferè incredibilis. Quòd si in fastigio turris ponatur, omne genus auium quæ in uicinia sunt alliciet. Si uerò excellens illa odoris gratia nondum appareat, iterum claudes pellicanum, & diligenter lutatum rursus impones ad destillationem circulatoriam, quousq; appareat perfecta ipsa quinta essentia, siue ut

uult Raimũdus libro primo capite secundo, Mercurius uegetabilis. Non solum uerò habet odorem illum & saporem excellentissimum, sed etiam quandam incorruptibilẽ naturam circá alias medicinas: Et certè nullam habet aduſtionem in ore ſicut aqua uitæ, neq; ullã humiditatem ſiue phlegma, quia omnis materia terreſtris et elementaris in fundo reſidet.

Quomodo quinta eſſentia facilius & minore ſumptu extrahatur, in gratiam pauperum ex ijſdem.

Fimum equinum impone in uas magnum & profundum, uel in foueam ad hoc factam. & in medio fimi ponat̃ deſtillatorium impletum materia deſtillanda ad duas tertias, ita ut tertia pars remaneat extra fimum uacua, ut materia aſcendere & deſcẽdere poſsit, & ſic in aquam clariſsimam conuerti. Sed fimus

simus per singulas hebdomades semel ut minimũ renouandus est. Idem hoc fieri potest in uinaceis recens expressis per uindemiã: Vel in diebus caniculari bus ad Solem. Potest etiã extrahi quinta essentia ex uino turbido immundo & putrido, modò non sit acetosum. nã etiam ex corrupto uino, quod in bono loco natũ sit, quanq̃ turbato & mali saporis, optimã aquã uitę destillari uidemus. ℑ Est & alter modus sine igne & labore extrahẽdi, huiusmodi. Aquam uitę quam inueneris nobilissimã, pone in uitrũ cum collo longo, habẽte in summitate foramen, quod debet claudi & lutari cera rite præparata, ut inferius docet Vlstadius cap. decimo.) Deinde uertatur uitrum & cũ collo imponatur in fimũ. sic crassior materia residebit in fundo destillatorij: quod cum longo tempore

in fimo ſepultum fuerit, tandem extrahetur ab ipſo leniter, in forma, ſicut eſt impoſitum. Tũc uidebis ſeparationem puri ab impuro, & ſubtilis à craſſo. omnis enim materia craſsior erit circa collum uitri. Itaq; ſtilo ferreo tenui & acuto cerã perforabis uſq; ad aquã: et ſtilo extracto effluet materia craſsior, quæ in collo reſidebat. hæc cum effluxerit tota uſque ad ſubtilem, hoc eſt ipſam quintam eſſentiam, uas digito obſtructum inuertes. Sic habes Quintam eſſentiam, ſed minus pretioſam ſuperiore. Simili modo poteſt aqua ardens in uas uitreum poni, quod non uertatur, ſed directè in fimo ſepeliatur per aliquod tempus. Poſtea colando ſeparet materia craſſa quæ reſidebit in fundo, à ſubtili ſuperiore: ſed hæc adhuc minus pretioſa eſt. Attrahit tamen omnes uirtutes herbarũ, & aliarũ materiarum, ut non ſit contemnenda. Poſſunt & alij modi excogitari, ſed ego primũ modum ex animo omnibus commendo

do ceu optimum & excellentiſsimum. non magno labore & ſumptu paruo conſtabit: nec pœnitebit te huius uel illius. theſaurum enim magno cũ fœnore reperies, Hæc Vlſtadius capite octauo. ¶ His ſubijcit modũ extrahendi quintã eſſentiã è muſto, id eſt uino nouo feruente in uaſe per autumnum, quod abſque illo uini nocumento fit, quem breuitatis cauſa, & quia ab alijs etiam authoribus, quod ſciam, non attingitur (niſi à Lullio forte) omittam.

Quibus locis Vlſtadius in Cœlo ſuo uarias quintas eſſentias extrahere doceat.

Quomodo extrahatur quinta eſſentia (uini,) in qua poteſt reſolui aurum ad faciendum aurum potabile, cap. xj.

Quomodo extrahatur quinta eſſentia mellis, quæ ingreditur aurum potabile, capite xij.

Quinta eſſẽtia ex chelidonia, ca. xiij.

Ex ſanguine humano, ouis, carnibus, &c. cap. xiiij.

Ex pomis, piris, & alijs fructibus, capite xv.

Ex floribus, herbis & radicibus, capite xvj.

Ex antimonio, cap. xvij. ℘ De ijſdem omnibus leges etiam apud Lulliũ lib. 1. de quinta eſſ.

Quintã eſſentiam uini, aliqui uegetabilem Mercurium, item cœlum & clauem philoſophorum uocant. hæc, ut aiũt, omnis rei per tres horas in ipſa maceratæ uim attrahit. ℘ Io. Braceſcus per uinum rubeum à quo quinta eſſentia extrahẽda ſit, allegoricè aliud quippiam & metallicum intelligi putat, ut ſupra recitauimus, ubi de quinta eſſ. in genere egimus.

AQVA MIRABILIS QVAE contrarium efficit quàm aqua vitæ: quæ Quinta eſſentia frigida appellari poteſt.

Flo-

FLorum ſambuci, florum ungulæ caballinæ quæ creſcit ſuper aquas habens magna folia & florem giluũ: (aliâs florum nenupharis, quod placet, & ſic Rogerius interpretatur) utrorumq; libra. Seminis portulacæ, ſem. lactucæ utriuſque libræ tres, (aliâs, ſelibra.) Foliorum ſolani ſcrup. duo. (aliâs, ſolani, quantum de omnibus.) Debent autem hæc omnia recipi uiridia, & deſtillari ſepties, ſeruariq; in terra ꝑfunda in uaſe uitreo. Hæc aqua in Sole cum caleſcit in meridie, uaſa uitrea, uel lignea ſubtilia, imagines uel teſtas ouorum facit per aera uolare, (locus uidetur corruptus, aut res ipſa falſa:) Pannus ex ea madidus & in ignem proiectus, reſilit, ab igne illæſus: & quicquid in ea intinctum fuerit, calorem ignis nõ patietur. Nec ab igne læditur pãnus in iſta aqua madefactus, ſi aqua uitæ ſuper aſpergatur, & in ignem proijciatur, uel per candelã accendat̃. ardet enim, ſed non conſumitur, nec ullũ uſtionis ueſtigium in

panno relinquitur, Quod si pars huius aquæ sub ardente Sole in scutella ponatur,& in aerem cum aspersorio(uel aspergillo,ut uocant) fundatur, nubem magnam & densam efficit subito, & calorem Solis pro magno tempore mitigat.Menses sistit,sudorem prohibet,appetitum excitat. dolorē capitis sedat, maximè ex calida causa,uel Solis adustione obortum. Cancrum omnino & integré sedat.Denicꝫ multas& magnas uirtutes habet. ualet enim in calidis causis,sicut aqua uitæ in frigidis.Quãobrem usus eius est in omnibus febribus tam acutis quám peracutis: in omnibus affectibus calidis, & oculorum doloribus & capitis ex caliditate. item ad tædium (fastidium) stomachi.ad lupum, & fistulam, & dolorem lateris, & calefactionem membri uirilis ex coitu, & omnem passionem circa hæc membra genitalia ex quacunque causa calida. Et post partum mulierum perutilis est, si pannus ea intin-

intinctus ſuperponatur uuluæ, & ſuper locum paſsionis ſi paſsio fuerit extrinſeca: ſi uerò intrinſeca, ſumatur de ea, et per clyſterem in uterum immittatur. Si uitium in ſtomacho fuerit, ſumatur de ea ad dimidiam teſtã oui mane et ueſperi. Virgæ intrinſecus dolenti per ſyringem injciatur. Ad obſtructionem uerò hepatis & lienis & alios affectus ex calida cauſa, linteum in ea madefactum ter die apponatur ad affectũ latus. ſanguinem enim maximè purgat. Sed diligenter cauendũ eſt ne pannus inde madidus ſuper ſtomachum reuoluatur.

Eiuſdem facultatis uidetur aqua in libello Raymundi Lullij de aquis deſcripta, his uerbis. Aqua compoſita ſecundum reſiduum (ut habet codex manuſcriptus, lego contrarium) aquæ uitæ: R. camphoram candidam, roſas, papauer album & nigrum, lactucam cichorium, portulacam, uiolas, ſolanum, capillos Veneris, cymba-

larium,ſemperuiuũ,uermicularem,roſtrum porcinũ,cardicellũ. Folia terenda terantur & deſtillentur.

De chelidonię eſſentijs omnibus extrahendis: quo exemplo induſtrius quiſque uti poterit ad aliarum quoque plantarum eſſentias extrahendas.

Per chelidoniæ quintam eſſentiam aliud quippiam allegoricè intelligi Ioan.Braceſcus putat,ut ſupra retuli ubi de quinta eſſ.in genere egimus.

Chelidonia (inquit Vlſtadius) uires innumeras poſsidet: & quinta eius eſſentia,quã hic elicere docebimus, etiã ipſum aurũ potabile ingreditur.Chelidoniam quum maximè matura eſt cũ herba, radicib. & floribus minutatim cóciſam ac in mortario contuſam,pone in cucurbitã terreã uitreatã. Cucurbita autem tota repleta,clauſa, & luto

ſepta

ſepta ponatur in fimũ equinum recentem per tres hebdomadas. Deinde impoſito alembico deſtilletur in Balneo M. igne admodũ lento, & exibit phlegma. Tum fæces extrahes, & ſuper marmore quám ſubtiliſsimè tritas in cucurbitã repones cum alembico cæco, & in Balneo M. per hebdomadẽ relinques, aut in fimo equino (pluribus diebus.) Deinde paulatim refrigerata materia, alembicũ roſtratũ impones, & in cineribus deſtillabis, ut capite decimo de ſeparatione olei ab ipſa terra diximus, & exibit aqua clara continens in ſe aerem & aquã. Separabis aũt aquam ab aere in cucurbita recenti per balneum M. modico igne: aſcendet enim phlegma, & oleũ remanebit, quod ſeruabis. Tunc iterũ fæces ſuper marmore conteres, & quatuor partes phlegmatis ad unã fæcum affundes, miſcebis, incorporabis, & in Balneo M. per ſeptẽ dies relinques, deniq; p arenã magno igne deſtillabis, & exibit phlegma primũ, de

inde aqua rubicunda, siue potius oleum quod est elementum ignis: à quo phlegma in Balneo Mariæ sæparabis, ut suprà. Cæterum fæces relictæ quæ nihil amplius præter terram continẽt, igne forti urgeri & ad calcem redigi debent per decem continuos dies,(nimirũ in calcinationis seu reuerberationis fornace,aut in ipsa fornace calcis ut capite 10. docuit.) Deinde iterũ tritæ sup marmore imbibantur cũ ipso phlegmate,& destillentur per alembicũ, donec in illa materia uideas paruos lapillos albos instar salis.Et hoc ipsum sal iterum dissoluatur cum aqua ex qua destillaueris: & postea iterum destillabis: idque toties repetes, donec ipsa terra amittat omnem impurum & terreum colorem, & ad album deducatur,(ad albedinem ceræ:) Et sic terra erit rectificata. Debent autem reliqua etiam elementa rectificari, ita ut singula septies destillentur, aeri quidem & igni ad singulas uices affundendo phlegma

gma & poſtea ſeparando, ut prædictum eſt. Quum autem faciliori uia id facere uolueris, diſſoluatur quod libet elementum cum aqua ſua per partes æquales, (& cætera: quæ omitto, quód obſcurius tradita ſint.) Eſt etiam alia uia ſubtilior redigendi quod libet elementum in ſuã perfectionem ſeu quintam eſſentiã: ſed præſupponitur, quód elementũ quodq; prius iuſtificatũ ſit. Deinde ponatur in uas circulatorium in fimo equino, aut in balneo Mar. per dies xxx. Tunc iterum deſtilletur. Sic corpus ipſum tanquam materia craſſa permutabitur in ſpiritũ uel ſubſtantiã ſubtiliſsimam. Sunt qui idem facilius efficiunt, accipiendo quatuor partes terræ, & unam partem de uno quatuor elementorum quodcunque uoles, & digerendo modo prædicto, & circulando per dies xxx. ſic quoduis elemen tum in quintam eſſentiam permutant. Materia autẽ ſatis circulata iudicatur, quum quinta eſſ. ſuper reliquam ma-

tertiam innatat. ℔ De uiribus singulorum chelidoniæ liquorũ. Elementum aquæ prodest ad omnes ægritudines corporis, calidas & frigidas. Temperat etiã omnes uenas circa cor, & omne uenenũ à corde expellit. Omnes qui pulmoni accidunt morbos curat. Sanguinẽ purgat, & hominẽ præseruat ab omni corruptione uirtutis naturalis. Prodest in summa omnibus ęgris in quocunq; morbo.

Elementũ aeris, oleo simile, iuuenũ uires & uenustatẽ confirmat & auget, si interdũ cum cibo utant: omnẽ enim sanguinis putredinẽ prohibet. Adurit (Consumit) & expellit omne phlegma salsum, & tollit melancholiã & omnẽ bilis adustionẽ.

Elementũ ignis quantitate grani tritici cũ uino optimo permixtũ, & infusum in fauces hominis ægroti, imó etiã semimortui, omnes uires corporis restituit & recreat. penetrat enim usq; ad cor, & ipsum calefacit, et expellit oñia uenena

uenena & omnes humidas ſuperfluitates à corde. Lullius cũ quinta eſſentia uini infundit huius olei guttulã, ut moribũdos aut deſperatos reſtituat intra uigeſimam horæ partem.

Sunt qui alio modo breuiore quintam eſſentiam à chelidonia extrahant. Chelidoniã cum radice & flore minutatim ſcindunt, ponderant, & aqua fontana ſuper eam infuſa decoquunt donec ad idem põdus reducatur. Deinde in pila lapidea terũt, & ſuccum expreſſum linteo à fæcibus purgãt, reliquum ad mellis conſiſtentiã decoquunt. Poſtea in cucurbitã ponũt, ita ut repleatur dimidia: & in balneo M. deſtillãtes, aquã ſeu phlegma colligũt. Deinde uaſe in cineres trãſlato, oleũ aerium excipiunt. cui cũ ſupernatans alterũ olei genus uiderint (aucto nimirũ igne,) aliud uas recipiens, ſupponunt, in quo ignis elementũ colligitur. Horum liquorum unumquẽq; rectificare oportet, ut idoneus ſit remedijs corporis humani:

nempe ſepties repetita deſtillatione, aquæ quidem ſeu phlegmatis in Balneo M. ita ut ſingulis uicibus cucurbita diligenter lauetur (purgetur) à fæcib. remanentibus, quæ admiſceri debẽt elemento terreo poſt ignei liquoris deſtillationẽ relicto in cucurbitæ fundo. Similiter aerẽ rectificabis ſeptena p̃ cineres deſtillatione, admiſcẽdo fæces cum terra. Deniq; liquorem ignis ſimiliter. (Materiã ueró terreã, ita ut in ſuperiore modo dictum eſt.) His ita paratis uires attribuunt, eaſdem quas ſupra ſcripſimus, ſingulis: quas nihil attinet repeti: ea tantum in quibus differunt, adſcribemus. Aqueus chelidonij liquor omnes à pectore calores & uenena pellit. Pulmonis & hepatis obſtructionibus prodeſt. Humorem enim & phlegma ſuperfluum conſumit. Deniq; hominem intra dies nouem ab omni infirmitate liberat. Aerius liquor non atram bilem, non amaram, nec phlegma in corpore humida obtinere ſinit.

Sangui-

Sanguinem auget,& in omnes corporis partes eum distribuit penetratione sua.quamobrem hoc oleo utentes sæpius uenam incidunt. In periculo amittendi oculi si per xxx.dies una aut altera gutta quotidie instilletur, mirificè prodest. Liquor igneus multò efficacior est aqueo & aereo, & iuuat ubi illi frustra tentati sunt. Iuuentutem conseruat,senectam uegetam & iuuenilem reddit,cor recreat: & cum aqua siliginis sumptus dicitur esse elixir uitæ. Porro terrea materia rectificata per dissolutiones, coagulationes, & calcinationes,& subtile sal terræ, quo cum omnia metalla in lapidē conuerti possunt, & omnes spiritus figi habentes humiditatem radicalem. Nutrit etiam leprosos.Ex hoc philosophi prisci lapidem fecerunt quem philosophicū uocāt. Modus liquores prædictos intra corpus sumēdi, huiusmodi est. Tres guttas ignis chelidoniç,tria cochlearia aquæ rosarum,modicum cochleare de

aere sanguineo (liquorum aerium intel ligo,) permisce, & propina ieiuno: si affectus est calidus, cum uino: & si homo excesserit annum uigesimum quartum, cum aqua uitæ. In febribus autem calidis, nullo modo sumi debet, Hæc omnia Vlstadius.

De quatuor elementis extrahendis à chelidonia, & à folijs LAVRI, uide etiam Io. Ganiueti librũ qui Amicus medicorum inscribitur, differentia 4. capite 7.

Quomodo extrahatur Quintum esse à fructibus, ut pomis, piris, prunis, cerasis, castaneis, &c. ex Vlstadio.

Fructus minutissimè cõcisos & contusos in mortario terreo, (lapideo,) misce cum decima parte salis communis. Deinde in cucurbita cum alembico cẽ co pones in fimo, ut supra dictum est de sanguine humano, &c.

Ex

Ex florib. herbis, radicib.

Plantas bene maturas collige, cœlo sereno, Luna crescente & iam ferè plena: purgatas minutissimè discinde, & in pila marmorea contunde cum decima parte salis. & in circulatorio seu alembico cæco fermentabis in fimo equino per mensem. Deinde in alembico rostrato destillabis in Balneo M. augendo primum ignem usq; ad tertium gradum. Tum fæcibus è cucurbita extractis & minutissimè tritis, aquã destillatã rursus superinfunde, & rursus putrificata in fimo ut prius, tandem destillabis, ignem minuendo per gradũ medium. Deinde iterum teres fæces, &c. ut prius, & destillando rursus minues ignẽ per mediũ gradum. Putrefactio quoq; decrescat semper per mediũ gradum: nempe ita ut in secunda digestione putrefiat per dies uiginti & unũ, in tertia per dies quatuordecim, in quarta per dies octo. Quarta autem destillatione peracta ponatur in circulatoriũ

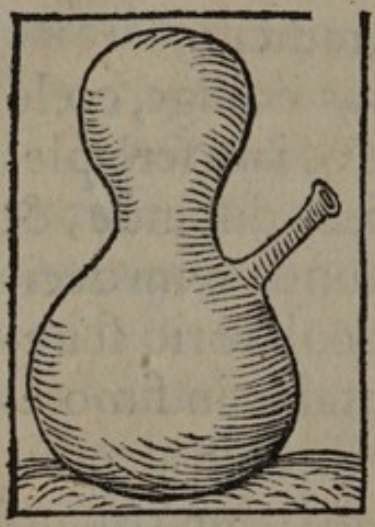

(ſupra infráque clauſum et largũ, in medio anguſtũ cum breui roſtro cauo ex ſumma inferioris uentris parte ſurſum tẽdente:) & digerat in fimo uel balneo cũ igne primi gradus: uel in Sole, aut uinaceis, per menſem. Euadet autem liquor tanto nobilior, quanto ſæpius deſtillatur. Et ſic habes quintam eſſentiam: quæ tamẽ efficacior fuerit, ſi ex herbis, ſeminibus uel radicibus deſtillaueris aquã: & eam rurſus infundas ſuper fæces ſuas, digerasq; per ſeptem dies: & poſtea deſtilles per cineres, prorſus eodem modo ut ſupra de chelidonio dictum eſt: ut ſingula elementa ſeorſim habeantur, & quidem rectificata.

De quinta eſſentia ex ſanguine humano, ouis, carnibus, & melle.

Quinta

Quinta essentia quomodo eliciat ex SANGVINE HVMANO, OVIS, ET CARNIBVS, lege apud Vlstadium capite 14. Additur eis pars decima salis, cum quo bene miscentur, putrificantur, & destillantur, idq; quater alternis uicibus:& demum circulatione longa perficiuntur, donec ad summam odoris suauitatem & substantiæ subtilitatem perueniant. meminit & Lullius lib.1.canone 4.de quinta essen.sed illic addendum esse salem codices impressi omiserunt, Videtur autem sal rectè addi humidis reb.destillandis,illis scilicet quæ facile putrescerent,quales præcipué animalium partes sunt.

Aqua pretiosissima Alberti Magni, ut in libro quodã manuscripto reperi. Sanguinem hominis sani destilla per uitrum tanquam aquam rosarum, Hac illita omnis corporis infirmitas sanatur: et potu eius quicunq; internus est morbus.Exigua eius quantitas sumpta omnibus uiribus exhaustos restituit.

paralysin efficaciter curat:& ab omni futura ægritudine præseruat.In summa omne morborũ genus curat. Ego uerò neq; ex sanguine humano remediũ hominib. fieri probare possum, quod etiam si ratio & experientia suaderent, religio tamen prohibere uidetur, præsertim in tanto remediorum numero, & c.Sed neq; ipsa præparandi ratio placet,in hac Alberti aqua,si modo ei⁹ est, cum semel tantũ & simpliciter destillari iubeat. Plus rationis habet quæ sequitur compositio, ipsa quoq; in eodẽ libro manuscripto mihi reperta.

Oleum sanctum siue oleũ uiuũ, quód uitã hominis conseruet, Hugonis Gordonij,quo ille plurimas grauissimas ægritudines curauit. Sanguinis rubicũdi de homine sano uel hominibus sanis,ætatis annorũ uiginti quinq; aut triginta,libræ tres.Spermatis ceti,medullæ bubulæ,utriusq; libra. Destillentur in alembico bene lutato:et exibit aqua prima alba, altera pallida, tertia flaua,

quarta

quarta rubea & crassiuscula. Oleũ sic destillatũ cum Luna pariter crescit decrescitq́, quamobrẽ sanctum cognominant. Quòd si ægroto qui & uires omnes & loquẽdi facultatẽ amiserit tres guttas cum uino perexiguo infuderis, mox & loquẽt & ualidior erit. Si quis quotidie huiusolei guttã cum cochleario uini biberit, animo alacri & corpore per omnia membra robusto euadet: & senectutẽ prorogabit quàm fieri potest longissimè, nec ab ullo ueneno lædetur. Curat etiã fistulas, fracturas ueteres & chronica ulcera, si uini lotione prius sicciora euadant. Vulnera recentia triduo sanat illitu. Ficos ani internos externosq́ curat. Medetur uarijs affectibus, lepræ, morpheæ, paralysi, & alijs, si quis ieiunus gutta cum uini albi cochleario biberit.

Nonnulli multũ gloriantur de sanguine humano sublimato, ut quidam Bartolemeus de Montagnana Paduæ faciebat, sed certè ipsum præparare ne

sciebat, quo si uti uolueris, facias sic. Sanguinem de sanguineis iuuenibus bono uictu utentibus recens extractum, quiescere permitte: & aquam supernatantem abijce. deinde cũ modico salis triti fortiter agita, & in uase diligenter occluso (lutato) reconde in fimo equino per quadraginta dies. demum destilla aliquoties, super fæces semper aquam refundendo. Vltimò uerò habebis aquam mirabilem, quæ cum zulapio aliquo mixta hecticis summopere conducet. Fiet autem melior, si post destillationem rursus quadraginta dies in fimo maceretur. Licebit etiam cum sanguine alia remedia hecticis salubria admiscere, Guaynerius.

De quatuor elementis extrahendis à sanguine humano, uide Io. Ganiueti Amicum medicorum 4.7.

De sanguine humano simpliciter destillato lege Brũsuicensem in libro Germanico destillationũ: Idem hanc aquã

&

& excrementi humani, si misceantur, mirabilia quædam efficere scribit. Mihi animus ab huiusmodi remedijs abhorret.

Io.Bracescus per sanguinem humanum allegoricè aliud quippiam & metallicum ueteres insinuasse putat,ut recitaui supra ubi de Quinta essentia in genere scripsi. Vlstadius capite decimo Cœli philosophorum docens quo modo fiat quinta essentia uini, singulis elementis seorsim abstractis: Et hoc (inquit) quod in septima destillatione est destillatum, appellatur sanguis humanus, quem chymistæ maximè inquirunt,& est ipse aer,Hæc ille. Videtur autem aeris liquor qui in plerisque destillatis oleosus est,sanguinis humani nomine appellari,quoniam corpus nostrũ ex quatuor humoribus tanquam elementis constat.ex quibus sanguis aeri comparatur, calidus, humidus & pinguiusculus, &c. Ioan.Bracesci uerò sanguis humanus metallicum

quiddam est à calore sic dictum.

De extrahēda quīta essentia à MELLE, quæ intrat aurum potabile, lege Vlstadium cap. duodecimo: & capit. uicesimo secūdo: ubi & modos diuersos præscribit ad triplicē aquā mellis colligendam, & facultates addit: de quibus capite duodecimo nihil dixerat, & duas tantū aquas diuersas elicere docuerat.

De quinta essentia metallorum.

Io. Bracescus in dialogo Raymundi & Demogorgonis, cū asseruisset quintam essentiā humanæ uitæ seruandæ & extendendæ utilem, non aliunde q̄ ex solis metallis haberi posse, subdit tandem. Cum aūt secundum opinionē philosophorū ueterum singula metalla secundum similitudinē, uirtutē, nomen, colorē, & proprietatē in omni metallo sint comprehēsa, ut apertè demonstratum est in libro expositionis librorum Gebri: igitur & hæc nostra medicina quamuis

quãuis ſolummodoab uno aliquo metallorum extracta fuerit,habebit tamẽ nihilominus uirtutẽ omnium metallorum & planetarũ,& uirtutẽ ſuper totũ corpus humanũ ſanandi plures infirmitates curabiles. Idem uoluit ſignificare Io.de Rupeſciſſa de humiditate noſtra radicali loquens, & de quinta eſſentia ſub nomine aquæ uitę.dicit enim aquã ardentem bonã in ſe cõtinere omnium metallorum uirtutẽ, & nõ aquam eſſe uitis,ſd uitæ,quia uitã hominibus donet.Qui hac de re plura cognoſcere uolet & clarius,legat eiuſdẽ Braſceſci dialogum quo Gebrum interpretatur.

De quinta eſſentia extrahenda ab antimonio,plumbo,ceruſſa,ex Vlſtadio.

Eſſentia quinta ex antimonio ſic fit. Puluerẽ antimonij ſubtiliſsimũ incorpora cum aceto acerrimo deſtillato,& relinque donec acetum in colorẽ ma-

ximè rubicũdum uertatur. Deinde colabis acetum, & in uaſe puro aliud acetum deſtillatum antimonio ſuperinfundes, & pones ſuper ignem modicum donec acetum coloretur. Hoc toties repetes, donec acetum deſinat colorari. Quicquid uerò eius coloratum fuerit, per alembicũ deſtillabis in cineribus: defluet autẽ primo acetũ ipſum: poſt hoc uidebis egredi materiam mille colorum. & hæc eſt illa quinta eſſentia quæ à philoſophis appellatur plumbum philoſophorum, & à quibuſdam lac uirgineũ, (differt tamen ab illo de quo infra dicetur, inquit Vlſtadius.) & ferè oleum benedictum colore refert. Hanc pones in pellicano ut circuletur per dies quadraginta. Vulnera exiccat, & utilis eſt ad omnes plagas loco balſami. nam facile & citiſsimè omnia uulnera curat: et apoſtematis omnibus mirum in modum confert.

¶ Quin etiã ex plumbo uel ceruſſa extrahitur quĩta eſſentia ſicut ex antimonio,

nio, superfundẽdo acetũ destillatũ per digitos quatuor. postea in fimo digeratur, ut dictum est de quinta essentia herbarũ & florum. Deinde destilletẽ, & primo uidebis ascẽdere ipsum acetũ: post ipsum, liquorẽ quendã oleo similẽ. Et hoc etiam appellatẽ oleum plumbi, siue quinta essentia plũbi, & habet in se quãdam dulcedinẽ sicut oleum antimonij. Valet aũt contra omnes combustiones ignis & aquæ calidæ, ut contra impetiginem & uesicas cholericas. Notandũ tamen est, cerussam prius debere ablui sæpius cum aqua rosarum, colãdo per pannum lineum, donec nil in ipso remaneat de puluere cerussæ. Deinde exiccata usui reseruetur. Sic fieri iubet Bulcasis, & Ioannes de S. Amando super Antidotario Io. Mesuæ.

De extrahenda quinta essentia ex metallis diuersis, ut auro, argento, plumbo, stanno, uitriolo, ferro, cupro, sulfure, auripigmento rubeo, sandaracha, antimonio & marchasita

plumbea, qui uoluerit leget apud Lullium in libro de quinta essentia.

Spiritus siue quinta essentia VITRIOLI laudatur à quibusdã aduersus comitialem morbum & apoplexiã. Spiritus AVRI ad uitia iecoris. Spiritus BERYLLI aduersus renum aut ueſicæ calculum. Sed de his & alijs quibusdã infra dicem⁹ inter olea metallica & alibi.

DE AQVIS VITAE *compositis.*

AQuæ uitæ compositæ propriè dicuntur, ubi remedia quædã in ipsa aqua uitæ macerata & simul destillata fuerint: Minus propriè ubi postea adduntur, nec destillant simul. Sunt & aquæ uirtutũ seu aureæ dictæ, ubi remedia non in aqua uitæ, sed in uino prius macerata destillantur, de quibus infra scribimus: & harum quædam plurima cum istis quas hîc describimus cõmunia habent, nisi quòd minus uehementes

tes minusq; calidæ & ſiccæ ſunt.

Aquæ uitæ quędam ſimpliciter remedijs in aquam uitę infuſis fieri iubentur: aliæ in aquam uitæ ter quatérue deſtillatã. Sunt quibus etiam tempus infuſionis ſeu digeſtionis præſcribit, ut dies xiiij. &c. Quædam initio trita immittuntur: alia integra, teruntur autem poſt dierum aliquot fermentationem. Sunt quæ ſemel tantũ deſtillentur, aliæ bis aut ter. Et quædam in Balneo M. tãtum: aliæ in Balneo M. ſemel & iterum, tertiò uero per cineres, ut quam Vlſtadius deſcribit cap. 46. licet illic infuſio tantũ in uino fiat. Apud eundẽ cap. 44. Aqua uitæ ter deſtillanda deſcribitur, cuius prima aqua dicitur Benedicta, ſecunda Aqua uitæ, tertia mater balſami. Rurſus quarundã deſtillatio ſic repetitur bis aut ter, ut aqua prius deſtillata ſemper iterũ refundatur ſuper fæces, ut apud Vlſtadium capitib. 49. & 56. Item aliæ lento igne in Balneo M. detrahi iubentur: aliæ in eodẽ ualido igne, ut de-

scripta Vlstadio cap. 46. Nonnunquã in prima destillatione herbæ tantum recentes & semina recentia ponunt cum aqua uitæ: à quibus extractæ aquæ postea adduntur sicca odorata, aromata & alia, item mel, & iteratò destillantur. deinde ambra, moscho & campho ra adiectis, tertiò alembicum semper inuoluendo cum pannis madidis ex albumine ouorum cum farina: Vide Vlstadium capite 51. & 56. Quod ad materiam, nulla ferè sine aromatibus componitur. plerisque etiam herbæ quædam odoratæ adduntur. quibusdã & flores & semina. interdum & aquæ aliæ destillatæ : Item uinum maluaticum, mel, saccharum, ficus. quibusdam denicꝫ aurum integrum: ego nisi extinguatur in liquore, frustra adhiberi puto. Sed hæc omnia clarius exemplis patebunt. Vlstadius Aquas uitæ compositas numero quatuordecim descripsit, quas nos breuitatis studio omittemus. Aqua uitæ cum aromati-

romatibus & melle, &c. quater deſtillanda in Balneo Mariæ legitur apud Vlſtadium capite 53. & alia ſimiliter, ſed ſine melle, capite 54.

Mirabilem quandã aquam uitæ deſcribit Vlſtadius cap. 56. Primum uaria medicamenta recentia iubet digeri in Balneo Mariæ per dies quatuor infuſa in aqua uitæ: deinde deſtillari in cinere igne lento. Poſtea aromata & alia ſicca addit, & per dies quatuordecim digeri iubet. ac iterum deſtillari in Balneo Mariæ. Deinde addit camphoram, rhabarb. crocum, ambram, & moſchũ. Quòd ſi aquam inquit, adhuc meliorem deſideres, adijce pretioſos quoſdam puluere ſeu ſpecies confectionũ diambræ, diamoſchi, diamarg. &c. & ducatos aliquot optimi auri cũ ſacchari ſelibra: & tribus diebus in tepida aqua Balnei Mariæ digeres, poſtea deſtillabis per filtrum in uitris retortis, bene lutatis, ita ut unum uitrum altiore ſitu ſit quàm alterum. Et hæc

aqua uitæ (inquit) excellentiſsima eſt inter omnes alias.

Aqua uitæ, contra plerosq; morbos auxilium. In aqua uitæ quater deſtillata impone roſmarinum, cinnamomum, caryophyllos, zinziber & macis, & duos aut tres florenos aureos, quib. hac ratióe nihil decedit. Quater deſtillata utere mane & ueſperi ante ſomnũ. Varia morborũ genera depellit, & iuuẽtutem reſtaurat.

Aqua uitæ in qua maceratus ſit roſmarinus quid poſsit, uide infra in Oleo roſmarini.

Dianthos facti cum ſaccharo, uncias tres pone in trib. libris uini per triduũ uel in aqua uini deſtillata ſemel pro ſenibus, (ea ſcilicet quæ prior manat, nõ quę poſterior:) prẽterea deſtilletur per filtrum. Quidam in alembico deſtillãt, & ſeruant ad uſum. Alij miſcent roſatæ nouellæ partem ternam, ut remittãt caliditatem & ſiccitatem dianthos.

Aqua uitæ contra peſtem. R. Rutæ ſaluiæ,

ſaluiæ, florũ lauendulæ, maioranæ, abſinthij, roriſmarini, roſarum rub. cardui bened. pimpinellæ, tormentillę, Valerianæ, granorum iuniperi, baccarum lauri, terræ ſigil. boli Armeniæ præpar. ana drach. duas. Dictamni, angelicæ, biſtortæ. corticum citri, meliſſæ, zedoariæ, inulæ camp. gentianæ, rhapontici, ana drach. tres. Coriandri prep. florum borraginis, bugloſsi, ſandali albi & rubri, ſeminis acetoſæ, baſilici, rhabarbari, ben albi & rubri, granorũ paradiſi, piperis, ana ſeſquidrachmam. Zinziberis drach. duas. Cinnamomi, croci, ſpecierum confectionis contra peſtem, electuarij liberantis. elect. de gemmis, diamoſchi dulcis, diacameron, diambræ, diarhodon abbatis, lætificantis Almanſoris ana drachmam. Calami arom. caryophyllorũ, macis, nucis moſch. cubebarũ, cardamomi, galangæ, agallochi, ana ſcrup. duos. Oſsis de corde cerui, ſpicænardi, cãphoræ ana drach. ſemis. Folia aurio cto. Moſchi ſemiſcrup. The

riacæ electæ unc. quatuor. Mitridatij unc. duas. Vini sublimati rectificati mẽ suras duas. Destillentur per alembicũ.

Aqua uitæ contra pestem, à quodã nostri temporis medico Solodori in Heluetia anno Domini 1547. magno & mirabili successu comprobata, ita ut uix decimus quisq; ex infectis qui eam sumpserunt, perierit.

R. Margaritas optimas, hyacinthum oriẽtalem, matrem perlarum, corallos albos & rub. de singulis uncias duas. Vnicornis cornu sescunciam. Croci, myrrhæ, boli Arm. terræ sigillatæ, zedoariæ Venetæ, ligni aloes, eboris, Mithridatij, Theriacæ Alexandrinæ, cinnamomi electi, ben albi & rubei, corticum citri & seminum, singulorum uncias duas. Sandalorum omnium, de singulis sescunciam. Ossicula de corde cerui numero duodecim. Granorum

rum pęonię, baccarum iuniperi, utrorumque numero ſexaginta. Conſeruę bugloſſę unc. duas. Radicum tormentillę, dictamni uulgaris, inulę, aſtrantię, chelidonij, Libyſtici uulgaris, morſus diaboli, ari, Valerianę, ſaxifragę illius quam Germani bibinellam uocant, angelicę, de ſingulis iſtarum ſtirpium radicibus unc. duas. Saluię, ſcabioſę, rutę, mentaſtri, pulegij, centaurij minoris, abſinthij, roſarum alb. & rubr. de ſingulis manipulum. Liquorum deſtillatorum, roriſmarini, gentianę, meliſſę, betonicę, roſarum ſylueſtrium, ſonchi ſiue cicerbitę quã noſtri carduum anſerinũ uocant, cardui benedicti, hyſſopi, florum borraginis, plantaginis maioris, iridis, ſingulorum uncias quinque. His ad hunc modũ collectis, mox liquores deſtillatos, ut decet, in balneo Mar. miſcebis cum optimo uetere uino Alſatico, aut potius cum aquę uitę ſexies deſtillatę libris quatuor, in ualida cucurbita uitrea menſurarum

quatuor capace: quam bene lutatam p quadriduũ in Balneo M. reliques. Deinde hyacinthos, corallos, margaritas & matrem perlarũ in calcem rediges igne urendo, & ſuper marmore conteres diligentiſsimè ita ut nulla amplius aſperitas tactuiſe offerat. Hunc puluerẽ in uaſe aliquo impones, & cum aqua roſacea dilutum defundes: & quicquid aſperiuſculũ remanet, quod non miſcetur cum aqua iterũ teres & denuo dilues. Corallos quidẽ tritos liceret per dies quatuordecim in ſucco berberis impoſitos in aquam reſoluere, qui modus melior uidetur. Poſt hæc, radices mediocriter contundes, & ſimiliter iuniperi & pæoniæ ſemina: herbas uerò diſcindes. Deinde in ualidam cucurbitam uitreã ſex menſurarũ capacem immittes herbas, radices & gemmas cum roſacea dilutas, & ſuperinfundes aquã uitæ quæ cum liquoribus ſtillatitijs in Balneo M. digeſta eſt. & luto ſapientiæ munitam cucurbitã impones in foueã

quam

quam in loco humido excitâris, ut in cella aliqua ſubterranea, altitudine duorũ cubitorum, longitudine & latitudine ferè quatuor cubitorũ, quam fimo equino & calce replebis alterno ſitu ſtratorum, ut uocant, ita ut pedes duos ſupra foueam emineant. In huius medio cucurbitam relinques permen ſem. Deinde paulatim remoto fimo au feres eam, et materiã quam continet de ſtillandam, in ſex minores cucurbitas diſtribues, & in Balneo M. deſtillabis, igne tam lento ut ab unius guttę ad alterius delapſum decem unitates ordine numeres. Omnino enim cauẽdum eſt, ne iuſto calidius ſit Balneũ. Peracta deſtillatione fæces in ſingulis cucurbitis relictas rude ſiue bacillo aliquo medio criter agitabis, & aquam à ſingulis detractã denuò ſuperinfundes, ac iteratò deſtillabis igne lento, ut prius. Hac etiam deſtillatione finita, fæces omnes effunde: & liquores in ſex cucurbitis collectos diſtribue in duas cucurbitas,

quarum utraq; tres menſuras capiat,& in Balneo Mariæ leniter deſtilla. Sic habes theſaurum & incomparabile aduerſus peſtem remedium. Vſus eſt eius tum ad præſeruandum. tum etiam ad curandum, imperato ſudore poſt eius potum. Cum primum autem aliquis ſe peſte infectum ſenſerit,(modo ne poſt uiginti quatuor horas id fiat,poſt enim id tempus nulla aut minima remediorum ſpes,)ſemuncia huius liquoris epota, in lecto mediocriter opertus ſudorem expectet, in cubiculo,ubi aeri aditus ſit excluſus. Incipit autem ſudor ferè poſt ſeſquihoram.& perferri debet ut minimum tribus horis: præſtabit autem ſi paulò plus uel quatuor horis ſudetur, nullo interim potu admiſſo, & facie ſubinde abſterſa linteo. Poſtea paulatim remotis ſtragulis & abſterſo corpore, cum ſurrexerit æger,hordeum coctum, aut paucam toſtam farinam arenæ

renæ in iusculo edet admixto aceto rosaceo, aut simplici. quod etiam per dies octo semper admiscebitur cibis eius. Pro potu sumet hordei decoctum cum passulis & glycyrrhiza, bene refrigeratum, quantum libuerit. & uino per tres aut quatuor dies abstinebit, postea diluet aqua. Cibo igitur post sudorem sumpto, lectus nouus ægro parabitur, aut permittetur ei pro arbitrio in cubiculo, sed absq; aere, uersari, per tres quatuórue dies. Quòd si à sudore internum calorem ad huc perceperit, bibat liquorem destillatum ex refrigerantibus, ut papauere erratico, moris, intybis, floribus sambuci, aut acetosa. Et si inter sudandum, ut sæpe fit, anthrax aut bubo exoriatur, hoc remedio utêris. Cepam parte aliqua rescinde, excaua, & in cauum impone theriacam, tormentillam, dictamnum, diligenter trita, partibus æqualibus, & partem rescissam repone, & inuolue stuppa hu-

humida,& ſub cinere per ſex horas aſſa to:tum in pila tritam, per linteolum a-ceto roſaceo affuſo exprimito. Inde madidum linteolum loco impones, & quoties inaruerit,rurſus madefacies. Quòd ſi quis ſemel in menſe ſemuncia huius liquoris pota ſudauerit, præſer-uabitur. Proderit etiam ſi quis quoti-die mane unam aut alteram guttam ore aliquandiu retinuerit.

Aliam aquam uitæ tum ad peſtem tũ alios morbos cõmendatam deſcribit Vlſtadius cap.46.

Aqua uitæ ſeu quinta eſſentia, cuius præſentaneus eſt effectus aduerſus ue-nena, præſertim ex animalibus morſu ictúue relicta,à Matthæolo Senenſi de-ſcripta libro 6.cõmentariorum in Dio ſcoridem. Libra antidoti noſtræ iam deſcriptæ, (cuius deſcriptionẽ nos bre uitatis cauſa omittimus, licebit autem eius loco ponere optimã theriacã, uel Mithridatiũ uel aliam efficacẽ antido-tum)& libra ſyrupi de corticibus citri,

miſcean-

miſceantur cũ libris quinq; aquæ uitæ toties deſtillatę, ut ad quintam eſſentiã peruenerit, & ponãtur in cucurbita uitrea duplæ capacitatis, (hoc eſt librarũ quatuordecim) & eam bene lutatã tandiu leniter commoueto, donec antidotus tota reſoluatur & miſceatur cum liquore. Sic per menſem relinques, bis in ſeptimana ſimiliter mouens aut agitãs. Exacto menſe aquã claram, quæ ſupra antidotum in fundo ſubſidẽtem aſcendit, paulatim & leniter defundes in aliud uas uitreum, & optimè obſtructum reſeruabis. Hic liquor tam efficax eſt, quod innumeris experimentis mihi cõſtat, ut ſi media eius uncia è uino bibat, aut cum aliqua aqua deſtillata idonea, aut etiã per ſe, hominẽ ueneno ex morſu ictúue cuiuſcũq; animalis infectum reſtituat, etiãſi & uocem & ſenſus iam amiſerit, & magna cũ admiratione omnium reuocet. Vt plurimũ etiã humores iam infecti uomitu redduntur. Eadem uis eſt contra uenena quæ quis in

cibo aut potu sumpserit. Est enim huius liquoris uis adeó subtilis & efficax, ut uel momento temporis omnés corporis uenas penetret. Similiter etiam alijs multis & diuersis affectibus medetur, ut eruditus quisque medicus per se æstimabit: imprimis uerò pestilentiæ resistit, tum præseruando tũ curando infectos, Hæc Matthæolus.

Aqua uitæ ad colicam affectionem. In mensuram aquæ uitę rectificatæ immittes cinnamomi semunciam, nuces moschatas duas aut tres, caryophyllorum scrupulos duos. singula trita, diei spatio. & destillata inde aqua in alembico uitreo, cochleare plenũ ægro propina, Andreas Furnerius.

Aqua uitæ Georgij à lapide. Cinnamomi, cubebarum, zinziberis, nucis moschatę, caryophyllorum, galangę singulorum uncia, Saluię recentis uncię quatuor. Vini sublimati sexies ex uino optimo & non ex fæcibus.

bus, ad pondus omnium, id est unciæ decem. Destillatæ per alembicum aquæ quotidie tantum sumi debet quantum auellana caperet. Hac usum aiunt M. Gallum physicum Caroli imperatoris, & uixisse annis 124.

Aqua uirtutum nobilissima, auro & argento præferenda, ex libro quodam manuscripto. Caryophyllorum, cinnam. macis, galangæ, zedoariæ, baccarum lauri, granorum paradisi, singulorum semunciam. pulegij, saluiæ. hyssopi, rutæ, betonicæ, ceri folij, camphoræ, serpentinę, sing. semunciam. granorum iuniperi, sem. fœniculi, sem. petroselini, sem. aquilegiæ, sileris montani, florum costi, sem. apij, herbæ paralysis, castorei, sing. drachmas duas. Libystici, spicænardi, cubebarum ana unciam. pimpinellæ uncias duas. diatr (legerim, dianthos) drachmas duas. Hæc omnia in uino destillato per dies quatuordecim, deinde colabis uinum, species conteres & rursus admixtas

uino per dies octo relinque & destilla: & tandem inijce aliquot folia saluiæ recentia. Vires ei attribuuntur eædem omnes quas supra scripsimus in aquis uirtutũ, quæ circiter uiginti uni ex eis attribuuntur: Sanitatis conseruatio, iuuentutis restauratio, & aliæ, quæ etiam ferè simplici aquæ uitæ rectificatæ adscribuntur.

Aqua uitę quędam in libro quodam manuscripto cõtra lepram & pestilentiam commendatur: ad cuius compositionem fumus terræ, urtica minor, folia bedeguar, in uino macerãtur in Balneo M. per mensem, deinde destillãtur iniecta etiã auri in puluerẽ redacti drachma. deinde additur uinũ destillatum quod cum pipere sit decoctũ, ut æqua sit utriusq; liquoris portio: qui iuncti & per octo dies simul in balneo M. macerati iterũ destillant̃. Huius aquæ cochleare quotidie mane bibi iubet̃ per mensem, & loca leprosa inungi. Purgari ea sanguinem aiunt, & congelatum dissolui,

dissolui, & totam corporis temperiem inde mutari: & si credere fas est, omnes feré morbos curari.

Aqua uitæ Empirici cuiusdã, ad diuersos morbos peculiari quodã & egregio apparatu cõposita. Pedis cor uini, iuæ moschatæ, saluiæ, turionũ ebu li, betonicę, hyperici, chamędryos, sam suchi, chamæpityos, origani. pulegij, hyssopi, rutæ, caryophyllatæ, gentianę aristolochiæ rotundæ, singulorũ mani pulus sesqui. Polypodij, schœnoanthi, spicæ, casiæ ligneæ, folij, singulorum drachma. Baccarum lauri drachma semis. Chamæmali drachmæ duæ. Nucleorũ persicorũ, balsamitæ, pimpinellæ, chelidoniæ, agrimonię singulorum unciæ duę. Rosmarini uncia. Dictamni tormentillæ, scabiosæ albæ, singulorũ unciæ quatuor. Seminis bardanæ sescũ cia. Anisi, fœniculi, serpylli, alkekengi, granorum iuniperi, petroselini, singulorũ semuncia. Sauinæ, nasturtij, utriusque manipulus semis. Carui, cumini,

seselios, singulorum drachma semis. Cineris uespertilionis, tamarisci, radicis ireos cum floribus, singulorum sem uncia. Ex his omnibus fiat puluis qui diuidatur in sex partes: quarum unam pones in aqua uitæ ter destillata, & relinques fermẽtari per diem naturalem, tum destillabis, & postea aliam partem puluris in aqua ista destillata fermentabis destillabisq; similiter. & sic deinceps singulatim cæteras quoque partes omnes fermentatas destillato, & ultimum liquorem serua. Deinde, Nucis moschatæ, macis, cardamomi, folij, cinnamomi, zedoariæ, singulorum unciæ tres. Agallochi, sandali albi & rubei, singulorum unciæ duæ. Ossium de cordibus ceruinis, uncia. Theriacę ueteris, uncia. Zinziberis, amomi, cubebarum, & granorum paradisi, galangæ, piperis, singulorum unciæ quatuor. Moschi electi uncia uel plus, saltem non minus semuncia. Trita hæc omnia ponantur in prædicta aqua

per

der triduum. deinde iterum deſtillẽtur lento igne in balneo Marię, ter, ſemper refundendo aquam abſtractam ſuper fæces. Tandem adde huic liquori olei oliuarum clariſsimi quartam partem, & tãtundem mellis optimi deſpumati, & cũ per diem quieuerint, deſtilla ut ſupra. Vtilis eſt hic liquor dolori capitis, epilepſiæ, maniæ, uertigini, obſcuritati uiſus, deficienti auditui, pectori obſtructo, cardiacæ: item contra uenena, chiragram, podagram, guttam, arthrîtin. Sanguinem purgat, febres omnes de frigida cauſa tollit, ſtomachum roborat. Curat colicam, ileon, diabeten, ſplenis & iecoris obſtructionem, aquam hypoſarca, & paſsiones omnes ex frigida cauſa natas. Denique ſelectiſsimum eſt remedium pro conſeruatione corporis. Propinatur quantũ dimidia nux auellana caperet cum cyatho puri uini albi.

Alia. Mellis deſpumati libram.

Aquæ uitæ ſelibram, ligni aloes uncias tres. Gummi Arabici uncias duas. Nucis muſcatæ, galangæ, cubebarũ, cinnamomi, maſtiches, caryophyllorũ, ſpicæ nardi, moſchi, ſing. drachmas tres. Ambræ drachmas duas. Hæc omnia pariter trita miſce liquidis, & deſtilla. Hæc aqua fœtẽtem animam emẽdat, dentes dealbat, ſurditatem & tineã capitis curat: & omnia uulnera ſanat, ſi intinctũ ea linteum ſuperponatur. deniq; iuuentutem conſeruat, & amiſſæ ſpeciem reuocat.

Aqua magnæ uirtutis in paralyſi, quã amicus quidã ceu experimentis cognitam nobis communicauit. Caryophyl. galangæ, zedoariæ, nucis muſcatæ, piperis utriuſq;, baccarũ iuniperi & lauri, corticum citrij & arantij, zinz. albi, foliorum ſaluiæ, ozimi, libanotidis, ſamſuchi, menthæ, pulegij, gentianæ, florum ſambuci, roſarum rub. & albarum, ſpicæ, ligni aloes, cardamomi, cubebarum, calami aromatici, ſtichadis Arabicæ,

Arabicæ, chamædryos, chamæpytios, macis, mercurialis, ſem. artemiſiæ, caricarum, paſſularũ, dactylorũ ſine oſsib. amygdalarũ dulcium & amararum, pineorum, ſingulorum drachma. Conſolidæ utriuſq; uirgæ paſtoris, ben albi & rub. ſingulorũ drachmæ duæ. Scolopendrij ſeſquidrach. Laureolæ drach. ſemis. Mellis albi drach. quinque. Sacchari libræ tres. Theriacæ, Mithridatij utriuſque unciæ quatuor. Aquæ uitæ quater deſtillatæ libræ ſex. Deſtillentur in uaſe duplici, lento & continuo igne, donec mutetur color, tunc muta recipientem, idq; ter facies.

Compoſitiones duæ aquę uitę ex Raymundi Lullij libro de aquis.

In ſequentibus aquis uitæ compoſitis etſi Raymundus non exprimit uinúmne medicamentis an aqua ardens, ut ſimul deſtillentur, addi debeat: ui-

sum est tamen hoc loco eas recensere, quòd Raimundus uideatur omnino in aqua ardẽte, hæc remedia destillari uelle, potius quàm in uino, ut qui ubique liquores perfectiores & sæpius destillatos probet.

R. radicum fœniculi, ruſci, capillorum Veneris, asparagi, raphani, petroselini, eryngij, milij solis, endiuiæ, scariolę, singulorum partes æquales. misce et lento igne destilla. (Apparet hunc liquorem mouendæ urinæ, & aduersus calculos utilem esse.)

Alia. R. Caryoph. nucis musc. mastiches, doronici, zedoariæ, galangæ, piperis longi, corticum citri, saluiæ, sambuci, (forte samsuchi,) anethi, spicę nardi, ligni aloes, cubebarum, cardamomi, lauendulæ, mentæ, pulegij, origani, calami aromatici, sticados utriusque, chamædryos, chamæpityos, (singulorum partes ęquales.) et parum moschi. Trita destillentur. (Facultates sunt eædem quæ aquę uitę simplicis, sed longè effica-

efficaciores. Vel eædem quæ ſupra alijs aquæ uitæ compoſitis ex pluribus medicamentis attribuuntur.) Deinde ſequitur aqua ex multis remedijs frigidis compoſita, non ſuo loco (ut uidetur) quam ſupra commemoraui, in Eſſentia quinta frigida. Deinde ſubijcitur Aqua uitæ perfectiſsima, (ut uocat: nimirum quòd ex plurimis ijſq; calidiſsimis compoſita ſit.) R. Euphorbij, ſerapini, opopanacis, pyretri, capparis, ſchœnoãthi, ſpodij, bdellij, piperis longi & albi uel nigri, cubebarum, caſtorei, zedoariæ, ſingulorũ partes æquales. quibus addes maſtichen bonã, & parum ambræ, croci, & oſsis de corde cerui. Item R. omnia antedicta in aquis compoſitis, & igne lento deſtillentur. Eſt enim aqua mirabilis, & remediorum omniũ mater ac princeps: cuius mirabiles & innumeræ ſunt uirtutes contra omnes paſsiones frigidas. Et fit tali modo, &c. ſubiungit autem deſtillandi modum per ſerpentinas, ut

uocant,& alia addit quæ omnia aquæ uitę ſimplici conueniunt, ut codicem noſtrum librarij culpa mutilatum exiſtimem.

De remedijs quæ Aquæ uitæ miſcentur citra deſtillationem,primum intra corpus,deinde extra.

Sæpe inſtrumenta, tempus aut ſumptus aliquem deficiunt, quó minus medicamẽta quorum uim impreſſam uellet (ceu per metempſychoſin quandã) in Aquã uitæ,per deſtillationem ei admiſceat,qui unus miſcẽdi optimus modus eſt. nam & per digeſtionẽ ſeu præparationem in moderato calore primum aliqua mixtio fit,deinde in deſtillatione dupliciter, uaporũ primò per minimas & tenuiſsimas ſpirituum partes,deinde guttatim cum in aquã concreſcunt.mixtionis uerò omnis perfectionem et colophonem circulatio imponit.

ponit. & ſanè nulla quàm homines mo liuntur mixtio, proprius imitari poteſt naturalem: Quod uel hoc argumento à fine & effectu ſumpto conſtat, quoni am hoc modo parata & mixta, minus quàm ullo alio corrumpuntur: & ſimpliciſsimã quandam puriſsimãq; eſſen tiam nacta, ut omnino ad ſenſum ſimplicia, & æthereæ ſeu quintę eſſentię ſimilia uideãtur, ad incorruptionẽ quandam, quoad eius fieri poteſt, peruenierunt. Hoc quidem conſtat, quo quæq; res minus exactè & per omnia mixtas è quibus conſtat partes habuerit, eò uiciniorem eſſe corruptioni: quod primũ & præcipuè in ijs quæ meteora dicuntur corporibus, deinde alijs multis ſiue per naturã ſiue per artem mixtis, facile intelligitur. Sed quoniam in diuerſis adeò hominum conditionibus alij alijs de cauſis impediti, non ſemper quod optimũ eſt ſequi poſſunt, ſi quinta eſſentia fieri non poſsit, ſecunda ſaltem aut tertia, aut quotquot licuerit,

destillationes lẽto igne repetãtur. Multo melius enim omnis mixtio peragit paulatim & lentè, quàm subitò & uiolenter. Et si destillare simul cum aqua uitæ remedia, quorum uim miscere ei desideramus, non licuerit: contrita saltem aliquandiu in ea macerentur. attrahit enim ad se omnium ei impositorum uires. Extat Arnoldi de Villanoua liber, aut Rogerij potius, quem manuscriptum habeo, in quo docetur singillatim ad quos affectus & morbos, quæ medicamenta in aquã uitæ macerãda infundi debeãt, per singulas corporis partes, quas ille duodecim zodiaci signis attribuit.

Gentianam aduersus grauissimos quosdam morbos & uenena antidotum esse optimam, multis hactenus seculis notum est. sed multò efficacius pollinem eius cum aqua ardente faucibus pecorum, quæ ueneno in cibo potúue uel morsu ictúue læsa sciunt aut suspicantur, quidam infundunt: &

si

si gentiana desit, ipsam aquam ardentem per se. Ad hominis morborum quorundam remedia, præsertim thoracis, apomeli addi potest. nam & alioqui in delicijs quibusdam apomeli cũ aqua ardente mixtum, & madidus eo tostus panis, pro ientaculo sumitur. Poteris & arte destillatam ex gentiana cum uino aquam cum apomelite aut uino aromatite dulci contra diuersos morbos propinare.

Absinthite uinum præstantissimum aliqui hunc in modum parant. Absinthij, præsertim sicci, comis aquam ardentem optimam superinfundunt, & tantundem uini maluatici. huius coch lear paruum miscent cum paruo uini haustu & propinant. Sic statim & efficaciter fit, & diu conseruatur. ego in colica aliquando feliciter propinaui. Eadem ratione in alijs etiam tum herbis tum aromatibus, & cæt. uti licebit. Nam & breui tempore sic uirtus extrahitur: & gratior fit potus,

& satis longo tempore conseruatur.

Aqua uitæ uiridis. Melissæ & balsamitæ, quas in umbra siccaueris, illius uncias tres, huius duas, infunde in libras quatuor aque uitæ quater destillatæ in balneo M. per dies octo, deinde utere (siue per se, siue) admiscendo ei alias aquas uitæ compositas, ad cõfirmandum stomachũ. Oportet aũt in umbra siccatas esse herbas, ut uiridis & pulcherrimus color reddat̃. Nam si in Sole siccâris, aqua fiet obscura ceu succus alicuius herbę, Vlstadius capite 56. Licebit & alijs coloribus tingere, qui simul & coloris gratiã & remedij uim augeant, ut croco, pastinacis luteis & rubẽtibus aridis. Sunt qui per æstatem cerasa acida nigra addunt, unde etiam sapor fit gratior, & calor minus remittitur.

Aquæ ardenti quidã inijciunt mentam concisam & contusam, insolantq; per quatuor aut quinq; dies, postea colant, & rursus insolant. Hac extremum

nasum

naſum illinũt aduerſus corruptum & peſtilentem aerem.

¶His ſubijciam aquæ ardentis uſum cum alijs medicamentis extra corpus.

Multi ungentis calidis, qualia ſunt, Martiatũ, Arragon, dialthęa: uſus tempore aquæ ardentis aliquid miſcent, & ita inungi iubent.

Aqua cerebro calorem fouens ac reſtituens, qua perfricandũ eſt caput. Aquæ uitę uncię duę. Moſchocarij, caryophyllorum, ſamſuchi, cubebarum, piperis longi, ſing. drachma ſemis. Trita miſceto, capitiq; infricato aliquandiu. Sunt qui euphorbij ſcrupulum ſemis addant, Epiphanius Empiricus. alij alia odorata & calida addunt, ut Saluię uncias ſex. Rutæ, zinzib, granorum paradiſi, cinnami, florũ roriſmarini, corticum citri, ana ſemunciam. Olei laurini unciam. Spicæ drachmam. Caſtorei ſeſ

quidrachmam. Et in deſtillato liquore ſuſpendunt moſchi & ambræ, utriuſq; granum. Hunc illitum capiti prodeſſe aiunt, etiam odore, paralyſin & apoplexiam auertere.

Aqua mirabilis ad pudendorum abſceſſus eiuſdem. Ouorum uitellos tres ad duritiem toſtos & minutim inciſos pila conteres: aquæ uitæ heminam ſuperinfundes cum ſcrupulo aluminis, drachmis duabus camphoræ & dimidia æruginis, ſingulis contritis. Macerata aliquandiu per linteum ualidè exprimes. Hoc liquore imbuta linamenta ter quatérue per diem ulceribus imponantur. miraberis effectum.

Aqua pro lauandis partibus paralyticis. Myrrhæ, aloes, ladani, terebinthinæ, caſtorei, ſing. drachmas duas. Zedoariæ, galangæ, cubebarum, nucis moſch. piperis longi, pyretri, ſingulorum drach. tres. Herbæ paralyſis, iuæ arthriticæ, ſtichados Arab. ſaluiæ, ſamſuchi, mentæ, pulegij, centaurij minoris,

ris,roſmarini,ſingulorum ſemunciam. Omnia trita infundes in aquæ uitæ deſtillatæ libras duodecim per tres dies: Vt reperi in libro quodam manuſcripto:ſed forte nimia eſt aquæ uitę menſura. nam ad ſingulas libras eius, ſex drachmæ tantum (cum ſcrupulo forte) ſpecierum adduntur.

In Gallico morbo interdum fauces & guttur ex prauis deſtillationib. erodunt̃,quibus niſi ſuccurratur,ſæpe gargareon abſumitur,ſępe uſq; ad oſſa trãſit corruptio.Itaq; purgatiões & diuerſiones fieri debent,&c. Fit & aqua ad id mirabilis : deſtillatur theriaca in aqua uitę & aceto per alembicum,aqua exit limpidiſsima uirtutum multarum: pręcipuè autem ualens ubi profundius conduci uis medicamenti debet.ſi ergo bolũ Armenium aut ſphragîda in eo diſſolueris, ac partes eroſas tetigeris,& ſeminaria eius contagionis abſumes,& eroſionẽ omnẽ ſanabis, Fracaſtorius libro 3.de contagione.

DE AQVIS DESTILLATIS compositis, sed alijs quàm cum aqua vitæ.

AQuas quæ ex duabus aut plurib. medicamentis permixtis destillatæ sunt, compositas uoco. Harum aliæ medicinales sunt, aliæ odoriferæ, aliæ cosmeticæ, id est ornandi gratia inuentæ. Sunt quę simul duo ex his aut etiam omnia præstent. nos unamquãq; tamẽ ad unum genus referemus, in quo scilicet magis excellit. Medicinalium rursus aliæ intra corpus sumuntur, alię extra tantum adhibentur, aliæ utrobiq;. Nos duo tantum capita instituemus. nam licet quędam utrobique usurpentur, magis tamen uel intus uel extra. Rursus earũ quæ in corp⁹ sumunt̃, quædam simpliciores sunt, quas priore loco describemus: secundo ex pluribus compositas. De aquis uitę compositis, ubi species in aqua uitę simplici macerantur, seperatim scripsimus: Hic reliquas,

reliquas,ut dixi,& quas caponũ aquas uocant ponemus, & unam cum medicamentis aliquot in ſanguine porci infuſis.

In uino macerari & poſtea deſtillari,de ijs prȩcipuè herbis & medicamentis inſtitutũ uidetur, quæ per ſe parum ſucci habent,ut ſaluia,betonica, meliſſa,abſinthiũ, &c. quæ inſuper odorem ſuum, attrahente illum ac imbibente, uino, ne ob tenuitatem diſsipetur,ita firmius retinẽt. Dicemus autem hic etiam de quibuſdã in uino macerandis, ſed recentibus. Nam ſupra de aridis in uino alióue liquore maceratis atq; ita deſtillatis egimus.

Betonica,uulgo dicta **eerenbreyß**, in uino per dies aliquot maceratur, & ſimiliter meliſſa. Vires nimirum eædem ſunt, ſed efficaciores tenuioresq;, quæ herbis ipſis per ſe.

Meliſſa id eſt citraria(inquit Lullus) ponatur in uino ad deſtillandũ. Huius uini cochlear bibatur à ieiuno. Intelle-

ctum, & ingenium acuit, memoriam auget. Cui lingua impeditur, is linteum hoc uino madidum linguæ imponat, & rectè loquetur, nisi balbutiat naturaliter. Epilepticus cũ pauca theriaca ieiunus bibat & perfectè curabitur. Curat anhelitũ fœtentem, & aufert dolorem dentium. Carnes uel pisces in eo positi non putrescunt, & seruari possunt quàm diu libuerit. Vino corrupto infusum, id restituit. Calculos frangit, urinam & menses prouocat. Valet contra iliacos & renum dolores. Contra scrophulas bibi debet, & emplastrum ex herba fieri. A ieiuno pota rumpit omnes internos & latentes abscessus. Sanat omnes punctiones, quæ ad cor aut latera feruntur. Omnibus uermium intra corpus generib. aduersat. Omnes denique corporis tum uiui tũ mortui corruptiones tollit: & omnia quæ tangit sanat, seruatq; in bona sanitate, & bona uirtute. Spiritus exhilarat, omnibus membris confert, & sanat genera

nera guttarum frigidarum. Neruos ſuper omnia confortat. Vtiliſsimum eſt contra ſcabiem ex frigore generatã. Viſum bibentis acuit: caliginem & lachrymas & ſuperfluos humores oculorũ tollit. Pectori ſalubre, concoctioni utile cõtra malos humores quib. impedit. Cũ bono uino potũ, appetitũ ciet. Labes, lenticulas ſiue maculas faciei inde ablutæ abſtergit. quod ſi adiecto pauco balſamo facies lauetur, bonitas coloris efficitur. Gingiuas curat. Odor eius occidit omnes muſcas & uermes. Hydropen ſanat cuius cauſa eſt frigida: & choleram ſuperfluam, potu & ablutione. Omne genus uulnerũ utiliter eo abluitur, & ſic ab omni putrefactione præſeruat. Omnia febriũ genera ſanat, maximè quartanas. Sancti Lazari morbus huius uini potu creſcere prohibet. Prodeſt etiam ijs quorũ imminutum eſt cerebrũ, & phreneticis. Item ſi quis caſu ederit araneam, & ſtatim hoc uinum ſuperbiberit, ueneno lædi non

poteſt, Hæc Lullius. Meliſſa contuſa in uino per noctem maceratur. Deſtillatam hanc aquam quotidie potam uel (&) in ore retentam apoplecticos ſanare aiunt. itẽ comitiales, hydropẽ, quartanam, aliosq; uarios ex bile atra aut pituita affectus. Datur etiã ad uuluæ ſtrãgulationem & dolorem dentium, Remaclus F.

Aqua centaurij minoris, auro comparanda. R. Gentianæ partem unam, centaurij partes duas. Trita & quinq; diebus in uino macerata deſtillato. Hæc aqua mane & ueſperi pota præſeruat corpus ab omni morborum genere. omnia apoſtemata excludit. bonum colorem facit. Peſtilentię reſiſtit. phthiſicos ſanat. ſtomachum repletũ inanit. calculũ in renibus frangit. aquoſos ſplenis humores ſeparat. mẽſes promouet ſi nouem diebus quotidie mane bibatur, & uterũ expurgat. Item purgat omnem bilem & ſanguinem corruptum. Omnes plagas intra corp⁹ ſanat. uiſum clarifi-

clarificat. Morsus uenenosos curat. Ad uulnera quidem sananda centaurij etiam puluis imponi debet, Lullius in lib. de aquis. Quidam hodie aridas gentianæ radices in uino macerãt, & aquã inde efficacissimam destillant.

Saluiæ & pulegij partes æquales in mortario contusas destilla. Hæc aqua calefacit hominem nimis refrigeratũ. Coctã cum castoreo quotiescunq; aliquis biberit ca. (calidã uel eam) per tot dies prolongat uitã eius usq; ad temp⁹ statutũ à Deo. Nec potest esse quisquã tantopere refrigeratus, quin ea pota cum castoreo nouẽ diebus perfectè sanetur. A ieiuno pota remouet malum uentris, & omnẽ guttam, & scabiem, & facit bonũ sanguinem, optimũ colorẽ in facie: & ad alia multa prodest, ter die pota, Aegidius.

Aqua de iuniperi baccis recentibus uino maceratis destillatur. Ego aridas in uino maceraui, unde liquorẽ destillatum optimum & odoratum habui.

Iridis radices contusæ per duos aut tres dies in uino albo macerãtur, & destillantur.

Sed quarumuis herbarum radices, quæ in usu medico sunt aut esse possunt, concisæ minutius & dies aliquot in uino maceratæ, aquam reddunt eiusdem facultatis, sed tenuioris, & cæt. Minus autem uini affundi debet recentibus radicibus, quàm aridis: & forte illis etiam minus, quæ aut refrigerare debent, aut modicé calefacere. quare easdem recentes potius quám aridas destillabimus, ut pauciore uino indigeant. aut si recentes desint, in aqua potius macerabimus aridas, aut in alio quopiam liquore idoneo, aceto interdum, præsertim ad usus extra corpus.

Gualtherus Ryffius radices in uino maceratas destillandas enumerat, quæ sequuntur: Allij, Angelicæ satiuæ & aquaticæ, ari, aristolochiæ cauæ

uæ quàm uulgò ſic Germani uocant, aſari, biſtortæ, bryoniæ, carlinæ, dracunculi, eryngij, hibiſci, nirundinariæ, iridis, inulæ, lapathi, liliorum, mei ſeu dauci cretici, pæoniæ, paſtinacarum, petaſitæ, peucedani, pimpinellæ ſeu potius ſaxifragiæ: polygonati, pyretri, raphani communis & ſylueſtris, raporum, rubiæ, ſatyrij, ſcrofulariæ maioris, ſymphyti maioris, Valerianæ.

Hic dum ſuas ſingulis facultates adſcribit integrum librum facit, cum tamen alias uires non adferat, quàm quæ remedijs ipſis ſimplicibus etiam ante deſtillationem attribuũtur, quod uno uerbo ipſum ab initio monuiſſe ſatis fuerat. Et ſanè miror cum tanto ſtudio libros tranſcripſerit, & ſua omnibus modis ad magnitudinẽ augere conatus ſit, cur alias plurimas radices omiſerit, imò potius cur non omnes quę in ullo ſunt medicorũ uſu enumerauerit cũ ſuis ſingulas repetitis facultatib.

quod quidem ne faceret non uoluntatem ei, sed memoriam festinatione impeditam defuisse puto.

Raphanũ syluestrem, quẽ uulgò maiorem uocant, in uino per aliquot dies maceratũ, minutatim conciſum, efficacẽ ſtillatitium liquorem reddere credi derim. facile enim acrimoniã ſuam deponit in liquores in quibus maceratur, ita ut etiã dulces quædã radices, ut paſtinacæ, ſimul cum eo in aceto maceratæ, acriores euadant, raphani uerò ſegmenta ſuã acrimoniã exuant. Aduerſus calculos quidem in aceto macerari poterit, unà cũ apij radice & aniſo, &c. & deſtillari in cineribus.

Pyretri radix recens (uel etiã arida) cõtrita & in uino macerata deſtillatur: uel etiã, ad dentiũ dolores & apophlegmatiſmos, in aceto ſiue recenti ſiue deſtillato, ut docet Ryffius.

Aqua utilis aduerſus dentiũ putredinem. Radices pyretri tenuiſsimè contritas cum uino generoſiſsimo miſce:

&

& fac mixturam quæ ſit ſimilis aquæ uitæ compoſitæ. hanc per alembicũ deſtillabis. Vſus tempore cochlear plenũ guſtabis. (ore continebis,) mane uel quando uolueris. nam breui ſenties remediũ. Sanat dentes infirmos, corruptos, concauos: eoſdẽ purgat & clarificat: Et ad omnẽ putredinẽ ſiue immunditiam oris extrahẽdam, & per ſputum excernendam prodeſt, Innominatus.

Aqua ad epilepſiam, cuius duo uel tria cochlearia in ipſo paroxyſmo dari debent, ab amico nuperrimè nobis cõmunicata. Aquã angelicæ, quam in uino optimo per triduum præmacerare poteris, & aquam lauendulæ, pari portione miſce & da patienti.

De uino et lacte ſimul deſtillatis, ſcriptum eſt ſupra in ſimplicibus aquis ex animalibus.

Aquę compoſitę quędam, uel ex remedijs per ſe, uel cum aqua fontana deſtillandis, ex Rogerij tractatu 4. cap. 6.

Aqua extracta è folijs hyssopi, leuistici: satureiæ, prasij, inula, & floribus iridis & trifolij illius quod multos flores gerit ad magnitudinem nucis gallę, cuius flores si sugãtur succum dulcem reddunt. Humores phlegmaticos thoracis dissoluit, sputum attenuat promouet & incidit.

Aqua destillata ex gummi Arabico, tragacantha alba, glycyrrhiza, uiolis, maluis, omnibus in aquã infusis & destillatis. Caliditatem pectoris reprimit, & siccitatem emendat.

Aqua foliorum plantaginis, quinqueruiæ, tormentillæ & rosarum, si bibatur cum uino calido, pectoris uulnera ex causa calida consolidat, & dyscrasiam calidam alterat.

Aqua extracta è folijs uel floribus iaceæ albæ uel nigræ, uerbasco, rosis, sauina, lappa inuersa, intemperiem thoracis frigidam emendat, phlegmaticos humores consumit, & uulnera thoracis

cis ex frigida cauſa conſolidat.

Aqua deſtillata è menta, betonica, meliſſa, balſamita, ſatureia, ſaluia, ſerpillo, polio, pulegio regali, haſta regia, ex folijs ſingulorum: capitis & ſtomachi infirmitati ex cauſa frigida medetur, fluxum uentris eadem ex cauſa ſiſtit, concoctionem iuuat.

Aqua è floribus uiolarum & maluarum, alterat & laxat.

DE AQVIS VIRTVTVM SIue Aureis, & alijs quibuſdam compoſitis ex pluribus remedijs, cum vino deſtillatis.

AQuæ uirtutum, quas Germani aureas nominant, omnes deſtillantur aromatibus & herbis odoratis, (præcipuè ſaluia, quę tanquam baſis in hiſce aquis compoſitis uidetur,) per dies aliquot prius in uinum infuſis: & in uſu frequentiore ſunt foris adhibitæ, q̃ intra corpus ſumptæ, præcipuè ad

ſpiritus ſuo odore confortandos. et cõ tra capitis dolores, &c. Sunt qui ſimpli citer in uino infundi iubeant, alij uaſe optimè obturato (quidã in lagena ſtan nea) poſito in cella uinaria, in fimo eq-no, in balneo Mariæ, in Sole, in paleis aut ſtramento conciſo, in calce cui a-qua pluuialis aſpergatur in lagena.

Aquas uirtutũ Gualtherus Ryffius in ſuo Deſtillationũ libro complures cũ aqua ardẽte compoſita deſcribit, pau-ciores uero aromatibus & cæteris ſpe-ciebus in uino maceratis, quæ tamen præferendæ uidentur ubi uitia leuiora ſunt, & corpora ſicciora, & minori ca-liditate indigẽt. Sumptu quoq; & tem-pore minore fiunt. Et licet in his quoq; aquã triplicem colligere, uiribus diffe-rentem, ex quibus mediã præcipuè pro bârim. Nam aqua uitæ purior circa ini-tium deſtillationis fluit, circa finem a-quoſior. Ex aromatibus uerò & gum-mis, prius dilutiores partes aſcendunt, calidiores & ſicciores ſequũtur, quod

uel

uel color magis magisq; ad ruffum uergens declarat. Postremo ustilaginẽ olent, & gustu insuauiores sunt. Sed extra corpus efficaciter adhibentur, &c. Verùm triplex melius colligitur ex aromatibus & speciebus siccis tantum, nó in uino, sed aqua ardenti quę nihil amplius phlegmatis habet rectificatis: in quibus similiter mediam elegerim.

Aquis uirtutũ, aliqui etiã semina odorata diuretica admiscent, & fœniculum, uiolas, petroselinũ, saxifragã, thus mastichen, pomum arantiũ: præter aromata & herbas odoratas, saluiã, costũ, rutã, abrotonum, serpillum, lilium conuallium: Talis Arnoldo cuidã Parisien si adscribitur.

¶ Omnino in aromatum tum speciebus, tum numero & pondere uarietas est. Sunt qui ad diuersa aromata, ut caryophyl. nucem musc. cinnamũ, singu. semunciã: (quibus alij addunt zedoariæ, galangæ, piperis longi, granorũ paradisi, singul. drachmas duas,) saluiæ &

lauendulæ tantum addant, ut coniunctum pondus earum æquet pondus aromatum, &c. Huius aquæ tres aut quatuor guttas uino quod in prandio & cœna bibitur, miſceri conſulunt: aut mane & ueſperi cum modico uino ſeorſim bibi. Hæc aqua (aiunt) uiſum clarificat, cerebrum & ingenij bonitatem confirmat. Paralyſin amolitur. Faciem candidam & nitidam reddit, cutem abſtergit : & alia plurima præſtat.

Aliqui menſe Maio uel Iunio, quum ſaluia & lauendula in uigore ſunt, huius dimidium (uncias ſex,) illius duplum accipiunt, & minutatim concidunt. Addunt caryophyl. zinz. nucis muſcatæ, macis, granorũ paradiſi, cinnami. zedoar, galangæ, roriſmarini, ſingulorum ſemunciam, conterunt, uino infuſa deſtillant. Hæc aqua (inquiunt) poſt tertiũ annum melior eſt quàm initio. Vires habet eaſdem omnes, quas ſupra ſingulatim circiter uiginti in alia aqua

aqua uirtutum enumerauimus. Descri ptionis huius Iudæum quendam autorem faciunt, qui uires has omnes ei attribuat.

Aqua mirabilis & multæ uirtutis. Caryophyllatę, zinzib. roriſmarini partes æquales ponantur in generoſo uino per octo dies, & poſtea deſtillentur ut aqua uitæ. Prodeſt dolenti pectori, ſtomacho debili, dolorib. & torſionibus uentris. Vermes in corpore & inteſtinis interimit. Si quis obeſior atenuari cupit, hanc bibat: & ſi quis macilentus habitum meliorem deſiderat, cum ſaccharo bibat.

Aqua uirtutum. Saluiam, lauendulã, roriſmarinum, carui, & aromota diuerſa, conciſa aut trita in optimo uino in lagenam ſtãneam infuſo macerabis: quã obrues calce uiua per dies xiij. & calci aquã pluuialem aſperges, poſtea deſtillabis inſtar aquæ roſaceæ. Hac aqua madidum linteũ fronti & ſincipiti in capitis dolore impones.

Alia bona & nobilis. Saluiæ lib.1.ſ. Nucis myriſticæ,zinzib. caryophyllorũ,granorum paradiſi,cinnamomi ana unciã.ſ.putrefiant in uino præſtantiſsimo,more ſolito. Tum ſpecies conterã tur & deſtilletur totum.

Sunt qui præterea addant, florũ borraginis,roſarum rubearum,corticis citri,ligni aloes,ſingulorũ unciã ſemis,& in optimo uino (cuius pondus ſextuplex ſit ad reliqua) ℔ tredecim dies macerẽtur.deinde uino colato ſpecies diligenter conterant in pila lapidea, iterumq; admiſceant uino,& uel mox deſtillent , uel adhuc dies aliquot relinquãt. Aliqui etiam in uas recipiens deſtillantẽ aquam,ſaluiæ recentis, malim aridæ,ſemunciã ponunt. Facultates eius hæ prædicantur. 1.Carnem omnẽ, piſces & cibaria reliqua,quibus aſpergitur, ab omni corruptione integra cũ odore ſaporeq; ſuo conſeruat.2. Omnia uinorũ uitia emendat,ut cum turbãtur,pendula ſunt,aut ſitũ olẽt, alitérue corrum-

corrumpuntur, si modicũ eius uino instilletur. ita saporem & colorẽ recuperant, alia intra septẽ dies, alia intra unũ, neq; amplius deinde corrumpuntur, neq; medicata sentiuntur. 3. Aromatibus aspersa uim eorũ conseruat & odorem. 4. Abscessus interaneos rumpit, & antequã suppurentur per inferiora expurgat. 5. Abscessus extrinsecus similiter si illinatur aperit, & effluere facit, demũ sanat. 6. Vitia oculorũ curat, ut lippitudines tum fluidas tum siccas, & pustulas & maculas, aut albugines seu pterygia, si modicè cũ penna instilletur. 7. Quicquid præter naturam in facie sub oculis excrescit, & lepræ incipientis suspicionem facit, illita hac aqua per pennã sanat. 8. Pota affectus omnes interaneos curat. 9. Item uitia iecoris, splenis, intestinorũ, uentriculi. Omnes malos humores ex cruditate in uentriculo natos, tollit. 10. Argentum uiuum ab argento uero separat. 11. Vulnera quæuis si illinatur percurat:

itẽ plagas & ictus & ortos inde tumores. 12. Hydropẽ pota & illita depellit, item auriginem. 13. Cerebro (craneo) illita, guttam ex catarrho cerebri nascentem emendat. Illita & pota capitis dolores aufert. 14. Oris uitia emendat, , si quis per noctem in eo retinere possit. 15. Ozænis & fœtori narium & catarrho medetur, si quis intra nares aliquandiu retinendo toleret. 16. Dentium malis illita succurrit. 17. Cordis affectus sanat, & pectus cum siccius uel humidius iusto fuerit, aut tussi, aut anhelatione ægrum, & cæt. 18. Memoriam auget & obliuionem tollit in homine, qui sæpius per interualla uel guttam inde hauserit. 19. Furfures, porriginem, scabiem, ulcera, pustulas & si quid aliud impurum cutim infestat, aut etiam interiora corporis, abstergit, & uenena exigit, illita & pota. 20. Illita faciei utcunque modicè colorem nitoremq; iuuenilem conseruat, ut uel octogenarius, uix paucos

cos ſupra triginta annos natus uideatur, 21. Omnem lepram incipientem auertit. Hæc ex libro quodam manuſcripto Germanicé ſine authore.

22. Exhilarat, & iracundiam remitit. Et aduerſus peſtilentiam commendatur. Attribuuntur autem ab alijs ijdem aut ſimiles effectus etiam alijs aquis uirtutum: aut aquis uitæ potius compoſitis, quæ deſtillant ex aromatibus & herbis odoratis, &c. in aqua ardente optima maceratis, & feré etiã aquæ ardenti ſimplici.

Alia aqua uirtutum. Saluiæ nobilis unciæ decem, lauendulæ herbæ (aliâs florum) unciæ duæ: rutæ, zinzib. caryophyllor. granorum paradiſi, nucis muſc. ſingulorum uncia. cinnamomi ſemuncia. Galangæ, piperis longi, utriuſque drachmæ duæ. Spicæ, citrij, caſtorei, ligni aloes, granorum paradiſi, ſingulorum drachma. Hæc omnia contrita in uaſe ſtanneo cum libra olei laurini, & ſeſquimenſura

uini generosi, per dies noue aut tredecim seruentur: et ter aut quater interim agitando misceantur, postremò destillentur. Alij non oleum laurinum, sed baccarum lauri unciam addunt, & rutæ tantundē: & macis drachmam. Viresei easdem omnes attribuūt, quas & proximè præcedenti adscripsimus circiter uiginti. Alij eandem aut similem non cum uino, sed cum aqua ardente parant.

Aqua uitæ qualis Constantinopoli fit in aula imperatoris, ut idē liber manuscriptus habet. Caryophyllorum nucis mosch. zinz. Coriandri, galangæ, piperis longi, granorum iuniperi, arantiorum, saluiæ, basilici, rosmarini, amaraci, menthæ, lactucæ, foliorum lauri, pulegij, gentianæ, florum sambuci, rosarum alb, spicæ nardi, ligni aloes, cardamomi, cinnamomi, artemisiæ, singulorum partes æquales. malū Punicum, ficus duas, passulas, amygdala, dactylos, de singulis parū. His tritis admisce

partem

partem mellis & ſacchari. Omnia in generoſo uino per quinq; dies macerentur, ac deſtillentur. Eſt autem optimus qui primus effluit liquor, alter infirmior, tertius infirmiſsimus. Quod in fundo ſimile ungento relinquitur, utile eſt ad multos affectus frigidos. Primus liquor remedio eſt ad omnes maculas oculorum, ruborem & ſanguinẽ (concretum.) Ventriculũ confirmat, animũ exhilarat, guttæ medetur, febri, tuſsi, utero, & tineæ capitis, bonum deniq; colorem conciliat.

Aquas uitæ aliquot Vlſtadius deſcribit, plures quidem cum aqua ardente compoſitas: cum uino autem ternas, capitibus 46.49, & 55.

Petrus Andreas Matthæolus Senenſis morbum Gallicum ſanguineũ cholericumq; recenter contractum curare docet aqua philoſophica, ut ipſe uocat (codicis Baſileæ olim excuſi folio 70.) cõpoſita (ex diuerſis medicamentis, ſuccis, ſyrupis & uino, per octo dies

simul maceratis,) ac destillata in uase uitreo per balneum feruentis aquæ, cui arenæ quantitas sit commixta. Excipit aũt duplicem aquam, primam claram, secundam rubentiorem. Deinde ad pituitosum uel melãcholicũ morbum Gallicum, aliam compositionem subiungit similiter destillandam. Quòd si efficacius, inquit, in atram bilem remedium desideraueris, tres aut quatuor angues, longos, nigros, excoriatos exenteratosq́, tum multo sale, temporis aliquo spacio, tũ aceto perfricatos, ut unà colliquescant, addere poteris. nã hoc non solum morbo Gallico, sed lepræ multisq́ alijs ægritudinibus, quas nunc prætermittendas duximus, maximè confert. Sed compositionem istarũ aquarũ & usum, apud ipsum authorem leget qui uoluerit. Ipse quidẽ se quosdã decimo potu curasse ait: alios longiori tempore, in quib. grauior erat morbus.

Io. Almenar libri de curandi morbi Gallici ratione capite quarto: Humoribus,

bus, inquit, euacuatis, procuranda est membrorũ alteratio: pro qua intentione, fiat balneũ siue stufa cum aqua dulci, in qua bulliant malua, bismalua, melilotus, chamæmelum, rosæ, lapathum, fumaria, postridie post purgationẽ. Et quum incipit sudare æger, accipiat infra scriptam aquam. R. radices althææ, fumi terræ, lapathi, inulæ, singulorũ selibrã. minutim incisa pone in quatuor libris uini maluatici per diem & noctẽ. deinde addatur theriacæ ætatis decem annorũ aut amplius sescuncia. destillatæ huius aquæ accipiantur unciæ tres cum uncijs duabus aquæ buglossę in principio, ut dictum est. Et ista stufa reiteretur omnibus sex diebus transactis aut septem, bibendo istam aquam, quæ est optima & singularis, & in hoc morbo magnum secretum, & ultimum est cauterium.

Aqua ad asthma certi remedij. Calaminthæ, hyssopi, adiãti, marrubij, scabiosæ, tussilaginis, singul. manipulus.

Aristolochiæ rotundæ uncia. Ireos sesuncia. Sem. urticæ tantundem. Radicum fœniculi, petroselini, utrarũq; unciæ duæ. Lilij cœlestis unciæ tres. Inulæ campanæ selibra. Sem. sinapis, nasturtij, utriusq; sesuncia. Costi drachmæ quinq;. Spicæ drachmas decem. Baccarum lauri unciæ quatuor. Nigellæ sesuncia. Omnia tenuiter trita per dies sex relinquantur in uini albi sex mensuris infusa, deinde lento igne destillent̃. Propinabis mane uncias ternas, Epiphanius Empiricus.

Aqua ad renum & ueſicæ calculos. Asparagi, rusci, apij, fœniculi, petroselini, rubiæ, sing. semuncia. Seminũ quinque diureticorum, liguſtici, lithospermi, ammeos, raphani, seselis Massiliensis, dauci, saxifragię, sing, drachmæ tres. Adianthi, matricariæ, ceterach, scolopendrij, trifolij, graminis, senecionis (cardaminam intelligo) hepaticæ, sem. peucedani, singul. manipulus. Iridis semuncia. Xylobalsami drachmæ sex.

Glycyr-

Glycyrrhizæ uncie duæ. Quatuor ſemi num cõmunium frigidorum maiorum mundatorũ, ſing. ſemuncia. hederę terreſtris, pimpinellæ ſing. manipulus j. ſ. Nucleorum ceraſorũ uncia. Spicæ nardi drachmæ tres. Gummi hederæ drachmæ ſex. Hircini ſan. præparati uncia. Cinnamomi tantundem. Trita infuſa uini albi libris denis, aut q. ſ. deſtillato. Similis aqua & ad eundẽ uſum deſcribitur à Rogerio tractatu 4. ca. 6. ſed cum aceto deſtillata, non cum uino.

Aqua ad calculum Epiphanij empirici. Hyperici, chamædryos, chamæpityos, ſenecionis, (non erigerontem, ſed ſiſymbrium cardaminẽ intelligit.) graminis quinq; folij, ſcolopendrij, helxines, uerbenæ, eupatorij, pulegij, rutę, ſing. manipulus. Quinq; radicũ diureticarum, acori, inulæ, rubeæ, aſari, tamaricis, ſingulorum drachmæ tres. Quinq; ſeminum diureticorũ, ſaxifragię, lithoſpermi, dauci, raphani, petroſelini Macedonici, ammeos, marathri, cari, liby-

ſtici, ſing.drachmæ duæ. Nucleorum perſicorum drachma ſemis. Quatuor ſeminũ cõmunium frigidorũ maiorum mundatorum, de ſingulis ſeſquidrach. Glycyrrhizæ unciæ duæ. Baccarũ iuniperi ſemuncia. Trita hæc biduo in libris quinq; uini relinques infuſa, tum deſtillabis igne lento. Propina poſt balneum, uel mane in aurora tepidam, à ſemuncia uſq; ad uncias duas.

AQVAE COMPOSITAE NON nullæ cum aceto deſtillatæ.

DE ipſo aceto deſtillato uide ſupra ubi de aquis in Balneo Mariæ deſtillatis egimus.

Aqua ueſicæ calculum cõminuens, Epiphanij empiricij. Succi ſaxifragiæ libræ duæ. Succi milij Solis, petroſelini, aniſi, ſingulorum ſelibra. Aceti albi unciæ octo. Inde deſtillatam aquam ieiuno propinabis.

Aqua hirundinum ſic fit. Hirundines

dines iuuenes tritas in puluerem miſce cum caſtoreo & pauco bono aceto,& deſtilla. Hæc aqua à ieiuno pota eſt uera medicina morbi caduci de quacũ que cauſa prouenientis. Et quãuis homo paſſus fuerit illũ morbum per quinque annos,curabitur,ſi huius aquæ parum ſumpſerit per quatuor dies:& curabitur perfectè. Phrenîtin quoque à ieiuno pota curat intra nouem dies. Cerebrum bonum facit ſupra omnes medicinas:purgat ſtomachum, pectus mollificat, neruos confortat, radices paralyſis eradicat, augmentat naturam,& refrigeratos calefacit.Item cum hyſſopo cocta (cum hyſſopi decocto malim) & pota, hydropem ex frigidita te natum curat, & febres quotidianas. Sed abſtinebunt ea grauidæ, ne fœtus in utero corrumpatur. Cum hyſſopo pota capitis dolorem arcet: ſomnum facilem præſtat, & cõcoctionem & urinę (aliâs alui) excretionem ꝓmouet.Pilos remouet,ubicunq; cuti puræ

illinitur, ita ut nunquam renaſcantur, Lullius & Aegidius.

Aqua Rogerij (tractatu 4. ca. 6.) ad uerſus obſtructiones hepatis, lienis & matricis ex frigida cauſa. frangit etiam lapides renũ & ueſicæ. Poteſt autem bi bi per ſe, uel cum ſaccharo. R. radicũ ruſci, aſparagi, dianthos, ſcolopendrię, ceterach, polytrichi, † pentilidion, hepaticæ, pulmonariæ, graminis, ſenecio nis, cretani † ſimplicis, centaurij, pſylij: ſeminum citrulli, melonum, cucurbitæ, cucumeris, ruſci, aſparagi, apij, petroſelini Maced. fœniculi, leuiſtici, ammeos, ſileris montani, dauci, ſaxifragię, milij Solis, xylobalſami, peucedani uel ireos, hederæ arboreę & terreſtris, gum mi hederæ, nucleorum ceraſorum, can tharidum uel cariarborũ, lapidis ſpongię, † plumbũ, ſanguinis hirci, aceti albi, (cardui) fullonis ſe. minoris (ſeminũ minorum forte) cinnamomi, ſpicæ nar di, ſeminis † acori uſti, urticæ, trifolij, tribuli marini & campeſtris, uniuſcu-

iuſq;

iusq; quantum libuerit. Ponantur hæc in amphora magna amplũ habente fundum & strictum os, quod cooperiatur superius cum argilla. Item iuxta orificium fiat foramẽ, ubi ponatur caput emboti. item ligentur. & tunc sub amphora prima fiat ignis lentus, ita ne materia ebulliens attingere possit caput embo ti. Sic uapor per embotũ ad aliã ollam transiens in superiori condensabitur, & in liquorẽ ualde clarum & subtilem uertetur, qui in inferiore olla recipitur, Hęc Rogerius. Quæ à librarijs corrupta iudicaui, hoc signo † notare uolui.

CAPONVM AQVAE.

CAponum aquæ, ut uocant, propinantur ad uires restaurandas, ualde debilitatis morbo aut nimia euacuatione, puerperis & senibus ægrotantibus. Solent autem caponem ipsum in aqua diutissimè coquere, ut caro oĩs

ab ossibus soluatur: & sic unà cum iure destillare, uel per se, uel adiectis alijs aquis pretiosis, aromatibus, auro, argento, gemmis. Caponem aliqui eò magis commendant, quò fuerit annosior: nec iugulant, sed suffocant: nec in aqua bulliendo deplumant, sed plumas manibus extrahunt, & sic exenteratum minutatimq; concisum destillant. Alij non integrum, sed pulpam adimunt.

Aqua capi analeptica, & subadstringens. Caponem coques in aqua secundum artem, & addes aquæ rosaceæ librã, conseruæ rosarum, borraginis, buglossi ana unciam. Corallij utriusq; ana drach. duas. Specierum diarhodõ abb. drachmã. Passularum sine nucleis unciam. Coriandri præp. semunciam. Fragmenta omnium (gemmarum,) margaritarum, ana unciam j. s. Destillentur.

Alia. Capus decoquatur cum libra bubulæ ad sufficientẽ decoctionẽ: cui addes, uini maluatici, aquæ rosarum, utriusq; selibram: panis albi, ut imbibat, uncias

uncias tres. Contundes hæc ſine carne bubula, & addes ſpecies illas quæ ſequuntur: Specierũ electu. de gemmis, diarhodon abbatis, diamoſchu dulcis ſing. drachmã. Diamargariton, ſpecierum cõfectionis cõtra peſtem, utriuſq; ſcrup. duos. Folia auri puri octo. Miſcentur omnia cũ iure, & deſtillentur lento igne.

Sunt qui hanc aquam parent cum croco & cinnamomo, &c. pro puerperis, quæ & debiles ſunt, & uteri fluxio eis non procedit. Propinatur aũt uel per ſe, uel cum ſaccharo.

Aliqui etiã ſine deſtillatione hũc in modũ parant: Capũ uetuſtiſsimũ exenteratũ & rite paratum diutiſsimè decoquũt: pulpã deinde & oſſa cõminuunt, & in uaſe ſtãneo & uitreo, bene obturato, & in cacabũ aqua plenũ bullente impoſito, circiter ſex horas coquũt. Sunt qui aurum adijciant, ut annulos aut numos aureos.

Aqua quædam cum capone gallóue

aut gallina, decoctis simul uarijs medicamentis confortantibus, describitur apud Guainerium in capite de cura hecticæ: non destillanda, sed coquenda tantum in uase uitreo, imposito in caccabo pleno aqua.

AQVAE COMPOSITAE, AD varios affectus, intra corpus præcipuè, quarum quædam ex recentibus adhuc pharmacis & succulentis fiunt: aliæ verò infusæ in plantarum succis aut aquis destillatis, sero lactis, aut sanguine.

AQua somnifera. Hyoscyami unciæ duæ. Radicum mandragoræ uncia. Opij drachmæ sex. Gith, succini, utriusq; drach. duæ. Sedi maioris & minoris, nymphæę, lactucę, singul. manipulus. Trita infundantur in libras duas aquæ papaueris, cum uncia j. s. seminis lolij. per biduum destillentur.

Alia somnifera. R. sem. lolij libram.

Sem.

Sem.hyoſcyami ſelibram. Sem. portulacæ libras duas.Sem.uel rad. mandragoræ uncias tres. halicaccabi tantundem. Singillatim tritis affundes, ſucci fabæ inuerſæ, ſucci rad.uel foliorũ hyoſcyami,utriuſq; librã. Succi foliorũ papau.nigri,aut ſi id deeſt,rubei,libram ſ. Deſtillati huius liquoris exhibe unciã. uehemens eſt.

Aqua petralis dicta,tertia Aegidij,q̃ petra ſeu calculum comminuat. Seminis pimpinellæ, petroſelini, apij,ari, (aliâs caryophylli,ſinapis, aro & lappa omiſsis.item apij, nimirum herbæ & radicis:nam ſemen prius nominatur) lappæ,maſtiches,ſingulorum partes æquales.Bene trita miſceantur cum ſanguine lyncis (aliâs hirci,& melius) & pauco aceto affuſo relinquantur per dies aliquot in uaſe bene occluſo: tum deſtillentur. Vtilis eſt calculoſis, qualiſcunq; fuerit calculus, rubeus, albus, acutus,planus. quod ſi calculus fuerit confirmatus, patiẽs de hac aqua bibat

quotidie. sic enim cõminuetur, & redigetur in arenam. Hac aqua si semel quotidie lauentur capita scabiosa, curantur, & noui capilli renascuntur, & scabies intra nouem dies curabitur. (aliâs & quæuis scabies inde lota curatur intra tres uel quatuor dies.) A ieiuno pota, sanguinis & coloris bonitatem facit (supra omnem medicinam) mirificè, neruos roborat, & morbum caducum tollit bis die pota. (Aliâs additur, Paralysin exterminat, si non sit mortua in membris, Aegidius & Lullus.

Aqua experta in ulceribus renum et uesicæ per cardinalem Tutellensem.

Caudæ equinæ, plantaginis, rosarum rub. granorum halicaccabi, radicũ althęę, glycyrrhizę rasæ, singulorũ uncia. Iuiubarum, sebesten, utrorunq; drachmæ sex. Boli armeni semũcia. Quatuor seminum cõmunium frig. maiorũ mundatorum, sing. drachmæ tres. Sem. papaueris albi drachmę sex. Cytoniorum

semun-

ſemuncia. Seri caprini libri ſex. Relinquantur per duox dies in infuſione, poſtea deſtillentur. Propinabis ieiuno uncias quatuor tepidas, quandiu duraue rit, Epiphanius empiricus.

Aqua alia compoſita, ſecunda inter Aegidij aquas: legitur etiã in libro Lullij de aquis. Ruta, ſatyrion cum manib. & teſticulis, chelidonia, (aliâs, Ruta, agrimonia, ſatyrion, chelid.) ſaccharum (aliâs tutia) & lapis calaminaris, æquali ſingula pondere contrita deſtillentur igne lento. Hæc aqua multis uiribus pollet. Nullus oculorum dolor tam improbus eſt, qui non huic remedio cedat. Pota uenenum omne pellit, aut cum cibo ſumpta. ſic enim uenenum uomitu reddit. Hydropicis medetur, ſtomachũ ab omnib. prauis humoribus expurgat. Igné ſacrũ uno die extinguit, ſi ſtuppa cannabis in ea intincta ſuperponatur. Valet etiam in igne nigræ diſpoſitióis exteri⁹ candidũ, (uel ut Germanic⁹ quidã liber habet, cõtra

internum calorem ignis. nam si rubedo foris appareat, nullo modo emplastrum imponi conueniet.) Cãcrum curat admixta aloe, & stuppa cannabis in eam intincta emplastri modo imposita, bis in die.

Aqua composita, prima inter Aegidij aquas. Hyssopi, pulegij, caryophyllatæ, cichorij, singulorum drachma, Contrita destillentur. Postea accipe tutiæ, petroselini Alexandrini, rutæ, zedoariæ, aloes & lapidis calaminaris, singulorum drachmam. Contrita decoques in prædicta aqua ad consumptionem tertiæ partis, & liquorem panno colatum seruabis in uase uitreo diligenter obstructo per dies nouem (aliâs quadraginta.) Postea detur in potu quotidie mane ante diem (aliâs per decem dies) ægro ieiuno. Prodest autem contra morbum caducum, si sex horis postea qui sumpsit ieiunare pergat. Et sanè efficacissimum est remedium. Omnem neruorum resolutionem sanat, & membra

bra corroborat. Cum castoreo pota ualet contra omnem guttam, quæ nondũ radices egit in membris. Nouem continuis diebus à ieiuno pota fugat omnẽ febrim ex quacunq; materia prouenientem, (si per nouem dies quotidie mane bibatur. Est etiam utilissima hæc aqua ad abluendum uulnera in quibus nerui dissecti sunt.)

Alia Aegidij, numero nona, aliqui duplicem uocant. Seminis apij, sem. papaueris albi, apij, zinzib. (aliâs, Sem. apij, papaueris albi, sacchari, caryoph.) singulorum æquale pondus. Tritis in mortario adde aquã cõseruatiuã (hoc est ex petroselino destillatam) & destilla. Hoc summum est tussis remedium, & malè affecti pectoris, si quis ieiunus eam frigidam biberit, & uesperi quàm poterit calidissimam. Cũ castoreo calida pota ualet cõtra apoplexiã & membra paralytica sanat, modo paralysis nõ sit mortua in membris. Somnum & quietem facilẽ conciliat: mẽbra omnia

exhilarat, prauos humores pellit, & caput ac cerebrum confirmat.

Alia inter Aegidij aquas numero sexta. Gladioli, hyssopi, sauinæ, abrotoni, (aliâs seminis abrotoni, omissa sauina, non placet,) singulorum æquas partes, simul tere, & per dies aliquot relinque, tum destilla. Hæc aqua perquam efficax est. Resistit omnibus febribus tum calidis tum frigidis. Menses prouocat, si modo ter bibatur, sed noxia foret prægnanti, & fœtum perderet. Restringit fluxum sanguinis & uentris (ego sanguinem ab ea undecunq; cieri potius quàm sisti dixerim: alius codex, nihil quàm uentris fluxum ab ea sisti, habet.) & stomachum purgat à malis humoribus. Vermes interimit à ieiuno pota, & omnem dolorem curat: cum castoreo paralysim sanat, (si quotidie quàm calidissima bibatur,) intra tres dies. Eandem descriptionem reperio in libello Lullij de aquis.

Aqua

AQVA CONTRA PESTEM, &c. ex sanguine Maialis, id est verris castrati, ex libro quodam Germanico manuscripto.

MAialem undiquaq; ruffum & bo ni habitus iugulato. sanguinem olla recens exceptum, bacillo de iunipero rubra diu agitato, & agitando collectum sanguinis grumum abijcito. Tum ramenta eiusdem iuniperi immittes, & baccas de iunipero rubra similiter circiter uiginti quinq;. His addes parum agrimoniæ, rutæ, phu, scabiosæ, ueronicæ uulgò sic dictæ, pimpinellæ, cichorij, pulegij, singul. manipulum. Quòd si sanguinis mensura sextarios tres excesserit, adijcies theriacę uncias duas, sin minor fuerit, pro portione sanguinis theriacæ modum minues. Debent autem omnia præparata in promptu esse, ut sanguini adhuc calenti imponantur. Permixtis omnibus liquorem stillatitium elicito, qué

diligenter ſeruatum in uitreo uaſe dies octo inſolabis, quod ſemel quotannis facies. durat enim circiter uiginti annos. Hunc liquorem experientia conſtat egregiè prodeſſe aduerſus peſtem, apoſtemata capitis & laterũ ſeu coſtarũ, iecoris & pulmonis morbos, lienis inflationẽ, ſanguinẽ corruptũ, febrim, tumores, cordis tremorẽ, hydropem, calores præter naturam, malos humores, & imprimis aduerſus uenena & peſtilentem febrim. Bibet autẽ æger quocunq; ex prædictis morbis correptus, ligulæ menſurã, uel quatuor aut quinque guttas, & ut inſuper ſudet curabit.

DE PVRGANTIBVS MEDICAMENTIS COMPOSITIS DESTILLATIS.

AQuæ compoſitæ dicendæ ſunt etiam illæ quæ ex medicamentis compoſitis, in uino, aqua ardente, alióue liquore maceratis, deſtillantur. Aromaticæ quædam compoſitiones, ad cordis

cordis & ſpirituum uires inſtaurandas, aquis caponum parandis per deſtillationem, ut ſupra dixi, miſcentur: item aquis ardentibus, ſeu potius quintę eſſentiæ uini aduerſus peſtem & uenena, ut ſupra docuimus. Sed & purgantia medicamenta, electuaria præcipuè, in quibus dacrydium & alia uehementia & ſtomacho inimica recipiũtur, liquoribus admixta, præcipuè cum aqua ardente rectificata, aut cum uino, (fortaſſis etiã cum uino & lacte, aut lacte ſeróue ſeorſim, in calidioribus naturis & morbis, rectè fieret,) & aliquandiu in infuſione relicta, artificiosè deſtillantur, ut propinenturijs qui uel delicati ſunt & diuites, uel nimium uiribus exhauſti, aut ſtomacho ad reliqua pharmaca abhorrente. Quod & Lullius uehementer laudat, & empirici quidam nobis cogniti cum gloria uſurparunt. Noui ego quendam qui electuariũ hamech & quod de ſucco roſarũ cognominatur, præcipuè deſtillabat: & exce-

ptum liquorem per se propinabat imbecillioribus, robustioribus uerò electuarij aliquid miscebat, ita se sine omni molestia ægros purgare inquiens.

¶ Cum alleboro aqua fit quæ iuuentutem instaurat. talem apud patrem meũ uidi. Sed huiusmodi aquæ diuexãt corpora, & fucatam iuuentutis imaginem præstant, Cardanus,

AVRVM POTABILE.

DE auro potabili, qui uolet, legere poterit multa in libro Philippi Vlstadij, quem Cœlum philosophorum inscribit, & in libro Lulij de quinta essentia. Inesse quidẽ uim auro, quæ ab eo ignito extincto q; in aqua, emanet, argumento est, quod aqua in qua extincta fuerit massa ferri, uel auri, uel argenti, aduersus aconitum uenenum commendatur à Nicandro. uidetur enim de aqua intelligendum, in qua hæc metalla extingui debeant, cum nullum alium

alium liquorem nominet. Ferrum, inquit, ignitũ, extinguas, aut ferri ſcoriã, aut aurum ignitum aut argentũ, in turbida potione intingas. Vbi interpres, Ferrum (inquit) in aqua extingue, & bibe. Et paulò poſt, Scoriam ferri in melle extingue & bibe apobamma, ſic uocans liquorem in quo aliquid extinctũ eſt. Dioſcorides in uino extingui iubet, (ut & Auicenna habet & Aegineta, nec non Aetius: qui & molarem lapidem ita extinctum conferre addit, & uinũ bibendũ eſſe calidũ:) his uerbis, Et ferri ſcoria, aut ferrum ipſum, aut aurum, aut argentum candens uino extinctum, ſi is liquor bibatur. Et ſanè uinũ plus uirium auri candentis quàm aqua recipere poſſe uidet. Aquã cũ aliquando guſtarẽ, in qua ſæpius extinctũ erat aurum, nullã in eo qualitatem odoris ſaporisue mutati deprehendere potui. Rurſus aquã ardentẽ, præſertim ad qntã eſſentiã redactã, amplius uino uiriũ auri attrahere credibile eſt: magisq; ſi

aurum in tenuissimas diductum laminas fuerit, maximè uerò si in calcem redactũ. Sed hæc omnia superabit, quod ex auro redditum fuerit oleum. Simpliciter uerò decocti auri, ut in iure caponis, uim planè nullã esse, nisi quid ipsa persuasio potest, crediderim cum plerisq; omnibus eruditis. De auri facultatibus uide Auicennã lib. 2. cap. 78. Sed quoniam purissimum ad remedia deligendum est, adscribam hîc Plinij uerba ex libro 33. circa finem capitis 4. de auri purgatione. Torretur aurum cum salis grumo pondere triplici misso: & rursum cum duabus salis portionibus, & una lapidis quem schiston uocant: ita uires tradit rebus unà crematis in fictili uase, ipsum purum & incorruptum. Ego Plinium hoc loco non rectè schistum lapidẽ pro schisto alumine accepisse conijcio. nam & alibi (libro 35. ca. 15.) aurum alumine nigro purgari ipse scribit. Excellit autem inter aluminis genera quod schistum uocatur. Quin

& ratio á uiribus ſumpta magis pro alumine facit. nam & ſale per ſe purgari dicit aurum, & ſchiſto addito. atqui alumen ad ſalis effectus, magis quàm lapis ſchiſtos accedit, cui ueteres nullam aliam uim tribuunt niſi quam cum hæmatite (cui congener eſt) communem habet, nempe ſanguinis ſiſtendi. Alumen uerò ad purgationem metallorũ. etiam in aqua forti, ut uocant, aſſumitur. Excuſari tamen Plinius poteſt, q̃ lapidis nomen communius apud eum ſit. nã & argentum uiuum & metallica multa lapides nominat. quare etiã alumen ſchiſton, lapidem ſchiſton appellare potuit. Non debuit tamen hoc facere propter differentiã illius qui propriè lapis ſchiſtus uocatur. Eodem in loco Plinij, poſt uerba iã recitata, mox ſubijcitur. Reliquus cinis (ſalis ſcilicet quo cũ unà cremato purgatum eſt aurum: uel duarum ſalis partium, ſchiſti uero uni⁹) ſeruatus in fictili, & ex aqua illitus, lichenas in facie ſanat: lomento

eum conuenit ablui. fistulas etiam sanat, & quæ uocantur hæmorrhoides. Quòd si trito spuma adijciatur, putria ulcera & tetri odoris emendat. Ex melle ueró decoctum cum melanthio, & illitum umbilico, leuiter soluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro author est. Hic in prioribus uerbis, cinis seruatus & illitus, nemo dubitare potest quin de cinere loquatur. sequentia ueró, decoctum & illitum, ad aurum ipsum uidentur pertinere. Sed meo quidem iudicio legẽdum fuerit decoctus & illitus, idem nimirum cinis, ut & sermonis consequentia et ipsa remediorũ ratio postulat. Nam & salis usus apud medicos (Dioscoridem & alios) est ad lichenas siue impetigines, ad excrescẽtias omnes, erysipelata & herpetes: & cum melle tosti ad phagedænas, &c. Puerorum uerrucas nostri sale & fuligine perfricant. Et alumen apud Plinium putrescẽtia ulcera compescit cum adipe: phagedænas ulcerum ex aceto,

aut

aut cum galla pari pondere cremata: cum ſalis duabus partib. (qua proportione etiã ad auri purgationem miſcet) uitia quæ ſerpunt: Porrò ſpumæ nomine Plinius haloſachnem intelligit ut etiam 31.7. In hũc locũ nihil obſeruatũ inuenio ab Hermolao aut Gelenio. ¶ Cæterum ut alumine aurum purgatur, ſic etiã miſy, teſte ſimiliter Plinio 34. 12. & alia ratione cum argento uiuo, uide Plinium 33.6. Vt purgetur, cũ plumbo coquitur, Idem 33.3. Alium eiuſdem purgandi modũ Cardanus libro 6. de ſubtilitate deſcribit.

Aurum potabile. Recipe mel & fauos de examine apum nouellarum: cui miſcebis ambrã griſeam, ſperma ceti, agallochũ, piper lõgum, caryophyllos, nucẽ moſchatã, ſandalos & aurũ purũ. Hæc in fimo equino per dies triginta relinques. Poſtea deſtillabis per alembicum in Balneo. deinde materiã relictam conteres (læuigando ſuper lapide nimirum,) et aquam deſtillatã denuò ei

ſuperinfundes, & iterum deſtillabis in cineribus. Hęc aqua aurũ ſoluit. Quòd ſi aurum potabile induratur, accipies de eo magnitudine piſi, & impones in ouum coctum durũ, cui uitellum ademeris. ita ſoluetur. hoc ægro propinabis. corroborat enim per ſe, Innominatus.

Chymiſtæ ex auro ſolido liquorem faciunt, qui potus, ut aiunt, corpus lætificat, Ge. Agricola.

Sapientibus placet, quòd edere cibos paratos in uaſis aureis, uel quorum decoctioni adiunctæ fuerunt laminæ auri: & bibere uinũ in quo laminæ uel monetæ aureæ extinctæ fuerint multoties, bonam habitudinem cordi conciliat et imprimit ualidè, Arnoldus de cõ ſeruanda iuuentute.

In quinta eſſentia uini aurum, argentum, margaritæ, & lapides pretioſi aliáque metalla diſſolui poſſunt, ad faciendum aurum potabile. Sed hæc auri reſolutio ad chymiſtas potius quàm medicos

dicos pertinet. Phil. Vlſtadius cap. nono & deinceps: ubi plura de auro potabili legent qui uolent.

Vinum in quo lamina auri quadrageſies aut quinquageſies extincta fuerit, apud quoſdam loco auri potabilis habetur, Arnoldus de Villa noua.

Idem in libro de uino: Vinum extinctionis auri (inquit) habet proprietatẽ magnam in multis conditionib. fit autem extincta lamina auri in bono uino quatuor aut quinq; uicibus. dimittatur clareſcere, & diligenter colatũ ſeruetur. habet enim uirtutem confortandi cor, & deſiccat ſuperfluitates omnium aliarum fæcum à ſanguine: & ſubſtantiam cordis & ſpiritus ſua claritate illuminare poteſt, ſua ſoliditate confortare: & ſuo temperamento temperare & præſeruare, ſanguinem purgare, & ſua grauitate ſuperfluitates ad partes expulſionum inclinare, & iuuentutem conſeruare. Virtutes partium principalium in ſuis actionibus conſeruat, &

temperie ſoluit urinam denegatam. ſanat epilepticos & inſenſatos, & confert leproſis. Multi hoc tempore uiri diuites & principes, partes aliquas auri cum ferculis eorum coqui iubent, alij utuntur in panellis cum electuariſs, alij in limatura. nam in confectione diacameron additur tum auri tum argenti limatura. Sunt qui fruſtum auri in ore tenere & ſaliuam deglutire ſoleant. Conſtat autem quòd argentum ore retentum extinguit ſitim: & corallium confortat ſtomachum, tum retentum ore tum collo ſuſpenſum, ita quòd pendeat uerſus ſtomachum. ſic enim eius conturbationem prohiberi expertus ſum. Alij conuertunt aurum in aquã potabilem, qui modus ſine dubio optimus eſt. Et alij quidem aliter eo utuntur pro diuerſis hominũ cõditionibus & temperamẽtis. Eſt ſanè aurũ res arcana, perfectiſsima, temperamento ęquali & mirabili ꝓportione elementariũ uirtutũ cõpoſita, cui nullũ corpus mixtũ cõpara-

ripo

ri poteſt. Vulnus cum eo factum nō inflammatur, in electuarijs confortat uiſum, & ſynceram reddit ſupra omnia ſubſtantiā cordis & principium uitę, leprā palliat & refrænat. Sed hæ uirtutes auro uero & naturali, non chymiſtico attribui debent.

Elixir uitæ, quod nuper amicus quidam nobis cōmunicauit per literas his uerbis. Huius remedij deſcriptio Roma ad me miſſa eſt, quod an tantū poſſit quantum pollicetur nondum expertus ſum. Extingue aurum ter uel quater in uino, uel ſæpius pro quātitate uini. Deinde deſtillabis in Balneo Mariæ quater, & utêris in uarijs morbis tam calidis quàm frigidis, addendo calida uel frigida remedia, & interdum aliquid bonæ theriacæ, prout morbus poſtulauerit.

Spiritum ſiue quintam eſſentiam auri, quidam ad uicia iecoris ſananda extolllunt.

AQVAE ALIQVOT COMpositæ oculorum affectus.

AQua mirabilis ad uiſum conſeruandum, et contra maculam oculorum. Rutæ foliorum, mentę, roſarum rub. ſaluiæ, capillorum Veneris, (alij mentam & ſaluiam omittunt, & pro ijs addunt, fœniculum, uerbenam, eufragiam, betonicam, ſiler montanum, & endiuiam,) ſingulorum manipuli ſex. Ponantur in uino albo per diem naturalẽ. deinde deſtillentur per alembicũ. Quæ primò effluxerit aqua, argento comparatur, ſecunda auro: tertia balſamo, & hæc in uitro diligentiſsimè ſeruari debet, Lullius.

Aqua ad omnes curabiles oculorũ affectus, ex Aegidio & Lullio, deſcripta eſt à nobis ſuperius inter aquas cõpoſitas ad uarios affectus internos.

Aqua compoſita ad oculos. Per initium Maij collige chelidoniam, uerbenam, rutam, fœniculum. teres ſingulatim,

latim, & de ſucco ſingularum uncias ternas accipies, miſcebis. addes parum de pampinis, (ut Galli uocãt, pampes) roſarum, tres uncias ſacchari candi, tutiæ optimæ uncias quatuor, & tantundem ſanguinis draconis. Omnia trita miſcebis & deſtillabis in alembico uitreo. Liquorem qui extillauerit, per duos aut tres dies in recipiẽte clauſo relinques, deinde utêris. Efficax eſt ad oculos malè affectos, rubentes & cataractam ſiue ſuffuſionem.

Aqua uitis unà cum melle per ignem ſublimata, oculorũ lippitudines maximè curat, Monachi in Meſuen. Eſt autem aqua uitis, inquiunt, quæ tempore ueris cum putantur uites, ex locis inciſis, per aliquot dies clariſsima deſtillat. Hæc aqua etiam non deſtillata, punctiones & calorem oculorum remouet, & uiſum ex calida cauſa impeditũ clarificat, ſi in utroque angulo oculi gutta una ponatur, Rogerius.

Aqua uel oleũ de ſponſa ſolis uiſum

acuit, & quemuis oculorum affectum intra quinq; dies curat, & cæt. uide infra in cosmeticis aquis, inter eas quæ ad capillos tingendos faciunt. Aqua pro oculis æstate, ad præseruationem uisus, descripta à Io. Manardo in epistolis 6.4. Rosarum partes tres: herbæ fœniculi rutæ, ana partem unam: incidantur, & simul bene commisceantur, & post tres dies destilletur aqua, uel cum solo uapore aquę bullientis, uel in Sole, uel ad balneum Mariæ uocatũ, ita ut in recipiente aquã uase pugillus earundem herbarum (melius si aridę fuerint, nostro iudicio) imponat̃, ut super eas stillæ cadant, & rostrum superioris uasis cum inferiore illo studiose committatur, & circumlinatur, ut uapores exire non possint.

Aquæ ophthalmicæ quædam ex Rogerio.

Repleto uase destillatorio folijs agrimoniæ, uerbenæ, fœniculi, rutæ, memithæ,

thæ,& leuiſtici inciſis, ſuperaſperge ali quantulum uini albi & clari, & uaſis lutatis deſtilla. Hic liquor tumorẽ palpebrarum ex frig. cauſa reprimit, lippitudinẽ deſiccat, lachrymas intercipit, uiſum clarificat, maculas frãgit. Quòd ſi efficaciorẽ uolueris pro maculis frangendis, adde folia gallitrici, & morſus gallinę (anagallidis) cui flores rubent.

Poteſt etiam è fœniculo elici aqua ad eaſdem cauſas. Nam ex radicibus & foliis fœniculi in aqua decoctis, liquor collectꝰ in pelui, ſupra aquã illã adhuc bullientem poſita, in phiala ſeruat̃, & quotidie mane & ueſperi gutta una in angulo oculi ponitur ad prędictas cauſas, communi experimento.

Vt maculam frangas, myrrham & aloen trita cum prędictis aquis miſce: & colati liquoris guttam mane & ſero in utroq; angulo oculi pone.

Aqua de floribus ſpinæ albæ & ſalicis deſtillata, punctiones, calores & rubores oculorum remouet, lachrymas

de calida cauſa intercipit, & maculas de eadem cauſa frangit.

Aqua de folijs (& floribus) euphragiæ, lachrymas de frig. cauſa intercipit, palpebras de eadē cauſa tumidas extenuat, maculas ex eadem cauſa frangit, & uiſum impeditum reſtituit. (Ego euphragiam non calfacere, ſed temperatā eſſe, uel modice refrigerare gradu primo, ſiccare autem ſecundo dixerim.)

Aqua egregia ad uiſus debilitatem à Gordonio deſcripta. R. Chelidoniæ, fœniculi, rutæ, ſileris mon. eufragię, uerbenæ, roſarum rub. electarum ana lib. ſ. caryophyllorum, piperis longi ana unc. duas. Conquaſſata in alembico uitreo igne lento deſtilla, & quotidiè impone in oculis.

Alia eiuſdem ad fiſtulas, quibus eam mederi certum eſt. Vini albi optimi deſtillati eodem uaſe, quo aqua uitæ, lib. 2. aquæ roriſmarini, ſaluiæ, ſing. lib. 5. ſacchari lib. 2. Simul denuo deſtillatis adijcito ſaluiæ, florū roriſmarini, ſing. unciam.

unciam. Macerata diebus octo, colabis, utêris.

Aqua ad cancrum in quacunq; parte corporis. Herba cancri quæ etiam pes columbinus uocatur, flores cotoneorum, flores cerifolij, frondes aut folia rubi Idæi (quem Galli framboſiam uocant,) & paucæ roſæ albæ, mel, & uinum album, & alumẽ quod Galli à glacie nominant: Hæc omnia ſimul deſtillentur, Andreas Furnerius.

Aqua ex talpa, &c. ad omnem guttam, noli me tangere, capitis ſcabiem, guttam roſaceam & lupum: Vide infra inter coſmeticas ubi aquæ ad tingendos capillos inuentæ recenſentur. In coſmeticis etiam referemus aquas illas qua tubercula & ulcuſcula in facie ſanantur.

DE AQVIS ODORIS.

AQuæ nonnullæ ſolius ferè odoris gratia fiunt, ut manibus, faciei

& capitis barbæq; pilis aſpergantur: item linteis, ſudariolis, & ueſtimentis, cum alijs, tum lectorum, quibus non ſolum aſperſione, ſed etiam uapore ſuo feruida, odoris ſuauitatem communicat. Roſacea etiam ad ciborum condimenta uenit, ſola puto in hoc genere. nam & ad intinctus aſſumitur, & infunditur aſsis carnibus adhuc calidis, &c. Cæterum ex odoratis aquis aliæ ſimpliciores ſunt, aliæ ex pluribus compoſitæ. Vtriſq; aquæ uirtutum, aureas noſtri uocant, adnumerari poſſunt. nam & harum alię ſimpliciores ſunt, aliæ cõpoſitæ. Sed aquæ aureæ pleræq; omnes etiam intra corpus ſumũtur, & omnes in uino aut aqua ardente herbis aut aromatibus infuſis fiunt. Odoratæ nobis ſimplicitet dictæ aliter, ut ex ſubiectis exemplis patebit. Rurſus odoratæ uel totæ deſtillantur, uel poſt deſtillationem etiam odorata quædam pretioſa eis adduntur. Quædam ſine deſtillatione fiunt.

Ireos

Ireos puluis aquæ calidæ mixtus, odoratam reddit, & barbitonſoribus in uſu eſt. Lauendulæ & multò magis ſpicæ uulgò dictæ flores, tum recentes, tum aridi, in aquam, aut uinum, aut aquam ardentem uaſe bene obturato inſolatoq; injciuntur, ut odore ſuo imbuant. Sed recentes & adhuc humidi, uinum ferè in acetum conuertunt: ſicci non item. Odoratior autem fiet liquor, ſi flores in uaſe uitreo clauſo, in Sole ſiccentur: & poſtea uinum album affundatur.

Quòd ſi quis odoratam aquam ex tempore deſideret, unam aut alteram guttam olei de ſpica aquæ puræ ſatis copioſæ affundat, & ſimul in uitreo uaſe oris anguſti agitet. Hæc omnia quanquam ſine deſtillatione fiunt: eadem tamen ritè deſtillata, præſertim alijs quibuſdam admixtis, ſiue pretioſis, ut moſcho, ambra, ziuetta, caphura, agallocho, ſiue medio-

cribus, ut assa dulci, styrace, & stacte,) myrrha, aromatibus quibusuis, præcipuè caryophyllis: aut etiam uilibus, ut rosis, corticibus aut floribus, aut folijs citrij, limonis, arentij, folijs lauri, herbis communibus odoratis, rosmarino, amaraco, ozimo, &c. multo suauiora fient. Crocus quidem nimis uehemens est, & caput replet.

Aqua rosarum cum moscho, cum croco, cum caryophyllis, cum caphura, &c. ex Bulcasi.

Cum moscho. In aquæ rosaceæ libris duabus pones moschi boni contriti aureum, in uentre destillationis uitreo. Et destillabis paulatim, & repones in uase uitreo diligenter occluso. Aqua est mirè odorifera, & regibus cóueniens, ut panni eorum inde aspergantur.

Cum croco. Croci boni semunciam in libris duab. aquæ rosaceæ infundes

des (p ſpaciũ diei,) & deſtillabis. Vtilis eſt hæc aqua ut miſceatur medicamentis: item ad odorem & ornatum.

Cum caryophyllis. Caryophyllorum (contritorum) ſemunciam in ſeſquilibra aquæ roſaceę per horas xxiiij. pones, & deſtillabis.

Cum caphura. Vnciam caphuræ cum libra aquæ roſaceæ deſtillabis, & utêris medicamentis regum.

Eodem modo fit aqua roſata cũ ſandalis, & alijs ſpeciebus (aromatibus) quibuſuis. Sunt qui deſtillant hæc omnia in aqua ſimplici loco roſaceæ.

ℳ Tribulum quaſi trifolium Romæ uocant. herbam odoratiſsimam, quam deſtillant pro ſuffumigijs, & alijs uarijs odoramentorum laſciuijs faciendis, Monachi in Meſuen.

Aqua odorifera, qua capitis, cordis & ſtomachi uires refocillantur. Florum lauendulæ manipuli quatuor. Roſarum alb. & rub. utrarumq; manipuli duo. Roriſmarini, caryophyllatæ, cype

ri recentis, corticum citranguli, singul. manipulus. Menthæ, saluiæ, thymi, sam psuchi, foliorum lauri, uel pulegij, sing. manipulus semis. Caryophyllorum un ciæ quatuor. Galangæ, nucis mosch. ca lami aromatici, zinziberis, cinnamomi, florum (malim radicis) ireos sing. semuncia. Vini albi libræ sex, (uelq.s.) Trita infundantur per octo dies in uitro bene clauso. postea utere. Egregia est ad manuum lotionem, si parum inde ad copiosam aquam puram miscueris. Poteris etiam destillata uti, & impo nere moschi scrupulum, Epiphanius Empiricus.

Alia eiusdem eximia odoris suauitate oblectans. Zibetti, moschi, utriusq; drachma, ligetur in linteo subtili, & infundatur ad Solem per aliquot dies in aquæ rosaceæ libris duabus.

Alia eiusdem, perquam odorifera. Ozimi, menthæ, samsuci, iridis, hyssopi, balsamitæ, (sisymbrium interpretor,) satureiæ, saluiæ, melissæ, lauendulæ,

læ,roriſmarini,ſingulorum manipulus ſemis.Caryophyllorũ,cinnamomi,nucis muſcatæ.ſing.uncia. Citrangula poma (è citriorũ genere,ouata ſpecie, colore luteo)tria aut quatuor. Terantur & infundantur in aqua roſarũ triduo. deinde lento igne deſtillentur. Deſtillatione peracta addes moſchi ſcrupulũ, & inſolabis.

Alia eiuſdem, excellentiſsimi odoris. Aquæ roſarum libræ tres.caryophyllorum, cinnamomi, ſandalorum citrinorum, ſingul. drachmæ ſex. florũ lauendulæ manipuli duo. Aſſæ dulcis drachmæ ſex. Vini maluatici, aquæ uitæ,utriuſq; unciæ duæ. Relinque per menſem in infuſione ad Solem bene clauſa in uitro,uel ſuper fornace.Deinde in balneo Mariæ deſtilla,& adde deſtillationi moſchi drachmam ſemis. Tum rurſus diebus decem in Sole uel ſuper fornace relinque, utere. Mirum in modum odorata eſt.

Aquæ odoratæ Andreæ Furnerij, in libro eius Gallico de decoratione naturæ humanæ.

Aqua miræ ſuauitatis, pro ſuffiendis lectorum linteis, unde locus uniuerſus grato odore ſpirat. In paruã phialam uitream immittes octodecim aut uiginti grana moſchi, & zibettum, & ambræ parum. deinde aqua roſacea impletam igni appones, & cũ incaluerit auferes, & bene obſtructã refrigerari ſines. poſt quam biduo ſic reliqueris, utêris deinceps. Tã elegans eſt, ac ſi deſtillata fuiſſet. Cum induſium aut lintea ſuffire uolueris, pones eam in uaſe ore largo, & ſupra eam bullientem ueſtimenta extendes, ut uaporem imbibant.

Alius modus aquæ odoratæ, quam uocant caſſolettam, id eſt capſulam. In uas paruum ex orichalco funde modicum aquæ roſaceæ moſchatæ, & modicum zibetti, & caryophyllos, agallochum, ſtyracem calamitã, omnia trita

ad

ad ignem miſceto: & exhalante inde ua pore imbues quæ uolueris ueſtimenta. Mirabilis eſt odor, quem ut conſerues, uas diligenter claudes: & cum uidebitur, amplius roſaceæ affundes, ut renouetur.

Alius. In aquæ roſaceæ libras quatuor immittes aſſæ dulcis craſsiuſculè tritæ, ſtyracis, & caryophyllorum camphoræ, agallochi, ſingulorum unciam. Moſchi, zibetti, utriuſq; grana uiginti. Hæc pariter indes in uas uitreum membrana clauſum, decem aut duodecim foraminibus modicè pertuſum: & uas ipſum in cacabo aqua pleno per horas quatuor bullire permittes, quaſi in balneo Mariæ. Poſtea refrigeratum colabis per linteum ſubtile, & in uitreo uaſe ſeruabis, in quo moſchi grana quindecim iniecta fuerint, quibus cũ aqua iam dicta perfuſis, (dilutis,) uas obſtrues & per quinq; dies inſolabis. Sic aquã habebis longè odoratiſsimam.

Aqua odorifera & ſecreta, cuius pars

unà cum decẽ aquæ puræ partibus mixta, totam facit ſuauiſsimam. Moſchi grana uiginti plus minus, (prout odor eius magis minúsue tibi placuerit,) nucis moſchatæ, caryophyllorum, galangæ, ſpicænardi, granorum paradiſi, macis, cinnamomi, ſingulorum uncia. Omnia trita indantur in uas uitreum deſtillationi idoneum, affuſa aquæ roſaceæ ſeſquilibra aut circiter. Sic per quatuor aut quinque dies relinques. poſtea addes ter tantum aquę roſaceæ, & totum hoc deſtillabis in alembico in caccabo pleno aqua bulliente tanquam in Balneo Mariæ. Aquam inde collectam diligenter occluſam ſeruabis ad eundem uſum, ut ſuperiorem.

Alia excellens. Aquæ florum citri libræ duæ. Aquæ de roſis rubeis libra: de myrtis, ſeſelibra. Roſarum moſchatarum bona quantitas, & ſimiliter iaſmini (ſcilicet florum. (caryophyllorũ ſemuncia. Aſſæ dulcis bene contritę unciæ

ciæ tres. Vernicis uncia. Styracis calamitæ & rubei, utriusq; ſemuncia. Omnia trita & aquis admixta deſtillabis in alembico uitreo cum capite & recipiẽte diligenter luto ſeptis, ad exiguum ignem aut in balneo Mariæ, uel in caccabo aquæ bullientis.

Aqua odoratiſsima, qua cum etiam oleum deſtillatur. Illa quidem uel cum centuplo aquæ puræ permixta, totam ſua ſuauitate imbuit. hoc uerò etiã cum millecuplo. Myrrhæ electæ, puræ, recentis & pinguis in fruſtula minutatim cõtritæ libra. Succi roſarũ ſelibra. Mixta in alembico deſtillantur in cinerib. ubi primũ lento igne aquam ſeparabis, aucto deinde oleum. demum aquã ab oleo ſecernes. Aqua illa faciei nitorem conciliat. Vulnera efficaciter glutinat tum uetera tum noua. Oleum uerò maximè pretioſum eſt, & eadem quę aqua efficit, ſed multò celerius: uerbi gratia, horæ ſpatio, quod aqua diei. Aquæ huius deſtillatæ uncia cẽtenis aquæ puræ

admixta, omnes reddit egregiè odoratas: olei uerò uncia, aquæ puræ etiã centenis libris addita, idem facit.

Aqua roſacea moſchata, quæ ad alias etiam compoſitiones requiritur. In uaſe uitreo quod inferius largũ, ſupra anguſtum ſit, moſchi grana duodecim aut amplius immitte, & ſic membrana clauſum per quatuor aut quinq; dies inſolato. Deinde uas aliud ſimile roſis repletum modicé ſiccis & tuſis, obſtrues linteo tenui & raro, uel cilicio. Tum os uaſis quod roſas continet impones in os alterius quo moſchus cõtinetur, & diligenter luto obſtrues ambitum, & inſolabis, ita ut uas roſarum ſuperiore loco ſit, alterum inferiore, in feneſtra aut alibi ubi calor Solis uehemens ſit. Poteris etiã roſas modicè ſiccas & contuſas, optima aqua roſarum aſpergere, & ita in deſtillatorium immittere, &c. Hac aqua longè ſuauiſsima tum per ſe utêris cum uolueris, tum alijs compoſitionibus eam admiſcebis.

Aquæ

AQVAE DESTILLATAE *Cosmeticæ, hoc est ad ornatum pertinentes.*

AQuæ destillatæ cosmeticæ etiã in aliquot differentias distrahũtur. Aliæ enim faciei conueniunt, ut colorem eius reddant, album, roseum, nitidum, rugas amoueant, à Sole præseruent: aut ut maculas & scabritiem in ea aboleant. Alię ad capillos & colorem in eis mutandum pertinent. Alię dentes dealbant.

Non debet autem omnis cosmeticorum usus inhonestus, & homine probè instituto indignus uideri. Nam Galenus quoq; clarissimus medicorum cosmetica medicamenta non pauca prę-scribit in opere de compositione sec. locos: & sępe utilem & honestum eorum usum esse docet. Nam maritorum quorundam improbitas paruis & leuibus coniugum uitijs, ab amore earum ad pellices & meretrices auertitur: &

uitia quædã huiuſmodi ſunt, ut hominem ingenuum cum ijs in publico apparere pudeat. nonnulla etiam moleſtiam inferunt, dolorémue aut pruritum, ut tubercula quædã in facie, &c. Nos quidem hæc non mulieribus aut alijs hominibus, ſed medicis tantũ ſcribimus, quos uiros bonos & prudentes eſſe cõuenit: ut cum aliâs honeſtis iſtis remedijs utantur, tum imprimis cum huiuſmodi à regum et principum nobiliumq; matronis ſpectatæ probitatis requiruntur. Plura de iſtis, & quid coſmetica ars, qua honeſtus ornatus quæritur, à commotica & fucatoria differat, leges apud Galenum de compoſ. medic. ſec. locos lib. 1. cap. 2.

Aquas coſmeticas ſimplices hîc nõ referemus, ut ſunt aqua florum fabarum, fragorum, roris, lactis caprini: Vide ſupra de aqua fragorum, & de eadẽ ac cæteris apud Brũſuicenſem aut Ryffium. Habet & aqua uitæ uim coſmeticam ut ſuo loco recitauimus.

Aquæ

Aquę deſtillatę de folijs perſici & ſalicis, æquo pondere mixtæ humectata inde tubercula in facie rubicunda (Galli uocant rubiz,) perſanant.

Vinum aromaticũ ad ornatum mulierum, quod cutim albã, ſubtilem, purã & coloratiorem reddit. Zinziber & cinnamomum pone in uino, & deſtilla ad modum aquæ roſaceę. Valet etiam contra omnes frigidas complexiones, & maximè contrà paralyſin, Arnoldus in libro de uino.

Coſmeticã aquam, qua cũ mulieres cutem craſſam, nigram & ſquamoſam emendant, ex argento uiuo cocto in ouo crudo, etc. habes apud Nic. Maſſam de morbo Gallico lib. 6. cap. 2.

Aqua ad faciei candorem. Spumę argenti lib. ſ. Tritam cerne, & in aceti albi lib. 2. decoque ad tertię partis conſumptionem, rude agitando, decoctam deſtillato. Tandem addito caphurę ſemunciam, aphronitri, olei de tartaro, aluminis ſciſſilis, ſing. unciam.

Colato per pānum craſsiorem, faciem & collū illine, Epiphanius Empiricus.

Alia eiuſdem ad faciei nitorem. R. radicum lilij, ari, dracunculi, ſingularū recentium ſelibram. Aquæ florum fabarum ſeſquilibram. Aquæ roſaceæ uncias octo. deſtilla. adijce moſchocaryj, cinnamomi, utriuſq; drachmas duas. Faciem bis die abluito.

Aqua ad eundem uſum elegans, eiuſdem. R. Florū fabarum, amygdalarum amararum, perſici foliorum, ſing. unc. tres. lactis caprini, quātum aliorum omnium, deſtillatis adde 6. uel 8. ouorū elixorum albumina, quæ miſceri agitariq; cum aqua deſtillata oportet: mox iterum deſtillato atq; caphuræ drachmas duas admiſceto.

Aqua Gallicana, ad lentigines, omnem ſcabritiem & maculas faciei. Tartari ad albedinē uſq; cremati libra. Maſtichæ, tragacanthę, utriuſq; ſemuncia. Camphoræ drachmę ſex. Albumina ouorum quatuor. Trita mixtaq; in aqua roſacea

roſacea deſtillentur. Remediãtur cum admiratione, Epiphanius Empiricus.

Aqua conciliãs faciei roſeum et formoſum colorem. R. pintam aquæ uitæ ter deſtillatæ. praſilij unciam: caryophyllos numero decem & totidem grana paradiſi. cubebas quinq; numero. Omnia trita & cribrata cum aqua uitæ perparum ferue facies in uaſe diligenter operculato, ne quid ullo modo expiret. Deinde refrigeratã hanc mixturam deſtillabis per alembicum uitreum omnino lento igne, & habebis aquã bonam & claram. Cum uti uolueris ſpongia inde madida faciem uel cutem alicuius tinge: Facit enim ſine dubio colorẽ roſeum, cãdidum, formoſum. Et duratiſta tinctura lõgo tempore, nempe per duos uel tres annos. Quòd ſi aqua uitæ defuerit, accipe uinum rubeum de Rupella quod reperiri poteſt optimũ, mẽſura ſemiloti. maior enim uini menſura eſſe debet quàm aquæ uitæ. Sed aqua uitæ multò melior eſt ad hanc a-

quam parandã. Hęc aqua cutem hominis ſubtiliter & mirabiliter ornat, Ex codice manuſcripto ſine authore. Huic ſimilem mox ponemus ex Gordonio.

Alia rugas & maculas faciei tollens, & cutim clarificans, ex albuminibus ouorum deſtillatis: Vide ſupra inter aquas ſimplices in Balneo Mariæ deſtillatas.

Aqua mirabilis quæ delet napas (tubercula ſeu puſtulas papulásue aliqui napas uocant, Itali puto) lupinas, glandulas, ſcrophulas, porros, id eſt uerrucas, & omnia naſcentia mala ubiuis in corpore tollit. Olei laurini libræ duæ. thuris albi, maſtiches electę, gummi Arabici, terebinthinæ claræ, ſingulorum drachmæ tres. Tritis terendis miſce omnia & deſtilla per alembicum. Et in aqua iſta ſic deſtillata infunde ſelibram cineris terræ, & iterum deſtilla: & ſerua aquam tanquam theſaurum, Innominatus. Videtur autem

autem hic liquor oleum potius quàm aqua futurus: & nisi cinis adderetur, rectè destillatis balsamis adscribi posset.

Aqua cosmetica faciem dealbans, & calculum comminuens, descripta est nobis supra circa finem tituli ubi de uiribus liquorum destillatorum in genere egimus. Vide etiam Rogerium tractatu 4. cap. 5.

Cosmeticas quasdam ad faciem reperies etiam mox in sequentibus ad capillos inscriptis. Sunt inter balsama quoq; inferius quæ ad ornatum faciãt.

Aquę destillatæ aliquot ad faciei ornatum ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ.

Aqua ad nitorem & albedinem faciei. Florum rosarum albarũ, nymphęę, sambuci, liliorũ adẽptis crocis, fabarũ, singulorum istorũ florum libra. Aquæ fragorum selibra. Medullæ panis albi

quantū uidebitur. Albumina ouorum duodecim. Thuris albi uncię duæ. In his omnibus per noctē infundatur ceruſſa trita. Deſtillentur omnia in alembico uitreo. aqua extracta Soli exponatur. Ea abluatur facies mane & ueſperi, ita ne abſtergatur.

Alia, ut facies & reliquæ corporis partes pulchrā & iuuenilem ſpeciem retineant. Aquæ uitæ unciæ duæ. Aquæ de floribus fabarum, roſaceæ, utriuſq; unciæ quatuor. Nympheæ unciæ ſex. Mixtis omnibus adijce tragacanthæ albiſſimæ drachmā. Per ſex dies inſolatam hanc aquam colabis linteo puro. Vſus eius eſt mane, ita ut non abſtergatur.

Alia ad ſplendorem & formam faciei. Aqua de albuminibus ouorum recentium per ſpongiam facta cum æquali menſura ſucci limonum, deſtilletur ut roſacea. Huic aquæ poſtea addes lixiuij communis circiter duas uncias: & limonem integrum cōtuſum (decorticatum potius) immittes, poſt octo

dies

dies exprimes ab eo ſuccum, & miſcebis cum aqua. Facies prius abluta aqua pura, & abſterſa, hac aqua deſtillata lauetur. Nitorem elegantem conciliat, cutim conſeruat, & omnino optima eſt.

Alia qua utebatur Iſabella ex Arragonia duciſſa mediolani. Florem farinæ frumenti ſubigito cum ſextario lactis caprini, inde panem in furno leniter coquito, & extrahito antequã nimium coctus ſit. Huius panis medullam per minuta fruſtula diuiſam aut friatã, & in alio recenti lacte caprino infuſam per ſex horas relinquito. Admiſcebis aquã è duodecim albuminibus ouorũ cum ſpongia factã, calcis de putaminibus ouorũ unciam. camphoræ, aluminis ſaccharini, corallij albi, ſingulorum drachmas duas. Omnia hæc trita cum liquidis incorporentur, & in alembico uitreo deſtillentur. Aqua inde proueniet optima, & utiliſsima ad tollẽdum omnes moleſtias in facie naſcẽtes. De-

corem faciei quàm fieri poteſt ſummũ conciliat.

Alia formam faciei concilians. Folia roriſmarini,& tartarum album cum uino albo miſcebis,& aqua inde extracta per alembicum utêre ut præcedentibus ad eundem effectum.

Alia ad idem. Flores fabarum in bono uino albo per unum aut alterum diem inſolabis in lagena uitrea, deinde lento igne deſtillabis. Vſus eius eſt mane & ſero ut ea abluatur facies, ſed eadem ſemper prius lauetur decocto ceruſſæ. Et breui tempore uidebis effectum.

Alia quæ omnes maculas tollit. Cryſtalli & corallij partes æquales pone in uaſe uitreo, cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante. hoc uas obſtructum in loco aliquo frigido ut in cella uinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) Deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis, donec omnis

eorum

corum uiſcoſitas abierit. Tum deſtillabis & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiã minutatim conciſis aquam elicies in alembico. Vſus tempore accipe primę aquę cochlear unum, ſecundę quatuor, & tertię quatuor, miſce & ablue faciem, quę tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa.

Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces ſine teſtis ſuis, & laua ut ſupra dictum eſt. deinde ſalis (aliâs ſalis gemmę) contriti unciam in uaſe uitreo ſparges, & limaces ſuperimpones. tum rurſus ſalem alterum ſparges, & limaces ſuperimpones, idq; alternis facere perges donec tertia pars uaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum, ut ſupra ſalem & limaces duobus digitis excedat, & deſtillabis. Aqua iſta utêris ut ſupra ſcriptum eſt. Quòd ſi deſtillandi commoditas non fuerit, ſimul omnia mixta inſolabis uaſe clauſo, donec ungenti formam recipiant, eóque utêris ueſperi, ut alijs

supraſcriptis ungentis,(facie prius abluta,)abſterſaq́,)& poſtridie mane ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij, legimus.

Alia non deſtillata. Duodecim limones,ſingulos in quatuor partes diuiſos,in bono uino albo pone. Hoc liquore utêris ſicut aquis prædictis.Feliciter ſuccedet.

Poſt hæc ſequitur eiuſdem effectus aqua deſtillata ex ciconia tenera , quã ſupra deſcripſi inter Aquas medicinales ſimplices.

Alius modus optimus & ſecretus. Ouaſex recẽtia,uini Maluatici ſelibra, pipio nondum totus plumis ueſtitus, caſeus à preſſura recens cui nihil ademptum ſit butyri,arantia poma octo, olei de tartaro unciæ tres,ceruſſæ uncia. Terantur quæ teri poſſunt,& miſceantur omnia,ut deſtillentur igne lento. Aquæ uſus eſt ut præcedẽtium. Cutem reddit elegantem, ſubtilem, teneram,

quàm

quàm fieri poteſt maximè.

Lotio ſiue aqua regia quæ tollit omnes maculas. In aquã terebinthinæ clarę, quanta de libris eius duabus extrahitur, impone maſtiches ſemunciam, thuris albi uncias tres, tragacanthæ ſemunciam. Trita commiſce cum aqua, & deſtilla. aquã ſeruabis. Deinde axungiam porci maſculi non ſalitã liquato, & per linteum duplex colato. Deinde accipito, zinziberis albi, caryophyllorũ, cinnamomi, euphorbij, ſpicænardi, camphoræ, ſingulorum uncias duas. nuces moſchatas tres. Trita hæc omnia cum axungia colata, ut dixi, miſceto. his adde uncias duas argenti uiui ſæpius abluti cum ſale & aceto & per corium traiecti, & cum hoc incorpora ſcoriam (la feuille ou de la laueure, ut Gallice ſcribitur) argenti uiui (de coupelles.) Omnia ſimul mixta deſtillato, aquam ſeruato. Poſtea accipe aquę de terebinthina prędictę uncias ſex, & poſterioris aquę de axungia duplum. miſce: & cum uti

uolueris, abluito faciem prius cum decocto ceruſſæ & abſtergito. Tum de aqua iſta commixta circiter ſex guttas in uolã manus effunde, & ubi uolueris illine, & locum illitum linteo intege donec ſiccetur. Effectus ſequetur mirabilis.

Alia de limacibus. Limaces albæ triginta. Lactis caprarum libræ duæ. Adipis porci uel hœdi recentis uncię tres. Camphoræ tritæ drachma, deſtillentur in alembico uitreo.

Alia. De medulla panis frumenti albiſsimi ſex uncias infunde & laua in libris duabus lactis. Miſce diligenter, & deſtilla, ut ſupra, & laua.

Probatur etiam aqua deſtillationis albuminum ouorum.

Alia candorẽ faciei inducens. Myrrhæ unciæ duæ. thuris albi, maſtiches, utriuſq; ſemuncia. zinziberis albi drachmæ tres. cinnamomi electi, argenti ſublimati, utriuſque drachmæ duæ. camphoræ drachma. albuminis ouorũ

libra

libra aut ſeſqui. Omnia diligẽter mixta ponãtur in uentre gallinæ iuuenis & bene habitæ, exenteratæ. Quòd ſi uoles, gallinam ſimpliciter adijcito, ſed pelle detracta minutatim diuiſam. Addãtur etiã lactis aſinini aut caprini ſextarij circiter tres. Deſtilla in alembico uitreo.

Vt facies eleganter ſplendeat. Oua recentiſsima triginta, macerato in aceto quàm acerrimo per tres dies & noctes: deinde cum acicula pertundito, ut quicquid humoris continẽt effluat. Hunc in roſario deſtillabis, ut facies eo abluatur.

Aqua faciem clarificans. Radicem ſerpentariæ purgatã & conciſam in tenues rotulas, per dies nouẽ macerabis in uino albo, ita ut quotidie uini recentis ſelibra aut amplius affundat. deinde accipe omẽta (toyllettes Gallicè) hœdina mẽſe Maio ſeruata numero ſex: oryzę contritæ & coctę in trib. libris aquę ſolani nigri, & libram de farina oryzæ, aquę prunorum ſylueſtrium ſelibram,

fabarum contritarum sine corticibus quæ in aqua iam dicta bulliant. His adijcies duodecim poma putrida, & oua decem : radicum iridis communis aut iridis Florentinæ manip. duos, mellis libram, amygdalorum amarorum selibram. gummi Arabici, sarcocollæ, tragacanthæ, boracis, camphoræ, singulorum drachmas duas. lactis ouilli libras sex, terebinthinæ Venetæ uncias duas. aquæ de floribus nymphææ libr. duas. Hæc pariter in alembico destillentur igne lento. Aqua destillata Soli exposita sæpiculè moueatur.

Alia quæ maculas cutis delet & dealbat. Boracis uncia. cãphoræ drachma semis. aluminis communis drachmæ tres. gummi Arabici, & tragacanthę, utriusꝙ semuncia. sarcocollę, assę dulcis, utriusꝙ drachmę duę. cerussę uncię quatuor. Omnia hęc tere, misce & infunde in aquę serpentarię aut (&) de floribus lilij, utriusꝙ selibrã: unà cum aquis de floribus geneſtę, de solano, de nym-

nymphęa, ſingularum uncijs quatuor. Mixta deſtillabis in alembico uitreo.

Vt facies clara & iuuenilis fiat, adeò ut uix maiorem quindecim annis ætatem præ ſe ferat. Oua gallinæ recentia ſine corticibus duodena. cinnamomi uncia. lactis aſinini lib. Aqua inde per alembicum detracta abluefaciem.

Coſmetica quædam ex Antidotario Gordonij.

R. radicum lilij, rad. dracunculi, ari, cicerum excorticatorum, oryzæ, amyli, ceruſſæ lotæ, ſaponis Gallici, ana uncias duas. ponantur in olla noua cooperta, decoquantur in furno, & conterantur. Tum R. tragacāthæ, gummi Arab. ana unciam. infundantur in aqua de floribus fabarum. Deinde porcellanas tempera in aqua limonum, donec poſsint malaxari. adde boracis ſemunciam. Hæc omnia cum ualde exigua axungia porci, miſceantur cum aqua fa-

barum. Hinc facto quasi ungento illine totam faciem mane & uesperi: et ablue cum aqua tepida colaturæ furfuris. Hoc medicamen abstergit, purgat, dealbat: denique faciem reddit summè & mirificè uenustam, planam, æqualem, gratiosam.

Aliud. Limones scissi in tres uel plures partes, decoquantur in uino albo, quo cum facies abluatur.

Aliud ad rubificandum poma maxillarum, (cui supra quoq; similem descripsimus.) R. Aluminis, brasilij, granorum ex quibus fit persicũ rubeũ, terantur cum aqua uini destillata. Inde plurimum illinatur locus quem libuerit rubificare. Quòd si adderetur perexiguũ aquæ salis Ammoniaci destillati, color foret firmior ac diuturnior. Caueatur tamen ista aqua (Ammoniaci) quia omne corpus corrodit, & si uti libuerit minima quantitate adijciatur, ne corrumpat medicamentum.

Qui plures liquores, destillatos præ

sertim

sertim, ad faciei puritatem & nitorem requirit, legat Rogerium tractatu 4. capit. 5. ubi is describit aquam fabarum, & limonum, quarum usus sit uel per se, uel cum compositione quadam, &c. item aquã cum bryonia & dracunculo compositã. & simplices. ex fragaria, ex hasta regia, ex herba muscata, ex floribus nigellæ, &c.

Aquæ ad tingendos capillos & alios pilos.

Sponsam Solis tritam (aliâs Solsosi semina trita) pone in lacte mulieris nutrientis puerum masculũ, decẽ (al' quadraginta) diebus, deinde fac oleum. Hoc oleum decoctum cum auro foliato leniter bulliẽdo per diẽ unũ, mirabile est. nam si quis cum eo lauerit crines, auro similes euadent. Eadem si facies illinatur & fricetur, plana & clara erit, ut angelica uideri possit, continuando per quinque dies. Quin & uisum

clarificat, & quemuis oculorum affectum intra decem (aliâs quatuor) dies curat: nec non omnes dentium dolores intra triduum. & si gingiuæ bene cum ea fricentur, uermes cadũt & moriũtur. Aegidius inter cuius aquas hæc numero quarta est. Si quis biberit de hac medicina nouem diebus, curatur à paralysi de quacunq; causa prouenien-te, etiãsi durauerit p quatuor (annos,) Lullius in libro de aquis. Videtur autem hic liquor nõ destillatione, sed expressione tantum fieri, ut dicam inter Olea ex seminibus.

Aqua ex lardo destillata, ut capilli longi & flaui ac splendidi fiant, & facies elegantior. Lardi quantum uolueris radendo quàm minutissimè conscindes, deinde in pila marmorea contundes ut pastã subactã referat. Hac in alembico destillata liquorẽ album colliges, quo pilos & faciem inunges. Pulchritudinem enim eis & splendorem conciliat, Andr. Furnerius.

Aqua

Aqua ex melle destillata pilos uenustos & prolixos reddit. Vide infra ubi dicemus de quintis essentijs simplicibus: & inter aquas quæ destillãtur in rosarijs.

Aqua dealbans, &c. ex talpa, sexta inter Aegidij aquas. Talpam in puluerẽ redige cum sulphure, & affuso chelidoniæ succo relinque per aliquos dies, postea destilla. Hac aqua lauabis locum cuiusuis bestiæ, & dealbabitur. Eidem si admisceas aquã (aliâs omittitur uox, aquã.) aloën & cerã, inungendo locum affectũ curabis omnem guttã: & quod uocant noli me tangere, si emplastrum inde factũ imponas. Inuncta (similiter) scabiem capitis emendat, & curat guttam rosaceam emplastri modo imposita. Cæterum cum lapide calaminari & aloë mixta, curat lupum perfectè, emplastro inde impositio bis in die, si etiam superfluitates eadem mixtura lauẽtur. Nullo modo autem intra corpus sumi debet.

Aqua tingens uiridi colore. Cuperosæ (id est uitrioli) libra. Smerilli selibra. Destilla & unge, Epiphanius Empiricus. Capparorum aqua destillata uirides uerè pilos & capillos efficit, Cardanus.

¶ Aqua ad dentiũ purgationem benefaciens. R. Salis Ammoniaci, salis gemmæ, sing. uncias tres. aluminis saccharini sescunciam. destillentur, aut in libris duab. aquæ macerentur octo dies, colenturq́, dentibus lauando affrica, Epiphanius Empiricus. Alias duas similes ad eundem usum reperies infra post Aquæ fortis descriptionem.

PER DESCENSVM QVOMODO destillentur aquæ ex herbis, floribus, & radicibus.

Modus destillandi per descensum aquas odoratas & efficaces ex floribus & herbis.

Accipe

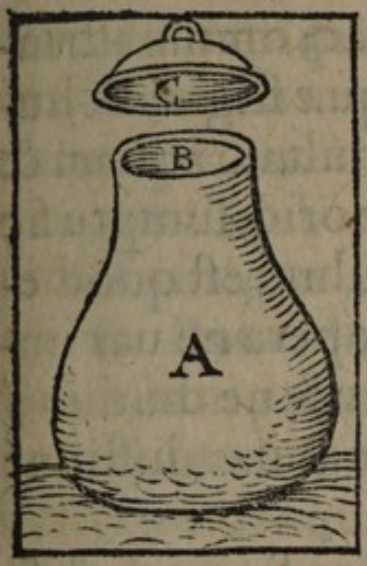

ACcipe uas figuli nũ A: ſup quod linteũ lineũ rarũ B. extende, & ſuper ipſum roſas, (nã ſic roſacea fragrans mirũ in modũ euadit,) aut uaccinia florésue alios aut herbas ſparge. Indeha beas patellam C. quæ uas integat, & ſuper fundum D. ignem pone. Sic deſtillatur odoratiſsima non ſolum, ſed etiam efficaciſsima aqua. Roſacea in Sole concluſa poniſolet, ut fumi odore priuetur, cum tamẽ odorem roſæ retineat, Cardanus.

Roſę recentes linteolo ſuper peluim tenſo impoſitæ, ſi uas carbonibus ignitis plenum acceperint, deſtillant aqua multa & odora in eam peluim. Eodem modo flores reliqui, Syluius. Mihi quidem hoc deſtillationis genus pro ijs omnibus quæ frigida ſunt & refrigerare debent, cõmodũ uidetur, prę cipuè ſi

odore careant, ut pleraq; omnia astringentia: & magis etiã quæ frigida & humida sunt. Quin etiã multam aquam & breuiori tempore, minoriq; sumptu sic habebimus, nec periculum est quòd euaporent. Sed danda opera ne uas impositum minus ferueat: & ne diutius q̃ par est relinquatur, ne aqua adustionẽ resipiat.

Si duæ matulæ sibi applicentur, & superior rosis impleatur & insoletur (interposito linteo) destillat aqua odoratissima in subiectam, Syluius.

Aqua rosarũ moschata quomodo in Sole fiat per descensum, præscripsimus supra in capite de aquis odoratis.

Palpebras inuersas emendat uiolarũ florum luteorum humor, qui per se inuitreã ampullam destillat. Vas impletur floribus qui diebus plurib. sole cõtinuò macerantur: unde liquor quidã colligitur in fundo, is oculis salutariter imponitur, Alexander Benedictus.

R. Turiones fœniculi, antequam floreant,

reant, ſucci plenos cum folijs. hos in phialam uitreã imponito, non omnino tamen replebis: & os eius inuerſæ in alteram phialã ſubiectã immittito, ac ob linito fermento, ne ſpiritus exhalare poſsint. Pones autẽ phialas in foramine alicubi in pariete, ſolem meridianũ feruidiſsimum uerſus. Sic intra ſex aut circiter horas aquã habebis utiliſsimã ad lippitudinem & uiſum acuendum: cuius utilitatem amicus in ſeipſo expertus, qui aquã quoq; ipſe parauerat, nobis indicauit.

Scillæ recentes detracto cortice exteriore, cultro inciſæ uaſi infernè foraminulento, & ſupra operculato luto q; munito imponuntur. Huius ollæ fundus immittitur in alterã ollam ſubiectã in ſcrobe terræ, & luto commiſſura circumdatur. Tum ignis excitatur circa ſuperiorem ollã per noctem unam (horas decem aut amplius.) Sic aqua defluit in ollã inferiorem: quæ cum farina uel pane miſta, guſtata mures cito ne-

cat: citius, si lithargyri paucum miscueris, Bulcasis lib. 2. & ex eo Syluius.

Est quando per descensum fiunt aquæ & olea quædam, quomodo ex resinosis arboribus urendis pix, Syluius. Sed de oleis quæ per descensum fiunt, infra dicemus. Quædam medio ferè inter ascensum & descensum modo fiũt, ut oleum uitrioli cucurbita in latus posita transuersa.

DESTILLATIO IN CINERIbus, vel arenis. aut scoria trita, &c.

IN cineribus destillantur tum aquæ, tum olea: Aquæ, mitissimo calore, quem manu tum cineres, tum ipsa destillatoria uasa tangendo discernes. Et forte nihil interest, in Balneo Mariæ aut cineribus quasuis aquas destilles, si ignis modum obserues. Nam in balneo Mariæ aquam cui destillatoriũ uas imponit̃ feruere licet: cineres feruere aut calere nimis non licet, nempe cum herbæ

herbæ,radices, flores, aut liquores aliqui ad deriuandã ex eis aquam deſtillãtur.Eò quidẽ ſuauiora,& empyreumatis minus olentia fieri credunt in cineribus deſtillata huiuſmodi, quò lenius lentiusq; res perficit,ita ut capitellũ nõ caleat, & aliquando inter unã & alteram guttam delabentem,circiter quinquaginta unitates ab acceleratẽ numerari poſsint.Olea uerò maiori igni et calore uehemẽtiore indigent, nempe ſicciore. itaq; licet in cineribus rectè fieri poſsit,quicquid in aqua fit, non cõuertitur tamẽ.nã olea in cinerib. fieri poſſunt,in aqua bulliẽte nequeũt.Sed hæc res clarior fiet infra ubi de quinta eſſentia docebimus.

Facilis autẽ & in promptu eſt per cineres deſtillatio, ſi uas figlinũ aut æneũ mediocre,ſatis profundũ,& cucurbitę ſeu corporis deſtillatorij capax cinere tenui et cribrato aut arena tenuiſsima, eouſq; repleat,ut q̃ ĩ uaſe eſt materia deſtillãda,tota infra cineres habeat neq;

emineat. Hoc uas cineribus plenum ſu pra quīq; aut ſex ferreos cylindros aut bacillos pones: qui tranſuerſi de latere ad laterem impoſiti ſint. tribus nempe lateribus foco impoſitis, eorū duo latera occupabunt, poſteriori, ſi res ad parietem fiat, non eſt opus. Anterior pars huius ceu quadratæ conſtructionis aperta relinquetur, ut ignis illic fieri & ſubijci poſsit. Longitudinem laterum ſingulorum pedalem eſſe ſatis eſt: altitudinē digitorum ſex, aut circiter. Hæc omnia circunquaq; luto (admiſtis fruſtulis teſtaceis) obfirmabimus, ut calor melius contineatur, duobus ſpiraculis relictis in angulis. Sed modus hic prorſum extemporaneus eſt, & pro uno duntaxat uaſe idoneus. Ego operoſiorem aliquando fornacem conſtruxi huiuſmodi. In angulo domus baſin cū lateribus & calce erexi, ad altitudinem ſeſquipedis. Super baſi fornacem rotūdam cum hoſtio uno anguſto, longo latoq; inſtar parui lateris, (ita ut manus

inſeri

inſeri poſsit,) qui cũ claudere libet fornacem opponitur. Spiracula ſeu uentilia erãt tria. Altitudo fornacis ad digitos circiter decem. Supra hanc fornacem eiuſdem circũferentiæ lamina ferrea impoſita erat, diametri ad duos pedes aut amplius. circa hanc undiq; margo erigebatur ex crudis lateribus (nam pro fornace lateres coctos accepi) in orbem, altitudine ad duos palmos. Rotundum hoc ſupra laminas ſpacium cineribus replebatur. In cineres per circuitum circiter quinq; uitrea deſtillatoria indebantur, ut eodem tempore, & eodem igne, plures ſimul aquæ, aut olea deſtillarentur. Vndiq; autem fornax munita erat luto ſubacto cũ aqua ualde ſalſa cui pars aliqua fimi equini miſta erat. Eſt ſanè hoc genus fornacis ualde idoneum, quòd exiguo igne indigeat, qui etipſe in tali forma diutiſsimè durat: ut mane & ueſperi ſemel curaſſe ignem ferè ſufficiat. Debet autem is ex carbonibus tantum fieri, qui per batil-

lum ferreum, tantum ut commodè per hoſtiolũ inſeratur, in fornacem immittunt̃. batilli huius margines utrinq; modicè eleuantur, ut carbones commodius contineãtur. Opus eſt etiam batillo ferreo oblongo (pro modo fornacis) in fine curuato ſecundum angulum rectum, & ibidem in fine aliquantulum dilatato, per quem moueantur et digerantur qui intus ſunt carbones, & de batillo detrudantur. Sed hæc experientia melius cognoſcuntur. In his fornacibus, & quomodocunq; in cineribus, tũ alia aquarũ oleorumq;, ut dixi, genera rectè parant̃, & prę cipuè quę ſicca in uino infuſa & aliquando uaſe optimè clauſo macerata fuerint, eundẽ prorſus odorem ſaporemq; redditura: ut abſinthiũ, ſicut ſupra docui, gentiana, baccæ iuniperi, & aromata, ex quibus deſtillatas aquas aureas denominãt noſtrates, &c. tũ aquæ uitæ deſtillatio aliquoties repetit̃: in qua hoc animaduerti, meliorem ſemp et puriorẽ partẽ primã fluere

&

& quicquid phlegmatis est, (uel aquæ mortuæ, ut quidam uocant, & inutilis, noxia, & ferè fœtida sit,) postremũ sequi. quod in capitello uitreo pulchrè dignoscitur. nam dum essentia purior, ignea scilicet & aerea fluit, nullum in capite signum apparet: ubi uerò iam phlegma commeat, aquę striatim fluentis uestigia manifestò apparent, quæ ut primum uideri cœperint, remouẽdum est uas recipiens, & quicquid in cucurbita seu uentre reliquũ fuerit, tanquam inutile effundendũ: & altera destillatio inchoãda, idq; repetendũ, donec nullũ amplius phlegma se prodat, quod quarta plerunq; aut quinta destillatione cõtingit. Postquã nõ amplius destillatione, sed circulatione opus est, ut liquor rectificetur, ut illi loquuntur, & in cœlum aut quintam essentiam uertatur.

Destillata uapore aquæ calentis uires & qualitates plantarum integrius retinent, sed quia excrementosa sunt, parũ diu seruari possunt. Diutius quę cinerũ

aut ſcoriæ puluerataæ calore deſtillantur in uaſis lapideis aut uitreis, quantũlibet multis, ſuper longam aut rotundam fornacem tegulis intectam, quę ſuſtineant arenas altas plumbo alto circundatas. Sed uaſa hæc paulatim calfacienda & refrigeranda ſunt priuſquam aeri frigido aperiantur: alioqui mox rũpuntur, Syluius.

Vlſtadius deſtillationem quandã in cineribus fieri iubet igne tam lento, ut poſsis numerare unum duo tria per ſingula guttarum interualla.

Fructus quoslibet bene maturos, cõciſos & contritos deſtillabis in arena igne lento, Vlſtadius.

Extemporaneus quidam modus.

Conficitur & repente aqua, dũm calefacto aut feruente ſucco, cyathus ſuperponitur uitreus, in quo fumus tranſit in guttas. guttæ inde collectæ in aquam coguntur. Sic acetum in aquam facile

facile uertitur. Vtilis hæc ad oculorum maculas & ſuffuſiones detergendas, maximè ſi albo aceto ruta incoquatur, Cardanus.

RESINAM lariginam aliqui in uaſe ligneo ponunt cuius fundum ad perſpicuam & quàm fieri poteſt ſummam tenuitatem à tornatore redactum ſit: ſic in loco calido purior & tenuior pars deſtillat.

DE ROSARIIS, ID EST INſtrumẽtis, quibus ex roſis & alijs medicamentis liquor ſtillatitius elicitur, igne ſubiecto plerunq; immediatè, ex carbonibus aut ſegmentis lignorum.

IGnis in deſtillatione magis aduſtionis odorem communicat aquæ deſtillandę q̃ carbones aut aqua, quod ut caueas arenã imponito patellæ in communibus roſarijs: aut potius fac ut arena inter ignem & patellam ſit, nec non

circa patellam, eamq; uitreatam si terrea est: nam & ex ære fit. Patellæ & alembici commissuram luto munies, fascia scilicet lintea luto inducta & aptè circunposita, nec non uas recipiens cũ naso alembici, Brunsuicensis. Hodie quidam rosarias istas capellas ex ære faciunt, & supra arenam ponunt herbas destillandas: & in circuitu patellæ (& infra ipsam quoque, ni fallor) spacium uacuum aqua replent, canali ubi infundantur ad id facto. Ignẽ autem uel ex carbonibus subijciunt, uel ex lignorum segmentis breuissimis, quòd ignis flamma propter ambientem aquam minus posse nocere uideatur. Sed proculdubio hæc omnia in uitreis uasis multò fœlicius destillabuntur, siue in Balneo Mariæ siue in cineribus.

Acetum destillatione cãdidum redditur, cum ad alios chymistarũ & medicorũ usus, tũ ut syrupo acetoso miscea tur, de quo Bulcasis uerba adscribam. Cõstrue atanor simile illi in quo destillatur

latur aqua rosacea: & semper pone uas destillatoriũ ex uitro uel ex terra uitrea ta: & imple tres partes ex aceto bono, ut quarta pars uasis superius sit uacua, ne cum ebullierit acetum effundat̃. Deinde operi uas cũ uase aliquo superius, sicut nouisti, habente nasum, ut fit in aqua rosacea, & fac ignẽ leuẽ, non fortẽ, nam si esset fortis, non fieret acetum adeò album. Oportet aũt acetum quod destillatur, esse ex uino albo, & acerrimum. Sic albũ & purum colliges liquorem, & repones. Eodem modo destillari potest uinũ, Hæc Bulcasis. Ego in uitreis uasis in cinerib. aliquãdo destillaui, qd̃ aliquot hactenus annis seruo odore sapore q̃ aceto nõ destillato simile, colore tantũ & substãtia differẽs quibus aquã purã refert. Videt̃ aũt Bulcasis sentire destillandum esse acetũ cũ igne siue aqua, nõ in balneo M. sed eo modo quẽ in rosis destillandis, primũ & secũdũ facit. i. sine aqua cũ igne lignorũ, aut potiꝰ carbonũ. Nos in cinerib. optimè

destillauimus. Dissoluuntur aceto forti præsertim destillato, uel succo limonum, margaritæ, testæ ouorum, lapides renum, uesicæ: corallium utrunq;, eaq; post siccata promptè friantur: præcipitatum & sublimatum & cinabrium, & in argentum uiuum redeunt, Syluius. Aceto destillato metalla resolui chymistæ aiũt. item urina humana destillata.

Cannabis folia in farinã uersa, quòd caput feriant, potum suauiter inebriantem efficiunt, Cardan. Videtur autem aqua superinfundenda, & cũ simul fermentata fuerint, destillãda, similiter ut aqua ardens uel in rosario, aut simili instrumento ubi ignis immediatè subijciatur: & forte bis aut ter repetenda destillatio. Idem dixerim de AVENAE aqua, de qua similiter Cardanus: Aqua (inquit) ex auena destillata utũtur Moscouitæ quòd uino careant. nec minus excalefacit aut inebriat quàm uinum. Cum enim auena crassioris sit substantiæ, necesse est ut ex destillatione incalescat,

leſcat, attenuetur ac exacuatur, & ad naturã aquę ardentis accedat, Hęc ille. Idem ſanè fieri poterit ex quouis potu inebriante, ut zytho, cereuiſia, curmi, & apomelite, præſertim uetere: & eo qui cum milio decoquitur.

Mel inter deſtillandum inflari & exundare ſolet, cum incalefactũ eſt. hoc cauetur, cum deſtillatio fit in roſario communi, ſuperimpoſito in patellã ligneo cribro (cum ſetis equinis,) ita ut mel attingat. Deſtillaturus autem in cucurbita uitrea, puram & bene lotã arenam admiſcebis, & ignem lentum facies. Aqua prima abijcitur, colligitur uerò ſecunda cui color aureus, & ſub finem ruffus. Huius aquæ uſus eſt mulieribus ad capillos, ut augeantur, molleſcant, & flaueſcant, ea madefacti præſertim in Sole. Defluuia capillorum emendat. Oculis tumidis & lippis medetur: & aquoſas earum tunicas & caliginem diſcutit. angulos oculorum læſos & ulceroſos ſanat. Locis ambuſtis egre

giè medetur, præsertim mollib. & teneris, ita ut nulla cicatrix relinquat. Posterior aqua, quæ ruffa est, expurgat pus & saniem in putridis ulceribus, si ea lauentur, & imponantur madida inde lintea, & cum ea repurgârit, carnem etiam producit, Ryffius. Vide Vlstadium.

DE OLEIS DESTILLATIS.

Et primum in genere: deinde particulatim.

De oleis ex plantis, floribus, herbis, gummis, resinis, seminibus, corticibus, lignis.

De oleis compositis illis quæ balsama uocant.

De oleis ex animalibus.

De oleis metallicis.

OLea quę uasis chymisticis siue per descensum, siue per ascensum parant, quædã simplicia, quædã cõpõsita sunt. horũ quædã ex pluribus cõpõsita ut balsama, quæ artificialia uocant, aliquot: quædã ex paucis. Sunt quæ inter simplicia & cõpõsita media uideri possint, ut illa ubi uni medicamẽto cõtrito liquor aliquis addit, quo cũ macerẽt et unà

unà deſtilletur, ut per id quaſi uehiculum aſcendat, poſtea ſeparatur.

Item quędã ex plantis fiunt earúmue partibus, floribus, radicib. ſeminibus, corticibus, reſinis, gummis, lachrymis. Quædã ex animalibus, earúmue aliqua parte, aut excremento. Alia ex metallicis, aut ſimilib. ut ex antimonio, plũbo, ſuccino. Nos de ſingulis loquemur, per tres iſtas poſteriores claſſes. De cæteris uerò oleis quæ alio quopiã modo fiũt: ut expreſsione, infuſione, &c. infra ſeorſim tractabimus.

Vt oleũ benedictũ ex lateribus ignitis oleo reſtinctis deſtillat̃ per ſublimationem, ſic ex ladano, cera, liquoribus, gummis, reſinis, oſsibus, medullis, & alijs pingui humore abundantib. poteſt ſublimando trahi oleum, Syluius.

Olei natura rebus mixtis ſiue à natura compoſitis omnibus ineſſe uidet̃, cũ ſali etiam corpori aridiſsimo inſit, ut Cardanꝰ ſcribit. (Eſt etiã in ſale pinguitudo, quod miremur, Plin.) ſed alijs plꝰ

alijs minus. Est enim oleosus et pinguis humor qui in mixtis inest, non aqueus ille & facilis exiccatu, sed aereus qui etiam calidus est. Vtriq; enim elemento sui generis humiditas est. Hunc liquorem in quibusdam ipsa natura separat, non in plantis tantum per succos siue liquores, ὀπούς Græci dicunt: lachrymas, gummi, resinas, elæomeli: sed etiã in corporibus inanimatis, ut in metallicis pinguibus, sulfure, argento uiuo: item in bituminum generibus diuersis, naphtha, succino, ambra, & petrelæo, cui nomen quòd è saxis effluat. Manifestissimè uerò in animalibus, tum per alias eorum partes, tum præcipuè adipes, medullas, sanguinem & in ijs quæ sanguine carent congenerem ei pinguẽ aliquem humorem. Idem neq; excrementis deest, alui, uesicæ, sudori, melli, ouis, &c. In solidis quidem tum animalium tum plantarum partibus, ijs præcipuè omnibus inesse uidetur, quæ fibras seu uenas habent manifestas, per quas

quas ſcilicet nutrimentum attrahitur. Nutritioni enim dulcia maximè deſtinantur, quæ quidem facile in pinguitudinẽ à mediocri calore uertuntur. quin & ipſa pinguia ſubdulcia ſunt. Et ſucci pinguis abundantia in ijs maximè ſpectatur, quæ dulcibus multis aluntur. Pinguia tamen ipſa per ſe non nutriũt, quòd innatent, neq; in maſſæ ſeu chymi in uentriculo unitatem redigi poſſint. Iam pinguiſculus ille ſuccus eò plus olei continet, quo in ſolidiore aut ficciore ineſt materia, utpote ſyncerior & minus aquoſus. Guaiacum quidẽ quod in aqua ſubſidit, eo abundat. Rariora & leuiora ligna pinguem ſuccum in gummi aut reſinas conuertunt, quãobrẽ eo minus abũdant: ſolidiora denſioraq; & grauiora eundem retinent, ut guaiacum, iuglans, fraxinus.

Porrò oleum lignis omnibus ineſſe uel cinis oſtendit. omnium enim cinis pinguitudinẽ ſuam habet, quã in lixiui um deponit. Adeò durabile eſt pingue

aëreum et magis etiam igneum, ut cum terra comburatur, aqua euaporet, illa remanent, partim in cinere, partim in fuligine. quanquam in utriſq; etiam illis terræ eſſentia reliqua ſit, ut ſola aqua abſumpta uideat̃ tota. Sed hæc ad philoſophos pertinent.

Quomodo extrahendũ ſit oleũ ex aromatibus, ut caryophyllis, nuce moſchata, croco, macis, & alijs.

Aroma quodcũq; uolueris cõciſum, & contritum craſsiuſculè, aqua uitæ rectificata & circulata, mediocriter perfunde, & ſimul macerata demum deſtilla igne perquàm lento. Et cum aqua uitæ omni iam detracta, oleum ſtillare inceperit, materiam aromatum è cucurbita exemptam ſacculo impones diligenter filis obligato, & in prẹlo ad id apto exprimes, utriſq; ferreis præli laminis bene calefactis. Sic expreſſum oleũ deſtillare, rectificare & circulare cõuenit:

nit: ut oleum syncerum à crassiore materia separetur. Fæces deinde rursus digeri seu putrificari possunt cum aqua uitæ prius separata, (& denuo destillari.) Et hic modus commodissimus utilissimusq; inter cæteros uidetur, Ryffius: sed obscurius quàm oportebat, nos ut licuit uertimus.

Oleum quomodo per destillationẽ extrahat̃ è lignis, & similibus, uelut caryophyllis, ex Cardano.

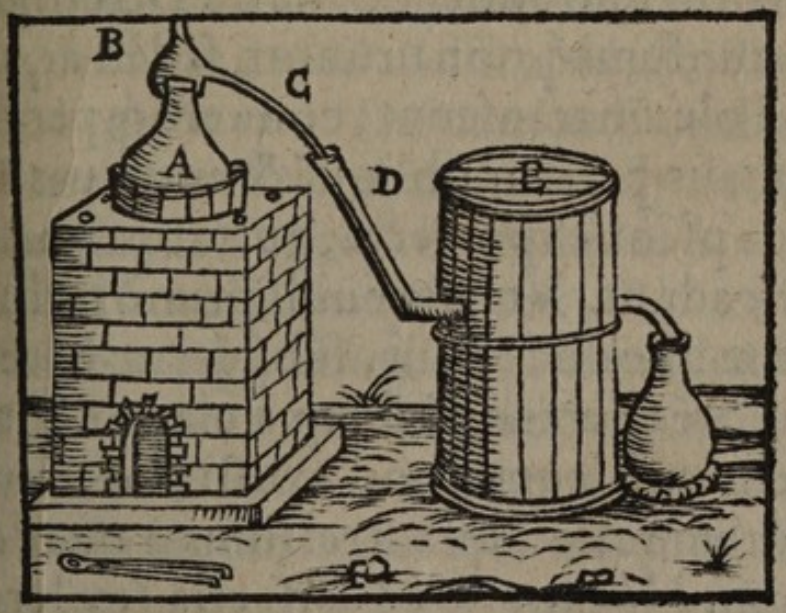

in uitreo uase A. contrita ponuntur,

& quanto leuiore licet igne cestillantur: & si liceat, aqua feruente circum uas posita oleum elicere, longè erit melius. Summitati uasis pileus uitreus B. imponitur, ac luto ne respiret aptatur, cui de more canalis adiacet. C. cui alter canalis uitreus adiungitur D. ita luto septus ut nihil possit respirare. Hic per uas ligneum E. transit, quod aqua perpetuo frigidissima repletum habere oportet, cānula H. detrahētes quicquid iam calorem cōtraxerit, aliā nuper hausta denuo addendo. nā sic D. refrigidatur, fumiq; non uruntur, sed in aquā uel oleum transeunt, conuersiq; per F. canalis partem obliquā & ultra uas aqua plenū exporrectā, guttatim in uas G. cadunt. Vt igitur uidi, primò turbidum quoddā effluit, substātiam reitenuiorē efferens, pòst aqua clarior exit, demum oleum, quod exusti potius odorem refert, quàm rei illius à qua defluxit. Hoc modo aquarū etiā (ex herbis & floribus) destillatio fieri potest,

sed

sed is longè melius per descensum fit, &c. Sunt qui iuxta F. moschum ponũt aliaq; pretiosiora odoramenta, retinetq; aqua odores nõ solum proprios, sed etiã moschi & aliorum quæ apponuntur.

De destillatione per descensum. Vlstadius cap. xix. docet de hoc destillandi modo in genere: & priuatim de oleis ex lignis iuniperi, ex uitellis ouorum, ex nuce moschata, & Benedicto: ex quo ego clarius & breuius rem ostendere conabor. Docet igitur cõstrui fornacem huic destillationi aptã, similem foco qualis apud Germanos fit, ex lateribus non coctis, altitudine sesquicubiti undique, excepto anteriori latere (quod humilius fieri potest, & laterib. tenuibus tegi, ad imponendum aliquid ut ferramenta, quibus ignis regitur,) latitudine trium cubitorũ quoquo uersus. In medio huius foci foramen sit, tantum ut pes hominis immitti possit. (Erit autem hæc fornax etiam ad alium

usum apta, nempe ad sigillandum sigillo Hermetis, ut uocant: cum cucurbitæ uitreæ os in foramen furni inditum palmi, id est quatuor digitorum lõgitudine, & si q̃d amplius circa ipsum patet eo argilla obstructo, ubi incãduit forcipe similiter candente cõprimatur.) Destillaturus ergo in hac fornace, cucurbitam accipe de optima terra: sin minus de cupro uel orichalco. hanc imple usque ad tertiam partẽ materia destillanda: & includ ei operculũ ferreũ tenuissimum ex lamina ferrea, foraminibus paruis plenũ. Tũ inuertes, & impones os uasis in fornacis foramen ad tres usque digitos inserendo, & quicquid circũquaq; patet, luto diligẽter explebis, ita ut nihil quicquam in hoc foramen decidere possit. In parte autẽ inferiore foraminis cucurbitam uitreã subijcies (pro qua imponẽda eximendaq;, & ut uideas quando materia tota destillarit, anterior fornacis pars debet esse aperta:) cui superioris cucurbitæ os insertum

tũ aptetur,(non lutando tamen.) Tum ignis fiat ſuperius circa uas quod materiã cõtinet circũquaq;. Sed ignis primo exiguus eſſe debet,& à uaſe quantũ fieri poteſt remotus: deinde paulatim & maior & uaſi propior excitari.

Sciendum eſt autem q; à quauis materia,à principio aqua deſtillat, plus minus,ſecũdum materię differentiã. Hæc cum fluere deſierit,& iam oleum ſtillare cœperit,euacuabis cucurbitam è uitro ſubiectã,iterumq; ſubijcies:& ignẽ augere perges,& eundẽ ꝓpius uas excitare,donec nihil amplius olei deſtillet. Tunc enim ignis mox longè remouẽdus eſt,ut ſuperior cucurbita refrigeretur. Deinde inferiorem, id eſt excipientem auferes,& oleum ſeruabis. Cæterum ignis,ut dixi, in principio perexiguus requiritur,paulatim augendus ad quartum uſq; gradum,duabus ex cauſis. Primum ne nimij caloris ſubito exceſſu omnis humiditas,etiã oleoſa conſumat: quod præcipuè cauendũ eſt,cũ ex uitellis ouorũ & nucib. moſchatis oleũ deſi

deramus. Nam in alijs quibuſdam, ut ex lignis iuniperi, repentino etiã & magno igne excitato nihil deliqueris. Deinde quia lignum accenſum forte cucurbitam lęderet, ureret, rumperet: aut oleum ingrato odore efficeret. Porrò in oleo Benedicto ſimplici, augebis ignem ſaltem in fine deſtillationis, & deſtillandi locum huiuſmodi parare poteris: Foueam in terra fodito, longam, latam & profundam pro modo ollæ in eam imponendæ. Sit autem olla uitrea ta, aqua abluta: & ſuper orificium eius ponatur lamina ferrea tenuis, multis foraminibus perforata, ita ut lamina infra ſummum ollæ marginem ſit digiti tranſuerſi latitudine: Supra hanc impones aliam ollam quæ materiam deſtillandam contineat, ſic ut orificia coniũgantur, & omnia optimè lutẽtur. Tum fiet ignis circa ollam ſuperiorem, quæ tota ſit extra foueam præter orificium. Sed ſecundus hic modus incommodior primo eſt: quoniam aqua ab oleo ſeparari

parari non potest: nec facile cognosci quando tota materia sit destillata, nisi usu & consuetudine id cognoscatur. Potest etiam fornax fieri in colle præcipiti: ut idem Vlstadi⁹ docet: ego ne sim prolixior omitto.

Oleum de folijs citri, arantiæ, aut limonis cum destillatur, primo aqua elicitur, deinde oleum, quorum utrunq; seperatim seruari debet. oleum quidem imprimis suaue & bonũ est. Fit autem hunc in modum. Folia de quauis prædicta arbore, discissa contunde in mortario, & destillando aquam excipe: & cum uideris guttã aliquam diuersi coloris aquæ innatantem, mutato recipiente ignem auge, & oleum collige. id modicè olebit adustionem, quod uitium emendatur, si diu Soli expositum relinquatur. Sunt qui iam dicta folia inter duo lintea siccent & conterant, adijciãtq; alia multa odorata, ut zibettum, moschum, ambram, styracẽ cal. ladanum, cinnamomum, benzoum: non

quidem ſubſtantiam eorum, ſed fumũ duntaxat. hęc enim inijciunt in aquam roſaceam ſuper igne, & uapore eorum folia imbuunt. His ita diligenter imbu tis, accipiunt aquam roſaceam in qua macerata ſint aromata quædam, ut ca-ryophylli, galanga, nux moſchata, &c. per unum aut alterum diem: eáque ma defactum puluerem foliorum in cine-ribus igne lento deſtillant, donec a-queus liquor ſeparatus ſit: deinde au-cto igne oleum excipiunt, quod lon-gè gratiſsimi & ſuauiſsimi odoris eſt, Furnerius.

Empiricus quidam mihi retulit, hoc modo commodè oleum ſeparari ab herbis et radicibus. In terebinthina aut larigna reſina lota (octies aut nouies) donec albeſcat, herbas aut radices im-pone, & in arena calida relinque q.ſ. Deinde deſtilla igne lento, & profiu-et primo terebinthina, mox ab initio: aut ſi parũ mouet, conferta ſeu uniuer-ſa deinde fluet, primum lacteo ferè co-

lore,

lore, deinde flaueſcens. Deprehendes autem guſtu quando liquor optatus fluere incipiat: colore mutato, uas recipiens quoq; mutabis, ut ſeorſim excipias. poſtremus enim liquor ignobilior eſt, & extra corpus uſurpandus, prior uerò intra corpus, Hæc ille. Ipſe mihi uideor oleum de baccis iuniperi uidiſſe hoc modo paratum.

Olea deſtillata quæ intra corpus dantur, omnia miſcenda ſunt, cum liquore aliquo, uino, apomelite, aut ſyrupo cũ aqua deſtillata quapiam, alióue medicamento: ut infra etiam inter balſameleą dicemus. hoc eſt quod empirici dicunt, oleis utpote ſpiritibus, addẽdum eſſe aliquod corpus.

De oleis ex floribus.

Oleum ex croco paratur ſic: aſperſa aqua uitæ digeritur materia, & abſtracta per deſtillationem aqua uitæ

prælo expreſſus liquor circulatur, ut ſu pra ſcriptum eſt de aromatum deſtillatione in genere, ex Ryffio.

Oleum de ſpica, ex Gallico libro Furnerij. Herbam (flores potius) ſpicæ aut lauendulæ ad breue tempus inſolato, tum in alembico aquã extrahito. Hæc per æſtatẽ Soli loco quàm calidiſsimo expoſita, oleum in ſuperficiẽ effundit, quàm ſubinde ab aqua ſeparatam ſerua bis. Nã & ſuauiſsimè olet, & aduerſus morbos uarios, præſertim frigidos, utilis eſt: & dolores tollit.

Eiuſdem alter modus. In quanta uolueris copia olei de amygdalis dulcibus, flores ſpicę bene maturos macerabis in uaſe uitreo in fimo equino per dies quadraginta. Deinde lento igne deſtilla: poſtremò in ſole rectifica uaſe diligenter obſtructo. Si tamen aduſtionis odor ſit, duo aut tria exigua foramina in cooperculo relinques. Sic in Sole purgatum, bonum & odoriferum remanebit.

Eiuſdem

Eiusdem tertius modus. Floribus spicæ bene maturis uas uitreum imple, obstrue,& quotidie quantum poteris adijce.Hoc facere perges diebus octo: deinde uas obstructum in fimo equino per tres menses putrificato. Tandē destillabis in alembico magna diligentia, & extractum oleū insolabis, ita ut semper quicquid clarius est separes & reserues. Sunt qui materiam,ut primum ab igne (sic habet Gallicus liber,sed puto legendum à fimo, scilicet equino in quo macerata est per tres menses) extracta fuerit,Soli exponūt, & innatans aquæ oleū subinde remouent. Vbi uerò flores oleum reddere iam desierint, quantum poteris exprimes, & succum expressum in Sole relinques uase inclinato,ut supernatans oleum facilius separetur.Sic oleum perquā odorum habetur sine omni adustionis uitio, Hucusq; Furnerius.

Idem oleum Ryffius fieri ait, ut oleū de rosmarino,concisis floribus in uino

uetere maceratis, deſtillatisq; ita ut alembici ſpiritus ſubinde refrigerentur, &c. Vide ſupra in Oleo de Roſmarino. Sunt qui hoc ſpicæ oleum publicé uendant, & balſamum nominent, cum tabulis in quibus facultates eius deſcriptæ habentur. Valde calidum & ſiccũ eſt. Noui ego mulierem quæ unam & alteram guttam eius non ſine periculo intra corpus ſumpſit, ſed lumbricos in de multos deiecit. Miſcet̃ rebus quàm plurimis, odoris præcipuè gratia. Gutta eius cum multa aqua agitata, totam reddit odoratam. Medici etiam oleis ungentis q; calidis eam admiſcent, tum odoris gratia, ut uel gratum augeat & conſeruet, uel cælet ingratum. ſuperat enim omnes odores: & forte nullus liquor reperitur æquè ſimul & uehemens & ſuauis odore. Ex ſpica certè longè odoratior quàm ex lauendula fieri uidetur.

Oleum roriſmarini quod uicem balſami gerit. Ampullam floribus roriſmarini

marini impletã ſepelito in arena (clauſam panno duplicato cerato, aut cum cera & coopertorio ita quòd reſpiret, Arnoldus: duplici linteo, deinde etiam cera occluſam, Hollerius) uſq; ad mediam partem: & ſic relinque per menſem aut amplius, donec flores in aquã conuertantur. Hæc aqua ſeparata & ſoli expoſita per dies x. aut xx. (aliâs xl.) denſatur inſtar olei. Cor, cerebrum, neruos, & totum corpus roborat. Pannos faciei & maculas delet, iuuentutẽ conſeruat. Gutta eius aquæ impoſita, ut balſamum ſubſidit. Prodeſt ad telas & lachrymas (aliâs maculas & alios affectus) oculorum, ſi gutta una imponat̃ in oculos, bis aut ter ad ſummũ. Membra paralytica ut plurimum recalfacit, & ſanat aliquando. Phlegmati ſalſo reſiſtit. fiſtulas & cancrum, quæ alijs non cedunt remedijs perſanat. Ad eadem facit aqua uitæ ex uino in quo decoctus ſit roſmarinus deſtillata, Lullius. Ego roſmarinum non deco-

querẽ. euaporat enim uis uini & quinta essentia: sed in uase obstructo macerarem aut putrificarem. deinde in Balneo Mariæ primum, pòst in cineribus aqua super fæces rursus infusa destillarem. Mecũ facit Arnoldus de Villa noua, qui in libro de uino, (ubi ille de rosmarini etiam oleo eadẽ scribit, quæ iam ex Lullio scripsimus. si modo Lullij ea sunt:) Sæpe (inquit) expertus sum quòd aqua uitæ facta de uino in quo re mollitus fuerit rosmarinus, curat phlegma salsum, scabiem, cancrum, & fistulam, quæ aliter sanari non possunt. Sed hoc oleũ rosmarini non aliter fit quàm è floribus uerbasci oleum, non per destillationem.

Oleum rosmarini fieri debet ex floribus decerptis cum summis turionib. seu ramulis quibus adnati sunt, contritis, & in optimo uino uetere maceratis seu putrificatis. Debent autem destillari lento igne, ita ut alẽbici spiritus subinde refrigentur: postea circulari, donec

nec quoad eius fieri potest omnis crassa substantia à subtili separetur, Gualtherus Ryffius. Poterit autem destillari, ut conijcio, uel in cucurbita, præsertim breuiori, cum alembico: uel in retorto cum recipiente diuersæ figuræ, uel potius in duobus retortis quorum alterum sit recipiens uel in uasis æneis quæ uesicas uocant pharmacopolæ, ut aqua cinnamomi, aut aqua ardens.

Eodem modo destillantur olea, ut idem docet, de VERNICE seu gummi iuniperi, de SPICAE aut LAVENDVLAE floribus, ANISI semine, & multis alijs seminibus.

Chelidonij quarta essentia siue ignis qui est tanquam liquor olei, &c. quomodo paretur & in quem usum, lege supra ubi de quinta essentia tractauimus. Licebit autem à plerisq; herbis & alijs medicamentis, oleum duplex, aereum & igneum, eodem modo quo in Chelidonio illic præscriptum est, extrahere.

Oleum rutaceum. Cardanus libro

sec. de subtilitate, uenena quædam esse scribit quæ solo tactu occidant. Aduersus hæc, inquit, auxilium est, non hærere lòco cuiquam donec incalescat manus: lotio frequens partiũ cum aqua tepida. olei quoq; rutacei: non illius uulgaris, sed eius quod eodẽ modo factum sit quo & spicatum & caryophyllatum apud pigmẽtarios fieri solet, inunctio, Hæc ille. De oleo ex seminibus rutæ, paulò post ex Lullio scribemus: id uerò cuius hîc Cardanus meminit, ex ruta ipsa, hoc est summis eius ramulis florentibus parandum existimo.

De oleis ex seminibus & fructibus.

Oleum de caryophyllis aliquando in Italia gustaui, supra modum suaue & efficax: id quomodo extrahatur, docuimus supra uerbis Cardani, ubi de oleis extrahendis in genere scripsimus. item alio modo ex Ryffio, eodem scilicet

cet quo ex quibuſuis aromatibus, quæ in aqua ardente macerata deſtillant donec aqua ardens ſeparetur,& cũ primũ cœperit fluere oleum, materia è cucurbita exempta exprimit̃,& c. ut ſupra ex Ryffio ſcriptum eſt:qui huius etiã olei uires particulatim deſcribit.

Oleum de nuce moſchata quomodo eliciatur, uide ſuperius ubi in genere tractauimus de deſtillatione oleorum per deſcenſum ex Vlſtadio. Oleum de NVCE moſchata & inuolucro eius MACIS, eodem modo quo ex caryophyllis extrahitur,Ryffius, qui uires utriuſq; ſingulatim deſcribit.

Aniſi oleum extrahitur, (ut ex alijs ſiccis quæ in plantarum genere ſunt,) ſeminibus contritis optimo uino maceratis,deinde paulatim per aſcenſum deſtillatis, ita ut ſpiritus in alembico aſſiduè refrigerentur,& c. & liquore poſtea circulato. Vires eius Ryffius enumerat,nos omittimus ut & aliorũ feré ubi nullus peculiaris effectus aquis &

oleis attribuitur, quin idem illis etiam à quibus detrahuntur remedijs ante de ſtillationem conueniat, niſi quòd deſtillando ſubtilior & efficacior reddi-tur.

Olea è baccis IVNIPERI, & è baccis LAVRI eodem modo fiunt: nempe cõtrita uino macerata, aut aqua pluuiali, deſtillantur eodem modo quo aqua ardens, uel in ueſica ænea ut pharmacopolæ nominant, uel ita ut ex lignis & caryophyllis oleum trahi ſupra ſcripſimus ex Cardano: uel ut ex aromatibus ex Ryffio. Non multũ enim referre puto, modo ſpiritus qui per alembicum feruntur, in ipſo roſtro q; commodè refrigerari poſsint.

Vires oleorum iſtorum Ryffius recenſet. Solent & agyrtæ apud nos oleũ de baccis iuniperi uendere, cum tabellis impreſsis quæ uirium eius catalogũ continent. Hoc inter cætera etiam tertiana laborantibus mederi audio.

Oleum de frumento quidam faciũt exprimen-

exprimendo inter duas laminas ignitas: alij hoc pacto inutile fieri putant, et parari debere ut oleum de iunipero, nimirum ex lignis iuniperi per descensum. Mesue triticum excorticatum in uase sublimationis etiam destillari ait ut oleum philosophorum. Curat impetigines, & cutis asperitates à siccitate natas lenit & humectat, & cæteras cutis infectiones emendat. A Rasi etiam in Antidotario describitur. Vide infra inter olea non destillata. Posset etiam de HORDEO & similibus fieri, tum per sublimationem, tum per descensionē, Monachi in Mesuen.

Oleum de ben (id est balano myrepsica) moschatum, quod Furnerius retraban uel retrahan uocat, pretiosissimi odoris. E fructibus ben (qui Genuæ satis copiose reperiuntur, eodem ferè pretio quo amygdalæ) exprimes oleum ut ex amygdalis, sines quiescere, & impones moschi satis bonam copiam: & sic in uase uitreo bene obstru-

&to immittes in caccabum ut aliquandiu bulliat, deinde oleum per deſtillationem excipies, quod ſuauiſsimum et odoratiſsimum erit.

Olea quædam ex ſeminibus, quæ repe rii in libro de aquis Raymundi Lullij.

Hęc olea ſeparatim cõſcribere uolui. quòd dubitem an author per deſtillationem ea fieri uoluerit, aut ſimpliciter per expreſsionem. in ſingulis quidem hæc uerba adijcit, & extrahatur oleum ad modum laicorum, quibus innuere uidetur, ſimpliciter per expreſsionem ſeminum in torculari, ut uulgus facere ſolet, colligendum eſſe oleum, præſertim cũ ab ijſdem in Sole ſiccatis extrahi uelit. Non dubium eſt tamen quin eadem ritè deſtillata longè efficaciora eſſent: ſed ad deſtillandum oporteret liquorem in quo ſemina trita macerantur cum eis relinqui, & putrificationem

cationem præcedere,&c.

Semina ſponſæ Solis macera in lacte muliebri quadraginta diebus, & deinde fac oleum ad uſum (modum) laicorũ: Vide ſupra inter liquores coſmeticos.

Oleum ex ſeminibus rutæ. Rutæ ſemina trita miſce cum auro foliato, & pone in aceto per diem unum. Deinde leuiter ad Solem deſicca,& extrahe oleum ad modum laicorum. Id pretioſum eſt,& uenenis reſiſtit,ita ut uomitu reddantur: quòd ſi quis ſecundo inde biberit,reliqui etiam humores ab eo infecti eijcientur: ſi tertiò,curabitur perfectè,intra tres uel quatuor dies. Omnem dolorem oculorum curat ex quacunq; cauſa, dummodo pupilla illæſa ſit: ſi oculi bis die hoc oleo lauentur, & gutta una in oculum infundatur. curabitur enim oculus intra tres uel quatuor dies. Si à ieiuno bibatur, non ſinet uenenum appropinquare ad hominem illo die. Quòd ſi quis etiam

lætali uulnere ſaucius inde biberit ieiunus, euadet, modo reliqua cura uulneris fiat ut par eſt. Item à ieiuno potum, guttam & omnem ſcabiem depellit: & hydropē ex frigida cauſa natum, ſi uel biduo ſumatur. Deniq; membra omnia dormentia (paralytica, inunctum ſcilicet,) excitat & reſtituit.

Ruberta (ſi rectè legitur, forſan à colore: ego Sperma potius legerim) id eſt oleum naſturtij. Naſturtium (malim ſemina naſturtij, ut in reliquis ibidem, ante & poſt oleum) madefactum acri aceto, ſicca in Sole, & extrahe oleum ad modum laicorum.

Hoc mixtum cum aloe & oleo lauri no curat omnem ſcabiem & guttā, locis inunctis. Cum aloe & carbonibus de ulmo potum tertianam & quartanam curat, & omnem rupturam in corpore. Cum ptiſana coctum & potum, ſanguinis fluxum ſiſtit, & aluum aſtringit. Cum furfure coctum & potum, omnem guttam depellit.

Oleum

Oleũ de seminibus pimpinellæ. Pone semina in uino rubeo per aliquot dies, desicca, tere, & fac oleum ad modũ laicorum. Potum hoc oleum à ieiuno arenam, & quemuis calculum ueſicæ, etiã consummatum, ex quacunq; materia dissoluit, frangit, expellit. Aggrauata hominis membra alleuiat, Hæc ille.

De oleo ex baccis iuniperi destillando, primũ per ascensum, deinde p descensum, ut ex amicis accepi.

R. Sextarium uel modium plenum baccis iuniperi, contusas biduo macera in aqua fontana. deinde pone baccas illas unà cum aqua in qua maceratæ sunt in cucurbitam aut ueſicam, ut uocant, ex cupro, quam replebis ita ut uacua remaneat mensura duorum aut trium digitorum. Tum igne subiecto mediocri destillabis per omnia tanquã aquam ardentem, hoc est per fistulam siue cannam quæ transeat per uas aqua

frigida plenum. Redditur autem aqua copiosa, ita ut uas recipiens unum non sufficiat. Tandem oleum sequit, quod permittendum est in aquam defluere, cui innatabit. separabis autem uase, in quo est, augusti colli inuerso, ita ut aqua permittat effluere, donec modicũ adhuc supsit. quod deide oleo in aliud uas transfuso separabitur. Reddit autẽ baccarũ sextarius, ut in Alsatia uocant, olei circiter quatuor uncias. Alij ut oleum ab aqua separent, imponũt in calicem uitreũ cui pes sit ademptus arte p filũ ferreũ candens, aut casu, ita ut exiguum in imo foramen relinquat. trãsit enim aqua, & cum ad oleum peruentũ est obturatur foramen, & effundit oleum in uas ubi seruari debet. Sunt qui similiter destillantes, materiam in destillatorio sæpe moueant, ne aduratur. Et similiter aiunt aromata trita, ut caryophyllos et cinnamomũ, rectè destillari. Aliqui, ut audio, in retorto destillant, non uitreo, sed ex cupro, stanno interi⁹ obducto,

obducto, quod inferat in cannã ex cupro oblongam, ut pro aqua ardẽte fit.

Alius eiusdem apparatus per descensum, ab amico quodam qui ipse parauit tanquam res secreta nobis communicatus. Baccas iuniperi bene maturas & siccas per autumnum uel sub autumnum, inter duos, ut in fastis assignantur, sacros diuæ Virgini dies, colligito ante meridiem, octaua uel nona hora, in magna copia, quæ circiter duos saccos impleat, tempore sereno. Deinde bene contusas in cilicio, quo pistores utuntur, pones, non nimis multas una uice, & sub prælo exprimes, atque sic per diem & noctem relinques sub prælo, ut succus aquosus interim destillet. Hunc per se repones in uase aliquo, ut utaris eo tũ ad remedia quædam intra corpus, tum extra ad pungendas partes, (cum aliquo ungẽto & aqua uitæ,) præsertim arthriticas. Facile aũt conseruatur, neq; facile corrũpitur hic succus, & suauis & efficax est. Aliqui humorẽ

aquoſum nō ſub prælo eximunt, ſed in communi fornace (balneo M.) ſeparant. Reliquam materiam bene ſiccatam tritamq́, pone in cucurbita quatuor menſurarū capace, nō prorſus tamen implebis. In ea luto ſapientiæ, ne quid expiret occluſa, putrificabis materiā p dies circiter uiginti octo ī fimo equino: aut ſi hyems ſit, in Germania, iuxta fornacē. Ad putrificationē quidē in fimo equino ſcrobē fieri oportet duos pedes altā, & fimū ac calcē alternis imponi. aſperges autē aquā calidā quotidie aut altero quoq́ die. Tandē cū ſatis putrificata, & mediocriter liquida apparebit materia, deſtillabis. Vas recipiens eiuſdē ferè magnitudinis eſto, & imponat̄ circulo ſtramineo. Vtrūq́ aūt uitreū, & filo candēte ferreo ſectū eſſe debet. Ea inter ſe cōmittes mediante lamina ex metallo, potiſsimū argēto, frequētib. foraminib. p̄uia, q̄ non ſint maiora q̄ ſi acu cōmuni pertuſa eſſent. Huius laminæ circuferētia ſupra infraq́ eminere

nere seu limbū habere debet, ut uasa in limbos illos immittant. Primū igit uas superius in quo materia est, cū lamina cōmittes & luto firmabis: (& foramen quoq; fundi circunquaq; luto explebis.) deinde partē illā uasis per foramē medię fornacis demittes tantū, ut inferius quoq; uas. i. recipiens, inter limbū laminæ inferiorē inseri ac luto muniri possit. Lutū subactū esse debet cū aqua salsa & tomento: hoc aliqui lutum sapientiæ uocāt. Fornacis ratio hæc est. in medio cōstrui fundum debet cū foramine, ut diximus. Supra hoc fundum circa cucurbitam arena ponitur, ferè usq; ad tertiam cucurbitæ partē. supra arenam uero pruna, plus quā tertia parte cucurbitæ, nec opus est remoueri cinerem. reliqua pars cucurbitæ, quarta fortasis, aut paulò minus q̄ tertia, uacua & libera emineat. Quod si metueris, ne forte cucurbita superior non satis uim ignis ferre possit, luto eam loricabis, ea saltem parte, qua pruna circū-

ponetur. sed si ignis paulatim, nec subitò augeatur, non opus erit hac incrustatione. Fundum in medio fornace ex lateribus construetur, qui ferramentis oblongis imponentur. quâ autem foramen orbiculare relinqui debet, lateres in orbem excisos esse oportet. Sic instructa fornace, destilla: & effluet primũ liquor aquosus, in quo ut primum olei gutta apparuerit, uas recipiens mutabis: & primum illum liquorem per se seruabis. Hoc sanè oleum per descensum in uase uitreo extractum, minus adustionis uitio affici posse mihi uidet. Hactenus etsi satis clarè rem mihi, ut dictauit amicus, descripsisse uideor: adijciam tamen figuram aliquam, ut quàm clarissimè possum rem ob oculos ponam.

A. cucurbita continens grana.
B. pruna.
C. arena.
D. lamina foraminulenta.
E. fundus super quo arena iacet.
F. cucur-

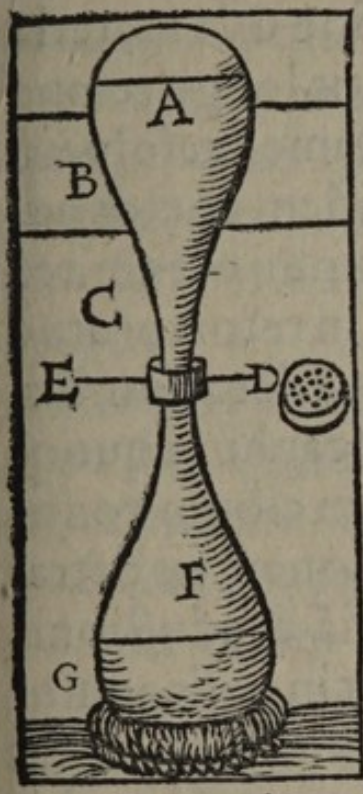

F. cucurbita excipiẽs.
G. circulus ſtramineꝰ cui recipiẽs imponit.

Oleũ ex pineis nucleis ad erugandã mulierũ cutẽ deſtillatione per deſcenſum fit, ut oleum è ligno iuniperi, Syluius.

De oleis ex gũmis, lachrymis ſeu liquoribus denſatis, & reſinis.

Oleum de myrrha. Vide ſupra inter aquas odoratas Furnerij, ubi unam deſcripſimus quæ fit cum myrrhæ parte una, & roſarum ſucci parte dimidia, longè odoratiſsima.

Liquores natura denſati & quę gummi uocanť, calidi & ſicci temperameti, ut præparenť ad deſtillationẽ, contrita in uaſe diligenter obſtructo (poterit & uinũ, ni fallor, modicè aſpergi) loco frigido et humido infodiẽda ſunt, pfundè

ad hominis ſtaturam ſine ulla materiæ calidę additione, & ſatis longo tempore relinquẽda: citius tamen reſoluet ſi uitellos ouorũ ad duritiem coctos addideris. Sic reſoluta gummi oleum reddunt turbidum, quod in retorto (utuocant) deſtillatum clarius fiet ac purius. Nam omnia gummi, et caphura quoq;, cum pinguem liquorem album contineant, qui per deſtillationem eis detrahitur, facile ignis iniuriã & aduſtionis uitium ſentiunt: ut licet in uaſis admodum humilibus deſtillentur, liquor tamen emanet fæculentus, craſſus, aduſtus, & odoris ingrati, cuius uſus ne extra quidem corpus placeret, nedum intra: uiribus quoq; non ijſdem. Sic reſolutã materiam colabis per pannum laneum aut expilis contextum, ut quicquid ineſt terreſtre, arenæ & quiſquiliarum ſeparetur. Deinde quod colatum eſt denuo quot uolueris dieb. in loco mediocriter calido relĩque, poſtremò deſtilla. Sunt autem olea huiuſmodi

maximẽ

maximè ſubtilia & efficacia, (cum ipſa natura prius præcipuas ſtirpium facultates, illarum quæ gummi aut lachrymas fundunt, in eis quaſi collegerit,) Hæc ferè Ryffius libro primo de deſtillatione.

Idem Ryffius in eiuſdem operis tractatu de oleis nullã peculiarem ex gummi extrahendi olei rationem præſcribit: ſed ad librum primum remittit. Singillatim autem deſcribit uires oleorũ ex Ammoniaco, Belzoo, Camphora, Caryophyllis, Euphorbio, Galbano, Ladano, Myrrha, Opopanace, Sarcocolla, Sagapeno, Styrace liquido & calamita. In ſolo de Maſtiche oleo, tritam maſtichen cum uetere uino reſolui (& digeri) iubet, deinde deſtillari. Et gummi Iuniperi ſimiliter in uino reſolui ac macerari, propter ſubſtantiæ eius ſiccitatem: poſtea deſtillari.

Oleum belzoi. Libram belzoi aut amplius craſsiuſculè contuſam, aqua ardẽte rigabis: et in retorto, ſuppoſito

recipiente deſtillabis in cineribus, lento igne primum, deinde magno. Oleũ hoc odoremegregium & ſuauiſsimum ſpirat. Qui effluxerit aqueus liquor ſeorſim ſeruari debet, Furnerius.

Oleum de ſtyrace, ex eodem. Styracem calamiten ſucculentum & pinguẽ craſsiuſculè tundes, & aqua uitæ optima irrigabis. tum deſtillabis in retorto ut præcedens oleum, & aquam ſeor ſim repones. Hoc oleum mira odoris fragrantia excellit.

Oleum camphoræ: Vide ſupra in Aqua camphoræ, inter aquas ſimplices deſtillatas.

De oleo terebinthinæ ſiue larignæ reſinæ.

Reſinæ terebinthi aut laricis libras quatuor pone in capaci retorto ſiue cucurbita uitrea, & deſtillando elice oleum, ita ut cucurbita aut retorta arenæ imponatur. primò autem cum aqua exibit

exibit oleum tenue & clarum, ſecundò aurei coloris, ultimò fuſcũ & craſſum. horum unumquodq; per ſe auferto & reponito. Valerius Cordus. Plura de oleo terebinthinæ eiusq; apparatu & uiribus Ryffius ſcribit, quæ nos breuitatis cauſa omittimus. Hoc imprimis cauendum, ne dum deſtillatur, ebulliat, ut in melle quoq;. facile enim turgẽt & inflantur liquores iſti calefacti quamobrem ignis primo perquam leuis fieri debet, ac paulatim augeri: & alembicum, ut artis eſt, refrigerari. Sũt qui lateres craſsiuſculè tritos addant, aut ſilices albos, aut arenam lotam reſiccatamq;, aut hederæ folia & modicum uitri craſsiuſculè contuſi, (huiuſmodi quædã etiam melli deſtillãdo addunt,) ut ebullitionẽ iſtã prohibeãt. Ego laterũ ſilicúmue fruſtula minima oleo uetere, aut aliquo medicato perfuſa adderem, ut in oleo Benedicto: ut eadem opera & ebullitio impediretur, & uirtus olei augeretur. Mecum ferè

facit sequens descriptio, quam in libro quodam manuscripto reperi. R. Arenã puram, uel silices albos paruos claros, & pone super ignem in uase donec candescant, deinde extingue eos in terebinthina, ut bene imbibant. & arenam illam extinctam destilla in alembico. Oleum terebinthinę aliqui ad lithiasin cõmendant. Itẽ illa, Terebinthinũ oleũ è terebinthinæ libra, laterum antiquorum, (uel ut Albucasis, recentium, quia plus olei combibant,) uncia, & mastiches & styracis, utriusq; uncia. Lateres igniti extinguũtur oleo: extincti tritiq; cæteris comiscentur in alembico uitreo. Tres liquores effluunt, quorũ tertius est optim⁹. Iac. Hollerius inter olea anodyna ad dolores frigidos. ¶ Aliter ex libro manuscripto. In cucurbita semiplena terebinthinæ, pone uitri triti manipulũ, & spõgias duas quantitatis digitorũ (deest numerus:) & pone secũdũ artẽ alchymistarũ tam circa ignem, quàm circa cucurbitas (uidetur legendum,

dum.& pone ſecund.art.alch.ignẽ circa cucurbitam.) & fiat ignis per xxiiij. horas.Perfecta prima deſtillatione,iterum deſtillato,renouãdo uitrũ, cucurbitã & ſpongias. Ad cicatrices delendas,uel potius remittendas et emolliẽdas,terebinthinum oleum ſummè proficit, his demptis quas uarioli reliquêre.Nam qui ad uariolorum quoq; ſtigmata hoc oleum commendant,decipiuntur,Braſauolus.

Oleum ex tartaro ſublimatum.

Tartarum (contritum) pone in uaſe (cucurbita uitrea luto inducta,aut fictili) & impoſito alẽbico uitreo deſtilla. Effluet aũt primò aqua, deinde oleum, quod ſeorſim excipies igne paulatim aucto donec fluere deſinat,Codex Germanicus manuſcriptus. Empirici quidam ſpiritum ſiue quintam eſſentiã tartari aduerſus apoſtemata interna, & morbum regium commendant.

Olea de corticibus.

Oleum cinnamomi fit, ut ſupra ex Cardano docuim⁹, quomodo olea extrahant̃ ex lignis & ſimilibus, ut caryophyllis, depictis etiã inſtrumẽtis. Vel ut ex Ryffio ſcripſimus de oleis ex omni genere aromatũ extrahẽdis. Cinnamomum circiter dies octo in aqua ardente ſexies deſtillata macerari, tũ deſtillari poteſt, ut ex amico audiui. ℳHuc adſcribã aquæ etiam, ut uocant, cinnamomi parandę rationẽ: nã in huius etiã deſtillatione oleũ tandẽ ſequit̃, quanq̃ paucũ & propter aduſtionis uitiũ intra corpus inutile. aqua uerò nobiliſsima utiliſsimaq; eſt, cuius deſcriptionẽ nuperrimè amicus quidã ad me trãſmiſit, huiuſmodi. Fornax et inſtrumẽta omnino eiuſmodi eſſe oportet, qualia pro aqua ardẽte habent̃, cãna p uas aqua frigida plenũ tranſeunte, (quæ, niſi fallor, melior erit, ſi bene longa ſit, nempe ad longitudinẽ quinq; pedũ Rom. quantã ſe uidiſſe aut etiam longiorem in huius

aquæ

aquæ deſtillatione alius quidã nobis re tulit. ſed forte minus lõga opus eſt, cũ nõ magna aquæ copia deſtillatur.) Poſſet etiã deſtillari in cucurbita uitrea luto incruſtata, ut aqua fortis, eo modo fortaſsis melior futura. Cinnamomi optimi triti, non cribrati libram, pone in fundo uaſis deſtillatorij cautè, ne puluis diſsipetur aut lateribus adhæreat. & mox ſeſquimenſurã aquę recentis affundes, et opculo impoſito, et uaſe recipiente ſubiecto, ignẽ ex carbonib. paruum facies. Quæ prima effluit aqua craſsiuſcula eſt feré inſtar olei. curandum autem diligenter ut cum primum color ſe mutauerit, uas recipiẽs quoq; mutetur. Fluit autem aqua ſecunda albidior: tum rurſus mutatur, alio quoq; uaſe excipienda, & ſic deinceps donec fæces emanent. Quartæ mutationis aqua clariſsima eſt: quę cũ flaueſcere cœperit, illico auferẽdum eſt operculũ cũ canna, quòd res iam perfecta ſit, & omnis cinnamomi uirtus extracta. Hoc

totũ tribus aut quatuor horis fieri potest. Sed oportet huic destillatióí duos homines adesse, quorum alter diligenter obseruet liquorũ mutationem, & ignem curet ne maior sit iusto, néue liquor effluens nimis acceleret. Alter curabit ut uas aquæ frigidæ per quod aliquota pars cannæ transit, rectè habeat, & ne canna nimium incalescat, quare subinde mutata aqua frigidiorẽ è uase aliquo proximo infundet, & lintea madida ex aqua frigida cannæ circumponet, & operculo similiter si nimis caleat. Plurimũ. n. istarum partium refrigeratio refert, ut & copiosior liquor & melior fluat. Hanc aquam cinnamomi ipse uidi gustauiq3, pergratam & suauem odore ac sapore. Erat autem liquor acris quem uidi, lacteo ferè & turbido calore: cui ruffæ aliquot olei guttæ innatabãt, quę insuauiores erant quam aqua & adustionem olebant. Idẽ ferè Cardanus scribit in genere, de liquoribus ex odoratis lignosis, ut caryophyl-

ryophyllis,&c. Vires hic liquor egregiè reficit:reliquas eius facultates Ryffius deſcribit. ſed ex ipſa cinnamomi natura cuiuis conſtare poſſunt.

Eodem modo paratur etiam oleum de cortice nucis moſchatæ quem macis uocant,ipſum quoq; à Ryffio deſcriptum.

Oleum mirifice odoratum, quo chirothecæ & alia quædam inunguntur, ex Furnerio. Menſe Maio accipies corticum arboris almõ (ſic legi inquit Furnerius in libro à quo tranſcripſit,dubitat autem ulmùm ne potius an limonẽ citri genus intelligi oporteat)ſecundorum partes tres,& eiuſdem arboris florum partes pinguiores, (les eſpis de la fleur qui ſont graſſes,) æquale pondus. Exiccato in umbra.Præfertur autẽ hæc arbor ſi locis nõ aquoſis naſcatur. His addes tertiam partem baccarum iuniperi recentiũ,& deſtillabis per deſcenſum,paruo igne primum,deinde magis magisq; augendo donec oleum omne

descenderit in receptorium uas quod uitreum & luto obseptum esse debet. Postea insolabis, orificio uasis operto aliquandiu, aut membrana foraminibus aliquot pertusa, clauso, donec adustionis odor exhalet. Sunt qui gratię odoris augendæ causa adijciant belzoum, spicam nardi, agallochum, scobem cypressi, styracem, ambram, moschum & pariter omnia destillent, secundò etiam repetita destillatione.

De oleis quæ extrahuntur ex lignis.

Olea de lignis omnia per descensum ut uocant, destillantur. De oleo quidem ex ligno iuniperi parando, supra docuimus ex Vlstadio, ubi de oleorum destillatione per descensum in genere tractauimus. Qui plura cupit, præsertim quod ad uires, requirat ex libro Germanico Ryffij. qui eodẽ planè modo etiam de GVAIACO oleũ elici scribit: nec

nec non ex ROSMARINI ligno. Adscribam hîc quod in libro quodam Germanico reperi: Lignum iuniperi pro oleo inde parando, scindi debet initio Maij, uel autumni, quod uiride seu recens sit, cortice rubente. Decorticatum diligenter sicabis in furno statim ab extractis panibus. deinde securi dissectum in ollam impones cui fundum sit foraminulentum, & in ollam subiectam aptè inseratur. Ollam superiorē replebis segmentis è ligno iuniperi, & etiã populi illius quam tremulã uocãt, cum parte lapidum alborum è quibus calx paratur. deinde cũ operculũ diligenter luto muniueris, inseres inferiori, & ignem circunquaq; excitabis. Hoc oleum etiã solo iuniperi ligno paratũ, ferè extra corpus tantum adhibetur. nã ualde uehemens est, & adustionem admodum resipit. Inquinat tamen cutim ut non facile abluatur. Ego uim eius aduersus scabiem & impetigines egregiam esse noui. Idem aduersus pe-

ſtilentem morbum Braſauolus cõmendat. Frigidas cauſas remouet,& reprimit typum quartanæ.Inunctum ab umbilico uſq; ad muliebria & renes,matricem confirmat, & eius humiditatẽ deſiccat, & ad conceptionem præparat, Rogerius.

Oleum quod deſtillatur de lignis iuniperi ſicciſsimis, duorum uaſorum fictilium orificijs inter ſe oppoſitis, aut etiam per alembicum uitreum, ſi retineatur ore,mirabiliter tollit dolorem dentium ex frigido catarrho natum: & ſimiliter prodeſt cõtra omnes alios dolores ex frigidis humoribus prouenientes,ut dolores neruorum, articulorum ſpaſmũ,paralyſin,& ſimiles, Matthæolus. Oleum iuniperi (inquit Meſues) emendat cutis infectiones,ſerpiginem, cancrum,ulcera maligna, qualia quæ in tibijs & cruribus quorundam malum mortuum recentiores uocant. Segmentis iuniperi tenuibus uas uitratũ oris anguſti reple,laminam ferri tenuẽ fora-

foraminib. multis in cribri triticei modũ pertusam, ori toti applica, luta eandem cum ore tum dicti uasis, tum alterius minoris etiam uitrati oleum excepturi: quod terræ ubi infoderis, igne luculento maius alterum iuniperi fruſtula capiens, circunda horis duabus. ſic oleum in uas minus deſtillabit, Hæc Meſues interprete Syluio. Ibidem Syluius in commẽtarijs, Hac arte (inquit) oleum fit ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutem, ex ligno Guaiaci, & potentius ex ligno ſancto ad morbi Hiſpanici dolores ac ulcera) quibus & oleũ iuniperi, & GENISTAE ET FRAXINI, & ſimilium prodeſt, (& lignis alijs, præſertim pinguibus ac ſucculentis, ut fructibus, baccis, ſeminibus. Vas autem maius eſſe poſsit metallicũ, aut ſi uitreum eſt, uel ſiliceum, probe totũ luto ſapientum muniatur: figulinũ autem, quia rarum eſt, oleo foras exhalanti uiam daret: ob id uitratum ſit intus. Infernum autem uas ac receptorium

uitreum esse potest, ambitu non lutatũ modò sit paulò crassius, potest & metallicũ. potest denique terreũ esse, modò sit uitratum: alioqui oleum id tenuissimum hàc illàc per uasis poros diffluere. multò minus, fouea intra terram parietes terra figulari paratos habẽte (quæ Mes. imperabat) recipi tutò id oleum possit. Adde quòd nec minus uas terræ infodere est necesse, si uelut area aliqua posis carbones & ligna sustinere, quibus uas maius est circundandum, Hæc Syluius.

Oleum FRAXININVM splenicos iuuat, præter id potest quæ oleũ iuniperi, & eodem fit modo, Mesues. Vbi rursum, Syluius, Id oleum hypochondrio siniſtro illitum, & potũ, splenis obstructiones potenter liberat, duritiamq; emollit ac digerit. Hoc oleum (inquit Rogerius) arthritidem frigidam reprimit, excoriatis cicatricẽ inducit: morpheam albam soluit, & denigrat eam.

Io. Manardus in epistolis 16. 4. cõsulens

lens ualetudini cardinalis Campegij articularij: Laudo (inquit) & modum & usum spumæ decocti LIGNI SANCTI seu Indici ad loca dolẽtia. Efficacius tamen esse puto, oleum ex eodem ligno modo quem chymistæ per descensoriũ uocant, destillatum, inunctis uidelicet ex eo locis dolentibus & tumidis. Solenetiam ex ramentis ligni crudi, in nobil. q̃ aliquo uino decoctis, addito antiquo oleo, linimentũ parare, quod dolentibus locis utiliter illinitur.

R. Lignũ tesseratim cõcisum, hoc implenouũ uas fictile, quod op̃culo testaceo pũctim p̃tuso obturet. id diligẽter lutatũ excipiat altera testa uacua in terra defossa ad os usq̃ supiori desup̃ incũbente luto cõglutinata, p̃ op̃culũ flammarũ ui circũcirca æstuãte. in uacuam quatuor aut quĩq̃ horarũ spatio defluet oleũ. Vbi deferbuerit, aperi & offendes oleũ aquæ innatãs: quo si papulas, exulcerationes, tubera cõpagum et neruorũ dolorib. inũxeris, iuuamentũ non

modicum præstabis. Aqua etiam illa bibitur mane & sero, per se uel cum Syrupo sequẽte, &c. Andreas Matthęolus in libro de morbo Gallico.

Potest etiam, ut ex amico audiui, destillari guaiacum eo modo quo aqua fortis: optimè quidem in fictili uase uitrato quod igni resistat, qualia Haganoæ præsertim faciunt. Hoc oleũ prodest articulorum uitijs ex Gallico morbo, si cum optima aqua ardente inungatur. ℔ Oleum ex ligno Guaiaco, & potentius ex ligno sancto, ad morbi Hispanici dolores ac ulcera prodest, Syluius. Empiricus quidam aliquando mihi retulit, non abijciendum esse hoc lignum quamuis bis aut ter decoctum. nam sic quoq; adhuc oleum optimum ex eo destillari.

Accipe ligna sicca hederæ, & grana & gummi si poteris habere. Frustatim concisa ponantur in uas terreum perforatum in fundo duob. uel tribus locis: & tunc supponatur alia olla. Ponantur in

in terra,& coniungatur fundum ſuperioris cum orificio inferioris,cum argilla uel paſta.& olla ſuperior tota emineat ſuper terram. Demum excitato igne circũquaqꝫ, deſtillabit oleum nigrum in uas inferius. Hoc oleum præ omnibus oleis ſanat arthritidem ex cauſa frigida,Rogerius.

Olei capniſti hoc eſt infumati apparatum,quoniam per deſcenſum fit, ſimiliter ut de lignis oleũ, hoc loco adſcripſi ex Aetij lib.primo, ubi de oleis agit:unde Nicolaus Alexandrinus etiã mutuatus eſt in tractatu de oleis. Vnguium aromaticorum nigreſcentium (melánon, Fuchſius Nicolai interpres legit megálon,id eſt magnorum,) thuris maſculi, ſtyracis optimi, bdellij puri,coſti, ſingulorum drachmas quinqꝫ, (ſing.uncias duas ſemis,Nicolaꝰ, quod magis placet.)Olei dulcis optimi ſextarios quinq́ꝫ,(ſextarios duos ſemis, Nicolaus.Hypni quod ſatis eſt. Coſto in craſsiuſculas partes diſſecto, atqꝫ itidẽ

styrace & bdellio, simul commixta in uas fictile (nouum, Nicol. sine ansulis conijcies. cuius orificium hypno obturabis, exteriusq; aspalathi surculis, aut quapiam re odorata, aptè circummunibus, ne quid è fictili excidat. Inde uas aliud fictile sine ansulis quærito, collo procero, quod orificium habeat alterius uasis aromata continentis orificio aptè conueniens, in quod conijcies olei dulcis sextarios quinq;. Postea effosso solo fictile oleum continens usque ad collum obrues, ne futuro igne incandescat: inde alterum aromatum uas in caput resupinabis, & ita utriusq; orificia coaptabis, ut exquisitissimè cohæreant. Deinde uas totum luto circumlinies, undecunque qua parte orificia cõglutinantur, mox circa fictile subiectis carbonibus igné uentilãdo accendes. Quo accenso sinito aromata tabefieri, ut sensim ignita per fictilis osculum in subiectũ oleum euaporent: Cuius rei causa capniston, id

id est infumatum uocatur. Postridie oleum amoueto, & in uitreo uase reponito. Vtunt hoc mulieres, quibus menses detinentur, imum uentrem ac lumbos eo inungentes. Conuenit etiam his quæ à puerperio malè (nimis parum) purgantur, similiter illitum. Præterea utile est ad thoracem tefrigeratum, medeturq; tenesmo, si exceptum lana (calida, ut addit Nicol.) complicata imo uentri & lumbis apponatur. Idem uidetur capnelæum dictum: sed Kirianidum author naphtham interpretatur, libro quarto in Echeneidis mentione.

Vidi & ex papyro in cuculli formam conuoluto, accensóque supra discum stanneum, summa eius extremitate per forficem retenta, olei nigricantis guttas aliquot defluere, quæ ad oculorum maculas siue albugines laudantur.

DE BALSAMO VERO, ET *antibalsamis, id est arte compositis oleis, quæ veri loco vsurpantur, tum intra tum extra corpus.*

BAlsamum uox est in omnibus propè linguis usitata, Syriaca proculdubio. nam in sola Syria & uno duntaxat horto olim nascebatur. Panag Hebraicam uocem Ezechielis 27. Dauid Kimhi post nonnullos interpretatur locum proprium Iudææ: alij apharsamō, id est balsamum. Iudæi recentiores palsamon scribunt, Græci balsamon, Pausanias palsamon, Nicander blasamon propter carmē. Opobalsamon liquor est: carpobalsamon, semen, quod & casamum aliqui uocant, & ipso liquore odoratius prædicant: xylobalsamon, rami seu ligna. Cogitaui ego aliquando balsamum ab excellentia dictum esse, quod pretiosissimū nobilissimumq; inter aromata esset. nā baal dominum & magistrum significat Hebræis, sam uerò

uerò aroma. Balsamō, aromaticus flos, Varinus. Et sanè decet, ut res ipsa Syriæ propria est, ita nominis eius etymologiam ex eadem lingua peti. Forsan & belsuin, (alij beniuin, alij belzoum scribūt,) suauissimi odoris liquor eandem sui nominis originem habet. Non autē sam solum Hebræis, sed & bosem aroma significat. unde Germani moschum uideri possunt appellasse **bisem.**

Balsamum nostra ætate quidam interijsse existimant. aureo colore succus ille erat, uulnera sanabat, & rugas tollebat, & mortuorum faciem à corruptione uindicabat, lapidemq; renum comminuebat: delebat oculorum maculas uenenis resistens, maximè aconito, & rigoribus febrium ipsarum, atq; in his omnibus uires balsami excellebāt. Nūc uerò ex Hispaniola genus aliud balsami defertur, colore rubro ad nigrum tēdente, ponderosum, olens exustū quiddam, & illicò caput ferit, linguam etiā acrius sed serius, ut piper: Vulnera &

ipsum recentia celerrimè, si quid aliud sanat: & rugas tollit. Crediderim si non certè ad omnia, ad plurima saltem id olei genus esse efficax, ad quæ & balsamum uerum. Arbos quæ oleum istud parit goacomax, Punicæ forma & magnitudine fermê similis: sed tamen folio paulò maiore tenuioreq; cortice quasi arido, ligno quod ardet ut tæda: fructu ut uuarum racemi, rarioribus tamen & paulo maioribus acinis, uinosi coloris. qui cum furculis aquæ diu incocti, id olei genus reddũ, Cardanus.

Sunt è mercatoribus qui adserunt hortos balsami interijsse, ex quo tempore Zelimus Turca, præcessor Solymanni occupauit Chayrum, quũ Turcæ cultoribus hortorum iugulatis, nõ statim surrogassent alios, anno à nato Christo 1516, Porrò repositum aiunt non contemnendæ magnitudinis balsamum multis milibus ducatorũ conferendum apud celeberrimum uirum

sæculi

sæculi nostri Lucullum alterum D. Antonium Fuggerum, Ioan. Agricola in commentarijs in Galenum de locis affectis 4.9.

Antibalsama. Balsami ueri notas aliquot Dioscorides præscribit. In medicamentorum quæ inuicem substituti possunt catalogo, qui cum Galeni operibus, & in fine etiam librorum Aeginetæ habetur, legimus, Pro balsami liquore stillatitia myrrha, hoc est myrrha liquida quæ stacte dicitur. Ibidem habetur, Pro opobalsamo liquor myrti. sed rectius legendum uidetur, liquor myrrhæ. Auicenna libro 2. capite de oleo, Loco balsami (inquit) ponitur myrrha liquida: aut æquale pondus olei adedhij, seu aldadi, uel dadi, ut Bellunensis transtulit. Rasis in calce Antidotarij separati, in oleo Benedicto siue de lateribus: Valet (inquit) sicut oleum balsami: sed est subtilius, & calidius & maioris utilitatis in affectibus frigidis, Monachi in Mesuen.

Et paulò post, In tractatu quid pro quo qui imprimitur cũ libris filij Mesuæ, legitur, Pro balsamo, terebinthina destillata uel oleum laurinum, uel gummi hederæ ponitur. Cæterum quid sit dadi nõ facile dixerim. describitur autem ab Auicenna capite 213. Bellunensis quid sit nec illic, nec in Glossis interpretatur. Granum est (inquit Auicenna) simile hordeo, longius, strictius, solidius, amarum. frigidum est, ad caliditatem declinans, & siccum in secundo. astringit uentrem. uenenis resistit. doloribus ani & hæmorrhoidibus prodest. Durities resoluit, &c. Ego cisthum siue ladanum esse conijcio. nam id quoque frigidum est, ita modicè ut tepidam caliditatem habeat, secũdum Galenum: astringit, aluum sistit, item siccat in secundo gradu. calidius autem est quod in calidioribus locis nascitur: idémque mollit mediocriter & dissoluit & concoquit. Iam in antiballomenis Græcis legimus propolis loco tragopogona, id

id est ladanum poni: & Auicenna, In resolutione (inquit) duritierum, ponuntur duæ tertię ponderis ipsius de kur, id est propoli, & medietas pōderis ipsius de abhel. Dioscorides anodynis medicamentis misceri ait ladanum, Auicenna ani doloribus & hæmorrhoidibus prodesse. Iam quòd auicenna habet dadi hordeo simile esse, sed longius, strictius, &c. planè suspicor corruptum esse ex Dioscoride, qui ladon (id est fruticem ladani) cistho similem facit, longioribus tantum nigrioribusq; foliis. Postremo ipsa nomina ladon & dadi non malè colludunt. ℔ Oleum ex floribus rosmarini factum (eo modo, ut ex floribus uerbasci fit,) uicem balsami gerit, & gutta eius in aquam immissa similiter subsidit, Arnoldus de Villa noua. Balsami ueri inter cæteras notas hanc quoq; ponunt, lac ab eo coagulari: ego cum experiri uellē an idem fieret à balsamo artificiali ex terebinthina & gummis calidis composito, non coagulari,

sed neq; scindi ab ipso animaduertit.
Vulgus apud nos oleum de spica destil
latum, simpliciter balsamum nominat,
propter excellentẽ nimirũ odoris sua-
uitatem. Sunt qui & alia quædam odo-
rifera balsami nomine appellent, aut e-
tiam uiribus proximè accedere putent,
ut Ryffius oleum de caryophyllis. In
antiballomenis Græcis legitur pro xy-
lobalsamo substitui posse radices alba-
rũ uiolarũ. Antiballomena uero cũ Me
sue operib. olim impressa, sic habẽt, Pro
xylobalsamo, lignũ hederæ uel leucora
dix. Pro carpobalsamo, fructus hederæ
uel xylobalsamũ æquali põdere. Eadẽ:
& pro ipso balsamo, gummi hederæ.
Sed forsan in omnibus istis errauerit in
terpres, cum nullus scriptor hederam
ullo modo cum balsamo comparârit.
itaq; cogitaui uel interpretem qui ex
Arabico transtulit lapsum esse, uel po-
tius ipsos Arabes cisson, id est hederam
& cisthum confundendo. ladanum e-
nim cisthi succus est, quem Auicenna
pro

pro balſamo ſubſtituit.

In Antiballomenis Galeno adſcriptis hæc etiã reperio, Pro liquore balſami, liquor carpaſi: & Pro liquore carpaſi, liquor myrti: &, Pro liquore ſalicis, liquor hederæ nigræ. quæ Arabes quibuſdam omiſsis aut mutatis in ſua tranſtulerũt, ut cõijcio. ¶Eſt & caſsia quædam balſamodes ab odore dicta. Si-ſymbriũ genus ſylueſtris mentæ, aquaticum & plerunq; rubens, recentiores multi balſamitam uocitant. Alia eſt balſamina ut Ligures Padani uocant, Hetruſci Hieroſolymitanum pomum, foliis uitis albæ, flore cucumeris, fructu utrinq; turbinato cucumeris puſilli ſimilitudine, &c. Pomum maturitate diſsilit, inanitasq; confracto patet, ſemina intº aliquot lẽticulæ figura cõtinẽs, ruberrima, ex quibus oleũ exprimit ad uulnera prẽcipuũ. Aliqui pomum oleo prius imbutũ aliquot dies inſolãt, deinde uel fimo uel terra tantiſper obruunt dũ prorſus intabuerit. Sic balſami uires

glutinandis uulneribus adſciſcere poſſe licentur, inde tactum balſaminæ uocabulum, Ruellius ex Hermolao. Braſauolus hoc oleum de cochijs uocat, & herbam, quę fructus illos in theca echinata gerit. cochiam aut momordicam. Oleum (inquit) uarijs modis paratur, & per infuſionem, & ſub terra per multos annos defoſſum, & per coctura: fitq; ex echino, folijs ſeorſum, & ſeminibus. Quod ſub terra cõditur, hæmorrhoidum doloribus ſuccurrit. In genere, id oleum omnes dolores ſedat. Qui plures & planè mirabiles effectus huius olei & herbæ ſcire deſiderat, legat Matthæoli Senenſis in Dioſcoridẽ cõmentarios lib. 4. cap. 184. tot quidem & tantos, ut ſi ueri ſint, balſamũ ipſum præ eis contemni poſsit.

Balſamelæon, id eſt oleum balſami, plantæ cubitalis, aut bicubitalis, rutæ agreſti ſimilis: cortice cuius partem orientem ſpectante ſcarificato & uulnerato lachrymæ pingues deſtillãt, ipſius ſcilicet

ſcilicet balſami pinguedo. Alij plantæ huius ſurculos uere ineunte in pila terunt, in aqua coquunt, torculari exprimunt, oleumq; balſami uocant. Sunt qui ſurculos tritos in oleo ueteri dies quadraginta inſolant, in uaſe duplici coquunt, exprimunt, ſurculos nouos tritos immittunt, ſecundo et tertio colant & recondũt, Meſue interprete Syluio. Vbi Syluius etiã in Scholijs: Oleo uetere (inquit) die uno macereturxylobalſamum & carpobalſamum recentiſsima. pòſt arte chymiſtarum oleum extrahatur, fuerit non ignobile. uel xylobalſamum recens in oleo ueteri diebus quadraginta inſoletur, uaſe duplici coquatur. Vires huius olei ab omnibus tam laudati à Meſue taceri mirum eſt. calfacit enim, humectat, tenuat, digerit, terget, glutinat. Glutinandi hæc facultas ueteribus indicta, facit ipſum hodie pretioſum. Opobalſamum rariſſimum, & ob id pretioſiſsimum. Quapropter Petrus de Abanó, Gũilielmus

Placentinus,Bartolemæus Montagnana,oleũ balſami compoſuerũt, uiribus uero balſamo nihil ceſſurum.Alij folia & ſemen & lignum huius plantæ oleo inſolant dies quadraginta, exprimunt, & ſeruant. ſed uiribus opobalſamo id multò eſt inferius,Hæc Syluius.

Aegiptij factitium opobalſami genus faciunt ex cortice recenti odoratiſſimo,amygdalino oleo ſubferuefacientes,ſingularis odoris cum recens miſcetur,Alexan.Benedictus.

Excitat ſubitò comitialiter humi proſtratos,oleum quod balſaminum uulgus uocat,naribus ſubditum olfaciendum,Idem.Videtur autem oleũ de ſpica deſtillatum intelligere.id enim multi hodie balſamum uocitant.

De balſamis arte compoſitis.

Balſamis omnib. quod ad facultatẽ attinet cómune propoſitũ eſſe uidetur ut uulnera & ulcera glutinent, idq; bre

ui

ui tempore,& mala eorum ſymptomata auertant:ut calfaciant,ſiccent, et partibus ſint tenuibus. hinc eſt quòd omnia reſinã terebinthinam habent, quædam & alias reſinas, ut pineam,maſtichen.hinc & gummi adduntur,thus, elemi,gummi hederæ,bdelliũ,ſarcocolla, mumia,&c. Alijs odoris gratia adiũguntur etiam aromata diuerſa: unde & polychreſtotera fiũt, & ad uarios intra corpꝰ quoq; affectus idonea: ut his magis etiã,quibus inſuper plantæ diuerſæ earúmue partes adijciuntur. Deſtillantꝫ pleraq;,paucis exceptis,quę extra corpus tantũ,ut ad uulnera adhibentꝫ. Deſtillantꝫ autẽ in cinerib. maximè: omnia primũ lẽto igne, ut quod clarius, tenuius aut aquoſius eſt eliciatꝫ,deinde paulatim auc̃to,ut oleum quod ruffi coloris eſt,excipiatꝫ:deinde etiã maiori,ut oleũ rubeat et tandẽ ad nigrũ colorẽ uergat. Qui in medio effluxerit liquor magis probatꝫ ad uſus intra corpus: poſtremꝰ calidior,uehementior & ingratior eſt,

aptior ut forinsecus adhibeat̃ ubi maiore ui opus est: ut primus, ubi exigua. Primus liquor à terebinthina præcipuè reddi uidetur, cuius gratia ne ebulliat laterum aut silicum frustula misceri possũt, &c. ut supra de terebinthina destillanda diximus. Omnia intra corpus sumpta propter terebinthinam & gummi, ructus citant, nonunquã molestos, & magis quidẽ medio & postremo liquore sumptis, Vrinã omnia suo odore imbuunt. Debent omnia intra corpus sumi cum aliquo liquore, uino præcipuè mixta. ita ut ad cochlearium liquoris, gutta olei una aut duæ ad summum addantur. Fæces in fundo relictæ inutiles sunt, nisi quod colophoniæ loco usurpari poterunt. Destillantem nuper uidi empiricum nescio quod balsami genus in patella cum cineribus supra lateres imposita, ut supra descripsi in mentione destillationis per cineres. cucurbita uitrea tam altè in cineres imposita, ut non supra materiam in ea cõtentam

tentã aſcenderent. Repleta erat ad medium, capax fortè ſi tota repleta fuiſſe quatuor librarũ. Occupabat eum hic labor per quatuor aut quinq; dies noctesq; non intermiſſo igne. Separabat autem tantum duos liquores, primum album, qui copioſior erat: deinde ruffum, qui tertia parte paucior reddebatur. Lutum quo cucurbita, alembicum & recipiens illinuntur, ne qua perſpirent, cum rimas agit, mox iterum illinendum eſt: itaq; noctes etiam uigilandum, & ne ignis intermittatur. Poſſunt etiam liquores omnes non mutato recipiente in uas unum excipi, & poſtea ſeparari, nam poſterior priori innatat, tãquam leuior. Hoc oleo ille utebatur, ad plurimos morbos, guttã unam quotidiè propinando, & per dies aliquot (ut quatuordecim) interdum continuando. ſic ad febres chronicas prodeſſe dicebat. plerunq; aromatum aliquid, ut zinziberis, et ſacchari miſcebat cum uino & olei gutta, ut minus manifeſtũ

esset ægro se olei tantum guttam bibere: aliquãdo nihil misceri uolebat cũ uino aliud præter huius olei guttã, præsertim ad emendandum anhelitus fœtẽtis uitium. Aliquãdo ex aqua dabat, aliâs offulæ panis instillabat: aliquãdo phlegmaticis & crassis hominib. cũ condimento sinapij & piperis, inde sudare iubẽs: sæpe uerò fieri dicebat ut plurimũ pituitæ inde euomerent. Cõmendabat ad eadẽ omnia, in quibus theriacæ usus est: & cõtra uenena etiã magis. itẽ ad omnia uulnera, & tumores quosuis præterq̃ hydropicos: ad spasmũ, ad dentes purgandos, ad confirmandas gingiuas. aduersus comitialẽ, & uenena. Linteo inde madido inuolutũ serpentẽ interimi aiebat. Alterũ liquorẽ, qui rubet, leprosis etiã remedio esse, si nondũ in eis obtinuisset malũ, nec dũ anhelosi essẽt. Vterq; liquor in gustu acrimoniã habebat, resinosi odoris, & fumosi quodammodo, magis uerò posterior. Semunciam diuitibus septẽ uel octo drachmis uendebat.

Oleum

Oleum Gullielmi de Saliceto Placentini, quod in quinto suæ Practicæ, cap. de oleis balsami uicem supplere ait. Carpobalsami, myrrhæ, nucis Indæ, singulorum semuncia. Hyperici drachmę duæ. Omnia crassiusculè cõtrita relinquantur in uncijs quatuor olei ueteris usq; ad menses sex: & destillentur.

Aliud nobili⁹ quod loco balsami ponitur, eiusdẽ. Olei sesquilibra, myrrhæ, xylobalsami, opoponacis, bdellij, aloes, carpobalsami, ammoniaci, serapini, nucis Indæ, hyperici, macis, gũmi Arabici, thuris, tragacanthæ, sing. uncia. Lateris triti, quẽ nunq̃ aqua tetigerit, igniti, et in oleo cõmuni extincti uncię tres Terebinthinæ mundæ & clarę unciæ septem. Trita singula & simul subacta in mortario, destillentur ut aqua rosacea. Prodest hic liquor aduersus calculum, admixtus medicinis contra eundẽ. Durities & cicatrices complanat. Et ponitur ubiuis loco balsami.

Aliud eiusdem nobilius. Myrrhæ,

carpobalſami, nucis Indicæ, ſing. ſemũcia. hyperici drachma (aliâs drachmæ duæ.) Trita craſsiuſculè miſceantur cũ quinq; uncijs olei, & ſeſcuncia terebinthinæ. In fine addãtur grana quinq; moſchi, & tria ambrę, & uncia olei de lateribus. Et deſtillentur ut ſupra. Eadem quæ balſamum præſtat, & ubiq; ei ſubſtitui poteſt. Hoc & Nic. Stokkerus excellẽs in Germania medicus utebatur, ſed ſine terebinthina, ſi rectè eius deſcriptionem amicus ad me miſit. Relinquebat autem in infuſione diebus decem antequam exprimeret. expreſſo demũ moſchum & ambram addebat cum oleo de lateribus, nec deſtillabat puto. Deſcriptio ſuperior habet in Luminari maiore, ut & ſequens Montagnanæ.

Balſamum compoſitum Bartolemęi Montagnanæ ex Antidotarij eius capite primo quod eſt de unguentis. Terebinthinæ libra. Thuris albi unciæ quatuor. baccarum lauri tantũdem. Gummi elemi unciæ ſex. Maſtiches, galangę, caryo-

caryophyllorum, cinnamomi, zedoariæ, nucis moſchatæ, cubebarum, ligni aloës bene triti ſin. uncia. Omnia ſimul deſtillẽtur, primò lento igne: & primò defluet aqua balſami dicta. Tum aucto igne aliam aquam ſeparatim colliges. Et ſic fac tertiò. Tunc emanabit balſamum in omni probatione. Erit autem tanto fortius, quanto ſæpius deſtillatum fuerit.

Balſamum Petri Aponenſis in additione eius in librum Meſue, in ſermone de unctionibus (ad affectus cordis.) Myrrhæ electæ, aloës hepaticæ, ſpicæ nardi, ſanguinis draconis, thuris, mumiæ, opopanacis, bdellij, carpobalſami, ammoniaci, ſerapini, croci, maſtiches, gummi Arabici, ſtyracis liquidi, ſing. unciæ duę. Ladani electi ſiue caſtorei unciæ duæ ſemis. Moſchi darchma ſemis. Terebinthinæ ad pondus ſingularum rerum. Tere terenda, & omnia mixta cum terebinthina, per alembicũ ingenioſe deſtillabis. eſt enim hac ars

ſicut de aqua roſarum. Hæc Petrus, ut Monachi qui in Meſuen ſcripſerunt, ex manuſcriptis codicibus ſe deſcripſiſſe profitentur, multò emendatius quàm in excuſis codicibus & Luminari maio re habeat. Mẽtionem inunctionis ſpinæ (inquit Aponẽſis) apud ueteres nullam reperimus, forte non quòd illi rem adeò utilẽ & laudabilem ignorauerint, ſed q̃ occultare uoluerint. Eſt enim egregium hoc auxilium, præſeruans ſubiectum uitæ. Nã principium oſsium & neruorum eſt nucha, & oritur à cerebro, &c. Itaq; hac inuncta confortabis ſubſtantiam uelatiuam, (nimirum tunicas cerebri,) & ſubſtantiam ſpiritualẽ, & neruos, & oſſa uniuerſa, ſubueniens etiam paralyſi & omnibus neruorum affectibus, itẽ ſaltui & tremori cordis, & laſsitudini manifeſtæ, & eſt medicamen omniũ medicamentorũ in celeri cordis confortatione. (Poſt hæc deſcriptione adiecta, ſubdit:) Hoc oleũ balſamo uicinum eſt: & ſecundũ hanc uiam ſubti-

ſubtiliſsimi ſophiſtarũ adulterãt balſamum. eſt enim inter cęteros modos hic nobiliſsimus. Hoc oleo ſi unganꝫ cadauera, non putreſcunt. Cum uolueris confortare corpora extenuata, miſcebis aquam roſarum, & unges ſuper baſis manſionibus, & à nucha uſq; ad renes. Si eo modicè tepefacto ante horã paroxyſmorum, inungatur ſpina relinquendo ſuper ea ueſtigiũ eius cũ pecia, repelles rigores erraticarum febrium, & quarumlibet ſimpliciũ febrium. Sed quartanis & erraticis ſubuenit à principio periodi (locus hic cum ſequentibus quibuſdã uideꝫ corruptus in excuſis codicib.) in ſyncope quaſi extrema puncta ſpina: ut eiꝰ organũ uoce loquatur, ſub lingua infirmi ex eo parũ appones, poſtea in aurib. & naribus ſi neceſſitas urget. Ex eodem dabis cum poſtulat neceſsitas, in ſuffocatione matricis, & morbo caduco, & alijs plurimis paſsionibus. Datur pondere tr, (lego, grani) unius cum uino odori-

fero. Sic animum & naturam cõfortat, & multis affectibus medetur. Præcipuè uerò prodest melancholicis, triſtibus, & quorum uires & membra languent, ac ſi cõtuſi & per uim debilitati eſſent. Pro hecticis, admiſcebis oleum roſatũ aut maſtichinum, & unges ſpinam eorum apud balneum & ſine balneo, Hactenus Aponenſis. Idem hanc compoſitionem loco ueri opobalſami miſcere ſuadet Theriacæ, Mithridatio, Diacurcumæ, Aureæ Alexandrinæ. Hoc oleo, inquit Epiphanius Empiricus, tanquam matre omnium remedio rum ad omnes neruorum paſsiones utitur, nucham, dorſum & iuncturas bis die illinendo. experimentis enim conſtat, præcipuè in materia frigida. Idem in Balneo Mariæ deſtillari iubet hoc oleum non probo.

Eſt & alia Guilelmi placentini compoſitio, quam reperio in Luminari maiori in Diacurcuna ſeu Diacrocu, huiuſ modi. R. Terebinthinæ lib 2. olei communis

munis lib.3. olei laurini unc.16. cinnamomi unc.3. euphorbij, caryophyllorum, baccarum lauri, gummi hederæ, ſerapini, galbani aromatici, opopanacis, ana unciã. thuris, maſtiches ana uncias duas. Terantur terenda & deſtillentur.

Hæc & alia quædam balſama diuerſa deſcribit etiam Ryffius in ſuo de deſtillatione libro.

Aqua uiuificans & ſeni iuuentutem concilians, ex libro Lullij de aquis. Terebinthinæ libra. Mellis ſe libra. Aquæ uitæ ter quatérue deſtillatæ unciæ tres. Ligni aloes bene triti, ſandali muſcatelli, ſing. drachmæ tres. Gummi Arabici uncia, (forte drachma.) Nucis moſchatæ, ambræ, utriuſq; drachmæ duæ. Omnia trita deſtilla igne lento, donec habeas primam aquam claram. Et cum ſecunda inceperit manare, quæ erit ſimilis carboni ignito, ignem auge continuò, & ſeparatim ſerua. Tum rurſus auꝛto igne, tertiam, quæ nigra eſt & denſa

instar mellis, donec liquor omnis efflu-
xerit. Ex his aquis ultima calidior est,
quàm prima & secũda. Prima uocatur
mater balsami, secunda oleum balsa-
mi, tertia balsamum artificiale. Prima
in potu datur cum uino tepido. Secun-
da & tertia prosunt ad remouendũ ma
la quæ nouiter corrodũt carnes huma
ni corporis. Prima cum uino tepido al-
bo pota, purgat stomachum ab omni
malo humore: & aquam prohibet, ne
perueniat ad cor aut partes principa-
les, ut frequenti experientia constat.
Linteolum tenue madefactum hac a-
qua cum paruo digito in nares intru-
sum, cum æger ingreditur lectum, &
intus relictum, curat à rheumate. Ma-
ne & uesperi pota anhelitum fœten-
tem quacunq; ex causa, curat. Dentes
inde abluti roborantur & dealbantur:
& dolore liberantur: siue is ex humo-
re, siue ex sanguine putrefacto proue-
niat. Quicquid ei impositum fuerit in-
tegrum & incorruptum conseruatur.

Linteum

Linteum ea madidum & uulneribus (inde prius ablutis,) aut fiſtulæ & aliſs impoſitum (malignis ulceribus). Quartanæ reſiſtit, ſi ſpina dorſi per aliquot dies cum ea perfricetur. Scabies inde lota ſanatur. Linteum ex ea madidum ad hæmorrhoides utiliter imponitur. Lana xylina modicè in hanc aquam intincta, contra quamuis ſurditatem utiliter immittitur. Inuncta curat faciei ruborem, paralyſin linguæ, & omnes frigidos affectus. Secunda & tertia aqua ualent contra noli me tangere: contra regium morbum, collicꝫ & gutturis affectus. Item contra fiſtulam. & malum morbum præcipuè ſi recens fuerit: lauando enim & fouendo, & linteũ inde madidũ ſuperponendo frequenter curat̃. Iuuãt etiam ſi quis colliſus lapidibus uel fuſtibus, uel baculo fuerit. Nullũ uenenũ eis appropinquare poteſt, et cõtacta inde aranea morit̃. Inunguntur utiliſsimè ad omnẽ paraliſym. Oẽs corporis partes lauando

confirmant. Sciendum est autem quòd prima aqua ex his tribus quasi generalis continet omnes uirtutes. Ad corrodendum uerò secunda & tertia præferuntur, magisq; hæc quàm illa. In summa, medentur omnibus morbis qui ex sanguine aut phlegmate putrefacto ꝓueniunt.

Apud eundem Lullium aqua mirabilis sic fit. Caryoph. nucis moschatæ, zinzib. zedoariæ, galangæ, piperis utriusq;, granorum iuniperi, corticum citri, saluiæ, basilici, rosmarini, maioranæ, mentæ rotundæ, baccarum lauri, pulegij, gentianæ, calaminthæ, florum sambuci, rosarum, ammeos, spicæ nardi, ligni aloës, cubebarum † (hic uidetur aliquid deesse) tam syluestris quam domestici, cardamomi, cinnamomi, calami aromatici, stichados, chamædryos, chamæpityos, melissæ, mastiches, olibani, aloës hepaticæ, seminis & florum anethi, sem. artemisiæ, sing. uncia. His ad des ficus siccas, uuas passas ultramarinas,

nas,nucleos dactylorũ, amygdalorum dulcium pinguium,singulorũ unciam. Mellis albi ueteris ſelibram.Deinde ſac charum duplum ad omnia prædicta. Hęc omnia immittes in aquã uitæ quin quies aut ſexies per alembicum uitreum deſtillatam, quæ pondere triplici ſpecies omnes ſuperet. Relicta per biduum deſtillabis lento igne. Aqua prima clariſsima eſt & pretioſa. Secunda colore differt,alio uaſe excipienda. eſt autem alba,utilis ad dealbandum facies mulierum, quibus omnes maculas ſubitò tollit,ſi uel triduò ſemel inde lauentur:& odoriferas reddit & claras. Hæc aqua balſami ſeu mater balſami, uocatur: debet autem cum aqua uitæ eiuſdem ponderis, & in alembico deſtillari per balneũ igne lento. Et effluet primò aqua odorifera & mirabilis,quã recipies per ſe: deinde alteram coloris crocei,poſtremò tertiam ſanguinei.

Virtutes primę et ſecundę aquę ſunt hæ:Si altera ipſarũ fundatur in uulnus

recens non opus est alio remedio: sed intra diem naturalem cum dimidio ad summum sanabitur, modo non sit mortale. Omne ulcus malignũ, uetustum, putridum, cancrosum, fistula, lupus, noli me tangere, eisq; similia, alterutra de istis aquis lauentur, & curabuntur intra paucos dies. Gutta duntaxat instillata carbunculum intra tres horas extinguit. Si oculus laboret lippitudine, uel tela, uel ungula, uel carnoso aliquo tumore innato, tertio quoque die guttam de istis aquis instilles: & intra nouem dies sanabitur, nisi omnino destructus fuerit. Gutta de eis cum pauco generoso uino pota calculum in renibus aut uesica, aut in uirga obstructum, uel intra duas horas frangit, & dolore liberat. Carne mortua inde abluta, breui curatur locus. Si mulier ex utero laboret, parum de eis ex iure aliquo bibat. Si dolor sit ex percussione uel casu sine ulcere, foueatur locus exigua earum portione.

&

& recedet dolor intra tres horas. Simili auxilio neruus contractus, induratus aut aliter malè affectus, restituitur. Reliquas earum facultates medicus eruditus per se æstimabit. ¶ Tertia & sanguinea aqua, quæ sancta & benedicta cognominatur, adeò excellit uiribus, ut si quis de ea quindecim diebus medio cochleari utatur, curetur à lepra, phthisi, asthmate, hydrope, paralysi, ischiade, syncope, morbo caduco, gutta arthritica, hectica, stranguria: alijsq; multis morbis, idque intra duos menses. Senibus iuuentutem recuperat. hominem moribundum desperatumq; à medicis, restituit, si unica eius gutta in os instillata deglutiatur, ita ut ad cor perueniat. Quòd si quis per annum (quotidie) quantitatem grani frumenti huius liquoris biberit cum cochleari aquæ florum boraginis destillatæ instar rosaceæ, anno exacto carnibus, sanguine & toto corpore, tum forma tum uiribus, quasi

renouatus uidebitur.

Aliud balſamum artificiale, ex eodē libro Lullij de aquis. Terebinthinæ ſeſquilibra. galbani unciæ duæ. aloes cicotrinæ, maſtiches, caryophyllorum, galangæ, cinnamomi, nucis moſch. cubebarum, ſingulorū uncia. gummi hederæ ſemuncia. Omnia bene trita miſce & deſtilla per alembicum uitreum, igne lento primum, & collige ſeorſim aquam primam. deinde aucto igne ruſſam: & poſtea magis aucto, oleum rubens, donec nihil amplius deſtillet: recipiente ter mutato. Habet hoc oleum omnes facultates ueri balſami. ardet enim in aqua, & lac ſtatim cōgelat. nam ſi in pinta (menſura) lactis ponatur gutta una tepida, ſtatim coagulabitur. Primus liquor uocatur aqua balſami, ſecundus oleum balſami, tertius balſamum artificiale. Vtilis eſt primus liquor contra fluxiones aurium, ſi duæ aut tres guttæ mane & ueſperi immittantur. Oculis inſtillatus lippitudinem emendat,

emendat,& lachrymas consumit. Superfluos in quauis parte corporis humores mirificè restringit. Dolorẽ dentium tollit,si lauentur inde,& uermes, si qui insunt,interficit. Tertius liquor impatiens est ueneni,araneis & serpentib.infestus.Duæ uel tres guttæ in morsum uenenosum instillatę,statim sanãt. Si hoc liquore circulum descripseris in quo includas animal uenenosum, immorietur id potius quàm exeat.In summa,eadem cum theriaca facit, sed efficacius omnia.Omne genus apostematum infusus,intra nouem dies sanat: Et similiter fistulam utcunq; malignam,et noli me tangere. Affectus omnes ex phlegmate et frigido humore natos,curat,linteo in eum intincto supra locum dolentem imposito. Exterminat paralysin & omnem tremorem membrorũ. neruos mirum in modum confirmat. Calidior est primo & secundo. Si quis guttam eius in manũ ponat,statim penetrat sine dolore. Denique alia multa

efficit, & omnem affectum ex frigida causa obortum, sanat, si rectè usurpentur.

Aqua memoriam confirmans. Florum rosmarini, borraginis, chamæmali, uiolarum, rosarum, singulorũ uncia. Stichadis, foliorũ lauri, samsuchi, saluiæ, singulorũ unciæ duæ. Omnia minutatim cóciſa in optimo uino macerabis et destillabis ꝑ alembicũ. Deinde liquori destillato miscebis terebīthinæ librã. olibani uncias octo. mastiches, bdellij, anacardorũ, singulorũ unciã. singula trita admiscebis, & iteratò destillabis. Deinde rursus addes, Nucis moschatę, macis, galangę, cubebarũ, cardamomi, singulorum unciam. agallochi, ambræ, moschi, singulorum uncias duas (si rectè habet codex manuscriptus:) trita mixtaq́ꝫ per quinq́ꝫ dies relinquito, ac tertiò destillato, aucto igne donec oleum manare desinat.

Aquas uitæ quasdam balsamis adnumerandas, reperies in cœlo philosophorum

phorum Vlſtadij, capitibus 44. & 52.

Balſamum authoris incerti. Terebinthinæ ſelibra. thuris unciæ duæ. ligni aloes, croci, utriuſq; uncia. Maſtiches, caryophyllorum, macis, galangæ, cinnamomi, zeduariæ, cubebarũ, nucis muſcatæ, ſingulorum ſemũcia. gummi hederæ uel elemi unciæ ſex. tegularum extinctarum in oleo, ut decet, quas aqua non tetigerit, unciæ tres. Terenda tere. primò fluet aqua. ſecundo oleum balſami, tertiò balſamum artificiale.

Balſamũ artificiale (inquit Matthęolus Senenſis in Cómentarijs in Dioſcoridẽ, quod ad morbos quàm plurimos mirè efficax reperi, ſæpe cópoſui hunc in modum. R. reſinæ larignæ, lachrymæ abietis puræ & liquidæ (aliqui oleum abietis uocant, Germani **büſharꝛ**) utriuſque libram. mannæ thuris, ladani, utriuſque unc. octo. ſpicæ drachmam. maſtiches, galangæ, caryophyl. caſiæ odoratæ, zedoariæ, nucis moſch.

cubebarum, agallochi, ana unc. tres. gummi elemi unc. ſex. aloes hepaticæ, caſtorei, nucleorum dactylorum, ſtyracis calamitæ, myrrhæ, belzoi, ana unciam. Tere terenda, & mixta liquoribus deſtilla artificioſe. Manabit autem primò aqua clara ſubtiliſsima, quæ mirũ in modum ardet, aqua balſami dicta. Tum ſequetur oleum flauum, ſubtile, quod uocant oleum balſami. poſtremo balſamum artificiale, rubens. Prima aqua, ut expertus ſum, uentriculos frigidos mirificè iuuat, & phlegma conſumit. Liquor ſecũdus excellenter medetur uulnerib. fiſtulis, doloribus neruorum & articulorum. Tertius non ad prædicta ſolum utilis eſt, ſed inſuper alia complura, quæ breuitatis cauſa relinquo. Aliud. R. Terebinthinæ lib. ij. Galbani, gummi hederæ ana lib, ſ. Roſarum, bedegar, roriſm. uiridium unc. 4. R. Gummina & tere groſſo modo. in fũde in aqua roſ. Poſt recipe terebinthinam & funde ſimul, & ſparge deſup

aquã

aquam roſ. poſt adde flores & coque omnia ſimul,& cũ aqua ferè fuerit conſumpta,ponantur in alembico:& aquã primo deſtillantem proijce:tum ſequetur oleum.

Aliud,mater balſami dictum.R. Terebinthinæ lib.j.olei laurini unc.6. galbani,gummi elemi, ana unc. 6. gummi ederæ unc.ij.olibani uncias ij. Ligni aloes drachm.j.maſticis,myrrhæ, aloes, laudani,caſtorei,raſæ (reſinæ) pini ana drach. ij. gummi oliuarum arborũ li.j. Caryoph.galangæ, cymini, cinnamomi,nucis muſcatæ, zedoariæ, cubebarum,ana drach.iij. Tormentillę dictamni albi,ana drach.6.Mixta omnia deſtillentur per alembicum uitreum.

Aliud,Dornſtetteri excellẽtis apud Germanos medici.R.xylobalſami unciam.Opoponacis,reſinæ pini,bdellij, galbani,ammoniaci,maſtiches, ſarcocollæ,gummi elemi, olibani, myrrhæ, benzoi,ſingulorum ſemunciam. Olei benedicti,laurini, ladani puri, ſingulo-

rum ſeſcunciã. Carpobalſami, opobalſami, uel loco eius, balſami ex deſcriptione Gulielmi Placentini,) utriuſq; ſemunciã. Sanguinis draconis drachmas duas. Caſtorei, ſpicæ nardi, galangę, cubebarum, cinnamomi, cardamomi, granorum paradiſi, corticum citri, ſingul. drachmam. Olei terebinthinæ ad pondus omnium. Macerata ſimul per dies aliquot, deſtillentur in Balneo M. (ego in cineribus malim.)

De balſamis quæ extra corpus uſurpantur.

Superiora omnia tum intra tum extra corpus uſurpantur: ea uerò quæ ſequuntur, extra tantum, aut præcipuè.

Balſamum breuiter ſic fit. Terebinthinæ libra. maſtiches, ceræ nouæ, utriuſq; uncia. croci drachmæ duæ. Mixta deſtillentur,

Balſamum ſiue oleum benedictum ad uulnera, paralyſin, &c. Olei terebinthinæ

binthinæ libra. Olei laurini unciæ duæ. Galbani, gummi elemi, utriuſque drachmæ ſex. Gummi hederæ, thuris, maſtiches, ligni aloes, olibani, ſingulorum drac. duæ. Aloes, myrrhæ, laudani, caſtorei, ſingulorũ drachmæ tres. Omnia terantur & infundãtur in terebinthina & oleo ad tres dies. Poſtea recipe galangæ, cinnamomi, nucis moſch. zedoariæ, cubebarum, de ſing. ſemunciam. Dictamni, conſolidæ minoris, utriuſq; drachmas tres. Contrita hæc pone in aquæ uitæ uncijs quatuor ad tres dies. Miſce omnia & deſtilla in cinere continuando ſemper ignem die noctuq; donec compleatur: & muta uas recipiens ſecundũ mutationẽ coloris eius quod deſtillatur.

Balſamum ad cicatrices, &c. Si ratione percuſsionis (inquit Lullius circa finem libri 2. de quinta eſſentia) manſerit ſignum magnum in facie uel alijs partibus corporis, hoc remedio id ſignum remouere poteris, non omnino,

fed ut multò min⁹ appareat. Maſtiches unciæ quatuor. Corticis malorum granatorum dulcium, gummi, cyperi, carpobalſami, ſingulorũ unciæ duæ. Croci uncia. Terebinthinæ libræ duæ. Olei oliuarum antiquiſsimi unciæ quatuor. Tere terenda & cribra, & miſce cum terebinthina & carpobalſamo, & unà cũ oleo deſtilla igne lento. Deſtillatum liquorem pones in fimo uel uinaceis diebus quatuor. deinde uteris, ceu uero balſamo, cuius notas omnes præſtat, & pro eo uendi poteſt.

Aqua mirabilis uel oleum ad ſtrumas gutturis, unde homines gutturoſi dicuntur. Olei laurini unciæ ſex. Olibani, maſtiches, gummi Arabici, terebinthinæ clarę, ſingulorum unciæ tres. Miſce in mortario & deſtilla in alembico. deinde aquæ extractæ addes cinerẽ (de la cendre, Gallicè: niſi legendum ſit de la cedre, ut cedrinam intelligamus.) Tum rurſus deſtillato, & ſecũdũ iſtum liquorem inſtar balſami ſerua. Sæpius die

die bronchocelis inunctus, paulatim eas imminuit.

Balsamum artificiale, non destillandum, sed coquendum tantum, ex libello Gallico And. Furnerij. Olibani, galbani, olei de papauere albo, olei de amygdalis amaris, terebinthinæ claræ, singulorum uncia. Viridis æris in puluerem redacti unciæ tres, (ung quarteron, Gallicè. sed nimia hæc quantitas uidetur.) Olei oliuarum librę duæ. Oleum in patella plumbata super igne calfacies, & cum bullire cœperit, galbanũ frustulatim immittito, & ad lentum ignem leniter subinde moueto: deinde mastichen & olibanum addito, & moue donec paulatim liquentur. Deinde picem & terebinthinam (sed picis mentionem supra omisit,) igne lento ita ne ebulliãt. Tum aufer ab igne, & reliqua duo olea adijce, & mouendo commisce, & iterum modicè ad ignem pone. Tandem uiride ęris immitte, permisce, & cola per pannum nouum in uas alte-

rum plumbatũ. Cum uerò uti uolueris oleo dicto, uidendum est prius ne quis neruus aut uena propemodum dissecta sit. Tum ulcere diligenter purgato, modicum huius olei in uasculo aut cochleari æneo calfacies, & tam calidũ quàm æger tolerare poterit, immittes, ea copia qua uulnus totum satis madefiat. Deinde lanam succidam nigram à genitalibus ueruecis impones, aut è cannabi linteum ter aut quater complicatum, & ad horas quatuor illigatum relinques. Quòd si tum dolor non cessauerit, iterũ infundes ut supra dictum est: & semper curabis ut purum sit ulcus. sic paucis diebus mirabiliter sanescet.

Sunt qui terebinthinam & gummi quædam in cucurbita uitrea commisceant, eamq; luto clausam in arena positam modicè bullire sinant, deinde aliquandiu relinquant donec fæces in fundo subsidant, indurenturq; : tum colant.

Balsamo

Balſamo à quibuſdam comparatur etiam oleum de hyperico, quod quia non deſtillatur infra deſcribam.

Aqua educens oſſa, & ne putredo uulneribus accidat, præſeruans. Terebinthinæ puræ & albæ ſed illotę, zopiſſæ, mellis, ſingulorum libra. Reſinæ pineæ albæ ſe libra, Deſtillentur.

Aqua Epiphanij ad fiſtulas compoſita cũ terebinthina, gũmis quibuſdam & aromatibus &c. ſuprà à nobis poſita eſt, ſecunda ordine inter aquas cõpoſitas ad externos quoſdã ulceroſos affectus. Et rurſus alia ſimilis ordine tertia.

DE OLEIS EX ANIMALIUM partibus, vel excrementis.

EX oſsibus & medullis poteſt ſubli mando trahi oleum, Syluius.

Oleum ex uitellis ouorum, alembico deſtillari poteſt, ut oleũ philoſophorum Meſuę, Syluius. Vide ſupra, ubi de oleorum deſtillatione per deſcẽſum in

genere tractauimus ex Vlstadio.

Oleum de stercore humano. Vide supra in Aqua stercoris humani. De sanguinis humani liquore, uide supra in Quinta essentia.

De mellis destillatione, supra scripsimus inter aquas quæ destillantur in Rosarijs, &c. Est autem huius qui postremus fluit liquor crassiusculus, ut oleũ, puto, nominari possit.

OLEA destillata etiam inter se misceri possunt, ut in hoc Epiphanij Empirici remedio, ad lentigines & omnem scabritiem & maculas faciei commendato. Lactis uirginei sesquuncia. Aquæ rosaceæ cum pauco sulphure uncia. Oleorum de tartaro, de frumento, de uitellis, singulorum semuncia. caphuræ scrupulus. Quamuis hæc olea non soleant per destillationem fieri: oleum tamen de frumento & de uitellis, meliora fiunt destillata.

DE

DE OLEIS EX METALLIS, *lateribus, gagate, ſuccino.*

AQuæ & olea chymiſtarum induſtria ſingulari ſecreta, maximarũ ſunt uirium, & eſſentiæ tam tenuis, ut olei cuiuſdam gutta fortuitò illapſa in lectum, ſtragula eius multiplicia & cul citras momento ponetrârit, aſſeresq; fundum lecti ſternentes uſſerit, Syluius. Videtur autem hæc penetrandi uis ad olea metallis extracta præcipuè pertinere, quibus magis etiam urendi uis ineſt.

Aceti deſtillati præcipuè uſum eſſe uideo pro extrahendis oleis de metallis, ut antimonio, plumbo, ceruſſa. Alij alijs liquoribus acribus & calidiſsimis ad id utuntur, ut lixiuio acri, aqua ardẽte, urina deſtillata, aqua forti.

Lullius canone quinto libri primi de quinta eſſentia, cum docuiſſet extrahere quatuor elementa à plantis, ſubdit. Et ſic quoq; facies cum metallis, prius

cum noſtro menſtruo illa reſoluere facies ſub fimo per hebdomadẽ, oportet autẽ menſtruum eſſe acutũ cum uegetabilibus aliquibus quæ infra in Quæſtionario dicemus. Poſtq̃ uerò metalla fuerint diſſoluta, pone ad deſtillãdum in igne primi gradus,& exibit menſtruum,& manebit calx metalli in fundo. Poſt hoc uerò reitera ſupra fæces metalli de nouo menſtruo ad põdera metalli, & pone ad putrefaciendum per menſem cum dimidio, & poſt hoc deſtilla ſicut feciſti de uegetabilibus, ſed qualibet uice addas nouum menſtruũ ſuper fæces. Alias diuerſas philoſopho rum opiniones in extractione elemenrum à mineralibus in libro tertio explicabimus, Hæc ille.

Oleis metallicis omnibus commune eſſe puto, quòd cęteris oleis grauiora ſint, ut Cardanus inſinuat : & alius quidam guttas olei de uitriolo ponderoſas eſſe ſcribit.

Oleum deſtillatum ex auripigmento aut

aut myſi (ſeu uitriolo Rom.) arterijs et cordis regioni illitum, hominem uene no infectum, etiam acutiſsimo, & tactu duntaxat occidente, ſeruare poſſe exiſtimo, Cardanus. Et mox, At poſtquã in hos ſermones incidimus, haud ab re eſſe puto illud quærere, quonam pacto oleum parari poſsit, quod illitũ arterijs cogat uenenum extrudi uomitu aut purgatione, uel ſudore, uel urina. Certum eſt metallicum eſſe oportere, quod ualidiſsimum eſſe debet. Vidi ego quandoq; tale, & ſolo pondere q̃ eſſet metallicum haud dubiè coniectaui. Oportet & ex ueneni natura illud eſſe. nam immodica caliditate, ut dictum eſt, delet prius conceptam malam uim: & ſimilitudine auocat exterius quod nocet, & contrarietate pellit. Oportet & diſcutientẽ illi non paruam ineſſe uim, & rurſus aduerſus uenena ipſa contrarietatem quandam, quæ duo laſeris ſucco conueniũt. Igit quæ propellere uenenũ debẽt, oportet

metallica esse uenena, non tamen acer bissima: & calidissima & discutientia, & uenenis quodammodo contraria. Horum igitur materia his constare po test, mysi & auripigmento, & laseris suc co, & gentiana, & pinguedine serpenti um uenenosorum, & aconito. Quòd si cuipiam terræ ex his (prędictis uiribus, ut sunt discutere, uenenis resistere, etc.) plura insint, detractum oleum ui ignis omnium erit præstantissimum. Et paulò post, Cæterum oleum quod sola arteriarum illitione uenenum extrudat, non hoc sensu præstantissimum dixerim. ut etiam præter id des in potu, theriacam aut lac aut aliud excellens remediũ, quin etiam melius proficeret. Illud bene ausim dicere, illitionem arte riarum, & admota exterius, esse his quę bibũtur præstantiora ac ualidiora, hoc uno dũtaxat excepto quòd uenenum adhuc in uentriculo maneat. Nam his (uenenis recenter sumptis, ut nondum è uentriculo egressa sint) quę uomitum ualidum

ualidū prouocant præſtantiſsima ſunt, ut lac, lixiuium, oleum, aqua nucis uomicæ. Igitur in morſibus uenenatis, in aculeorum ictibus, in unguentis uenenoſis, in potu ueneni quod iam ad præcordia penetrauerit, exterius adhibita auxilia ualidiora ſunt, &c. Hæc ex Cardano pluribus deſcripſi, ut inde etiam magis ratio cōſtaret mirabilis illius de ſcorpionibus, &c. olei, quod quia abſque deſtillatione fit, inferius ſeparatim deſcribam.

Antimonij oleum utiliſsimū eſt ad omnia ulcera maligna, ut ipſe feliciter experior. Purgatur autē antimonium prius, multoties fuſum & liquatum igne. Longè ab hoc differt oleum de antimonio chymiſtarum, quo argentum illi colore aureo inſignire conant̄, Mattheolus in Dioſcoridem.

Oleū de antimonio quomodo fiat, ad ulcera & fiſtulas, ſcripſi ſuperius ex Vlſtadio, in tractatione de Quinta eſſentia. Sed empirici quidam etiam ad

diuersas intra corpus affectiones oleum ex antimonio parant, quod miris & magnis laudibus extollunt. Parant aũt hunc ferè in modum, ut audio. Antimonij ſelibra, tartari calcionati albi tantundem: ſimul tundantur & in tigillo (crucibulo) aurifabri ſuper prunis ſimul liquentur ſeu ſoluantur: liquata ef fundantur in teſtam aliquã, ubi agitent miſcẽdo: & cũ in maſſam indurauerint, iterum tundantur, & colentur per colum (id eſt ſacculum eius figuræ quæ eſt ſacci pro uino Hippocratico ut uocant) in loco humido, (calido & humido) ut in cella uinaria, colo ſuſpenſo. ſic enim paulatim extillabit oleum, quod à nonnullis propter colorẽ ſanguineum Rubedo antimonij uocatur, & ſimiliter ab aurifabris quibuſdã conficitur ad neſcio quam tincturam. Ad remedia uerò humani corporis cum quinta eſſentia uini uel aqua ardente præparari debet, ita ut duplum ferè eius affundatur ad prædictam antimonij rube-

rubedinem: & in cucurbita diligenter agitentur, miſceantur, ac ita deſtillentur in cineribus ter uel quater, donec ſpiritus omnẽ malum odorem amittat. Semper autẽ miſcendę agitandęq; ſunt fęces cum aquam deſtillatam ſuper eas refundis, aut cum quintam eſſentiam recentem ſuperinfundis. neque enim ſatis certus ſum utro modo fieri debeat. Sunt qui ab initio ſtatim acetum rubrũ acerrimum (deſtillatum) cum antimonio et tartaro calcionato ſimul liquandis miſceant. Sed hæc omnia ſcribo nõ tanq̃ certa: uerum ut obiter ante annos aliquot ab empirico quodam excepta annotaui. Scio chymiſtas & aurifabros quoſdam oleũ uel quintam eſſentiam antimonij tanq̃ theſaurũ perfectiſsimũ quærere. Hi primũ lixiuium acre cõpoſitum ex uiua calce & cinere clauellato per filtrum deſtillant: & in hoc lixiuio per horas quinq; antimoniũ ſubtiliter tritum coquunt: et rurſus refrigeratum hoc lixiuium per filtrum deſtillant:

& quod de antimonio simul transierit, nempe puluerem coloris lutei, reseruant. Deinde acetum acerrimum rubrum destillatum infundunt supra antimonium in cucurbita positum, ita ut digitis tribus aut quatuor emineat: in loco calido per dies aliquot ponunt, & quotidie decies aut uigesies agitando permiscent. deinde acetum in aliud uas uitreum leniter defundunt, ita ut nihil perturbetur. Hoc quinquies aut sexies repetunt, (nouum semper acetū super antimoniū in cucurbita relictum fundendo,) demum acetum omne coniungunt, & destillant per alembicum lento igne, donec oleum fluere incipiat. Est autem hoc oleum, siue quinta essentia antimonij, colore sanguineo. Hoc Mercurium tingunt, & incomparabilem thesaurum esse aiūt, summum chymiæ mysterium: ut ex libro quodā Germanico manuscripto trāstulimus. Oleum ex antimonio elicitur rubrum, acutumq; ualde, sulphur olet, & uim

eius

eius (antimonij) retinet, ob ſubſtantiæ craſsitudinem ad pauca utile, Cardanus.

Calx integra oleo communi reſtinguatur, alembico uitreo deſtilletur, manabit oleum oſsi corrupto idoneum, Syluius. Calcis uiuæ fruſtum integrum infundatur in oleo communi, donec calx in puluerem reducatur, tum deſtilletur in alẽbico uitreo, & emanabit oleum calcinum, quod primus deſcripſit Leonardus de Prædapalea Patauinus, Io. Iacobus de Manlijs.

De ceruſſa oleum: uide ſupra ubi de quinta eſſentia egimus ex Vlſtadio.

Oleum ex gagate ſacratum dæmoniacis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmicis, tetanicis, arthriticis, ab utero ſuffocatis ſaluberrimum, conceptumq; adiuuat. Fit ex gagatis lapidibus, quomodo oleum iuniperi (per deſcẽſum,) uel ſublimatione (ut oleum de lateribus,) Meſues interprete Iac. Syluio: cuius ex ſcholijs uerba hæc ſubijcimus. Cum

bitumen gagate multò uilius sit,& uiribus aut ijsdē aut ualidioribus,tentari posset ex ipso oleū,quod largius fluet, præsertim si recens est bitumen, cū ipsum sit terræ uelut adeps, & olei uice uratur accolis locus Asphaltitæ & locorum aliorum bituminosorū.Deinde ane pilepsiam iuuare posit dubitat,cū odore illo bituminis tetro epilepsiam magis prodat.Mihi uerò uerisimile uideturiuuari ab eo epilepsiā attenuādo, digerendo,siccando,quas uires cum et antea nō ignauas obtineat, tum multò magis liquor eius destillatus hæc præstat. Neque uerò ideo non iuuat hunc morbū, quoniā eundem odoris eius bituminosi suffitu prodi uerisimile sit, ut myrrhæ,galbani, & cornuū, ungularū pelliumq; capræ & hirci suffitu. Nam & cornua & ungulas diuersorum animalium, aduersus hoc malum medici usurpant,scobe eorū intra corpus data.neq; enim eadem ratio est si quid suffiatur,& si sumatur simpliciter. Sed his de

de rebus non tam ex rationibus & coniecturis, quàm experimẽtis docere debebant medici. Ipſe ſuffitum contriti ſuccini (quod ipſum quoq; bituminis generi adſcribitur) pręſertim albi, naribus epileptici admoueri uidi, prunis in cochleari impoſitũ, & mox ſedari paroxyſmũ. quod & odore ſuo tantũ poma, ut uocãt, cũ moſcho uel ambra cõpoſita præſtãt. Quòd uerò de dęmoniacis ſcribit Meſue (inquit Syluius) ſuperſtitioſum eſt, à Chriſtiano q; homine alienum. Sulfur & gagates igni liquantur, ut liquores omnes, Idem.

Oleum philoſophorũ (quod etiã oleum ſapientiæ, & perfecti magiſterij, & benedictũ, & diuinum, et ſanctum quidam uocarũt,) ueterũ omnium conſenſu effectibus ſecretis non paucis eſt efficaciſsimum. Nam calfacit, ſiccat, eſſentiæ tenuitate in altum penetrat, digerit, materiam omnem excrementoſam conſumit. Ob id epilepſiæ, paralyſi, uertigini, obliuioni, & lienis, renum,

ueſicæ, uteri, neruorum, articulorum omnium, & reliquarum partium neruoſarum doloribus frigidis maiorem in modum confert. Eſt autem quoddã naturale ſiue minerale,& aliud marinũ quod ex inſulis ac ſcopulis fluit, (naphtha dictum:) in quo genere præfertur ſubalbum, mediæ bonitatis ſubrubrũ eſt:ſubnigrum uerò & craſſum, peſsimum. Cæterum arte ſic fit:Lateres ex terra rubente multum antiquatos in fruſta comminutos carbonibus nó fumantibus accende, donec igniti rubeant:tunc concha,oleo roriſmarini (alchichil) uel antiquo claro plena extingue,& quoad eius fieri poteſt oleo imbue. ſicca per ſe in caſulis, (caczobis, Monachi in Meſuen: apud quos etiam caczola mox pro cucurbita legitur.) Pòſt minutiſsimè tere,& uaſi per ſublimationem deſtillandũ trade,luto chymiſtarum capitello committe, carbonibus in fornace accenſis coque donec oleum deſtillet in phialam uitreã naſo imo

imo capitelli agglutinatam (argilla & pilo, Bulcasis,) quam exactè obstructã reconde & serua. quanto enim antiquius, tanto ualentius fuerit, Mesue interprete Syluio, cuius hîc etiam ex Scholijs uerba subscripsi. Oleum (inquit) de lateribus tam tenue est, ut momento latissimè spargatur: si manui infundatur, eã cito penetret. Oleo balsami est multò tenuius, calidius, & in affectibus frigidis efficacius. urinam mouet, lapidẽ frangit, uermes enecat, aurium tinnitui à flatu crasso, paralysi, spasmo cynico, ischiadi, gonagræ, podagræ, & cæterarum iuncturarum doloribus prodest, potum aut inunctum: sed parua eius portio aquæ affectui aptæ mista bibatur. Hoc oleum à Rasi etiam in Antidotario, & Bulcasi in libro qui Seruitor inscribitur, paratur: ubi Bulcasis lateres nouos qui aquam nondum senserint, præfert, quia oleum melius imbibunt: & eos in frusta unciæ unius diuidit, ac in uase uitreo aut uitrato probeq; luta-

to ita componit, ut eius pars tertia maneat uacua. Ignem primo leuiorem fieri oportet, sed qui fundum uasis attingat, paulatim augeri Primò exibit aqua, deinde oleum (rubens, Bulcasis) per se colligendum. Sic terebinthinam guaiacũ, & alia multa destillamus. Oleũ etiam chamæmalinum, & nardinũ quoq; benedictum dicitur Mesuæ: sed hoc (de lateribus) præstantissimũ est, et quibusdam petrelæum uocatur, Hæc Syluius. Fœtidum est hoc oleum, sed summè penetratiuũ, Io. Iac. de Manlijs. ℔ Vide quædam supra, ubi de destillatione oleorum per descensum in genere egimus ex Vlstadio. ℔ Bulcasis frusta singula unciæ (drachmæ, Rasis) magnitudine ignita, in oleum antiquissimũ immergere iubet, & extincta ab oleo extrahere: & simul omnia crassiusculè trita, in unũ aut plura uasa destillatoria, quæ uentres nominat, ponere, ut duæ uasis partes uel amplius impleant. Iubet etiã cauere ne ignis appropiquet huic

huic oleo (dum deſtillatur) facillimè enim accendi, & ægrè extingui. Deinde iterum noua fruſta laterum præparata ut prius deſtillari, donec ſatis olei collectum ſit. quod in uaſe ſtricti orificij diligentiſsimè obſtructũ cum cera (& terra) ſeruari iubet. facilimè enim exhalare propter ſubtilitatem ſuæ ſubſtantiæ. Hoc oleo (inquit) utere in ęgritudinib. frigidis, ut epilepſia, apoplexia, grauitate auditus, & arthritide frigida. reliquos eius effectus explicaui in libro de oleis. eſt enim res ſecreta philoſophorum. Parandi modũ Raſis eundem omnino deſcribit. ℳ Oleũ quod balſaminũ uulgus uocat (è ſpica) excitat ſubitò comitialiter humi proſtratos, naribus ſubditũ olfaciendũ, aut quod ex lateritio lapide eximũt, à ſaxo nomen habet, Alexander Benedictus.

ℳ Hoc oleũ fit etiam alijs quibuſdã admixtis, ut in libro quodam manuſcripto reperi, cuius hic uerba adijciam. Lateres rubeos uetuſtiſsimos, aut

recentes quidem sed ab aqua intactos in frustula confringes, eaq; ignita extin gue in oleo oliuarum, uel quod melius est in laurino. Mox rursus candefacies, & extingues ut prius, donec nigrescāt. Deinde frusta hæc impones in alembicum unà cum oleo in quo extinxisti, si quid eius reliquum est: sin minus, recēs affunde ad mensuram digiti. Postea addes castorei, & spicæ nardi, uel eius loco rutæ, utriusq; partem unam: costi partes duas. Trita hæc misce cum lateribus in cucurbita: quam in fimo equino dieb. circiter uiginti defodies. Tandem destillabis, aucto paulatim igne. Primus liquor bonus est, secundus melior, sed optimus tertius colore rubeo. Hoc oleum prodest aduersus omnes frigidos affectus ut balsamum, quo quidem subtilius est, & calidius, utiliúsque in morbis frigidis. Perforat enim manum cito, & spatio lato expanditur. Vesicæ lapidem & frigidos affectus eiusdem curat. Vrinam prouocat. Auriū noxis

noxis frigidis medetur, & uermes earū interimit. Vtiliſsimum eſt paralyticis, & cynico ſpaſmo inunctum aut potū: item iſchiadi, & dolori iuncturarum & dorſi. Emplaſtrum cum hoc oleo & ſale Ammoniaco paratum, ſplenis apoſtemata & durities breui tempore diſſoluit. Ad epilepſiam ualet & narium obſtructionem naribus iniectum. Cale facit cerebrum, memoriam confirmat. dolorem dentium ſedat. Iniectum utero menſes prouocat. Embryon uiuum aut mortuum educit. Ora uenarum aperit, & ſanguinem coagulatum diſſol uit. Pulmonem purgat ab humoribus craſsis. Guttę eius aliquot cum ſyrupo roſarum potæ, anhelos iuuant. Aquam ad oculos deſcendentem, id eſt ſuffuſionem, mirè cōſumit. Si piſcatores inunxerint inde retia, piſces innumeros illicient. Ferrum eo madidum & igni admotum, ſtatim ardebit. Vermes occidit ubicunq; fuerint. In teſta oui uel alio uaſe calefactum, loco dolenti utili

ter guttatim infunditur, donec dolor remittat. Venenis frigidis resistit, uti-ctui scorpionis & opio & hyoscyamo per os sumptis. Calculos uesicæ pellit cortice petroselini aut fœniculi admixto, (decoctis nimirū corticibus radicum in aqua, & modica huius decocti parte cum una aut altera gutta in potu sumpta.) Sed hæc omnia fermè Rasis in Antidotario simplici oleo Benedicto, hoc est destillato è solis lateribus & oleo, attribuit. Perfertur, inquit Rasis, quod ualde rubeum est, fortis odoris, subtilis substantiæ.

Oleum de plumbo: Vide supra ubi Vlstadij uerba de quinta essentia recitauimus.

Succinum artificiosa coquēdi ratione uertitur in oleum sui coloris, Ge. Agricola. Fieri nimirum è succino oleum potest eodem modo quo è gagate, de quo supra scripsimus. Videntur enim naturæ non dissimilis esse. Germani cōmuni nomine uocant aggstein: nigri tantum

tantum differentiam addentes gagati. Cardanus camphoram quoq; congenerem esse putat, hoc argumento quòd succini suffitus linteolo madido exceptus, camphoræ odorem in eo postea reddat, quod tamẽ mihi experienti nó ita uisum est.

Sulfur illitum & potum, scabies, lepras, & Gallicum morbũ tollit. sed uehementiore ui oleũ eius, quod quomodo fiat in libris de morbo Gallico docuimus, Cardan. Sed libros eius de morbo Gallico nondum editos puto.

Sal oleũ in se cõtinet, si bituminii immisceatur. Vnde Arrianus refert, apud Ichthyophagos, in Indica historia, ex sale oleũ illos excipe. Indiciũ quoq; qd̃ oliuæ littore maris gaudeant. nam salsum solum etiam nó leuiter pingue est. Sed, ut dixi, oleum omnia sic cõtinent, quod ui ignis detrahi potest. At multũ non potest continere, nisi bitumen admixtum habeat, Cardanus.

Ad oleum de sulphure faciendum,

eligendum est purum & ignem non expertum, (præcipuè uiuum, & cinerei coloris.) Hoc oleum Romæ pluribus modis fit, per sublimationem & per descensionem, &c. Valet autem ad multa & præcipuè ad fistulas, & ad curanda oris ulcera, quæ gangrænas appellant, in quibus curandis maximè excellit. Madefacta enim pennæ aut alicuius festucę extremitate, ipsa ulcera semel aut bis tantum contacta, continuò mortificata sanantur. Monachi in Mesuen.

℈ Vitreum uas (ut scribit Matthæolus Senen. in libro de morbo Gallico) tintinnabuli non absimile, illitum figulari luto, à terra unius cubiti mensura, ęneo uel ferreo filo suspendes, sub quo metretam uitream maioris circũferentiæ, in cuius medio inuersus fuerit cyathus statues. Porrò cyathi fundus ferreã bracteam digitorum quatuor latitudinis exigne candentem sustineat, ex qua sulfur accendatur. Hoc dum comburitur, recentius superaddatur. Inde fiet ut ex

fumo

fumo aſcendente ſuſpenſum uas breui temporis interuallo guttatim in inferirem paropſidem deſtillet oleum, quod diligenter collectum uitrea conſeruabis ampulla. ¶Sulfur igne non expertum, uel flauiſsimum, inter urẽdum fumum craſſum remittit, excipiendum campana uitrea aut ſilicia. In qua ex ua pore craſſo oleum concretum deſtillat in uas planũ capax, in cuius medio ſulfur uaſculo conditum uritur. Alijs trito ſulfuri per aquam uitæ incenſam ignea conſumitur ſubſtantia, pòſt reliquũ deſtillatur ut oleum philoſophorum. Alij ſulfuris flaui, terebinthinæ, utriuſq; unçias tres, olei roſati libram unam, coquunt igne lento, cum uini odori uncijs duab. ad uini conſumptionem, (ut in Luminari maiori legitur,) Syluius. ¶In duabus olei de ſemine lini partibus, partem unam ſulfuris uiui immitte, ſimul optimè tere & relinque ſub fimo per duos dies inuaſe bene obturato, eritq; clarum & pulchrũ. ¶Sed

omnia hæc olea uidentur in hoc ſolum parari ut extra corpus adhibeantur. ego empiricos quoſdã hodie eſſe audio qui etiam intra corpus oleum quoddam de ſulfure propinent, aduerſus comitiales præcipuè: & forſan id cuius ignea ſubſtantia, ut Syluius meminit, per aquam uitæ accenſam prius conſumpta eſt, deinde per ſublimationem deſtillatum, tutius cęteris intra corpus exhiberi poſſet.

Vitrioli oleum à chymiſtis pariter & medicis expetitur, & tanquam res ſecretiſsima occultatur. Ego deſcriptiones aliquas ponã quas ab amicis accepi, uel in libris manuſcriptis inueni. & poſt cæteras efficaciſsimum quendã & mihi cognitũ huius olei modũ declarabo, quo Empiricus quidã apud nos ad omne fermè genus morborũ curandũ utebatur, & in multis quidem feliciter, &c. ℳ Vitriolum in calcem rediges, ut noſti, deinde aquam ardentẽ affundes, ita ut modicè excedat. Tum aquã

ardentem

ardentem per destillationem in phiala, aut retorto, aut cucurbita (in latus inclinata) separato. Ea detracta paulatim spiritus uitrioli urgeto, ignem magis atq; magis augendo, donec spiritus omnes transierint. Hũc liquorem destillatum impone iterũ in uas aliquod ex tribus prędictis, et in caccabo aqua pleno destilla, donec quicquid inest aquositas tota separetur, siue ℔ alembicũ (rostratũ,) siue cæcũ, cuius interior margo limbũ habeat cauum instar alembici (s. rostrati.) Da operã ut aqua in caccabo leniter bulliat, (si modo bullire debet. Germanica uox **sieden** æquiuoca uidetur:) ut aquositas sola ascendat, & oleũ semper in fundo cucurbitæ maneat. ad hoc efficiẽdum, ut minimum biduo tibi opus est. Deinde relictum in cucurbita oleum in cucurbitã aut aliud uas ex prædictis luto loricatum immittes & destillabis, obseruabisq; num aqua aliqua ante spiritus transeat.

Nam si quicquam aquosum adhuc permixtum fuerit, necesse est ut postea in Sole aut loco calido ponas cum alembico cæco, ut aquositas eleuata in limbo alembici remaneat. Hoc si aliquoties repetas, hanc insolationem dico, oleum semper suauius & melius euadet. Quinetiam olei destillationem secundò aut tertiò repetere poteris. sic enim magis magisq; rectificatur oleũ. Huius olei duas trésue guttas aduersus omne genus morborum propinare poteris, per se, aut cum aquis ad singulos affectus idoneis. Hoc oleum ipse gustaui suaue, gratum, & efficax est, colore (si memini) albicans.

Alius modus. Vitrioli Romani libras quatuor desicca in uase fictili ad rubedinem usq;. deinde contritum pone in cucurbita uitrea diligenter luto inducta, (ut fit pro aqua forti:) & leni primum igne paulatim gradus ignis augendo destilla, donec fumi albi incipiant exire de rostro cucurbitæ. tunc po-

nes

nes uas receptorium magnum luto munitum: & ignem excitabis cũ lignis per duodecim horas ſemper cõtinuando: & exibunt (tandem) guttæ rubeæ & põderoſæ. Cum uerò receptorium incipiet eſſe clarum, res perfecta eſt: quare deſines, ut uaſa refrigerentur. Poſtea pones in alembico paruo ad ſeparandum phlegma, & reſeruabis reliquum, inſolabisq; per dies nouem. Cum uolueris uti, da cum bono uino albo, uel Malua ſia, ſex uel ſeptem guttas, ita ut tribus aut quatuor horis poſtea nihil edatur. conuenit etiam ante ſomnum, ſi nihil ſuperbibatur. Vtilis eſt hic liquor dolenti ſtomacho, leproſis, calculoſis, urinæ retentioni, febriẽtibus: et in peſte cũ aqua acetoſæ, tepidius, adiecta ſemidrachma de ſpeciebus diamargariton frigidi ſi reperiri poſſunt.

Alius apparatus olei de uitriolo cõtra morbos innumeros. Vitrioli Romani quantum uolueris pone in cucurbita ad rubificandum, cum igne qui

adhibetur aquæ forti per horas uiginti quatuor, quandiu aqua ſine ſpiritibus procedit, & amplius ſi non erit rubificatum, ſemper eundem ignem ſeruando. Cum iam rubificatum fuerit, aufer capellum (alembicum) & recipientem, & ſerua aquam ad ſecreta dicenda. Poſtea contere uitriolum, & in cucurbita pone cum quinq; partibus quintæ eſſentiæ uini, ut uitriolum imbibatur. Debet autem cucurbita in furno tranſuerſa imponi, cui alteram (recepturam oleum) forinſecus oppones, cuius fundus impoſitus ſit in uaſe aquæ frigidæ. Tum ignem in furno excitabis, nó minus uehementem, quàm pro aqua forti fit. Sic effluet primum aqua uitæ, & demum aucto igne oleum uitrioli ſequetur. Deinde aquam uitæ ab oleo ſeparabis capello impoſito cucurbitæ cõtinenti utrunq;, & recipiẽte foris appoſito, cum igne aquæ fortis. Sed ut res clarior fiat figuram qualemcũq; deliniauimus fornacis in qua oleum

um destillari debet, transuerso cucurbitæ situ, igne circunquaq; excitato, ut oleũ emanans refrigerium præter quàm in recipiente non inueniat.

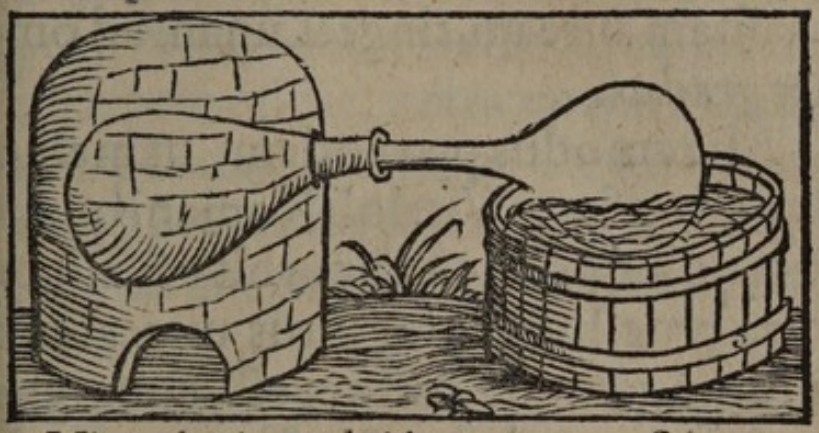

Vires huius olei innumeræ sunt, quarũ aliquas hic recẽsebimus, ut reliquas medicus eruditus per se conijciat. Illis qui morbum aliquem calidum aut frigidum, magis tamẽ frigidũ sentiũt, dabit quatuor guttas è uino bono uel aqua ardenti ieiunis summo diluculo, & ne quid cibi ante quatuor horas sumant interdices. Aduersus febrim continuam da octo guttas cum semuncia aquæ rosatæ, diluculo, ut dictum est. & similiter etiam contra alios morbos cum liquoribus destillatis aut deco-

ctionibus idoneis. Quod ad dosin, robustis hominibus octo guttas dare poteris, mediocribus quinque, debilibus quatuor etc. In hoc oleo si solueris marchasitam auream, tinget Lunam ad omnes gradus.

Alius modus pro eodem, ut melius & purius fiat. Vitrioli Romani quantum uoles pone in cucurbita fictili ex terra crucibulorum, intus uitreata: & in furno, ut supra dictum est, cum igne aquæ fortis destilla: & effluet aqua alba uitrioli. deinde cessante illa, augebis ignem, & sequetur aqua uiridis. quæ cum desierit, ignem fortissimum supra infraq; excitabis, & emanabit oleũ rubeum. Vas recipiẽs mutabis pro liquorum mutationibus: Vel tres illos liquores uase uno excipies, & aquas postea ab oleo separabis destillando, & remanebit in cucurbita oleum. Fit autẽ hæc separatio cucurbita erecta (cum capello & recipiente:) prima uerò olei destillatio, cucurbita iacente transuersa, ut

dictum

dictum est. Si modicum lanæ xylinæ intingas in aqua uitrioli Romani, & cũ ea tangas quæuis mala oris, facile sanabis, Ex libro amici cuiusdam manuscripto. Videtur autem hîc aqua intelligi quæ prior fluit, extra corpus tantum usurpanda, non ipsum oleum uitrioli, quod pretiosius & purius, & aduersus intrinsecos morbos propinandum seruatur.

¶ De uiribus olei uitrioli, ex eodem codice manuscripto. Vinum Maluaticum cum modico olei uitrioli bibe, cõtinuando per quinq; uel octo dies. obstructionibus liberat, sanguinem purgat, calculum pellit. Malã scabiem curat, si bibatur cum aqua fumariæ & myrobalanis cõditis. Renouat hominem cum aqua endiuiæ. Capitis quosuis dolores sanat cum aqua samsuchi, aut buglosi, aut melissæ: item uertiginẽ, si modo continuetur. Cum aqua agrestæ omne genus morborum curat, purgato prius corpore. Restaurat memoriam

vide Amat. Lusit. cent. 2. cur. 27.

cum aqua acori aut fœniculi. Somnũ conciliat cũ ſemine lactucæ aut papaueris. Melancholicis ꝑdeſt cũ aqua bugloſsi aut borraginis. Rabidos (inſanos) curat cum aqua nymphęæ, cótinuando. itẽ apoſtemata calida: et lethargũ cum aqua rutæ agreſtis. Purgat corpus cum aqua uitæ. paralyſin ſanat cum aqua mentaſtri uel ſaluię & hyſſopi: ſpaſmum cũ aqua ſaluiæ, tremulos cũ aqua baſilici: & diuerſos morbos internos cum aqua trifolij. omnem debilitatem oculorũ cũ aqua fœniculi. rheûmaà capite, lilij. catarrhum cum aqua adianti & hyſſopi, & tuſsim. ſimiliter morbum lateralem cum aqua plantaginis. pleureſin cũ aqua capillorum Veneris. ſtomachi debilitatem cum aqua menthæ. Cũ aqua cydoniorũ uomitũ réſtringit: ꝙ ſi æger fuerit humidi tẽperamẽti detur cũ aqua plantaginis uel burſę paſtoris, cum pauco diarhodon. Fluxum uẽtris curat cum aqua plantaginis, colicã cum aqua rutæ. Cum aqua abſinthij

morſibus

morsib. uenenatis resistit. Sanat omnia apostemata, & hydropē, continuando. Membris resolutis ꝑdest, si infricet cū felle bouis. Cum tamarindis lieni medetur. cum aqua raphani & tribuli marini, calculos pellit, & renū obstructiones aperit. Febres omnes sanat cum aqua agrestæ, & quasdam species lepræ, continuando. Hoc uerū est aurum potabile, & uera chelidonia, & amplius. pondere non cedit auro, & easdem totidemq; facultates habet quas aurum potabile. Modicum eius cum pauca aqua rosacea potum, sermonē amissum restituit. sanguinem è naribus fluentem cum rosis sistit.

Alius modus olei de uitriolo, quo se nex quidam empiricus in Heluetia utebatur, duas aut tres guttas cum theriaca miscendo, et sudorem ab hoc potu imperando in lecto per horas quatuor aut quinq;, ita ut ne digitus quidē interim exereretur, quo remedio multos ab eo difficiles morbos curatos

scio,&c.Eo mortuo oleum uidi, quod colore albicante aut fusco mihi uidebat̃,fortè propter argenti frustula quæ immissa erant. Gustus erat acerrimus, supra omne acetum fortissimum:ita ut gutta una linguam instar cauterij subito feriret,non læderet tamen. sed neq; fauces deglutita lædebat. sapore alioqui non ingrato, odore feré nullo, uel nonnihil resipiente adustionem. Paratur autem hunc in modum. Vitrioli libras tres aut quatuor, aut quantum libuerit, in amplum uas fictile uitreatũ, quod foris undequaq; luto munitum sit diligenter,& rursus siccatum,impones,et super foco accensis prunis impo sito uase, fumum omnem (à quo tanq̃ uenenoso tibi cauebis) euaporari & exhalare diligenter curabis, agitando interim cum baculo, & quod inferius est sursum semper mouendo,curando pariter ne ebulliendo redundet. sic perges donec bullire desinat, & uapor fumusq; omnis consumptus uideatur q̃ maximè

maximè. Tum prunas uitrioli desuper in ipso uase impones satis multas, atq; ita relinques donec uitriolum planè in calcem redigatur, nec humiditatis aut uaporis quicquã in eo supersit, & iam rubeũ aut flaueſcentem colorem contraxerit, nec ullus uapor aut spiritus amplius ab eo ascendere uideatur. Nisi enim quàm aridissimum fuerit uitriolum, oleum non satis efficax extraheretur, sed albicante quodam phlegmate permixtum. Cum igitur satis in calcem redactum fuerit, ignem amouebis, & uas paulatim refrigeratum, leniter eximes ne forte frangatur. Inde uitriolum eximes ut poteris, cultro adacto, uel aliter. quanquam non difficulter à uase uitreato discedit. Exemptum uitriolum minutatim confringes, & frustula impones in cucurbitam terream, quæ parata sit à figulo ex optima terra, & optimè cocta, tam ualida ut tribus diebus & noctibus continuis ignem uehementem in fornace sustinere possit. Nam si

fingeretur, oleum & operam perderes: licet minima tantum rima aut fissura ei accideret. Itaq; ut facilius igni resistat, loricanda est luto, eoq; duplici aut triplici, hoc est post primum siccatum alterum inducendum lutum, aut etiam tertium. Fornacis figura huiusmodi fermè erit.

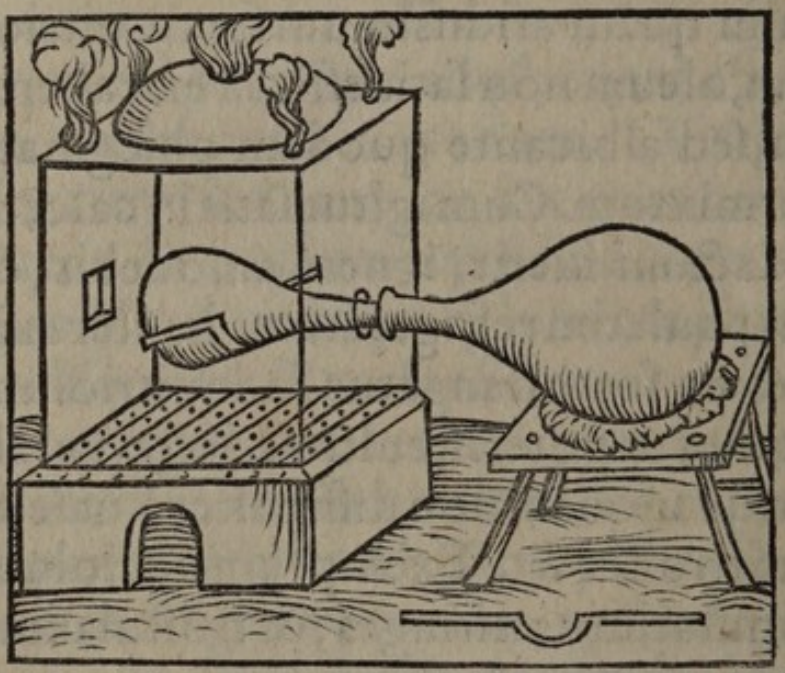

Hæc fornax cõstruenda est quadrilatera, & in summo caminanda seu cõcameranda modicè. In medio summæ fornicis faciendũ est foramẽ seu infumibulũ, ea amplitudine ut singulis horis uel quoties

quoties opus fuerit. carbones per id in fornacem commodè immittãtur, cum oblongo batillo ferreo, per quem carbones leniter delabantur circa & infra cucurbitam, ne forte cucurbita lædatur. In quatuor angulis etiam ſuperius relinquenda ſunt foramina, ſiue uentilia, ut uulgus uocat, in ſingulis ſingula, & totidem epiſtomia ex luto paranda. Carbonibus iam impoſitis & igne ardente, foramen fornicis impoſita ſcutella ferrea, aut ipſo batillo, claudendum eſt, & foramina angulorum relinquenda ſunt aperta, ut aditus pateat aeri. Cucurbita in medio fornacis collocari debet ſuper huiuſmodi ferro, quod parietibus fornacis utrinque inſertum ſit. in huius ferri medio concauo imponetur cucurbita. Os uerò cucurbitæ extra fornacem modicè prominere debet per foramẽ, quod ſtatim luto oppleri & claudi debet, ut nullus illac aeri aditus relinquatur. Deinde cum recipientis

uasis(quod uitreum & bene magnum requiritur,forte ne distentum spiritib. rumpatur,uel ut longius à fornace absit)ore cucurbitæ os committi debet, ut alterum alteri inseratur. hanc commissuram luto optimo cum albumine oui & linteis circundabis diligentissime, ne spiritus usquam exhalent. Hoc lutum siccari permittendum est, anteq̃ rem aggrediaris. Præterea, debent adhuc duo foramina in duobus fornacis lateribus oppositis fieri, (nõ in illo per quod cucurbita prominet, nec illi opposito latere,sed reliquis duob.) Hæc etiam suis epistomijs claudenda sunt, ut calor intus contineatur. Horum foraminum usus est, ut carbones per summam fornicem demissi, ferramẽto per hæc foramina immisso ritè digerantur ac disponantur,infra,supra,& circa cucurbitã,ut illa omnino in medio ignis sit. Per eadem foramina curabitur ne craticulæ pauimẽtum carbonibus aut cinere nimium obstruatur,& excludat aditus

aditus aëris, mouendo cum ferramento. Quo facto, mox iterum epistomijs suis claudenda sunt foramina. Ab ima etiam parte fornacis hostiolum relinquendum est, mediocriter amplum, ut aer infernè adeat, ne suffocetur ignis. Paulò supra hoc hostiolum bacilli ferrei transuersi ordine ponendi sunt, quibus induci oportet ex luto pauimentum, pollicis crassitudine, plurimis & frequentibus foraminibus peruium, ut accessus sit aeri. foraminum ea capacitas erit, quę pollicis in ambitu. Diligentissimè uerò curandũ ut ignis satis magnus per tres dies noctesq́, ut dictum est, continuetur, nec ulla intermissio fiat. namsic quoque oleum et opera perderentur. Sic rebus omnibus instructis & fornace & cucurbita siccatis, incipies destillationem, ualidum cum carbonibus ignem continuando, ut dictum est. Tandem in fine tridui exacti, recipiens uas incipit clarum & album fieri, igne adhuc in uigore suo ardente: atq́

hoc ſignum eſt perfectionis. Itaque ignem extingui patiêris,& fornace refrigerata,deme uas recipiens, & in manibus huc illuc uolutando inclinandoq; omnes in eo guttas concretas collige, & oleum ſiue liquorem ſic collectum effunde in uaſculum ex optimo uitro Veneto cõfectum:periculum enim foret,ne uulgare uitrũ ab eo exederetur. conſumit enim & corrodit inſtar aquæ fortis. Hunc liquorem Empiricus ille,cælandi nimirum cauſa, oleum philoſophorum,lapidem philoſophorum & lepram nominabat. diſſolui in eo argentum dicebat ſi purum & tenue uel in laminam redactum inijceretur, & ſimiliter numos argenteos. ego tamen poſt mortem eius integra in eo argenti fruſta reperi. Cucurbitam terream aliquando ei diſsilijſſe audio.quare curandum eſt, ut habeatur ex terra optima,accerſenda forte Haganoa,aut Colonia Agrippina,aut Aquiſgrano. illic enim optima & ualidiſsima omnium teſtacea

testacea uasa fieri aiunt. Asserebat praterea hunc liquorem in uase, quo continetur, crescere. Conficiendi modum ab aurifabro quodam primum acceperat.

De chalcanthi, id est uitrioli, & specierum eius adustione siue tostione, eadem ferè Bulcasis scribit libro tertio de medicaminum præparatione, quæ nos supra in præparatione eius ad oleum uitrioli parandum. Sed in quem usum ita torreatur Bulcasis nō meminit. Præparatur autē siue torretur eodē modo zimar quoq; apud eundem. Ipse quidem inter diuersos olei de uitriolo modos illum præfero, quem iam proximè descripsi. Est enim eo modo destillatus liquor acerrimus omnium, & simul acidissimus, ut acetū metallicum dici possit, quantum mihi uidet. quam obrem à quibusdam summopere commendatur ad extinguendā sitim p æstatem, unica eius gutta in haustum uini admixta, sicut in Germanico quodam

libro manuſcripto reperi, ubi & hoc additur: Vitriolum in cucurbita tranſuerſa luto munita deſtillatur per flammas ignis. fluit autem uix tertio die, & primum aqua.

Alius modus ex eodem libro. Vitriolum perfunde aqua forti, quæ pinguedinem eius extrahet, à qua ſi aquam fortem deſtillando ſepares, oleum remanebit. Sed forſan hic modus non ſatis tutus eſt, ut intra corpus ſumatur liquor olei ita paratus: extra corpus uerò & ad oris mala rectè adhibebitur.

Olei aut quintę eſſentię uitrioli mentionem alicubi apud Lullium in opere de quinta eſſentia legiſſe memini. Qua ratione uerò parari debeat in nullo hactenus publicato libro: adeò omnes hanc rem ueluti ſecretiſsimã cælarunt. Nam deſcriptio quam ex Nicolai Maſſæ libro de morbo Neapolitano, ſubijciam, intra corpus ſumi non poteſt.

Exuſto chalcantho, id eſt uitriolo, aut myſi id eſt uitriolo Romano, ui ignis

ignis per uitrea uasa oleum detrahitur acutissimum & calidissimum, quo si quis iam sauciatas uerrucas tangat, abscedẽt illæ. Idem gustatũ ferit linguam haud secus quàm candens ferrum. Est tamen illius usus ad siccanda ulcera interiora deplorata, ubi non multum sordida fuerint, ut in quibusdam contingit phthoe laborantibus absq; dolore. facit ad præscindendos cancros & corrupta membra, ligno oliuæ illito ex eo, Cardanus. Eiusdem coniecturam supra scripsimus, quòd oleũ ex mysi uel arsenico foris inunctum à uenenis liberare uideatur. ℔ Spiritus siue quinta essentia uitrioli laudatur à quibusdam empiricis aduersus comitialem morbum & apoplexiam.

Atramentũ sutorium soluit aluum, cum ipsum in melle & aqua mulsa drachmæ pondere potũ, tum in uino, maximè oleum inde confectum, Ge. Agricola lib. 3. de natura fossilium.

Vitrioli oleum non solum homines,

sed & arbores interficit: ideo in secessu parandum, ubi nullus habitet. Albucasis & alij modum conficiendi ostendunt, Brassauolus. (Ego non ipsum oleum, sed fumum uitrioli dum igne torretur & præparatur ad destillationem, adeò noxium esse dixerim.) Et rursus, Ex chalcantho, id est uitriolo, oleum fit adeo urens, ut pro igne potentiali utamur. est enim causticæ naturæ. & cum pauco dolore incidit membra, si ex olea cultro inuncto tangantur. Dum oleum paratur, fumum cauere oportet. quoniam non solum hominem interficit, sed & uicinas arbores exiccari cogit. Cuius experimentum nouit Franciscus de Monte, fractorum ossium & dislocatorum reparator egregius: cui omnes arbores uiridarij, per uitrioli fumũ periêre dum eius oleum pararet.

Oleum de uitriolo mirabile est, sine dolore cauterizando, & fit hoc modo. Vitrioli Romani siue Cyprini unciæ

ciæ triginta, salis nitri, aluminis rochæ, utriusque unciæ quatuor. Omnia trita calcinentur igne secũdũ artem. Postea pone hoc calcinatum in bocia curua lutata ad ignem fornacis alchymistarum, & per ignem auctum habebis in recipiente oleum: quod est cauterium mirabile, & sine pari in quacunque operatione, & maximè in scrophulis et uerrucis magnis eleuandis. Sed recipiens sit magnum, si uis facere prædictum oleum, Nicolaus Massa in libro de morbo Neapolitano, & Thomas Philologus, qui uitrioli drach. xx. accipit. aluminis uerò & salis ana xxiiij.

Aqua ex metallis diuersis, (ex libro quodam Germanico) ad lepram, maculas, & oculorum caliginem. Limaturæ argenti, cupri, chalybis, auri, ana: quãtum habere poteris, die primo pones in urina calida pueri aut puellæ uirginis: postridie uerò in medullam panis calidi, tertio in albumẽ oui, quarto in lac mulieris puellam lactantis,

quinto in uinum rubrum. Deinde hæc omnia impone in destillatorium et paruo igne destilla: & serua. Incomparabilis enim eius facultas est. Prodest aduersus lepram, & omnes in facie maculas, & nitorem iuuenilem faciei conciliat. facit & uisus claritatem. Hæc aliter leges in Additionibus in Breuiarium Arnoldi de Villa noua 1.18.

DE AQVA FORTI ET similibus.

AQuæ forti similem quandam, ex uitriolo, sale nitri & alumine destillatam paulo ante descripsimus, aduersus magnas uerrucas, &c. Sed et cõmunis aqua fortis, & simplex oleum de uitriolo, gutta immissa in uerrucam prius resectam, tollunt eã. cuius rei in meipso experientiam feci in uerruca sessili in extremo digito, cui nouacula resectæ guttam aquæ fortis immisi: inde tamen non statim, sed post aliquot septimanas

manas uerruca discessit.

¶Aqua fortis uel separandi metalla, sic fit. Halinitri pars una, liquidi aluminis (quod rochæ uocant) partes tres. arenæ media, siccata diligenter & purgata igne destillantur uitreis uasis. Colligitur autẽ seorsum quod prius effluit: cum crocea demum uidetur uasis facies, auctis ignibus alia succedit, quæ priore excipitur plerũq; & tamen si aqua fontis excipias adhuc adeò acris est, ut nihilominus argentum dissoluat, & ipsum ab auro separet. Separetur autem sic. Aquæ extractæ partem modicã accipe: cui argenti purissimi pondus oboli, id est duodecim granorum impone, acimpositam cineribus tandiu permitte donec dissoluatur argentum. Hæc purgamẽta calci tenui similia in imum uasis demittet, quibus sublatis quod reliquum est aquæ purioris, toti aquæ à qua iam detraxeras, addes, quæ simili exemplo & ipsa purgamenta illis similia in imum demittet, quibus sublatis

aquam totam puriſsimam, ac magis habebis ad argentum, ac cætera metalla præter aurum (aurum quoque aqua forti à chymiſtis diſſolui puto, ſed alterius generis) diſſoluendum efficacē. Cum uerò facile euaneſcat, uaſe uitreo diligenter occluſo tenetur. Vires autem æſtimanti quantas habeat, quæ excepta, ut dixi, aqua putei, etiam ſine igne horis xxiiij. argentum in aquam redigat, modicum autem cinerum calore in duabus aut tribus horis, non eſt qui miram uim uaporibus illis extremis, ac aquæ in quam uertuntur, imò incredibilem non tribuat. Eiuſdem generis eſt aqua quæ fit ſalibus, ammoniaco nitroq́, tum chalcantho & alumine liquido æquis partibus, addita illis demum æruginis parte quarta. hæc eadem arte facta, nec ipſis parcit lapidibus. Si tamen aliquid oſtracitæ lapidis, ſmiridis uocati, quo gemmas expoliunt, addideris, copioſiorem aquam & meliorem habebis, quia

non

non uritur. His igitur experimento acceptis, uideam⁹ cur aqua hæc adeò potens euadat. nanq; manifestum edocet experimẽtum, ficcioré partem ui ignis attenuatam, uim igneam ac erodentem accipere. Sed cur non ardet aqua separationis, ut ardens? Quia ardens calidior est ac tenuior, & minus sicca, ideò ardere potest, & egregiè calefacere, non tamen erodere. Illa uerò erodere potest, non ardere, parumq; calefacere. Simili igitur ratione quod è chalcantho oleum ui ignis excipitur, cum ficciſsimam partem in humorem uertat, acutiſsimum est, atque linguam ut ignis ferit, Cardanus. Non est autem quòd aliquis putet, hunc liquorem ad aurifabros solum & chymistas pertinere. Nam ad remedia humani corporis quoque prodest. Verrucis prius sectis instillatur, ut supra dixi. Sunt qui exiguum ligellum extremitate in ipsum intincta, dentis cauitati immittant, quem sensu doloris priuare

& mortificare uoluerint. Audiui & oculorum ſuffuſionem in quibuſdã huius liquoris ui curatam. Per eundem argentum uiuum figitur & præcipitatur, ut iam dicemus: & oleum ex chalcantho extrahitur, ut diximus. R. Aquæ fortis ſemunciam. Roſaceæ ſeſcunciam miſce. Hoc liquore madido goſſypio alligato ſummitati radij, bis die contingantur ulcera gutturis, palati, gingiuarum & labiorum, Thom. Philologus. ℔ Diuerſos quoſdam aquæ fortis modos, lege inferius ubi de Mercurio ſublimato ſcribemus.

℔ Aqua ardens, ut candela etiam in aqua ardeat. In amphora ſuperius lata & inferius ſtricta pones ſextarium uini uetuſtiſsimi, cui addes uncias duas utri uſq; ſulphuris, hoc eſt uiui & mortui, uncias duas: & tantundem aluminis, & ſalis craſsi tantundem. Decoquantur ſimul donec pars tertia conſumatur. Hoc liquore illita candela uel cereus, ardebit in aqua, nõ minus quàm in aêre.

re. Quòd si eo pilum uel pannum aspergas, apposita flamma ardebit manifestè sine detrimẽto. Ex libro manuscripto. Verisimile est autẽ destillatum, ui ignis ex hac materia liquorem, ad eundem effectum longè efficaciorem futurum.

Aqua ad dealbandos dentes, qua utebatur Isabella de Arragonia, ducissa Mediolani. Salis purgati & contusi libra, aluminis glacialis uncia, destillentur in alembico. Huius aquæ unciã misce cum uncia plantaginis: & intincta lana xylina dentes perfrica, eruntq; nitidissimi, Furnerius.

Alia similis, ex eodem. Salis ammoniaci, salis gemmæ, utriusq; unciæ tres. Aluminis saccharini sesuncia. Salis communis uncia. Trita destillentur in alembico uitreo. Extracto inde liquore dentes cum petra fricentur. deinde abluatur os modico uino albo. Vide supra in fine aquarum cosmeticarum eandem descriptionem, sed absq; sale communi: cuius usus etiam sine destil-

latione oſtenditur.

Aqua angelica mirę facultatis ad lippitudinem, cancrum, & uſtionem ignis. Vnciæ tres calcis uiuæ, & ſelibra aquæ pluuialis, ſimul in uitreo aut ſtanneo aliquo uaſe per tres dies quieſcant. Tum miſcendo agita, & iterum per uiginti & tres horas aut amplius reſidere permitte, in uaſe bene operto. Poſtea per linteum cola leniter, donec clareſcat. Deinde admiſcebis drachmas decẽ ſalis ammoniaci, quàm poteris reperire albiſsimi, & minutiſſimè triti, & longa agitatione cum aqua prædicta liquati. Deinde cum reſederit, ſuperſtantem aquam clarã colabis aliquoties, aut per filtrum deſtillabis. Hæc aqua curat pannum uel maculam (la toile Gallicè, id eſt telam) oculorum, tribus guttis ter quotidie inſtillatis, continuando donec ſanetur oculus. Lachrymas quoque oculorum & rubedinem ac lippitudinem tollit: item cancrum, & aduſtionem ſi rectè appli-

applicetur. Omnes panni tum serici tum lanei maculas aufert, si ea modicè tepida eluantur, Furnerius.

Vrina humana destillata ad resoluẽdum aurum chymistę utuntur: typographi ad atramentum librarium.

Aquas diuersas, uehementer siccantes, acres, erodentes, ad pustulas morbi Gallici absq; unctione sanandas, lege apud Nic. Massam lib. 6. ca. 2. de morbo Gallico.

Aqua ardens quædam cum auripigmento, &c. destillata, describitur à Rogerio chirurgo.

DE LIQVORIBVS *gemmarum.*

CArdanus libro 2. de subtilitate, inquirens aquam quæ per cathetêrem immissa calculos uesicæ frangere possit, suspicatur ex tecolitho, aut lapidibus cancrorum talem excipi-

posse,&c. ut supra recitauimus, in tractatione de uiribus liquorum destillatorum in genere. Ego ut coniecturam coniecturæ addam, siue hos siue alios lapides aut uitrum, cum succo parietariæ destillarem.

Spiritum siue quintam essentiam berilli, chymistæ quidam magnificant ad uersus renum aut uesicæ calculum.

DE SOLIDIS QVIBVSDAM, *vt argento viuo præcipitato, & eodem & arsenico sublimatis.*

ADijciemus hîc solida quædã medicamenta, quæ & ipsa in uitreis uasis ad ignem sublimantur aut excoquuntur, & si ferè præter institutum cũ de secretis tantum, id est separatis à substãtia crassiori liquoribus in hoc libro agere propositum sit. Quoniam tamen & pauca sunt hęc remedia, & sublimãtur (hoc est, similibus ut prædicti liquores instrumẽtis parantur,) & hactenus ferè

ferè ſecreta, hoc eſt à paucis nota & uſitata, & mirè efficacia, non omittenda duxi.

Argentum (uiuum) præcipitatum ſic fit, ut ſcribit Cardanus libro 5. de Subtilitate. Alumen, chalcanthũ, æquis partibus ſumito, quibus adde ſalis dimidio plus altero eorum. deſtilla hoc totum cum uitreis uaſis. Huius aquæ (id eſt aquæ fortis uulgò dictæ) pondo unum, argenti autem uiui tria in uas uitreum pone, inde deſtilla: & auctis ignibus perſeuera eouſq; donec fumus & uas rubeſcant, nec aquæ quicquam ſuperſit. Demum fracto uaſe collige argentum uiuum, quod coire iam uidebis inſtar lapidis. hoc tenuiſsimè terito in porphyritide tabula, & denuò excoque ac deſtilla, donec ſiccetur in uaſe uitreo. Rurſus fracto uaſe materiã quæ ſupereſt collige, ac denuo tere in tabula eandem ſubtiliſsimè. Pòſt ipſum in æneo uaſe repone, ſuppoſitoq; igne ualido, cum æneo baculo miſce ac agita

per ſpatium duarum horarum, donec ſplendorẽ fermè ac rubedinem minus acquirat, tuncq; exceptum ſerua uitreis uaſis. Hoc inter omnia quæ citra dolorem carnes erodunt, & ſiccant putreſcentia ulcera, ſi ritè factum fuerit, eſt præſtantiſsimum: nec ulli alij uſui eſt quod ſciam, Hæc ille. ℳ Diſſoluuntur aceto forti, præſertim deſtillato, uel ſucco limonum, margaritæ, &c. præcipitatum, & ſublimatum, & cinnabrium, & in argentum uiuum redeunt, Syluius.

Modus cõficiendi pulueris rubri, id eſt argenti uiui calcinati & præcipitati, ex Mariano Chirurgo. Aquæ fortis unciæ ſex, argenti uiui unciæ quatuor: miſceantur ſimul in cucurbita uitrea bene lutata, & impoſito capello, cuius roſtrum extremum in uas recipiens inſinuetur, igne moderato (paulatim augendo,) deſtillentur. Cęterum aqua fortis, quæ aurũ ab argẽto ſeparat, ſic fit. Salis nitri, aluminis rochæ, uitrioli Ro-

li Romani, singulorum libræ duæ. misceantur in mortario, molendo cum pistillo tandiu donec benemisceantur. Deinde puluis crassiusculus in cucurbita illutata ponatur, & orificijs omnibus obstructis destilletur. Signũ aũt bonitatis eius est, si humus in quã parũ eiꝰ ceciderit, statim ebulliat. Huius puluueris rubei uirtus est mirabilis. Recipe lixiuij è tonstrina uncias tres. præcipitati sescunciam. mellis rosati uncias duas. misce diligenter. Hoc remedio proculdubio desiccabis et absterges ulcus sordidum & putridum (unde carnis generatio sequetur) ubi alia absterſiua, ut de succo apij, de succo cynoglosſi, frustra expertus fueris.

Nicolaus Massa in libro de morbo Gallico, Mercurium præcipitatum puluerem angelicũ uocat, propter mirabilem & quasi diuinã eius in morbo Gallico operationẽ, quã ipse nó rarò exptꝰ sit. Hæc medicina (inquit) exiccat, cũ miti quadam & sine dolore corrosione

carnis mollis & ſuperfluæ, remouendo ſimul malam qualitatem occultam ulcerum, & maximè morbi Neapolitani. digerit quamcunq; ſaniem & purgat, & corroſionem & gangrænam prohibet. diſſoluit ſaniem craſſam, duram & crudam, poſt apertionem gummarum. Et huic remedio nullum in hoc morbo comparari poteſt. Nam ſi eo uti pergas, uſq; ad perfectum cutis generationem ducit, ut ego ſæpe expertus ſum. & eſt nobilis in uirgæ ulceribus malignis. Fit autem hoc modo. Argenti uiui libra in cucurbita parua uitrea ponitur, & adfunditur tantundem aquæ fortis. Deinde cucurbitam in olla pones, & cineres in ſpatio inter cucurbitam & parietem ollæ, ut conſeruetur olla, ne ex immediato contactu ignis rumpatur. Tum ignis ſubijciatur, lentus primum, & paulatim augeatur modo quodã medio. & ſic cum forti igne dimittatur donec tota aqua conſumpta ſit, quod cognoſcitur cũ nihil amplius

plius à cucurbita euaporat. Sic habebis Mercurium calcinatum rubeum. Hunc tere, & si cum eo aliqua portio argenti uiui remanserit, pone dictum puluerem in uase æreo puro ad ignem: & sic miscendo relinque donec tota argenti uiui pars sit consumpta. Hoc puluere utêris ad omnia dicta, & maximè ad ulcera uirgæ & aliorum locorũ, ubi putredo & sanies mala prohibet consolidationem. & in fistulis dissolue ipsum cum uino: & inijce per æneam fistulam, quoniam mirabiliter operatur.

¶ Porrò aqua separationis auri ab argento sic fit. Vitrioli Romani lib. duæ. aluminis rochæ unciæ sedecims. salis nitri libra: ponantur in cucurbita curua (retorto) lutata, uel in recta cum capello suo & recipiente. Destilla ut alchymistæ. Hæc aqua mirabilis est ad remouendas uerrucas in quacunq; parte, & maximè in ano & uulua: cauterizat etiam ulcera maligna exedentia ubicunq;, etiam in gutture: & prohibet

ulcera ne serpant ubi sunt, ut puta uirgæ & uuluæ. Quòd si nimis sit uehemens, cum aqua rosacea diluetur. Et ego sæpe sanaui ulcera mala gutturis tangendo bis in die cum aqua dicta, dimidio aquæ rosatæ admixto: & est de secretis nostris, (uide plura apud eundem libri sexti. cap. 2.)

Cæterum puluerem istũ angelicum habui à sene quodam alchymista, & cõponebam eum antequam Io. de Vigo quicquam de eo prodidisset, Hucusq; Massa: & partim Thom. Philologus ab eo mutuatus.

¶De apparatu & utilitate pulueris huius rubei, lege Ioannem de Vigo libro 5. Additionum. ubi iubet ut uas recipiens triplo maius sit quàm cucurbita, folio 38. b. Et quòd album repertum cum isto puluere, sit argentũ sublimatum à rubro: sicut est quicquid croceum est. Item in Copiosa eius, folio 163. a.

¶Puluis è Mercurio (inquit Matthæolus

thæolus Senensis in libro de curandi morbi Gallici ratione) conflatur hoc pacto. R. aquæ qua aurum ab argento diuiditur lib. quatuor. argenti uiui sesquilibram. Hæc uase uitreo, ore angusto, collo obtorto, undiq; argilla præmunito, quod ab altero recipiatur, imponatur. compages inde uasorum luto figulino sedulo obturentur. ad hæc subdatur ignis ex carbonibus cõflatus ut semper ingraueſcat, eousq; quò tota defluxerit aqua. Post hæc phialam frangas, in cuius fundo residentem placentulam rubeam, leuiter extrahens quod album inhæserit, proijcias: rubeum uerò in puluerẽ redigas. Verũ enim uero, quoniam ex puluere isto plurimę possent cõtingere noxę sumẽtib. ipsum nisi prius ritè præpararet, R. uncias duas prędicti puluueris, & macerent p noctem in aqua plantaginis & acetosæ, utriusq; uncijs duab. inde summo mane aquas exhauriens, & nouas superinfundens, ad ignem in uase æneo siue te-

staceo colloces, feruentes ferrea uel lignea spatula non cesses agitare, quousque in puluerem non difficulter omnia redigantur, ex quo poteris cum libuerit in morbum Gallicum tam pituitosum, quàm melancholicũ, catapotium tale componere. R. electuarij Concilia toris (cõstat hoc ex uarijs remedijs cordialibus ut uocãt, & aromatibus, gemmis, margaritis, auro, argento, campho ra, ambra, moscho: & describitur ab eo Differentia 196.) scrupulum semis, margaritarum, hyacinthorum, singulorum grana quinq;. pulueris præcipitati grana quinq;. pulueris diamusci, diamargariton, utriusq; scrupulum semis. Fiãt catapotia quinq;, (deaurentur, Thom. Philologus, qui & terræ sigillatæ & boli Armeniæ ana grana iij. addit) quæ hora ante diluculum sumantur. inde lecto se contineat æger horas quinq;. Brevi, mihi crede, Gallici dolores hoc catapotio elidentur. Pituita etiam & atrabilis uomitu, nec non alui deiectione euanescent.

euaneſcent. Ad hæc ſunt plurima morborum genera quæ curauimus tali pulu ere. nam non ſolum ſaniem carnemq; putridam delet aſperſus, uerumetiam non difficulter ulcera ad cicatricẽ deducit. peſtilentiam etiam pauxillo theriacæ addito, ſuccoq; tunecis herbæ, quam carduum benedictum uocant, ſiue electuario de gemmis, ante eius cõfirmationem, mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicósue, quos à cacodæmonibus incurſari uulgò credebant, eodẽ curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos, ſaccharo buglossato ſiue theriaca, Mithridatióue additis, facta digeſtione aliqua, hora ante acceſsionem, quinq; uel ſeptem granorum pondere, pro ætate & ui corporis affecti, hoc puluere liberauimus. Quinetiam ualet coli & iliorum doloribus adhibitus. nam quoſdam ſtercus per os eijcientes ſanauimus, Pauli Aeginetæ monimentis innixi, qui ait medicos quoſdã

argentum uiuum extinctum dediſſe in ileo. Faſcino idem aduerſatur: pluribus ad hæc uirtutibus eſt inſignis, quas cum plus otij nactus fuero, ſigillatim tibi (ad collocutorem ſuum inquit) connumerabo: fortaſſe tunc iucundiſsimũ fuerit etiam explicare, quonam pacto puluerem cum auro uiuóque argento, ſiue aqua ſuperius explanata poſsis cõficere, Hæc ille. Ego non ita pridem audiui medicum aut chymiſtã quendam apud Atheſinos Mercurium præcipitatum cũ auro præparare, auriq; pretio uẽdere, cui ea facultas ſit ut abſq; morſu erodat. Vide ea quæ circa finem eorum quæ hîc proxime ſubijciuntur, referemus.

¶ Quomodo fiat præcipitatũ, quod eſt remedium cõtra omnes morbos ex humorũ putredine naſcentes, ex libro quodã manuſcripto. Ex partib. æqualibus uitrioli Rom. & ſalis nitri, fac aquam cum capello & recipiente, in quo pones ſextam partem ponderis de

Mercurio

Mercurio crudo. hoc est, si uitrioli & salis nitri tres libræ fuerint, pone sex uncias Mercurij. Postea permitte ut aqua cum suis spiritibus descendat in recipientem. Deinde omnia quæ sunt in recipiente euacua in cucurbitam mundam & lutatam: sub qua pone capellū cum recipiente, & iterum fac destillare. & cum aqua erit in recipiente, iterum pone in cucurbita in qua remansit Mercurius. Hoc repetes usque ad Mercurij rubificationē. Deinde rubefactum Mercurium ablues aquis cordialibus, ut borraginis & melissæ, & huiusmodi. Prius tamen ablues multoties in aqua fontis uel putei destillata. Mercurium sic præparatum dabis ægrotis intra corpus, hoc modo. Si corpus fuerit robustissimum, da decem grana: mediocri octo: debili, quinque. si puerile, diligenter considerabis quid facto sit opus. Sed omnino miscebis eum cum theriaca. sic dabis ei qui ueneno infectus fuerit, hydrope, peste uel alia

infirmitate correpto. Si homo ſanus ſemel quotannis, aut tertio quoq; anno, prout opus uidebitur, hoc præcipitato utatur, cum debita humorum digeſtione, id eſt prę paratione purgationis, morbos plurimos præueniet. Nota quòd loco Mercurij potes uti amalgama facta ex ſex partibus argenti uiui, & ex una parte auri, & ſic facies maiora mirabilia. (Hoc amalgama nimirum ſimiliter ut Mercurius ſolus cũ aqua forti rubificari debebit: etſi Matthæolus Senenſis, ut paulo ante recitauimus, ex tali mixtura puluerem illum Mercuriale etiam ſine aqua forti fieri poſſe ſcribat.) Et aduerte quòd potes curare uulnera cum primo uel ſecundo præcipitato, quo utêre ſic: Pone de ipſo circa uulnera et intus. Et hoc eſt magnum ſecretum. Et ſcias quòd in quatuor deſtillationibus hoc perficies: quo facto pone in cucurbita munda in igne, ut ſpiritus (nimirum hydrargyri ſublimati cũ præcipitato permixti) quantũ fieri poteſt

test recedant, deinde fac ut supra.

¶De sublimatione argenti uiui, leges Bulcasin libro tertio Operis quod Seruitorem nominant. De usu uerò eius in cauterijs & ad morbũ Gallicum, Nic. Massam libro 6. cap. 2. & eiusdem libri cap. 4. quomodo ad cauteria adhibeatur, tum aliâs, tum ut nullo uel pauco cum dolore fiat cauterium. Vtuntur eo hodie quidam ad scabiem malignam et impetigines, &c. tum in hominibus tum in equis. Argentum uiuum (inquit Cardanus) sublimatur hoc modo. Argentum uiuum & sutorium atramentum in mortarium pari pondere conijce, & aceto albo acerrimo eousq; misce, donec argentum uiuum uideri desierit: inde uitreo uase luto oblito ex coque donec concrescat. Si quid subterfugerit nec coëat, iterum in mortario addito aceto terito, & denuo excoquito. Argento uiuo sic excocto ad fucum utuntur. dealbat enim et splendorem addit mulierũ uultib. Sed dentes

elidit,& fœtorem gignit oris. Cæterum ad argenti usum & aurifabrorũ artem in non paucis conducit. De sublimatione Mercurij, marchasitæ, magnesiæ & tutiæ, uide Gebrum summæ perfectionis 1.4.45.& deinceps. Item de sulfuris & arsenici sublimatiõe capite 43. Sublimatum,præcipitatum & cinabrium, aceto forti, præsertim destillato, dissoluuntur,et in argentum uiuum redeunt,Syluius.

Arsenici sublimati Auicenna meminit. Arsenicum siue auripigmentum, (inquit Albertus Magnus in libro de metallis) est de genere lapidum, citrinum & rubeum, quem lapidem unum de spiritibus uocant chymici. natura ei sulfuris in calfaciendo & desiccando. Igne calcinatum nigrescit, & statim sublimatione efficitur albissimum. Ter quatérue sublimatum tantam adurendi uim acquirit, ut æs perforet, & exurat uehementer omnia metalla præter aurum. Aeri appositum transmutat

mutat ipsum in album colorem. quam obrem utuntur eo falsarij, ut æs simile argento reddant: in qua re plurimum potest.

Medicamenta quæ ad cancrum exulceratum adhibentur, ualentis admodum facultatis esse debent. Inter cætera autem præstantissimum ac tutissimum auxilium in hoc affectu Guidoni à Cauliaco prædicatur, arsenicum sublimatum, cuius egregias dotes supra iam crebrò commemorauimus, & in sequentibus adhuc celebrabimus. Hoc (inquit Theodericus) cancrum, lupum, esthiomenum (hoc est sphacelum, seu syderationem) noli me tangere, fistulam, & omnes tales pessimos morbos, prima die occidit & extirpat. Cæterum magna locorum circunstantium, interim dum admouetur, cura semper habenda est, ne scilicet ea ipsa inflammatione, atq; humorum confluxu, occupentur. Quod incommodum facile deuitabis, si partes illas

uicinas & carcynoma cingentes, bolo Armena, & id genus alijs illeueris. Sed & modo legitimo seu iusta quantitate (quam coniectura tantum artificiali rationalis definit medicus) adhibendum est arsenicum ipsum sublimatum, &c. Io. Tagautius institut. chirurg. 3. 19.

Zenzifar, id est zinabrium quomodo fiat per sublimationem, uide apud Bulcasin & Cardanum libro 5. de Subtilitate. Auripigmenti calcinatio, ut colorem rubeum trahat: apud Io. de Vigo in Antidotario, folio 163.

Tartarum, id est fæx arida uini, quomodo acuat, ut miras ad remedia quædam facultates habeat, (per destillationem aquæ ardentis,) docet Lullius lib. 2. de quinta essentia.

Lapidem cyaneum, id est lazuli, empiricus quidam mihi retulit ita se præparare, ut efficatius & tutius atram bilem educeret à melancholicis hominibus & insanis. Et primò, si rectè memini,

mini, dicebat oportere illum calcinari, deinde ſublimari: aut prius aquam uitę optimam ſuper eo in cucurbita poſito deſtillari, deinde ſublimari, & aqua uitæ ſexies deſtillata rigari, ſiccariq;.

Sal ut purior uel cibis uel remedijs addatur, aqua permiſtus deſtillatur per filtrum, & rurſus ad aquæ conſumptionem decoquitur. Idem purgatus in crucibulo aurifabrorũ magno igne liquatur & funditur. Sic liquatus miſcetur cum ſale alcali, (aut eius loco felle uitri albo [nam & nigrũ habetur] quod aliqui ſagimen uitri uocant, alij zoza, ut audio, & ſale gemmæ. His tritis utuntur pro chryſocolla, aut etiam chryſocollæ partem admiſcent. Sed mixtura hęc nimium acrimoniæ habet, & aliquid auri conſumit. quare ad rudiora tantum opera eam adhibent: ad ſubtiliora uerò borace ſolo utuntur. Sunt qui boracem, ſalem cõmunem fuſum, & ſalem alcali miſcent, partibus æqualibus, & in ſecretis habent pro borace,

Sed hæc extra rem medicam sunt.

Fuligo ex pice & butyro quomodo colligatur, leges apud Dioscoridem & Bulcasin.

DE ALIIS QVIBVSDAM *non alchymicis siue non destillatis aut sublimatis remedijs, sed per alios diuersos modos ingenioſe præparatis.*

QVæ hactenꝰ descripta nobis sunt remedia, omnia liquorum nomine comprehenduntur, ꝙ nihil terrenũ sibi admixtum habeant, sed uel aqueæ, uel aereæ, uel igneæ sint naturæ, siue aquæ, siue olea, siue tertium quoddam genus liquorum. Omnia uasis quibusdam alchymicis, & ui caloris parantur. Sed quoniam scopus illorum (nempe ut quod in unoquoꝙ remedio optimum & præcipuum est, id à terrena, crassiore & impuriore materia abstractum, purum liquidumꝙ habeatur,) latius

tius patere, & alias quoque nonnullas medicamentorũ præparationes, apparatus, aut compoſitiones extendi uidetur: uiſum eſt Corollarij inſtar, hîc quædam adiũgere, quæ non omnino trita nec paſsim obuia forent. Nemo aũt plenam aut exactam et in genere cõponendi rationem à nobis hîc expectare debet: quum pauca tantũ, & quæ obiter occurrerint, atq; hæc omnia tanquam párerga ſimus tradituri. Si qui uerò plura & plenius de diuerſis parandi præparãdiq; remedia generibus & modis deſyderat, is Iacobi Syluij & aliorum hac de re libros adeat.

De oleis diuerſis.

Olea odorata & pretioſa pleraq; in uaſe duplici coqui uideo.

Oleum odorem ac uires plantæ referens, in his quæ oleũ abunde cõtinent, facile exprimitur: (aut fructibus eorum in aqua incoctis colligitur.) At in

quibus oleum non abundat, tribus modis odorem ac uires oleo exprimere solemus. Vulgatiore illo atq; antiquiore Dioscoridis, in purum oleũ flores quatriduo infundebantur, exponebãturq; in Sole, inde expresso oleo diligentissimè, tantundem florum recentium addebatur, ac rursus sub torrente Sole exponebatur, totiesq; id facere licebat, donec odorem oleum combiberet. addebantur & spissamenta pro unguentis, ut ex melle tum alijs odoratis. Secundus modus expressione constat, in quibusdam absq; artis auxilio, ut in myrobalano, in alijs quę sicca sunt et sponte odorata, ut myristica nuce læui in uino macerata & torculari expressa. Sic ex aromatibus oleum licet subtrahere. At quæ odorata sunt, sed olei carent substantia, ut flores, hoc exemplo reddunt. Flores super amygdalas conspergito ac sub ipsis, alternaq; dispone florum & amygdalarũ folia, compressaq; tandiu tene, donec florum odor euanescat.

scat. quibus abiectis, pro eis alios flores suppone eadem ratione. & hoc toties repete (nã non una est ratio in omnibus) donec amigdalæ maximũ contraxerint odorem, inde illas torculari subijcito. Oportet autem prius cortice nudare eas & paululũ torrere. Hoc modo plus contrahit uirium oleum, & minus corruptioni obnoxiũ fit, quòd succi (aquei) nihil in eo relinquatur.

Tertius modus destillatione fit, (de quo supra dictum,) Cardanus.

Oleis plerisq; ad ignem coquendis, uini nonnihil additur: quo minus adustionem oleant, & ad eius consumptionem coquuntur. Sed flores & quæ tenuis substantiæ sunt, præstat non coqui in oleo, aut saltẽ non bullire in eo, &c. Plus autem uini addendum est, si multæ sint species quæ oleo miscentur & diutius coquendæ: ita ut aliquando subduplum sit uinum ad oleum. Quædam in uino prius macerentur, deinde succus expressus additur oleo, & simul

incoquitur, uel per se, uel cum parte terebinthinæ: ut in oleo de hyperico fit.

Iasminum fit ex uncijs duabus florum iasmini dies quinque insolatis in libra olei, quod deinde lento igne coquitur.

℥ Oleum ex amygdalis dulcibus, caryophyllis integris additis per octo dies insoletur, mirè odoratum fiet. Cæterum exprimendi de amygdalis olei diuersos modos apud Mesuen leges, & in scholijs Syluij in eundem. qui ad alios etiam plerosq; fructus & semina à quibus oleum exprimitur, accommodari poterunt. ℥ Oleo ex amygdalis am. utimur loco olei de nucleis persicorum, sed hoc quàm illud exiccat magis, Brassauolus.

Oleum ego parare soleo ex seminibus & siliquis rubentibus capsici, siue cardamomi Arabici: aut siliquis eius solis, in oleum iectis. quod pro oleo de piperibus, aut etiam de euphorbio substitui potest, si maiore copia injcia

tur.

tur. pipere enim lóge uehementius eſt. Apud nos (piper rubrum uocant, uulgò aliqui non rectè ſiliquaſtrũ) paucæ ſiliquæ matureſcunt, propter frigus autumni præproperum. Sed immaturæ etiam ſiliquę in hypocauſtis aliquot diebus ſuſpenſæ ſiccatæq́, ad oleum rectè addentur. Satis enim acrimoniæ habẽt: Quam in tota plãta nullam eſſe uſquã, cum & radicis fibræ minimæ & ſine ſapore ſint, & folia caulíſque inſipida: in ſiliquis uerò tam excellentem, res digna admiratione eſt. Sunt qui propter uehementem eius calorem uenenis ferè adnumerent, ut Cardanus: quod ego non laudo. Neque ignem aliquis uenenatum dixerit, quantumcunq; urat: cum nullam præterea qualitatem uenenoſam habeat. Capſici quidem huius tum ſeminibus tum ſiliquis etiam ipſe ſine noxa uſus ſum in iuſculis, ſed perexigua quantitate.

E ceraſorum nucleis oleum faciẽ abſtergit, maculas & lentigines aufert:

utile etiam arthritidi, et calculo renum & ueſicæ. Fit autem ut oleum ex amygdalis dulcibus, Furnerius.

Oleum de fœno ſic fit. Accendatur fœnum, & extinguatur: & poſt ponatur ſuper carbones: & cum reſoluitur in fumum, ſuperpone laminã ferream: & adhærebit quędam unctuoſitas, quę dicitur oleum de fœno. Hoc oleũ per plumam illinatur impetigini & ſerpigini, Rogerius.

Oleum de frumento inter duas lami nas ferreas mediocriter ignitas, (uel ut Raſis habet, inter marmor & laminam ferream craſſam) fit: ſed multò melius, ut audio, per deſtillationem. commendatur ad aſperitatem cutis & impetigines, Furnerius & alij. Sunt qui etiam ad fiſtulas, & cutis fiſſuras ſeu rimas prodeſſe prædicent, Mattheolus. Vide ſupra inter olea deſtillata.

Oleum de baccis hederæ, ſimiliter ut è baccis lauri extractum, iuuat contra arthritidem ex frigida cauſa, uel obſtructione:

ſtructione: & membra torpida ac paralytica reſtaurat, Rogerius.

Oleum de hyperico mirabile. Summitatum hyperici unciæ tres infundantur triduo in uino odorifero quantum ſufficit, pòſt coque in uaſe duplici bene obſtructo, fortiter exprime. Hypericum nouum ſimiliter macera, coque, exprime. adde terebinthinæ uncias tres, olei antiqui uncias ſex, croci ſcrupulum. Coque ad uini conſumptionem. Hoc oleum (inquit Syluius) incerti eſt authoris: Galenus tamen uinum auſterum, in quo folia androſæmi uel aſcyri (quæ ſpecies ſunt hyperici) cocta ſint, uulnera etiam grandia glutinare ſcribit, & hypericum calidum ſiccum tenuium partium iſchiadicis utiliter bibi quibuſdam. Ex quibus & reliquorum hîc miſtorum uiribus collige id oleum roborare, digerere, & tenuare. Ex ſubſtantijs enim contrarijs componitur, Syluius in Meſuen. Eandem deſcriptionem ponit Braſſauolus in

Examine ſimplicium cap.519.Sunt (inquit) qui in uitreatum uas flores ſimpliciter ponant, ut per ſe ui Solis oleum educatur. alij ſub terra condunt. alij infundendo parant, ſiue ex ſolis floribus, ſiue pluribus admixtis, (ut iam uerbis Syluij docuimus.)Sic paratum in uitreato aut uitreo uaſe ſeruãt. Sed hæc à Meſue & recentioribus clarè exponuntur,Hæc Braſſauolus. Sunt qui lumbricos addant & per menſem uel amplius in cella uinaria relinquãt, in olla luto aut paſta obſtructa, deinde paulatim in eadem circiter horas decem coquunt, per ſaccum colant & exprimunt. Eſt autem optimum quod primo colatur. Color olei ferè puniceus,ſapor ſubacris. Vſus ad uulnera, puncturas, & quaſuis offenſiones, & natos inde tumores. Quidam & malignis crurum ulceribus adhibent.

Alia compoſitio olei de hyperico, quod uulnus quoduis, magnum aut paruum,

paruum, intra uiginti quatuor horas curat, ex libro quodam Gallicè impreſſo ſine authore. Hyperici manipulum. Olei communis libras duas. Axungiæ colatæ purgatæ libram. Terebinthinæ Venetæ trientem. Croci drachmam. Omnia ſubtiliter incides, & mixta in magna phiala uitrea, quam cera & aliter optimè obſtruxeris, fimo immerges ad pedes duos aut amplius: in loco quem Solis radij mane & ueſperi maximè feriant. Anno demum euoluto exime phialam, in qua reperies oleum balſamo ſimile. Eo uti oportet quàm tolerari poteſt calidiſsimum.

Oleum fit etiam è iuniperi baccis per expreſsionẽ, ut alia ex ſeminibus, Braſſauolus.

Oleum è baccis lauri & iuniperi uino maceratis, extunditur mola, coxarijs & frigidis articulorũ uitijs ac doloribus utile, Iac. Hollerius.

Oleum laurinum. Baccæ lauri

uirides tritæ decoquãtur in oleo & colentur. Aliter: Baccas lauri maturas tere cum folijs, decoque & cola. Aliter: Baccæ tritæ infundantur in uino, & maceratæ per triduum, exprimãtur in torculari. Vel recentes & maturæ contritæ ponãtur in sacculo, & oleum extrahatur.

Vtile est contra colicam, iliacam & ischiadem, Rogerius.

Oleum è nuce myrepsica incude & candenti ferro pressa extringitur, Iac. Hollerius.

Olea ad mitigandos dolores ex herbis quibusdam cõquassatis & oleo incoctis fiunt, ut è calendula, roremarino, maiorana & alijs, Iac. Hollerius.

Oleum ex nucibus myristicis siue moschatis. Diuide eas in parua frusta. & triduo in Cretico uino infusas siccato in umbra per biduum, inde in sartagine calefacito moderatè, inspergesq; interim rosacea aqua, atq; sub torculari exprimito, Cardanus,

Audio

Audio aliquos macerare non in uino, sed ipsas per se nuces contusas calfactas q; exprimere. Ipse nuper hoc modo paraui optimum, à Gallo quodam edoctus. Nucum moschatarum uncias ferè quinque per noctem in uino crassiuscule tritas posui in uase uitreo, ita ut uinum mensura digiti emineret. Postridie hanc materiam in sacculo linteo incluſi, extremitate ligata ne possẽt excidere. deinde filis passim obductis constrinxi, ne possent simul in unum aceruari. Sed in patella prius calfacienda est materia, non nimium, sed quantum adhuc tolerare digitus potest, atq; ita in sacculum transfusa mox obligan da, exprimendaq; est torculari ligneo paruo, cum exiguo lacu ligneo fistulã habente quæ deorsum uergat, impositio sacculo, &c. Exprimitur autem ferè octaua pars ponderis nucum, ita ut uncia nucum drachmã olei reddat: si modo nuces succulentæ satis fuerint. Licebit etiam denuo eandem materiam ca-

lefactam, ut prius exprimere: sed perpa rum & minus bonum secunda uice oleum exprimetur. Præstat igitur materiam istam relinquere, & in sacculo siccare: qui cum opus fuerit uentriculo aut eius ori applicetur. Hoc oleum statim expressum solidiusculum est, & quasi per grumos separatum, qui omnes è uino diligenter colligendi sunt, & uino ab eis colato per linteum in unam massam redigendi, digitis comprimendo ad ipsam lancem in quã expressa est materia, ut uinum omne diligentissimè separetur. Substantia quidem & color ceræ similis apparet.
Lentis aut pisi magnitudine ori uentriculi inunctum, mirè eum corroborat. Audio quosdam inũctione eius ad Venerem excitandam uti. Deglutitũ calefacit mediocriter uentriculũ, & anheli tũ cómendat. Audio præterea quosdam nuces cótusas aliquandiu coquere, (nescio in uino an aqua,) & quod supernatat pingue colligere. Memini etiam

tiam aliquando uidere ferreum instrumentũ forcipis effigie, cuius ferramẽta duo extrema hemisphærijs constabunt cauis, ita ut compressa nucẽ moschatã caperent, uel paulo minꝰ, ut cõpressionis occasio esset. Hęmisphęriũ alterum circiter quatuor aut quinq; exiguis foraminibus ꝑtusum erat, ut oleũ posset effluere, ferramentis moderatè ignitis compressis. Inueni & hanc descriptionẽ in libro quodã manuscripto. R. nucis moschatæ libras duas. Vini Maluatici uncias tres, quibus nuces moschatæ (crassiusculè nimirũ tritæ) rorẽt. Addatur olei communis electi selibra. Mixta omnia calidè in torculari exprimãtur. Sed noster modus, quem ipse expertus supra descripsi, præ cæteris mihi placet.

Rosaceũ oleum parandi plures sunt modi. Fit autem uel cum oleo & rosis maturis, uel utrisque immaturis, uel maturo altero, altero immaturo, & sic quatuor sunt differentiæ. Sunt qui

pro oleo communi amygdalinum accipiant. Rasis in Antidotario separato, ponit tres modos. Primum: R. olei communis loti libram, cui impones quartam partem rosarum uiridium in uase uitreato (uitreo potius) quod Soli expones per tres (imò quadraginta, ut Aegineta habet) dies. Deinde cola, & in uitro repone. Hic modus cæteris præstat. Secundum: R. oleum & rosas ut supra, & uas suspende in puteum, ita ut tangatur ab aqua, & post duos menses exime, cola, ac reserua. Tertium: Oleum & rosas ut supra, pone in uase uitreo intus melle illito, quod obstructum dimittes in profundo terræ, ubi non tangatur ab aqua nec alia humiditate, per duos menses. Hoc oleum odoratius fit superioribus, Hæc Rasis ex Aegineta ut apparet. Iubet autem Aegineta libri septimi capite uicesimo, ad sextarium olei omphacini, addi uncias tres rosarũ rubrarum detractis unguibus per horas 24. aeri expositarum, deinde oleum

diebus

diebus 40. ſub dio inſolatum reponi, non in pauimento, ſed aſſere. ¶ Meſue capite 411. quatuor modos deſcribit. Primum, ut roſæ rubeæ recentes in oleo inſolentur per dies ſeptem, deinde in uaſe duplici coquantur per horas tres: deinde (expreſsis roſarum folijs) alia imponantur, & inſolentur & coquantur, ut ſupra. Quod cum tertiò factum fuerit, adde oleo aquam infuſionis roſarum (quam, inquit, præſcripſimus in capite de ſyrupis,) ſicut quartã olei, (ſ. partem, ut habent Monachi. Syluius uertit, quantum eſt oleum, quod minus placet.) Ita per dies quadraginta inſolatum, cola, & iterum diu inſola. Secundum, oleo loto admiſcendo ſuccum roſarum, & aquam infuſionis earum, & folia contuſa: tum inſolando et permutando ut ſupra, &c. Tertium, ut cum amygdalis dulcibus purgatis: & exactiſsimè tritis in pila, folia roſarum iterũ terantur. inde fac offas, easq; in aere calido horis uigintiquatuor ſer

ua. Deinde iterum tere & subige in mortario quàm exactissimè, affusa pauca aqua infusionis rosarum calente. Tandem torculari exprime oleum, uasi uitreo impositum opercula & insola. Quartum, ut cum sesamo excorticato fiat eodem modo qualiter cum amygdalis. Sed rosis immaturis aptiora sunt amygdala: maturis, sesama, Hæc Mesue: apud quem Syluius, Prima (inquit) compositio ex quatuor iam dictis, multis est in usu: Parisiensibus autem compositio Nicolai in ipsius Antidotario dicenda. Et rursus, Oleum rosatum audio fieri odoratissimũ, putrefactis mẽse uno rosis sub fimo in uase bene operculato. Eadem ratione ex mastiche uulgari, & rosis incarnatis & moschatis, & similibus fieri posse confido odoratissimum sine ullius olei mistione. ℳ Rosas, absinthium, uel aliud odoratum coque in aqua cum quarta parte olei, donec aqua tota absumatur, & oleum habebit uires illas. Sic

ex

extempore paraueris oleum ex quaq; re. Cardanus ex Symeone. ℳ Sunt qui roſis contuſis, et in aqua ſimplici decoctis, ſpumam pinguem innatare dicant, quæ colari uel penna colligi poſſit. ℳ Alius quidam mihi retulit, folia roſarum recentia in aqua ad ſpiſſitudinem ferè mellis coqui oportere, deinde cochleari comprimi, ut oleum uel ſpuma in id ingrediatur. miſcebitur autem ſimul etiã aquę aliquid, proinde in uitrea ampulla collect⁹ liquor Soli exponitur, & oleum ſupernatans ſeparatur.

Oleum de floribus ſambuci, complanat & abſtergit cutim, neruos corroborat, & doloribus eorũ ſuccurrit, Furnerius.

Oleum de ſpica podagricis utiliſsimum, quod medicus quidam mihi nuper cõmunicauit. Floribus ſpicæ nardi in umbra torrefactis, uas uitreum imple, & ſuperfunde oleũ oliuarum, ita ut digiti menſura excedat. Inſolatum

triduo, ſex aut ſeptem ebullitionibus ad prunas in cacabo bullire fac, & cola fortiter exprimendo: tum alios flores ſiccatos ſuperfunde, inſola diebus ſedecim uel amplius. Sic habebis (inquit ille) oleum anodynum auro diggnum, ut frequenti experientia cognoui. Linteola in eo madefacta dolori adpone. fallit rariſsimè etiã humore peccante non conſiderato. Vide plura in Antidotario Arnoldi de Villa n.

Oleum è floribus uerbaſci fit, inſolatis in uaſe uitreo (ut etiã è floribus roſmarini:) ad podagricos & alios dolores præſertim calidos, laudatiſsimum.

Oleum uiolatum fit quo modo roſatum, ſed ex oleo uiridi uel amygdalino uel ſeſamino, Meſue. Paulo Aeginetæ fit hoc oleum ex uiolis purpureis uel croceis, uel leucoio. inſolat autem exactè operculato uaſe, ne tranſpiret, tantùm dies decem, uiolis interea ter mutatis, additq; demum uiolas ſiccas.

De

De oleo tartari.

Oleum tartari Petri Argillatæ, ad faciem tergendam & erugandam. Tartarum dolij lateribus adhærens, album potius quàm rub. pulueriſatum, aceto maceretur, pòſt inuoluatur panno lineo, deinde ſtuppis aqua humectatis, ponatur ſub cineribus. deinde tribus diebus ſcutellæ imponatur decliui: deſtillabit humor quidam ſubrufus.

Nicolai oleum tartari lateribus doliorum adhærentis. Tartarum id ex uino generoſo tritum, linteolo inuolutũ, aceto albo forti bene madefac: ſub cineribus cálidis coque (ure) dum nigreſcat: iterũ tere, in uaſe inclinato ſerua dies octo loco frigido, donec in oleum reſoluatur. Id ſi non fit, exprime, & ſerua. Eodem modo facit Meſues oleũ ouorum. Satius eſt calcinatũ tartarum manicæ Hippocratis, ut uocant, impoſitũ, & loco frigido locatum ſinere, donec in uas ſubiectum fluxerit oleũ, Syluius. Alium quẽdam modum inuenio

apud Furneriũ in libro Gallico de decoratione, ubi tartarum uſtum & calcinatum quantum duabus manibus capi poteſt, in linteo ſtrictè ligatum uri & calcinari iubet in camino uitri, calcis, aut laterũ: deinde in bona copia aquæ infundi cũ alumine ad magnitudinem nucis, & multum agitari, deinde cum quieueris horis uiginti quatuor, colatam hanc aquam (eo quod in linteo remanet, abiecto) in patella coques. donec nihil quàm alba quędã cruſta remaneat, &c. (uidetur hic locus mutilus.) quam (in ſacculo ſuſpẽſam) prope terram, intra triduum uidebis conuerſam in liquorem: qui aliquoties colandus eſt, donec clarus euadat.

¶Sunt qui tartarum calcinandum in olla noua ponant in figuli fornace, & uaſis demum omnibus coctis eximant. Sed melius & purius calcinari puto in cineribus feruidis ſeu pruna, ut poma aſſari ſolent, obruendo etiam prunis. Satis autem uſtum fuerit, quum album

album iam apparebit, nec amplius nigrũ. sic ustum in sacculo suspendunt in acutũ desinente, suprema parte à baculi fissura, à quo pendet intercepta & có pressa, suppositaphiala uitrea cum infundibulo. ℑ Alius modus. Tartari & salis nitri partes æquales tritas in olla ampla adure: tum ferro ignito teres, & pones in sacculo in cella uinaria, ut destillent.

ℑ Alius. Tartari & nitri partes æquales tunde, misce & accende ut nitrum consumatur. Tartarum quod remansit, in uesica positum suspendes in aqua calida, & resoluetur statim in oleum. Alius. Tartarum bene ablutum à fæcibus, & optimè desiccatum, calcinabis donec albescat: Tum tritum cribratumq́, cum aqua pluuiali destillata calida solues. solutũ destillabis per filtrũ. deíde coagulabis. coagulatũ rursus calcinabis ut amplius albescat. Ita demũ in sacculo, qualis est Hippocratis manica, suspendes loco, humi

do: latum aliquid, pro operculo imponendo, ne quid impuri incidat: & ollã uitreatam ſupponendo. ℳ Sunt qui in alembico uitreo deſtillent (in cineribus nimirum) unde aqua primum fluit deinde aucto paulatim igne, oleum. ℳ Vſus. Valet ad omnem ſcabiem & impetigines, cutim albam, claram & iuuenilem reddit. Vidi qui ad manantia capitis ulcera uterentur: ad quæ utilius puto id quo cum nitrum pariter exuſtum eſt. Cuprum quoq; & argentum dealbat, & delet maculas in pannis lineis. Additur & coloribus, ut ſplendidiores reddat, ni fallor: ut ſcriptorio è colore breſilici ligni, & alijs.

Oleum de tartaro parare docet etiam Rogerius 4.9. Hoc (inquit) pannos & maculas de cauſa melãcholica poſt partum remanẽtes abſtergit, & faciem repurgat.

DE OLEIS EX VITELLIS ouorum, lumbricis, ſcorpionibus.

Oleum

OLeum ouorum, ex Rasi. Ouorum uitellos pone in caldario ferreo super prunas donec comburantur, & oleum quod manat, serua in uitro. Vtile est dolori ani & eius passioni, & dolori aurium & dentium. ¶Hoc oleum (inquit Mesues) experientia plurima probatum est cutim expurgare, impetiginem, serpiginem, & alia cutis uitia persanare, capillos regignere, ulcera maligna & fistulosa curare. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta aut circiter, manibus friati, in sartagine terrea plumbata frigantur igne mediocri, mouendo cochleari ligneo aut terreo, donec rubescant, & oleum ab his resoluatur, quod pressi cochlearia largius remittent. Vel ijdem uitelli elixando indurati, mola frangantur. deinde in offas tundantur, & torculari exprimantur quale in oleo amygdalino explicuimus, & oleum destillabit. Vel ipsi uitelli in cucurbitam positi cum alembico destillentur ignis ui,

ut de oleo philosophorũ dicetur, Hæc Mesues. Vbi Syluius in Scholijs, Cutis fœditatẽ mirè aufert, ac cicatrices, præcipuè in ambustis relictas. ferè autem grauiter olet, minus tamẽ postremum sublimando destillatũ. Pilos auget Serapioni in Antidotario. ℳ Oleum ouorum Nicolai. Vitellos ouorum elixorum frige igne lento prunarũ in patella ferrea, semper mouendo rude ferrea, donec probè assentur, calidissimo linteo forti, oleo amygd. dul. madefacto exprime. Sed satius est (inquit Syluius) uitellos crudos frigere, cochleari assiduè mouere, donec assati, & cochleari pressi, uase inclinato reddant oleum, quod phiala conditum etiam diu integrum seruatur. Ex uiginti uitellis extrahes horis duabus uncias quatuor aut circiter. ℳ Matthæolus in Dioscoridẽ scribens, hoc oleum commendat ad asperitatem cutis, ad impetigines, ad fissuras labiorũ, manuum, pedum & ani: item ad dolores ulcerum, articulorum

&

& omnium locorum neruoſorum: deniq; ad dolores & ulcera aurium. Prętea utile eſt (inquit) locis aduſtis igne, & in membranis cerebri partes cõtuſas á ſanis mirabiliter ſeparat, quod non ſine magno honore meo et utilitate ęgrorũ ſępe expertus ſum in chirurgia. ¶In uulnere ſup pericraneo infundito oleum ouorum, quod faciet ad ſedationẽ dolorũ, ut docet Abhomeron Abynzoar, quod nos quoq; experti ſumus et bene ſucceſsit, Marianus Sanctus. ¶Oleum ad puerorum ulcera. Ouorum lutea elixa ſedecim. myrrhę unciam. ellebori nigri grana quatuor. in patella ferrea coniuncta leui pruna commiſcentur ferrea ligula, tum lutea comprimito, & oleum eximito, donec deſpumeſcere incipiat. in uas uitreum oleum conijcito, & ad uſus ſeruato, bis die ulcera illinito, & cruſtæ ſponte cadent, Alexander Benedictus libro triceſimo qui experimentorum eſt. ¶Ego hoc oleum duobus modis fieri uidi:

primo, uitellos in sartagine frigendo, donec rubescant, & oleum remittant. secundo, multò diutius coquendo, donec nigri appareãt, & planè iam omni humiditate exhausti. tandẽ eñ subitò oleum reddunt. quod statim amota ab igne sartagine et uitellis cochleari compressis, separatur. hoc aliqui efficacius putant ad loca igne usta. uidetur sanè magis siccare. ℔ Hoc oleum subtiles cicatrices facit, serpiginem & impetiginem soluit, Rogerius. Sed Brassauolus scribit pharmacopolas falso huic oleo cicatrices delendi uim tribuere, ut oua à fatuis detrahant. Plura de uiribus eius leges in Antidotario Arnoldi. Aliqui frixos sic uitellos in linteo includunt, & sub prelo exprimunt.

℔ Oleum de lumbricis siue intestinis terræ laudatur ad mitigandos dolores, præsertim neruorũ & articulorũ quosuis, etiam morbo Gallico ortos. Fit aũt lumbricis repurgatis ab excrementis terreis, siue digitis leniter exprimendo excre-

excremẽta illa, siue potius sinendo eos uiuentes in aliquo uase, ubi fœnum sit, repere: deinde cum modico uino coctis in oleo & colatis: aut antequam coquantur insolatis. Sunt qui eos in aqua coquant, & innatantem pinguedinem colligant.

Aliqui cannis ebuli maioribus & firmioribus medullam eximũt, & lumbricos affuso oleo imponũt. sic obstructas in furno per horam circiter dimidiam relinquunt. deinde oleum auferunt & seruant.

Oleum ex scorpionibus (inquit Mesues) lapidẽ renum & uesicæ frangit & expellit, lumbis, pubi, perinæo illitum, aut per meatum urinarium iectum. Fit ex scorpionibus uiginti uel paulò pluribus, aut paucioribus in olei amygdal. amararum libris duabus insolatis mense uno in uase uitreo probè obstructo. Vel aristolochiæ rotundæ gentianæ, cyperi, corticum rad. capparis, singulorum uncia. in olei amygd. ama-

rarum ſextario diebus uiginti inſolent in uaſe uitreo opculato. deinde ſcorpiones à decẽ ad quindecim oleo inijce: obtura, inſola iterum menſe uno. Egreſſus è balneo aut inſeſſu calculoſus, illo ungatur in tribus dictis partibus, & in meatum urinariũ inijciatur portio eius exigua horis ſingulis. Eſt mirabile. Quidam priore, alij poſteriore ceu efficaciore uti malunt, Hæc Meſues. Syluius uerò in Scholijs, Paratur etiam nunc (inquit) oleo antiquo additis ſimplicibus medicamentis cõtra uenena laudatis: fitq; oleũ mirandarũ uiriũ cõtra uenena omnia et peſtilentiã. Scio hominẽ hoc ſolo munitũ quantũuis ſęuã peſtilentiã nihil facere, ſed eũ et ſeruos ſuos unã ſecũ uiſentes peſtilẽtia affectos, incolumes ſeruari: & ſola unctione quoſdã à ſęuiſsimis uenenis potis liberatos. Prius ob ſcorpiones frigidũ eſt: poſterius ob aromata calidum & efficacius, non ob horũ calorem & eſſentię tenuitatem (quib. aperit, incidit, tenuat, terget,

get,perrumpit,)sed etiã totius substantiæ scorpionũ ꝓprietate, & (ut loquntur) forma specifica,qua utrunque calculum renum & uesicæ frangit illitum tantum lumbis, si in renibus est:si uerò in uesica,pubi,perinæo,& iniecta etiam tum pauca in meatum urinarium, Hucusq; Syluius. ¶ In secretis Varignanæ legimus oleo de scorpionib. inunctos quosdã â quotidiana febri mox liberatos.

¶ Oleum de scorpionibus, cuius mirabilis effectus est contra uenena pręcipuè serpentiũ & aliorũ animaliũ,& peculiariter cótra napellũ,scriptũ à Matthæolo Senensi lib. 6.cómentariorum eius in Dioscoridem Italicè æditorum, unde nos in Latinũ sermonem cõuertimus.Hoc oleum(inquit) inũctum pulsatibilibus uenis ꝙbi maximè apparẽt,ut temporum, manuum & pedum, & in loco cordis, ita ut tertia quaque hora unctio repetatur, securè liberat ab omnibus uenenis intra corpus

sumptis, quibus corrodendi uis nõ|ineſt: & ſimiliter à morſibus uiperarum, aſpidum, & cuiuſuis alterius animalis uenenoſi. Huius cõpoſitio talis eſt, quã quidem euulgo, ut totus orbis liberalem animi mei candorem agnoſcat. Initio Maij accipe oleum commune centum annorum, aut certe antiquiſsimi omnium quod reperiri poteſt, libras tres. Hyperici recentis (cũ herba & floribus) manipulos tres. Oleum pone in cucurbitam uitream duplò capaciorem quàm pro eius menſura, & hypericum modicè contuſum ſuperinijce. Deinde uas obſtructum, in ſubtiliſsimam arenam parte dimidia immittes, ubi toto die calefiat à Sole per dies decem aut duodecim. Poſtea pones in Balneo Mariæ horis uiginti-quatuor. Tum exprimes oleum ab herba: & addes, hyperici, chamædryos, calaminthæ, cardui ſancti, ſingulorum manipulum, modicè contuſorum: ac rurſus pones in Balneum per tres dies.

Deinde

Deinde excolabis & exprimes: & adiectis tribus manipulis florum hyperici, qui à cauliculis bene purgati sunt, & bene cótusi, iterum per tres dies in balneo Mariæ pone, & exprime ut prius. Idem hoc repetes ter aut quater, donec oleum colorem sanguinis instar rubentem traxerit. Postea accipe cymarum hyperici semina, siue uascula granis hordei similia in quibus semina latent, ea copia quæ tres manipulos abunde æquet. hæc cótunde, aspergendo aliquantulum uini albi, & infunde in oleum prædictum. Deinde in sole sepelies in arena per octo dies, & mox in balneum per dies tres. Cola & exprime ut prius. Et hoc ter aut quater nouas hyperici cymas infundendo repete, donec omnino sanguinis obscuri cólor in eo relinquatur. Post hæc accipe scordium recẽs, calamintham, centaurium minus, carduum sanctum, uerbenam, dictamnum Creticum, singulorũ manipulum semis. Contusa immitte in

oleũ. & pone in balneum per biduum. Cola & exprime ut priº. Deinde accipe zedoariæ, radicis dictãni albi, gẽtianæ, tormentillæ, aristolochiæ rot. singulorũ drachmas tres. scordij recentis manipulũ. Contusa infunde, & tribus diebus in balneo relinque, cola, exprime: Ac iterum inijce oleo, styracis calamitę, bolzoi uel laserpitij, utriusq; drachmas sex. baccarũ iunipi drachmas quatuor, nigellæ drachm. tres, casiæ odoratæ drachmas nouẽ. sandalorum alborũ drach. quatuor. schœnoãthi, cypi, utriusq; sesquidrachmã. Cõtusa infunde, et pone in Balneum per tres dies. cola, exprime. Postea trecentos scorpiones uiuos, in diebus canicularibº collectos, in cucurbitã uitrea super cinere calido pone, & quũ uideris eos præ calore sudare, et humorem emittere, infunde supra eos totum oleum supradictum calidum (non tamen ita feruidum ut uas ab eo rumpi possit,) & subito obstrue os uasis, & pone in Balneo per triduum

um. Deinde cola, exprime, & abijce ſcorpiones iam coctos: Et in oleum inijce, rhabarbari electiſsimi, myrrhę cómunis, aloes hepaticę, ſingulorũ drachmas tres, ſpicæ nardi drachmas duas. croci drachmam. theriacæ electæ, Mithridatij perfecti, utriuſq; ſemunciam. Trita infunde & pone in balneo per triduũ: nec amplius deinde colabis, ſed repones, & balſami inſtar ſeruabis. Eſt.n. ſumę admiratióis remediũ cótra uenena ſupradicta, & maximè contra napellũ, quo infecti fuerũt duo illi Corſici latrones, quorũ hiſtoriã recitauim⁹ lib. 4 in mẽtióe Aconiti, ad quẽ locũ lectorẽ remitto, Hęc Matthæol⁹. ſCardan⁹ putat oleũ quod foris aduerſus uenena illinatur pulſib⁹ et cordis regiói, metallicũ eſſe oportere, ut ex auripigmẽto aut miſy detractũ, uide ſupra ab initio tractationis de oleis deſtillatis metallicis.

De oleo ex ſerpẽtibus ſeu uipis nigris, item de oleo ex ranis, lege Meſuen, &c.

Oleũ de caſtoreo cóponit cũ multis alijs aromatib. & gũmis calidis, &c. ut

Syluius in Mesuen describit, potest & simplex componi, & pro solida castorei parte pinguitudo adhærens addi, uel potius utrunq;, ut ipse consulo.

Sulfur in œnostagmate (aquam ardentem intelligo) feruefit, dum enatet lentor quid ã (oleum appellant,) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua, dum satis olei collectum sit, quo demersum corpore hydrargyron foras elici uoluerunt, statim illito à balneis, Iac. Hollerius. Vide supra inter olea destillata.

DE FOMENTIS ET *suffitibus.*

FOmenta nominantur, pyriamata Græcis, quęcunq; corpori foris applicantur calida, uel ad mitigãdum dolorem, uel ad materiam euocandam tũ aliâs tum ad discutiẽdos tumores: hoc forte sicca fomenta magis præstant, illud humida. Est quando sicca & humi-

da

da alternare uelim, ut in podagricis & arthriticis doloribus,& alijs, ubi periculum eſt ne tenuiori in materia extracta craſsior relinquatur indureturq; magis. Videntur autem humida fomẽta materiam præparare ſiccis, attenuare, mollire, digerere, euaporare, quædã forte nihil horum pro materiæ diuerſitate. Arida uerò ſiccare & euocare & calefacere magis. Humida ſunt, uel liquida, ut aqua ſimplex aut ſalſa, oleum, lac p ſe, uel cũ melle: herbæ & flores in aqua aut uino alióue liquore coctæ, et in linteo aut ſacculo ſuperpoſitę, aut in ueſicam immiſſæ, aut ſpongia inde madida, aut linteum, aut lana, aut filtrum. Veſicæ uel utriculi calida uel oleo pleni. Poſſunt & cataplaſmata hic adnumerari quæ calida adhibentur, nempe herbæ decoctæ, & contuſæ, ſuper linteo appoſitæ. Sicca ſunt, ut milium, ſal, harena, furfur, auena, calefacta illa in caccabo, & agitata, in linteum uel ſacculum induntur. Celſus alicubi ſalis

calidi ſuccũ cõmendat, & ſale humido fouere alibi utiliſsimũ eſſe ait. Oportet aũt, ut ipſe interpretatur, ſacculũ cũ ſale in aquã calidã imittere, & loco affecto calidũ imponere, immittẽdo ſubinde ſpatulã ferreã ignitã in ſacculũ, dum ſup loco dolente poſitꝰ eſt, et aquã leuiter aſpgendo. itaq; ſpatulas duas ĩ prõptu habere oportet, ut dũ altera ſpatula ĩ ſacculũ ĩmittitur, altera igniatur. in tetano ceruicis morbo (inquit Celſus) opꝰ eſt fométo humido et calido. Itaq; plerisq; calida multa ceruices ſubĩde pfundũt. Id in pſentia leuat, ſed opportuniores neruos frigori reddit. qd utique uitãdũ eſt. Vtilꝰ igit è cerato liqdo primũ, ceruices pungere, deĩde admouere ueſicas bubulas, uel utriculos oleo calido repletos, uel ex farina calidũ cataplaſma, uel pip rot. cũ fico cõtuſum. Vtiliſsimũ tamẽ ẽ humido ſale fouere. Apud eũdẽ mirabile fomẽtum ad dẽtẽ legimꝰ. Mẽtaſtrũ in peluim ponit, & aqua affundit ut modicè emineat. deinde ſili

ces

ces cãdẽtes ĩmittunt. ęger ore hiãte uaporẽ excipit. Ego nup à dentiũ dolore diuturno liberatã audiui mulierculã, q̃ uaporẽ ſilicis nigri (quo uici ſternunt) uino pfuſi hiãs excepat. Idẽ Celſus nares ulceratas foueri iubet ſoli⁹ aquæ uapore è uaſe oris anguſti. Hic uapor etiã ad hæmorrhoides calidas dolentésque adhibet. Mulier q̃dã cũ diu laboraſſet ex paronychia uel maligno ulcere erodẽte ĩ digitis pedis, iam oſculis q̧buſdã exẽptis & multis remedijs fruſtra tẽtatis, fomentũ adhibuit è muſco iuglãdis decocto ĩ uino, ita ut locũ affectũ in uapore illo aliquãdiu teneret, deĩde muſci partẽ calidã ſuperilligaret, et mox curata eſt. Eſt et titio exuſtus pãniculo (madẽti) inuolut⁹, loco calidi fomẽti apud Celſum. Nos cari aut cumini ſemẽ cõtritũ in ſacculo aqua ardẽte calida madefacto, colicorũ umbilico frequẽte ſucceſſu ĩpoſuim⁹. Ex eadẽ ardẽte et accenſa ĩ loco balnei ſeu ſudatorio ãguſto undiq̧ clauſo, aer caleſcit, in quo nerui, articuli, & aliæ ptȩ refrigeratæ utiliter fo

uentur,& si fieri potest,& sudant. Ad sudorem mouendum & locum balnei calefaciendũ uapore aquæ calidæ, uul gus in sudatoria sua caccabos magnos aqua feruente plenos imponit,unà cũ paleis(quę calorem diu conseruant)et aliquando herbis odoratis. Alij ollam feruentem extra balneum habent, cũ aqua & impositis herbis aut medicamẽtis alijs,inde uapor per canalem balneũ ingreditur ab inferiore parte. hoc alij alijs instrumentis & uasis efficiunt, ut ueteres in Italia suas zetas calfaciebant.Balneo iam calefacto prunain ollam indi posset, & sicca medicamenta inspergi quorum suffitus desideraretur,cum aliâs tum precipuè ad mulierem usum ad diuersa uteri uitia, suffitu per canalem admisso. Hippocrates ad hoc peculiare quoddam uas describit.Caput interim exerant, quibus id imbecillius est, aut de quibus timetur ne in syncopen aut nimiam sitim incidant.& c. Aliqui in balneis lateres igni-

ignitos, aut ferri scoriam, aut lapides perfundunt aqua, aut uino, simplici medicatóue. Sudor in lecto prouocatur, lateribus ignitis inuolutis in lintea humida, & appositis: aut lagenis stanneis aqua calida plenis: aut sacculis in quibus herbæ decoctæ adhuc feruentes imponantur, & melius quidem latere etiam feruente immisso. Leniter simul & reprimũt & molliunt, lana succida ex aceto uel uino, cui oleum adiectum est, contritæ palmulæ, surfures in salsa aqua uel aceto decocti. Simul reprimunt & refrigerant, uinum, acetum: & ex horum aliquo magis, madẽs uel panis uel farina, uel spongia, uel cinis, uel lana succida, uel etiam linteolum, Celsus. Aliqui cinerem feruentem uel prunas potꝰ in uase ligneo ponunt, addimidium replentes, reliquum eius implent quibus uisum fuerit herbis, ut absinthio, mentha, ad confortandum uentriculum, uel per se, uel modico uino aspersis: deinde superilliga-

to linteo imponunt parti affectæ: præsertim ubi calefacere, siccare, discutere, & ualidius extrahere opus est. Conuenit partibus refrigeratis, & arthriticis cũ artemisia tantum uel etiã chamęmalo: & uteri uitijs cũ matricaria. Poterit autẽ hoc fomentum fieri cũ duobus uasis alternatim adplicãdim. Celsus alicubi lanam sulfuratam, hoc est sulfuris fumo imbutam partibus affectis circũdari iubet. Huc referri possunt, quæcũqꝫ recentiores, Fuchsius & alij, de fomentis, epithematis, embrochis, sacculis, & insessionibus scribunt. Græcis œoneîn significat desuper irrigare et superfundere, siue id fouendi gratia fiat, nimirum cum calore: siue alia de causa. Galenus ad scirrhos tollendos suffitũ pyritis lapidis aut molaris aceto perfusi commendat.

Suffitus uarios ad morbũ Gallicum, qui omnes fiunt cum cinabrio quod fit ex argento uiuo, aliqui etiam cum auripigmento & marchasita, &c. reperies

apud

apud Nicolaum Massam, & alios quosdã, qui huius morbi curationẽ tradiderunt. Tussilaginis folia sicca suffita, ita ut fumus aperto ore hauriat̃, aridã tussim & orthopnœã iuuant, & abscessus in pectore rumpunt. Idẽ & radix suffita præstat, Dioscorides.

DE SVCCIS QVIBVSDAM.

SVcci herbarum quarundam expressi, coquuntur ad ignem, uel in Sole desiccantur, ut Bulcasis docet singulatim de succo ex hamsig, plantagine, lactuca, semperuiuo, portulaca, rostro porcino, scariola, fœniculo, apio, uolubili, lapatho & alijs.

Mirabilis modus extrahendi succũ ex elleboro nigro, quo quidam tanquã mysterio utuntur, cuius utilitatem ipse etiam expertus cælare nolui, ne quid egregiũ uidear inuidisse posteritati. Hũc modum quis primus inuenerit nescio, ego ab intimis q̃busdam amicis accepi.

Elleborum nigrum intelligo illum quẽ uulgo omnes in Germania ſic uocãt cõ ſiligini ſimilem, plerique in hortis alũt: ſed præſtat montanus ex Heluetia noſtra petendus. Licebit autem eundem modum experiri in colocynthide, eſula, laureola, &c. Ellebori nigri radices puræ et lotę bulliant leuiſsimè in aqua, infuſæ prius in ea per noctem aut amplius, conciſę minutatim. Curabis autẽ ut & in hac & cæteris decoctionibus, ſpumam omnem innatantẽ, tanq̃ uenenatam, diligenter abſtergas. hanc aquã ſeruabis, & rurſus aliam affundes tepidam, & modicè aliquãdiu feruefacies. mutãdo aquam toties, donec nihil aut perparũ amplius amaritudinis radices retineant. quod fiet ubi ſepties aut nouies mutâris aquam. Interea uerò dum mutas aquas, priores ſemper deſtilla p̃ filtrum. & tandem omnes pariter deco que lento igne, uel prunis potius, ita ne bulliant, ſemper tamen prope bullitionẽ ſint, uſq̃ ad ſpiſsitudinẽ mellis

in

in olla terrea uitreata, aut ærea ſtãnata, uaſe tecto, aut parũ aperto. Cum uerò pauca iam aqua ſupereſt, circa finẽ coctionis, rude leniter ſubinde agitabis, ne ſuccus aduratur, & eodem tempore pro libra radicum ellebori, maſtiches tritæ duas drachmas adijcies, nec deſines agitare, uel cõtinuò, uel per breuiſſima interualla, donec omnino ſuccus iam ſatis denſatus uideatur, id quod ſubitò ferè continget. & quo minus aduratur materia, quo propior fini & denſationi eſt ſuccus, eò minori igne urgebis. nec te pigeat temporis. habebis enim præſtantiſsimũ & exquiſitũ remedium ad diuerſos morbos, præcipuè melancholicos. Colore euadit ruffo obſcuro ſapore amariſsimo, cũ acrimonia pene trãte, qualis aſari & caryophyllorũ eſt, ſed efficaciore, imò cauſtico ut guſtãti uideretur: reuera tamen cauſticus non eſt, nimirũ propter tenuitatẽ partium: ut ipſe experiri uolui. Datur ciceris magnitudine hora una poſt cœnam, in

omnib. morbis quibus elleborus niger conuenit, & ubi aluũ citari utile eſt. Catapotium unum qua dixi magnitudine, quater plerunq; aluum deijcere aiunt. Sed audio quoſdam cum pluſculũ ſumpſiſſent, magnitudine forſan fabæ, per aluum uomitumq; ſæpius inanitos & ualde debilitatos eſſe. Quod ego ut cauerem, in conſilium erudito quodam medico adhibito, non ipſum elleborũ ſolum, ſed cum alijs diuerſis medicamẽtis, ut mox oſtendam, infuſum decoctumq;, ad ſuccũ redigere uolui. Radices uirides an aridæ ſumantur, parum referre uideo. Debet autem ut minimum libra radicum accipi. Lullius & alij (Cardanus) meminerunt quintæ eſſentiæ ellebori, qua ego hũc ſuccum nihilo ferè inferiorem eſſe puto. Hoc equidem admiratiõe dignum eſt, quomodo ſuccus tandiu decoctus, nõ modo nihilo infirmior fiat, ſed etiã multis modis efficacior. Videtur enim, ut ex coniectura dicam, pars una huius ſucci decuplo

decuplo & amplio ualidior quàm elleborus ipse esset, nec tamẽ nocẽtior. sed uis sine noxa augeẽ. Et quanq̃ ipse medicamentis plurib. additis uim eius remittere uolui, simplicẽ tamẽ istum iam descriptum modũ, ubi nihil præter exiguam mastichen postremò adijcit̃, magis laudarim in difficilioribus morbis, ubi remedijs etiã extremis opus est: & pro maniacis alijsq; insanis aut deliris, qui cum ad nulla medicamenta sumenda cogi possint, tam parua dosi, ut unius ciceris, facilius decipiuntur. Quinetiã extra corpus ad morsus uenenatos, & neruos læsos, præstantissimam eius uim esse crediderim. Apud authores nullam hoc modo paratũ reperio succum. aliquid cum eo similitudinis habet succus de acacia et de berberi apud Bulcasin. Colatura. n. tãtum decoquit̃, non expressa. item galbani succus & liquiritiæ. sed aqua in illis non mutatur. Reliqui uerò succi omnes p̃ expressionẽ fiunt, et coquũtur donec coagulent̃,

ut chelidonij, papaueris, absinthij, sola ni, uuæ acerbæ, memithæ, eupatorij, hy pocisthidis, corticum radicum mãdragoræ. Idem Bulcasis alijs etiam quibusdam succis expressis, qui per se ad ignẽ coquuntur, addere iubet parum gũmi, ut partes eorum melius cohæreant, ut succo absinthij & gasid, id est eupatorij: item centaurij, & gentianæ (qui ex decocto colato fit.) Verum mastiche ellebori succo, non hac tantum gratia, sed etiã uim eius uenenosam & stomacho contrariam emendandi, admiscet. Iã in cæteris quibusdã remedijs, ubi medicamenti alicuius uim in liquore aliquo deponendã augere libet, nõ liquorem, sed medicamentũ mutamus: priore scilicet colato nouũ semper medicamentũ in eundẽ liquorẽ infundẽtes, ut in decoctionib. nõnullis & oleis, hic uerò (in succo ellebori) cõtrafacim⁹: ijsdẽ enim ellebori seruatis radicib. liquorẽ subinde mutam⁹. Causam dixerim, qm̃ ellebori radix, si quæ alia, ualidissimas habet

habet uires, non in ſuperfice tantum, ſed in tota ſubſtantia uehementer ac te naciter impreſſas. quamobrem diutiſſimè etiam omnium ſeruari poteſt. ipſe quidem poſt decennium uſus ſum adhuc uigente. Et uulgares quidam empirici uinum in qua eius portio per noctem maduerit, poſtridie colatum bibi iubent ad aluum mouendam, radices iterum ſiccari. nihilò enim aut parum infirmiores fieri, etſi ſæpius ad eundem uſum repetantur reſiccenturq;. Sed de ipſo elleboro, & quæ de eo experientiæ noſtrę ſint, alius forte aliquando dabitur ſcribendi locus. ℔ Catapotia ex elleboro nigro, uel ſucco eius potius, ſeptimo quoq; die ſumenda in curatione morbi Gallici melancholici, ut Matthæolus Senenſis conſulit. Radicum nigri ueratri recẽtis drachmæ tres. dauci, aniſi, piperis, ſingulorum drachma. florum bugloſſi ſemidrachma. moſchi grana ſex. epithymi ſcrupuli duo. contundantur hæc omnia leuiter, inde diẽ

noctemq; ex uini Cretici libr. 5. (erratũ librarij uidetur. nimia enim hæc mensura est) macerata, potenter exprimantur. Huius expressionis drachmas tres, pulueris pilularum fumariæ, cochiarum, aurearũ. singulorum drach. duas semis, simul subigas, inde permittas exiccari. Porrò siccas & iterum in puluerem radactas, ex eodem uino Cretico macerabis, ut supra, & hoc quater. Catapotia autem singillatim sumenda sunt drachmæ pondere.

Succus ellebori noster compositus. Radicum ellebori nigri recentium incisarum libras duas, liquiritiæ rasæ & conquassatæ pistillo libram, macera per noctem in aqua satis copiosa. Postridie lento igne coque ad sesquihoram. aut duas horas. defunde colando, & affunde aliam aquam tepidam. (quæ in uase iuxta ignem in hunc usum seruetur.) Hoc septies uel amplius repete. Tum abiectis radicibus aquam

quam uniuersam colatam, aut filtro de stillatam, paulatim coque, & ubi pauca adhuc superfuerit, affunde hoc decoctum: Betonicæ manip. septem, agrimoniæ manipulos duos. anisi unc. tres, macera in aqua, & decoque ad cōsumptionem tertiæ partis. exprime, cola bis aut ter. tandem adde agarici electi minutatim concisi uncias quinq;. iridis uncias duas semis. cinamomi drachmas sex. zinziberis semunciam. coque ad dimidias, exprime, & cola ut supra. Deinde affundito hoc decoctum, ellebori decocto bullienti modicè: & simul ad spissitudinem mellis coquantur. Paulo ante finem, adde pulueris mastiches drachm. quatuor. scammonij drachmas duas. hæc simul dissoluta in pauco decocto ellebori, ut fiat mellis consistentia, non multò ante finem decoctionis affundes (cum succus iam mediocriter densatus fuerit, aut densari cœperit,)

agitabísque donec consummetur succus. Experieris autem subinde guttam succi instillando in orbem stanneum: & cum ita densus fuerit, ut ferè non amplius defluat orbe inclinato uel erecto, perfectus erit succus. Sed per horam aut amplius ante finem subinde ad lentum ignem agitabis, ne aduratur. Ex hoc decocto uncias succi ferè undecim habui: uix quartam partem puto habiturus, si elleborum solum decoxissem. Hoc succo iã aliquoties usus sum. nam & epileptico iuueni feliciter dedi, qui multo iam tempore, Deo gratia, bene habet, multis tamẽ etiam alijs remedijs, uenæ sectione, & sudoribus adhibitis, &c. Et alter quidam per triennium ascaridibus infestatus, multis remedijs frustra tentatis, hoc succo semel sumpto, & per dies aliquot postea cornu ceruino usto, restitutus est. Catapotia ciceris magnitudine à duobus ad quinque exhiberi possunt à cœna: hoc est à scrupulo dimidio circiter ad scru-

ſcrupulum unum. Sed hæc progreſſu temporis experiri melius licebit. Hoc monuerim medicos parum exercitatos, ne temere eo utantur, ſed diligenti conſideratione adhibita. eſt enim uehemens remedium. Videtur & febri quartanæ non amplius crudæ, & alijs diuerſis morbis magnis aut diuturnis conuenire, & præcipuè ſcabiei ex bile atra.

Quartanario cuidam nuper quinq; catapotia cicerum magnitudine dedi, unde ille magnam percepit anguſtiam, & uomitu tantùm purgatus eſt, nihil deiecit, neque leuatus eſt morbo. Cauſam in hominis intemperantiam reijcio. Ipſe catapotijs duobus ciceru̅ inſtar à cœna ſumptis, poſtridie non parum anguſtiæ circa ſtomachum ſenſi, aliquoties deieci, non uomui. Tutius dabitur ijs qui ſatis carnoſi uel obeſi ſunt, uentriculo humido, & ſtomacho non exquiſiti ſenſus.

Iterum de ſucco ellebori nigri: deq; extrahendis uiribus ex medicamentis purgantibus, et alijs quibuſdam, ut ab amico quodam accepi.

Excogitata eſt hæc extractio pro delicatis & nauſeabundis, & illis qui magnam ſoluentis pharmaci doſim non ferentes, minimo pondere ſoluuntur.

Extractio ellebori nigri. Radicum ellebori nigri ueri recentium librę quatuor, lauentur cito. deinde minutatim inciſis ſuperinfunde colaturam huiuſmodi, ſucci bugloſsi, borraginis, utriuſque libræ duæ, depurentur & colentur diligentiſsimè ut auri claritatem acquirant, & reponantur ad tempus. Tum recipe radicum fœniculi, cichorij, aſparagi, petroſelini, ſingulorum uncias quatuor. iuiubarum, ſebeſten, utriuſque uncias duas. Seminum melonum, cucumerum, cucurbitæ, citrulli,

trulli, singulorum unciam: decoque secundum artem in aquæ pluuialis libris sedecim. Colaturæ infunde prædictas quatuor libras succorum, sine ebullire paululum ad ignem. postea incisi & cõtusi ellebori radices inijce, & coque leuiter paulatim usque quo radices emineant. Deinde exprime rursus per filtrum. cola. colaturam coque usque ad mellis spissitudinem lento igne, adhibita continuè cura ne aduratur. Postea depone, & utere, faciendo periculum in dosi à scrupulo medio usque ad integrum aut ultra. Datur autem ad mouendam aluum, madefacto azymo inuolutum, una aut altera olei anisi gutta mistum.

Extractio rhabarbari. Rhabarbari electi fragmentorum libram minutim incide, & crassiusculè tere: & affunde succi depurati borraginis & buglossi, utriusque libras duas, relinque per horas uigintiquatuor. Postea coque ad lentum ignem,

donec extet & emineat rhabarbarum. Exprime deinde fortiter, & expressam decoctionem per laneum colatorium transmitte, & exprime, ut substantia in colatorio maneat. Colaturam coque ad mellis cõsistentiam, adiecta sacchari optimi uncia. Quidam in balneo Mariæ ad spissitudinem coquunt, ne aduratur, quod præstat, quemadmodum & in duplici uase. Purgando da deglutiendum cum gutta olei cinnamomi et anisi mixtum, & azymo inuolutum, faciendo in dosi periculum à scrupulo usque ad duos. Quidam quoniam, rhabarbarum per se non ualde purgat., acuunt totam extractionem cum modico dacrydij optimi, quod nihil obest.

Extractio pilularum. R. quamcunque uolueris pilularum massam diligentissimè & ex optimis medicamentis compositam. confractam in minutas partes macera per dies octo in aquę pluuialis, succi borraginis, succi fœniculi, æqualibus partibus, q. s. Deinde co-

coque in uitreo duplici uaſe per integrum diem. deinde exprime per laneum pannum mundiſsimum, qui nullos pilos remittat, & iterum in balneo & duplici uaſe ad iuſtam ſpiſsitudinem diligenter coquito, & forma pilulas minutas, quarum dabis ſcrupulos duos, aut circiter. Hoc modo extracta materia puriſsima eſt, admodum tenera, & facile in manu liqueſcit. Similiter poſſunt etiam reliquorum medicaminum purgãtium uires extrahi: Sed animaduertendũ, ut ſemper admiſceantur in decoctione lenientes & lubrici ſucci, quales prædicti ſunt. & melius multò fuerit, ſi omnia in duplici uaſe coquantur.

Deſcriptio electuarij extracti purgantis, quo eximius quidam medicus Norinbergæ utebatur. Colocynthidis drachmas tredecim. ueratri nigri, ſenæ Alexandrinę, utriuſq; ſemunciam. agarici albiſsimi unciam. rhabarbari electi ſemunciam, aut ſi minus præſtan-

fuerit rhabarbarum,unciam. dacrydij drach.quatuordecim. turbith, (si rectè lego,) stichados Arab. utriusque uncias duas semis.Cinnamomi drach. duas, rosarum rubearum, ligni aloes, mastiches, myrrhæ rubeæ, asari, spicæ nardi,styracis liquidi, singulorum scrupulos quinque. Omnia infunde & digere uel putrefac, ut loquntur, per dies decem aut quatuordecim in aqua uitæ ter destillata,calida. Succus inde expressus uniatur cum tribus uncijs aloes præparatæ. Cæterum aloen hoc modo præparabat. Aloes libra, plus minus, in peluim,caccabum uel ollam immittitur, addendo aceti rosacei, & aquæ rosatæ quantum sufficit, ita tamen ut aceti rosarum plus sit quàm aquæ rosarum. Bulliant simul lento igne duabus uel tribus ebullitionibus. dein colato fortiter exprimendo. Colatum iterum bulliat lento igne ad consistentiam aloes cum spatula agitando continuè. Vbi refrixerit, ser-

uetur

uetur ad usum. Species supra commemoratæ primum tenuiter incidun-tur, deinde tritæ, infusæ in aqua uitæ, quantum sufficit relinquuntur in infusione calida in Balneo Mariæ uel arena, diebus xiiij. frequenter interea agitando quotidie, deinde fortiter exprimuntur per pannum lineum grossum. deinde ponuntur in alembico, & cum igne extrahitur humiditas aquea, usq; ad consistentiam diacydonion dicti medicamenti. Quod si adhuc supersit aliqua humiditas, ponatur super carbones ardentes in uase aliquo quantũ sufficit.

De succo iridis & rapi, &c.

Iris nostra in hydrope efficacior mihi uidetur quàm Florentina: in qua sententia etiam amicus quidam noster est medicus perquam eruditus, qui nuper experimenta hæc sua de iridis radicis & rapi succo ad me misit. Recipe,

Ouum gallinæ,& effuſo liquore albo, ſuccum iridis infunde, & miſce cum ui tello diligenter : & cum modicum ad cineres calefeceris, pro hauſtu matutino exhibe, qui per ſeceſſum ſupra modum aquam intercutaneam euacuabit.

Hoc etiam (inquit) inter ſecreta habeo pro hydropicis qui ſudare nequeunt: Succum à rapo rotundo in pila cõ tuſo & expreſſo, conditum ſaccharo uel cinnamomo, ut aliud quippiam q̃ rapum guſtanti referat, mane exhibebis ægro bene operto,& ſudabit.

Portulacæ, ſedi, cotyledonis, et aliorum ſimiliter glutinoſorum ſuccus, pr̃ lentore nimio per ſe non poteſt exprimi. Cũ omphacio probè trita herba exprimitur. Alij tritas igni lento calfaciunt. alij tritas loco frigido, ut cella uinaria, uimineo uaſi impoſitas in catinum ſubiectum deſtillare permittunt, Syluius, apud quem plura leges de parandis & ſeruandis ſuccis, in libro de præpa-

præparatione ſimplicium.

Ex ligno ſancto & alio quocunque lachrymam extrahimus, quæ pretioſior eſt ipſo ligno, hoc modo: Secatur lignum in fruſta digiti craſsitudine, quæ igni exponuntur. inde colligitur quicquid ineſt lachrymę in ligno, Cardanus.

℔ Lac ex eſula & chelidonio colligitur, ſummis ramulis inciſis, & ſuperuas aliquod inclinatis, exprimendo (emulgendo) ramulos ſingulatim. Sic collectum liquorem in Sole ſiccabis. Succus uerò colligitur herbis tritis & expreſsis, Bulcaſis.

℔ Gummi purgãtia & alia, ſi quis recuſet catapotiorũ forma deglutire, infunde in aquam bullientem, diſſoluantur, cola: & infunde oleum amygd. dulcium, & da in potu cum rob.

℔ Pone in aqua uel uino medicamentum aliquod purgans forte, deinde in eodem liquore macera pruna ſicca, caricas, uuas paſſas, donec turgeant, tum

ablue uino. Hi fructꝰ intra corpus ſumpti mirabiliter ſine moleſtia aluum ſoluunt, Arnoldus in libro de uino.

Paſſularũ uncias quatuor coque cũ aqua uiolarũ per mediam horam, cola per cribrũ, deinde inſperge drachmas duas ſcammonij, exiccentur. Inde triginta cũ uolueris, aut quadraginta dabis, nec plures, cum panatella, Epiphanius Empiricus.

ALIQVI anſerem pinguem medicamentis, felibus paruis bonæ habitudinis, minutatim conciſis, farciũt, cũ ſale & paulatim in ueru aſſantes, deſtillantem inde liquorẽ colligunt, ut membra arthritica inungant̃, Io. Goeurotus. Empiricum quẽdam nuper audiui murib. minutatim inciſis fartum anſerem, aſſauiſſe, & collectum inde liquorem ad inunctionem gibberis in dorſo dediſſe.

DE DECOCTIS.

DEcocta uocamus liquores, aquã, uinum, aut acetum: in quibus medicamenta

dicamenta aliqua ad ignem coquũtur, deinde colantur,&c. de quibus breuitatis ſtudio in præſentia nihil dicemus, niſi quod admonebimus conciſa aut trita per aliquod tempus macerari prius debere, quæ decoquenda ſunt, in ua ſe diligenter clauſo. Ex uiridibus quidem plantis, gratior fit decoctio quàm aridis: quamobrem arida contuſa macerataq; diutius quàm recentia, colari & exprimi poſſunt, deinde per ſe, uel cum melle aut ſaccharo decoqui, &c.

Decoctio in aceto contra peſtem. Chelidonij maioris manipulos duos cum herba & radicibus coques in aceti optimi libris quatuor ſemis, ſuper prunas, in olla uitreata cum operculo cuius oræ luto ſint munitæ, per ſeſquihoram, ad tertiæ partis conſumptionem. Deinde colatũ acetum in phiala uitrea repones: Huius tria cochlearia plena dabis correpto peſte, & ſi reuomuerit, iterum da, & ſudorem

præcipe, Innominatus in libro Germanico manuſcripto. Alij cum chelidonio tantundem rutæ ſumunt, & parant ut ſupra: & peſte deprehenſo cochlearium dant bibendum cum modico theriacæ, cuius auxilio ſalutarem experientiam tum ipſe habeo, tum ab alijs plurimum commendari audiui. Et nuper in libro quodam Gallicè ſcripto empirici cuiuſdam idem fermè remedium legi: & ſuperioribus annis cũ peſtis hîc præluderet, amicus quidã ſimilem deſcriptionem ad nos miſit. Plerique chelidonium in aceto coqui uolunt, ſed alij alia addunt: quidam, ut dixi, rutam tantum; alij etiam ſaluiam nobilem, roriſmarinum, iridis folia non radicem, zedoariam, & in olla bene operculata coquunt: inde paucas guttas ad præſeruandum dant: correpto autem cochleare cum theriaca, & iubent ſudare. Aliqui eadem ferè in uino macerant in phiala bene obſtructa, agitant aliquoties, deinde deſtillant. dant ad præſeruã

dum,

dum, uel correpto, ut ſupra: & eo ſumpto non ſudare, ſed ambulare iubent q̃ fieri poteſt longiſsimè, & ſi opus ſit, duci à duobus hominibus.

Aliter. R. Abſinthij, rutæ, turionum rubi ana partem unam. chelidonij partes tres. Decoque in aceto albo q.ſ. in olla lutata, ad conſumptionem tertiæ partis, detur quàm primum homo infectus fuerit, pòſt ſudet.

Aliter. R. Radicum chelidonij libram. ſulfuris, croci, tormentillæ, unciam. theriacæ unc. duas. pimpinellæ, gẽtianæ. ana ſeſcunciam. piloſellæ cum radicibus, rutæ, utriuſq; manipulum. ſaluiæ pugillum. Coque in olla noua bene lutata, cum ij. menſuris aceti albi, ad conſumptionem tertiæ partis. In hoc decocto diſſolue electuarium de ouo (uel theriacum) ad quantitatẽ fabæ, detur patienti ut ſcis.

DE VINIS FACTITIIS & medicatis.

POstremò hîc quædam de uinis fafactitijs docebimus, non omnibus tamen ex professo, quod prolixum foret. Qui plura uinorum genera factitia, eorumq; compositiones & uires desiderat. Dioscoridem adeat, & Aetium libro ultimo, & Arnoldi Villanouani librũ de uinis. ¶ Vina medicata diuersis modis fiũt. primò, decoquendo medicamenta cum musto, plerũq; ad tertiæ partis consumptionem, despumando interim, & colãdo postea. Sunt qui uinum per se decoquũt, alij donec tertia pars consumatur, alij multò minus: deinde in sacculo medicamenta in eo suspendunt crassiusculè contusa. Et amara quidem medicamenta præcipuè in uino decocto (sic enim dulcescit) immitti debent in sacculo, uel unà coqui, uel utrũq;. Sic fiũt uina cum absinthio, cum zedoaria, cũ inula, item cum borragine

ragine & meliſſa apud Arnold. Aliqui muſtum recens aliquantulum decoquunt,& refrigeratum infundũt ſuper herbis in uaſe. Secũdò herbas ipſas uel medicamenta arida ponẽdo in muſto, antequam ferueat, ut per eius feruorẽ in uaſe,medicamẽti uis ei cõmiſceatur: ſic plericꝫ uinũ de abſinthio apud nos parãt,& per hyemẽ in uaſe relinquunt, ſemper implẽdo iterũ uaſa,ſi quid inde hauſerint:ueris initio herbas eximunt, alij per æſtatem quocꝫ relinquunt, ſed tamen facile corrumpitur,mucet, aceſcit,præſertim uaſe nõ pleno. Quidam epiſtomijs uaſorum intus laminam ex ferro ſtannato multis foraminibus per uiam,opponunt,ne medicamentis impoſitis obſtrui poſsit. Licet & quauis anni parte abſinthium aliásue herbas in uino uetere in uaſculoponere,prẽſertim in cellis frigidioribꝰ: aut in amplo uaſe uitreo bene obſtructo. quod ſi cariophyllata radix arida addat̃,diutiꝰ cõ ſeruabit̃ uinũ.Aliqui ſimpliciter medi-

camentum cuius uim in uinũ tranſire uoluerint, cum uino coquunt, quouis anni tempore: ſed uina cocta pleraque exhalant prorſus & ſubacida fiunt. ergo magis probarim medicamenta contrita in uino unà cum melle deſpumato aut ſaccharo aliquot horis macerari, deinde aliquoties per manicam Hippocratis colari. Sic ex iridis radice uinum hydropicis utile aliquando parauí, anhelis ex inula, &c. Poterit & cum ſuccis herbarum depuratis miſceri per colariq; uinum: uel ex ijs quæ in ſacculo arida trita in eo ſuſpenſa fuerint per aliquot dies, exprimi ſuccus, & percolatus admiſceri: & in ſacculum recentia addi, &c. nam ſi ita ſæpius exprimatur materia, & addatur recens, efficaci⁹ erit uinum, & uaſculum ſubinde implebimus in locum exhauſti. quod ſi aliter faceres, uinum ſubinde infirmius fieret.

Vina medicata (ut diximus) fieri poſſunt, medicamenta in ſacculo, aut ſimpliciter

pliciter in musto imposita, ut simul ferueant, relinquendo: aut in uino ad ignẽ bulliendo. Sed prior modus præfertur, quòd per eum non resoluatur uis medicamentorum, nec alteretur aut infirmetur. Debet autem foramen uasis seu uegetis scutella parua tegi, ut feruor modicè exhalare possit, nec odor tamen nimiũ euaporet. Si tamen in uino ad ignem coquere uisum fuerit, fiat ignis lentissimus & continuatus sine fumo, uase operto ne exhalet, & ad certũ tempus decoquatur (maiori minoríue igne, prout cuiusque rei substantia requirit, Arnoldus in libro de uino. Præstaret quæ coquere libuerit, in duplici uase uel in balneo Mariæ coqui.

Aromatica uina factitia per tres aut quatuor dies clara seruari possunt, postea turbantur. Vinorum è medicamentis simplicibus diuersis confectiones docet Plinius 14. 16.

¶ Vinum de absinthio quomodo fiat, iam supra dixi. Sunt qui cum solo

absinthio parent: alij alias diuersas herbas, præsertim calidas, admiscēt: ut hyssopum, rutam, saluiam, carduum benedictū, pulegiū, costū hortensem, phylli tidem, flores sambuci, cortices fraxini. Ego interdum in phiala uitrea extēpore paro, absinthij comis aridis superinfusis pari mēsura uino Cretico, & aqua ardente ter destillata. hoc diu seruari potest. exigua eius mensura uino multo addita, totum id absinthij qualitate imbuit. Stomacho frigido prodest, flatus discutit, colicam phlegmaticam & ex flatibus natam sanat. scabiem curat illitū. Arnoldus in libro de uinis, Melior modus conficiendi est, inquit, quòd contundatur absinthium uiride uel siccum, et coletur uinum calidū aut frigidū super ipsum aliquoties, donec saporem & uim eius recipiat, & saccharo uel melle cōdiat. Prętstat aūt hic modus cōficiēdi hoc uinū, quoniā uis oīs absinthij in supficie est, q̄ hoc modo optimè extrahit. Deinde plixus est in recensendis

censendis eius uirib⁹. Poterit simul etiã addi galãga et anisum, aut si qd aliud ui debit. ℑ Artemisite uinũ fit ut absithite.

Vinũ de alkekẽgi seu halicaccabi granis eodem modo fit, super ijs contritis uinum colando, pro dosi una accipies à quinq; ad decẽ. educit materiam calculosam à renibus & uesica manifestè, & urinam retentam ducit, (uide Arnoldum in libro de uino) cuius & ipse nuper periculum feci, colato simul aniso, radice carlinæ, persicorum nucleis, & lapillis cancrorum, unde urina iam diu retenta intra horam secuta est. Sunt qui (integra) halicaccabi grana in mustum ponant uase paruo, ut simul bulliant, et ad usum seruant.

Vinum ex betonica ad stomachi dolores prodest, Alex. Benedictus.

Vinum buglossatum, è radicibus buglosi in uino maceratis, mirè cõmẽdatur ab Arnoldo cõtra atribilarios affectus, cũ historia mulieris cuiusdã eius potu curatæ, quæ per iracundiam sæpe fatua reddebatur.

Vinum bugloſſatum, in quo radices bugloſsi bene lotæ extiterint per diem ac noctem: uel ſyrup⁹ eius, affert lętitiam, & melancholicis prodeſt. Vſu eius (uini) curati ſunt quidam ab amentia & permixtione & alienatione rationis, Arnoldus de conſeruanda iuuentute, cap. 3. ¶ Aliud uinũ compoſitum cum radicibus & floribus bugloſsi, cũ ſena aut abſq; ea, leges apud Arnoldum in libro de uino, hac inſcriptione: Vinum mirabile pro melancholicis, cardiacis, &c.

Vinum borraginatum fit, ſi in muſto nouo ponantur borraginis flores, uſq; ad perfectam depurationem: uel ſi in uino nouo diaborroginatum aut conſerua diſſoluatur, & reſeruetur ad uſum, Arnoldus in libro de conſeru. iuuentute.

Vini compoſitio contra humores aduſtos, & pro colericis & maniacis, conferens lætitiam. R. radicum bugloſſi mundatarum libram. Roſarum rub. florum

florum uiolarum, borraginis & buglos si, ana lib. semis. been albi, & rubri utriusque unciam. Conquassata pone in sacculo, & sacculum in uase continente tres sarcinas boni uini (musti puto) recẽs expressi albi & clari quàm reperiri potest maximè. Huius uini pars dimidia cum dictis speciebus bulliat, & altera dimidia per se bene despumando. Deinde cola illud ubi species sunt, in uas: imple de altero, donec recesserit feruor, & satis clarum fiat. Debet autem eius usus esse assiduus, Arnoldus de conseru. sanit.

Vinum inulatum. Inulæ radices tessellatim incisas in olla fictili noua uitreata coques in musti sextarijs duobus aut amplius, donec partes aliquot consumantur. Deinde musti optimi dulcis sextarios uiginti quatuor aut amplius, in caccabo decoques donec dulcescat: postea inulæ radices unà cum musto in quo deferbuerunt, affundes, & cum adhuc aliquantulum

simul bullierint, depones ac seruabis. ¶ Aliter. In musto dulci despumato & ad tertiæ partis consumptionem decocto, cum iam ferè satis coctum fuerit, inulæ radices inijcies, (pro congijs uiginti quinque, uel circiter, uncias nouem:) & cum modicè adhuc bullierit mustum, depositum & refrigeratum serua: & inulæ radices (easdem scilicet, colando separatas) in sacculo intra uas suspende. Debent autem radices colligi mense Octobri crescente Luna, aut ineunte æstate, & siccari in Sole, Hæc ex manuscripto quodam libro Germanico transtuli. Vide Dioscoridem, qui hoc uinum nectarite nuncupat.

Vinum arceuthite. Pro musti congijs uiginti aut circiter, iuniperi baccarum dimidium quadrantem (quadrantem uocamus modij Heluetici, sed is quoque uariat, quartam partem) accipe. Fundum uasis primo consternes tenuibus segmentis è fraxini ligno dolato,

dolato, ne baccæ epiſtomij aditum obſtruere poſsint. deinde dimidiam partem baccarum ſuperinſternes: tertio reliqua ſegmenta. quarto reliquas baccas, unà cum manipulo artemiſiæ, & linguæ ceruinæ uulgò dictæ dimidio. Poſtremò uas replebis optimo & dulci muſto, ut ſimul ferueat. Huius uini uſus ut contra uenena & multos morbos hominem præſeruet. debet autem bibi hauſtus eius unus aut alter ab initio prandij: & unus poſt cœnam ante ſomnum, Innominatus.

Noſtri uinum conficiunt per æſtatem, nigra ceraſa acida, quæ uiſula uocant, integra imponendo in uas, quartam partem relinquendo uacuã, ſuperfuſo uetere uino albo, quod breui rubeũ colorem trahit, citius quidẽ ſi pediculi omnino adẽpti fuerint: tardiº, ſi ita reſecti ut pars adhuc hæreat, ſedita diutiº ſeruãt coloreẽ. Solẽt aũt cũ aliq̃ dinde hauſerĩt, mox iterũ uas implere. Cor &

machum roborat, sitim mitigat, refrigerat, siccat, astringit. Alij non integra, sed trita imponunt, aut in sacculo suspẽdunt, unde odoratius uinum fit, nucleorum ratione, minusq; astringit, & magis ducit urinam. Potest & quouis anni tempore ex aridis fieri. Aliqui succum ex his cerasis per se in uase ponunt, etcũ deferbuerit, obstruunt, ac pro uino utuntur, uel per se, uel modicum eius copioso uino miscentes. Idem succus coquendo densatur: & cerasa ipsa sacchаro condiuntur.

Vinum è prunis sylvestribus ijsdem modis fit per autumnum, ubi iam satis mollia & bene matura fuerint.

Vinum raspatitium (nostri uocant rappis) id est linguã quadã acuta stypticitate mordens, prouocat appetitum uillos stomachi astringẽdo. Medet corpori ob calorẽ dissoluto, potissimũq; sta te, cholericis, & sanguineis utile. fit autem sic. Ponantur aliquæ uuæ acerbæ cum maturis in torculari ut simul exprimantur

primant̃. Vel quod melius est, reseruen tur uuæ & cõterant̃ unà cum raspacijs suis, & immittantur uasi cũ musto. con trahet autem mustum illud à succo raspaciorũ (scaporum, Galli grappes uocant, nostri rappen/ unde uino nomen) illorum, & uinaceorũ in uuis, quæ sunt acetosa, ponticitatem quandã & astrictionem, Arnoldus de Villa noua. Nostri aliter parant. racemis integris bene maturis dolia implent, & uinum uetus superinfundunt, & quotiescũq; uinum inde hauserint, rursus implent. Sunt qui alternis racemos, & folia saluiæ imponant. Stomachum recreat, sitim remittit. Dysentericam potionẽ quandã Nic. Myrepsus in D. litera ca. 85. parari iubet cũ rhaspe bono aut marathrato aut elelisphacato puro uino. Fuchsius ꝓ rhaspe forte, inquit, legendũ rhoites uel rhodites. Apud eundem antidotus quingentesima fit cũ bono uino rubeo aut raspe: et similiter ultima antidotus. Ego uinũ raspatitiũ intelligo, quod ple

ſemper cum ſaluia fit, &c. & rubeum ſemper.

Sunt qui raſpatitio uino etiam aromata addant: qualia ſunt: R. galangæ uncias quinq;. cinnamomi, caryophyllorum, ana drach. duas. zedoariæ ſemunciam. coriandri uncias tres. fiat puluis craſsiuſculus.

Vinum paſſulatum, quod mellitum uocat Arnoldus, fit paſſulis in uino (uel muſto) decoctis donec dulceſcat, quod mox in uaſe conditur: & paſſulæ contuſę in idem conijciuntur. ſubſidũt autem illæ in fæces.

Sed idem Arnoldus aliud quoq; deſcribit egregiũ, quod paſſulatũ uocat, paſſulis cum cinnamomo decoctis in muſto nõ multo, quod deinde reliquo muſto in uaſe condito affunditur.

De uinis aromaticis.

Aromatica uina fieri ſolent dupliciter, uel aromatibus tantum in ſacculo ſuſpenſis

ſuſpenſis, in uaſe quod in cella uinaria relinquit: uel melle etiam addito, ut ex tẽpore tantũ fiat quantũ deſideramus, & ſpecieb. cõtritis ſimul per colatoriũ uel manicã Hippocratis laneam, ut uocant, aliquoties colatis. hoc uinũ mulſum, uel mellitum uocari poteſt, uulgò claretũ & nectar nominant, & melicratum impropriè, cum uino albo. Quòd ſi pro melle ſaccharum addant, cum uino rubro, Hippocraticũ uocant. Fiunt aũt in pharmacopolijs uina hęc aromatica plerunq; ea proportione, ut ad aromatũ ſiue ſpecierũ drach. ſeptẽ mellis unciæ tredecim addantur, & uini albi odoriferi libræ quatuor. Vel ad drachmas ſex ſpecierũ ſacchari puriſsimi ſelibra, uini rubri libræ quatuor, aut minus. alij multò plus ſacchari admiſcẽt, ut ſpecierũ quoq;. Aliquando croci ſemidrachma uel multò minus addit, tingendi cauſa, præcipuè mulſis. Antequã uerò coletur uinum, per horas aliquot, uiginti quatuor ad ſummũ, loco

calido uel in hypocauſto relinqui debet cum ſpeciebus infuſum.

Vinum hippocraticum fictitij generis eſt, facili ratione. Gallijs maximè tranſalpinis gratiſsimũ. Cinnamomũ, ſaccharum,& carpeſium teruntut in fiſcum, ex eo uinum liquatur, ut tranſeundo qualitates eas combibat. Datur hoc epulis principalibus cum eſcharite pane bellariorum uice, qui mos,ſed in alio uino, peculiaris Athenienſibus fuiſſe legitur. Hermolaus Barbarus Corollarij lib.5.capite de uua œnanthe.

Aliud. Corticum Cinnamomi interiorum drach.ſex. zinziberis albi integri ſemunciam. nucum moſchat. electarum drach.duas. Caryophyllorum, granorum paradiſi, utrorumq; drach. cardamomi,piperis, calami arom.cori andri præp.ſingulorũ ſcrupulũ, miſce & tere craſsiuſculè. Vini libras octo, mellis deſpumati uncias uiginti ſex, miſce omnia,& cola ſecundum artem.

Sunt

Sunt qui uina hæc aromatica cum lacte amygdalarum clarificent.

Aliud, ad cardiacos, descriptum Alexandro Benedicto lib.10. R. Vini austeri odorati sextarium. sacchari albi se librã. cinnamomi, zingiberis ana semũciam, galangæ drachmam.

Aliud eiusdem ad imbecillitatem stomachi. R. Cinnamomi semunciam. zinziberis albi drachmas duas. Caryophyllorum, piperis longi, glandis moschatæ ana obolos quatuor. Bene tũsa cum albi sacchari selibra, in meri albi congio cõmisceto, ac percolabis. summum enim dissolutis stomacho remedium est.

Aliud. R. cinnamomi unciam. zinziberis semunciam. galangæ drach. duas. caryophyllorum drachmam. granorũ paradisi drachmas duas. sacchari albi un. octo. uini optimi q.s.

Aliud. Cinnamomi sescũciam. zinziberis semunc. caryophyllorum drach. duas. granorum paradisi, galangæ, utri-

usque drachmam. Sacchari sesquilibram. Vini rubri mensuras duas, (id est libras quatuor) misce, fiat Hippocraticum.

Aliud. Interioris cinnamomi uncia. zinzib. al. semuncia. granorum parad. drachmæ tres. caryophyl. moschocaryi, utriusque drach. duæ. macis galangæ, utriusque sesquidrach. piperis longi drachma. spicæ nardi, folij, utriusque semidrachma. fiat puluis. Huius singulas uncias singulis uini mensuris addes, cum libra sacchari, et torne solo (sic dicto genere lanæ purpureo) ad colorandum q.s.

Aliud quod ad thoracis & pulmonis uitia accommodatum uidetur.

Recip. cinnamomi optimi à crasso cortice abrasi unciam. caryophyllorum sesquidrachmam. anisi, fœniculi, utriusque drachmam. glycyrrhizæ drachmas tres. macis, cardamomi, ireos, ana drachmam semis. Sacchari albissimi uncias tres. Singula diligenter trita

ta infundantur cum sequentibus. Recipe uini maluatici uncias nouem. aquæ borraginis libram. rosaceæ, sescunciam. aquæ melissæ uncias tres. Per tres horas iuxta fornacem relicta, tandem sæpius per saccum filtri colato. fiat Hippocraticum uinum clarum.

Hippocraticum laxatiuum. Vinum contra quartanam, quotidianam, & tertianam notham concoquit & præparat humores, & eosdem mox per aluum educit. Recipe esulæ libram, epithymi drachmas sex. polypodij, cinnamomi, passularum, ana drachmas quatuor. mastichæ, zinziberis, zedoariæ, caryophyl. singulorum unciam. Sacchari quantum sufficit, Arnoldus.

Nectar apud Arnoldum. Pro sextario uini accipe zinziberis electi excoriati, caryophyl. cinnamomi excoriati, ana drachmas duas. granorum paradisi drachmam. Fiat cum optimo

uino, uel Græco, quod melius est. & loco mellis ponatur saccharum cum grano moschi, & est nobilissimum. Syrupus uel iulep de uino ad cõseruandam ualetudinem & iuuentutem fit, in trib⁹ libris boni uini ponẽdo duas libras sacchari. fiat syrupus, cuius usus est cum aqua. Gerit autem uicem cibi & potus, & recreat naturam, Arnoldus in libro de conseruanda iuuentute.

Vinum saccharatum decoctum senibus, frigidis & debilibus conuenit, & quibus humor natiuus & calor naturalis imminuuntur. nutrit enim, & sanguinem generat, & replet partes principales spiritib⁹. R. Vini optimi de Vernacia, uel Græci, aut similis libras tres. sacchari albi Caffetini libram. Coquantur ad lentum ignem more syrupi. serua & utere cum duabus partibus aquę, uel aliter ut usus postulabit. Hoc uinũ (siue potius ex uino syrupũ) Rabi Moyses in libro de uictus ratione senum & conualescentium approbat.

De

De uinis mulsis aromaticis.

De saccharatis uinis aromaticis iam supra dictum est, & simul in genere de mulsis quoq; siue mellitis aromaticis. Licet autem & in superioribus compositionibus omnibus loco sacchari mel ponere, & pro rubro uino album, in sequentibus uero contra. Sic ex Hippocratico uino claretum siue clarum feceris, & ex claro Hippocraticum. Sunt qui coloris uini differentiam non faciant. Mel quidem semper cum modica aqua prius decoqui & despumari debet diligenter. Sunt qui illis etiam uinis quæ cum multo saccharo fiunt, modicum mellis addant, ad maiorem dulcedinem: alij multum. Vide aromatite uinum in Dioscoride. Alchandicum est uinum decoctum cum aromatibus & zuccaro aut melle. & apud quosdam Italos dicitur clarea, cuius descriptio habetur in libro simplicium Ebenefis.

Species clareti. Zinziberis, galangæ, utriusq; unciã. cinnamomi uncias du-

as. caryophyllorum drachm. duas, granorum paradiſi, piperis longi, utriuſq; drachmam. Mellis ſeſquilibram. Sacchari libras duas. Vini albi menſuras quatuor, (libras ſedecim.) Alij cum ſolo melle parant, & aliquid ſpicæ & nucis moſchatæ addunt, & cum albumine oui clarificant.

Claretum quod Philip. Vlſtadius in Cœlo philoſophorum deſcribit, capite 57. Rec. Vini albi optimi libras quatuor. ſacchari albi duri uncias quatuor. cinnamomi unciam. coriandri præp. drachmas tres. caryophyllorum drachmas duas. granorum paradiſi, zin ziberis albi ana ſeſquidrachmam. pipe ris longi ſcrupul. duos. zedoariæ drach mam ſemis. Omnia trita ſubtiliſsimè & colata, reſeruentur in uaſe ſtanneo.

Vinum ſeneſcentium, hyemali tempore utile melancholicis & phlegmaticis: renes & totum corpus calefacit, tumorem hæmorrhoidum tollit, concoctionem

coctionem iuuat, bonum colorem facit, lumen clarificat, ingenium acuit, canitiem retardat: & eadem præstat quehiera picra, nisi quòd amaritudine caret, & uentrem non soluit. Recipe spicæ, cinnamomi, carpobalsami, xylobalsami, zinziberis, galangæ, calami aromacis, asari, myrtillorum, ana drachmam. mastiches drachmas duas. liquiritiæ, passularum, singulorum semunciam. sacchari pro arbitrio. Fieri potest per decoctionem, uel sine ea instar clareti, ponendo species in sacculo largo, & sacculum in colatorio, & toties colando, donec uis specierum tota in uinum transiuerit, quod per gustum cognoscetur, Arnoldus in libro de uino.

Aliud. Recipe zinziberis drachmas duas. cinnamomi semunciam. caryophyllorum drachmam. Vini albi mensuras tres. Mellis unciam. sacchari albi selibram. Fiat clareta secundum artem.

Aliud laxatiuum. R. Galangæ drachmas sex. cinnamomi unciam. turbit, esulę, catapotiæ, hermodactylorum, ana drachmam semis. Tere, fiat claretum cum melle & saccharo.

Alud. R. zinzib. unc. duas. cinnamomi quatuor. caryophyllorum duas. galangæ tantundem. granorum paradisi unã. Singula subtiliter trita cribrataq; misceantur. Deinde croci orientalis unciam bene tritam seorsim seruabis. Claretum facturus, mellis libras duas ad ignem, in fictili nouo feruefacies, & quum bullire cœperit, auferab igne, & parua mora interposita despumato. Deinde mensuras duas (circiter octo libras uini accipies, quod eò melius erit quo dulci⁹ et clarius fuerit,) & admiscebis ei de speciebus prædictis uncias duas, & croci drachmam aut amplius. Deinde per sacculũ colabis. cuius pars superior (ferè ad duas tertias totius lõgitudinis) linea sit, inferior lanea per unam tertiã totius sacci aut paulo plus.

Cum

Cum uinum satis colatum fuerit, fæces infundere poteris in hydromeli siue apomeli ut uulgo paratur, ut quod reliquum uirium est, in id deponat. Hoc uino si mulier uti debeat, aut delicatus aliquis, pro melle saccharum pones, Ex Germanico libro manuscripto.

Aliud tempore pestilenti præseruans. Recipe uini optimi mensuram. angelicę semunciam. boli Armenię drachma, mnucis muscatæ drach. duas. galãgæ, piperis longi, coriãdri, ana drach. semis. zinziberis sesquidrachmam. cinnamomi drach. sex. sacchari selibram.

Ex libro quodam manuscripto Latinè, cõpositiones aliquot nectaris siue clareti: quum maiorem eius copiam in barili aut uase ligneo, seruandam in cella uinaria desideramus. Lotum, ut uidetur, certæ mensuræ uini, apud Hispanos forsan, nomen est.

Claretum uel nectar bonum sic facies. Cinnamomi libram. galangæ, zinziberis, cardamo. granorum paradisi, caryophyllorum, cubebarum, macis, singulorum uncia. Piperis longi, & nigri si uolueris, utriusq; semunciã. Spicæ nardi, nucis mosch. schœnoanthi, singul. drach. tres. Croci drachmam. Terãtur omnia minutissimè & misceantur. Sic habes species pro medietate oneris unius equi, id est pro barili uno, (libris forte centum uiginti octo.) Nectar aũt sic facies. Pone uinum totum in uasis. deinde species pone in aliquo pãno lineo satis amplo: & in barili, in quo nectar facere uolueris, pannum intromitte cum speciebus, ita quòd latera panni superemineant aliquantulum supra os barilis. Postea in aliquo uase pone quatuor libras mellis, & fortiter cum uino misce. ita ut totum satis clarum sit. Tum uinum super species colando infunde, & postremo uinum cum melle. Demum clauso barili spe-

cies

cies in eo relinque cum panno per biduum. Tandem auferfortiter comprimendo: & habebis nectar optimum.
Si uero pro principe aut prædiuite aliquo parare uolueris, adde ſupradictis ligni aloes optimi, folij, utriuſque ſemunciam, moſchi drachmam ſemis, & loco mellis pone ſaccharum minutiſsime tritum in mortario, deinde ſolutũ in uino.

Aliud nectar optimum cum eiſdem ſpeciebus, ſed ponderibus diuerſis.
Recipe cinnamomi uncias duodecim ſemis. Zinziberis, galangæ, granorum paradiſi, caryophyllorum, cubebárũ, macis, cardamomi, ana drachmas duas. piperis longi ſcrupulum. ſpicæ nardi, ſchœnoanthi, nucis moſchatæ, ana ſcrupulum ſemis. croci ad pondus (denarij) Turonenſis, uel paulo plus. Hæc omnia minutiſsimè trita miſce, & habebis ſpecies abunde pro loto nectaris ciuitatis Burgenſis.
Deinde accipe libram mellis cum

pinta aquæ fontanæ decoctum uſque ad conſumptionem aquæ: & refrigerandam ſepone. Tunc accipe circiter lotum boni uini, & ſucco cum prædictis ſpeciebus in uas immiſſo, uinum percolando, infundito paulatim, mel etiam cum uini parte prius mixtum paulatim infundendo, ita ut ſuccus nō comprimatur. Quod ſi pretioſius facere uoles, ſaccharum pro melle pones in uino diſſolutum, ſimiliter pondere libræ aut amplius. Percolabis autem ter uel quater, ut fortius & melius euadat uinum. Addes etiam prædictis agallochi optimi, folij, ana grana duo, & moſchi aliquantulum. ℑ Aliter: Suſpende ſpecies in ſacculo in uino mixto cū melle uel ſaccharo, & poſt duos aut tres dies extrahe bene comprimendo. Sed ſuperior modus melior & pulchrior eſt.

Ad

Ad faciendum nectar, modi tres. quorum duo priores Gratia Dei uocantur, tertius manus Dei, ex codice manuscripto.

R. Cinnamomi drachmas nouẽ, zinziberis drachmas quatuor. nucis moschatæ, piperis longi ana drach. tres. galangæ, granorum paradisi, macis uel folij, cubebarum ana drach. duas. caryophyllorũ drachmam. spicæ nardi scrupulum integrum. croci dimidium. sacchari libram, uel mellis pintam quod bullierit in pauca aqua ad cõsumptionẽ aquæ, bene despumati. Misce in sesquilotum uini. Aliqui addunt cardamomi & carui ana drach. duas. Et hoc est melius claretum.

Ad idem. R. Aristolochiæ rotundæ, cinnamomi, utriusꝙ unciam. zinziberis semunciam. galangæ, granorum paradisi, caryophyllor. cubebarũ, macis, nucis moschatæ ana drach. duas. piperis longi drach. tres. spicæ nardi scrupulũ. croci dimidiũ. sacchari libram, uini lo

tum. Quòd si pro diuite fuerit, adde a-
gallochi optimi grana duo, & moschi
dimidium granum. Vel, secundum ali-
os. R. Cinnamomi electi unc. duas. zin-
ziberis unam, granorum paradisi, pipe-
ris longi, utriusq; semũciam. nucis mo-
schat. caryoph. macis, ana drach. duas.
cubebarum, cardamomi, ana drachm.
spicæ nardi, schœnoanthi, calami aro-
matici, ana scrupulum. Trita commi-
sce cum tribus libris mellis, & loto ui-
ni, ut dictum est.

Potus qui dicitur Manus Dei. R. cin-
namomi sescunciam. zinziberis drach.
tres. cardamomi drach. duas. folij, ga-
langæ, ana drachmã. spicæ nardi, carui,
ana semidrachmam. piperis longi uel
nigri drachmas quatuor. Si fiat pro di-
uitibus, adde caryoph. nucis mosca-
tæ, macis, granorũ paradisi, ana drach.
duas. Mellis despumati pintã. Vini bo-
ni lotum Burgense. Et si potes, loco
mellis pone sacchari libram. Si rectè pa
retˉ hic potus, utilis erit aduersus mul-
tos

tos affectus præcipuè frigidos, & in senibus, ac illis qui imbecilliores sunt ad Venerem. Conueniet phlegmaticis, & melancholicis mirificè, ut meritò manus Dei uocetur. Tristitiam soluit, læticiam confert. Splenis & hepatis obstructiones aperit. Hydropem curat: & lapidem de renibus potenter educit, si addatur parum saxifragæ & lapidis lyncis.

Species pro uino zedoartico. R. Zedoariæ, cinnamomi, utriusq; semunciam, galangæ drach. duas. misce, fiat puluis.

Ad uinum quod à scapis denominatur (ʒů einem rappis.) R. Zedoariæ semunciam. Coriandri uncias tres. galangæ uncias quinq;. cinnamomi, caryophyll. ana drach. duas. fiat puluis crassiusculus.

Aliter, pro zedoartico uino species, quæ sufficiunt pro mensura uini quæ oma uulgò Argentinæ uocatur. Cinnamomi uncias tres. caryophyl-

lorum, nucis moſch. granorum paradiſi, cardamomi, ana ſemunciam. zedoariæ drach. ſex. cubebarum, piperis longi, ana drach. duas. Contunde craſsiuſculè, miſce pro ſacculo.

Ad idem. Cinnamomi uncias duas. zinziberis ſemunciam. caryoph. piperis longi, cardamomi, cubebarum, zedoariæ, ana drachmam unam. galangæ, granorum paradiſi, ana drachmam ſemis. Trita craſsiuſculè miſce pro ſacculo.

De uinis aromaticis cum aqua ardente.

Aquam ardentem facile cum aliorum medicamentorum tũ aromatum, odorẽ & uim omnem imbibere, ſi paucis horis trita in ea maduerint, & exiguum eius deinde uino ſimplici affundatur, & poſſe hoc modo uaria odore & ſapore uina ex tempore parari, ſupra ſcripſimus ex Arnoldo in aquæ ar-

ardentis ſimplicis deſcriptione.

Apparatus uini quod Hippocraticũ uulgò uocant. In aquę ardentis ter quatérue aut amplius deſtillatæ (menſuræ nomen deeſt) uncias duas cinnamomi inijcito, & gingiberis dimidiam. granorum paradiſi, piperis, ana ſeſquidrachmam. caryophyllorum drachmam, nucem muſcatam dimidiam. Trita omnia in uas bene clauſum per quatuor dies indito, & bis aut ter quotidie agitato, demum colato & reſeruato. poteſt autem longo tempore ſeruari. Huius mediocre cochleare plenum immittes in generoſi uini rubei menſurã, & ſacchari libram addes. Si tamen uinum dulce ſit, ſaccharo opus non eſt, Furnerius.

Maluatici modus. R. galangæ optimæ. caryoph. zinziberis, macis, ana drachmam. Hæc omnia craſsiuſculè trita in uaſe ligneo bene operculato infuſa in aqua ardente relinques horis uiginti quatuor. Deinde in linteo ſuſpendes à filo in uas capax ſummæ, ut uocant, aut

dimidiæ ſummæ uini clari per tres dies. Et habebis uinum tam bonum & forte quàm ipſum natiuum Maluaticum aut Traminiũ eſt, Liber manuſcriptus Germanicus.

Vinum ſapore Rhætici. In uaſe uitreo uel fictili uitreato, linteolum aromatibus iam dicendis plenum ſuſpende, & reple aqua ardente, diligenter obſtrue: & relinque, ſaltem per horas duodecim. Cum uti uolueris, linteolum exprime in magnum aliquod poculum uitreum, cui infundendum eſt uinũ, ita ut latera poculi aromatica illa aqua ardente conſpergantur: aut liquor in fundum expreſſus, inclinato poculo latera undique madefaciat. deinde uinum infunde quod habebit ſaporem Rhætici. Aromata hæc ſunt. Cinnamomi, zinziberis, caryophyllorum, de ſingulis ſemidrachma. craſsiuſculè trita miſceantur, linteolo illiganda.

Eodem modo fit ſapor moſchati uel muſca-

muſcatelli uini. accipe nucem moſcha tam cum pauco macis. trita miſce ut ſupra.

Caryophyllatum. Caryophyllorum ſemidrachmã cum pauco cinnamomo tere, & in linteolo liga, ut ſupra.

Alſatici ſapor. Saccharum candi in linteolo liga, ut ſupra. Aut mel diligenter deſpumatum cum aqua ardente miſce in uaſculo bene obſtructo: & cum uti uolueris, linteolum hoc liquore intinctum in poculum exprime. Hæc omnia ex libro quodam Germanico manuſcripto mutuati ſumus.

De alijs quibuſdam uinis aromaticis, præſertim quæ fiunt ſacculo in uaſe ſuſpenſo.

℔ Vinum caryophyllatum fit, caryophyllis in ſacculo ſuſpenſis in uaſe cum muſto. Multum deſiccat, diſſoluit, conſumit, attrahit, iuuat aſthma antiquum, & tuſsim in ſenibus cum humorum

corruptione:utile etiam in epilepsia & syncope.cócoquendi & retinendi uim confirmat. anhelitum reddit odoriferum.Multum autem de siccitate eius remittunt saccharum & glycyrrhiza,Arnoldus in libro de uino.

Eodem modo quælibet aromata(& remedia) tum frigida tũ sicca in sacculo suspendi possunt, & uino uel musto immitti,quod eorũ ui & qualitate imbui uolumus,Ibidem.

Aromaticum uinum fit ad iuuentutis conseruationem, si in sacculo lineo immittantur species non tritæ,sed particulatim scissę,ita ꝙ substantia specierum sit in sacculo uaga,& ponatur in uino,ore uasis diligenter obstructo, Arnoldus de conseruanda iuuentute.

Alius aromatici uini modus,ad confirmationem temperamenti et iuuentutis. Cubebarũ, caryoph.nucis mosch. passularum, de singulis drachmæ tres, in sacculo bulliant in boni uini libris tribus usꝙ ad tertiæ partis cõsumptionem.

nem. adde ſaccharum. & inde mane ac ueſperi propina uncias ſingulas, plus minus. Vel fiat ſicut claretum, Arnoldus ibidem.

Vinum crocatum lætitiam affert, & aufert melancholiam, Arnoldus de cō ſeruanda iuuentute cap. 3. Eius uerò cō ponendi modum docet eiuſdem libri tractatu ſecundo, his uerbis: Pone modicum croci bene ſiccū in ſacculo amplo de pāno lini ſubtiliſsimi rari, & ſacculus ponat̄ in colatorio de ſtaminea uel panno lineo, & ſuperfundatur uinū (uel etiam oleum pro oleo crocato) ad modum lixiuij, & repetatur donec placeat color & ſapor. Poſſunt & aliæ ſpecies admiſceri pro arbitrio.

De uinis artificioſis quæ ſaporem peregrinorum referunt, propter aromata & ſpecies in ſacculo intra uas ſuſpenſas.

Varia aromatica uina qomodo fiant,

& peregrinorũ quorundam ſapor fictitius cum aqua ardente & aromatibus ſuperius oſtenſum eſt: hic addem⁹ quo modo peregrina quædam uina homines induſtrij abſq; aqua ardente imitentur: non ut impoſturas inde addiſcant homines auari, ſed ut medici ægrotis præſertim delicatioribus, ſimul & gratificari interdum & prodeſſe poſsint. Decerpſimus autem quæ ſequuntur omnia, ex Germanico libro manuſcripto.

Græcum uinum ſic fit. Zinziberis, galangæ, utriuſq; ſelibram. granorum paradiſi, caryophyllorum, ana uncias tres, in ſacculo ſuſpende in dolio uini mediocri, (in ein fůder.)

Vinum Maluaticum. R. Moſchi, agallochi, utriuſque drachmam. cinnamomi, cardamomi (ſi rectè lego) caryophyllorum, ana drachm. duas. ſacchari candi ſemunciam.

Vinum de Romania. Recipe, ſucci, glycyrrhizæ, cinnamomi, utriuſque drachmas

drachmas duas. anisi drachmam. macis drachmas semis. sacchari drachmas tres.

Vinum muscatellum. R. polypodij, liquiritiæ, anisi, singulorum drach. duas. nucis moschatæ drach. tres. calami ar. drachmam.

Muscatellum rubrum sic facies. Florum sambuci unciæ quatuor. cinnamomi semuncia, bulliant in musto rubeo. Muscatelli odorem facere putantur quęcunq; moschum referunt odore suo, & quæ à moscho denominantur, ut nux moschata, & cortex eius qui macis uocatur. item flores sambuci præcipuè, & coriandrum. Multi & sclaream herbam in uino suspendunt, nimirum folia cum floribus: cuius odor uehemens & non ingratus est. aliqui tamen insalubrem esse, et caput grauare putant.

Sed compositiones huiusmodi infinitæ fieri possunt: & satis est homini industrio, & simplicium medi-

camentorum, aromatum, et condimentorum naturæ gnaro, paucas aliquot ueluti formas præscriptas habere, quas ipse multis modis pro occasione & uarijs circunstantijs uariabit. Nos Deo immortali gratias agentes, à quo omnis remediorum successus pendet, huic libro in præsentia finem imponimus.

FINIS.

CAPITA PRAE-
sentis libri.

Præfatio.

1. *De liquorum & oleorum stillatitiorum inuentione, pag.5.*
2. *De scopo huius libri.*
3. *Laus eorum qui quæ optima et efficacissima habent remedia, cõmunia esse volũt.*
4. *Quantum in omni re apparatus referat. Authores in in hoc libro citati, pag.21.*

De destillatione eiusq; differentijs in genere, pag.25,

De viribus liquorum destillatorum in genere, pag.32

De multiplici vsu liquorum destillatorum, tum in re medica, tum extra illã, pag.43.

Forma purgandi aquas turbidas, ex Bulcasi, 45.

De balneo Mariæ in genere, & de ijs destillationibus, quæ fiunt in vapore aquæ feruentis, & in fimo equino, 46.

Egregiæ quædam aquæ simplices in Balneo M. destillatæ, ordine alphabeti ennmeratæ: primum ex plantis, pag.69. & 72.

De vasis & instrumentis diuersis ad destillationem pertinentibus, 76.

De materia vasorum ad destillandum: & primum contra plumbea & ænea vasa, 82.

De fornacibus, 87.

Vasa quomodo claudantur & muniantur, tum luto tum aliter, 92.
De præparatione ad destillationem 95.
De rectificatione liquorũ destillatorũ 102.
Destillatio per filtrum 102
De aqua ardente seu aqua vitæ simplici, eiusq; viribus & usu multiplici, 106.
De ijs quæ arida destillantur in liquore aliquo infusa 122.
De quinta essentia remediorum 131.
Vini 141.
Quinta essentia frigida 148.
De chelidoniæ essentijs omnibus extrahendis 152.
Quinta essentia ex fructibus 166. *Ex floribus. herbis, radicibus* 165.
Ex sanguine humano, ouis, carnibus, & melle 162.
De quinta essentia metallorum 168. *Ex antimonio, plumbo, cerussa* 169.
De aquis vitæ compositis 172. *De eisdem, ex Lullio* 336.
De remedijs quæ aquæ vitæ miscentur citra destillationem 198.
Aquæ ardentis usus cum alijs medicamentis extra corpus 203.
De aquis destillatis compositis, sed alijs quàm cum aqua Vitæ 206.
Aquæ compositæ quædam vel ex remedijs per se, vel cum aqua fontana destillandis, ex Rogerio 215.
De aquis virtutum siue Aureis, & alijs quibusdam compositis

cõpoſitis ex pluribus remedijs cũ vino deſtillatis 217.
Aquæ compoſitæ nonnullæ cum aceto deſtillatæ 232.
Caponum aquæ 235.
Aquæ compoſitæ, ad varios affectus, intra corpus præcipuè, quarum quædam ex recentibus adhuc pharmacis & ſuculentis fiũt: aliæ uerò infuſæ in plantarum ſuccis aut aquis deſtillatis, ſero lactis aut ſanguine 238.
Ex ſanguine maialis 245.
De purgantibus medicamentis compoſitis deſtillatis 246
Aurum potabile 248.
Aquæ aliquot compoſitæ ad oculorum affectus 258.
Ex Rogerio 260.
De aquis odoris 263. Ex Furnerio 270.
Aquæ deſtillatæ coſmeticæ, hoc eſt ad ornatũ pertinentes 275. Ex Furnerio 281. Ex Gordonio 291.
Aquæ ad tingendos capillos & alios pilos 293.
Dentibus purgandis 296.
Per deſcenſum quomodo deſtillentur aquæ ex herbis, floribus & radicibus 296,
Deſtillatio in cineribus, uel arenis, aut ſcoria trita, &c. 300.
Extemporaneus quidam modus 306. Reſina per fundum tenuiſſ. 307.
De roſarijs, id eſt inſtrumentis, quibus ex roſis & alijs medicamẽtis liquor ſtillatitius elicitur, igne ſubiecto plerunque immemediatè, ex carbonibus aut ſegmẽ-

tis lignorum 307.
De oleis destillatis, & primum in genere, deinde particulatim. De oleis ex plantis, floribus, herbis, gummis, resinis, seminibus, corticibus, lignis 312
Ex aromatibus, ut caryophyllis, nuce moschata, croco, macis, et alijs 316. et deinceps.
Olea ex seminibus et fructibus 332.
Ex baccis iuniperi 339.
De oleis ex gummis, lachrymis, seu liquoribus densatis, & resinis 345.
De oleo terebinthinæ siue larignæ resin. 348.
Oleum ex tartaro 351.
olea de corticibus 352.
De oleis ex lignis 356. Oleum capnistum 363. Ex papyro 365.
De balsamo vero, 366. Antibalsamo 369,
Balsamelæa arte composita 376.
De balsamis quæ extra corpus vsurpantur, 400.
De oleis ex animalium partibus vel excremẽtis 405.
De oleis ex metallis, lateribus, gagate, succino 407.
De aqua forti & similibus 450.
De liquoribus gemmarum 459.
De quibusdam, ut argento viuo præcipitato, eodemq; & arsenico sublimatis 460.
PARS II. De alijs quibusdam non alchymicis, siue non destillatis aut sublimatis remedijs, sed per alios diuersos modos ingeniose præparatis, &c. 478.

De

De oleis diuersis 479. & primum ex plantis. Ex tartaro 497. De oleis ex vitellis ouorũ, lumbricis, scorpionib. 500. & c. Ex sulf. 512.
De fomentis & suffitibus 512.
De succis quibusdam: & plurima de succo ellebori 519. Iterum de succo ellebori, & extrahendis viribus ex medicamentis purgantibus ac alijs quibusdam 530.
De succo iridis & rapi, & c. 535.
De decoctis 518.
De vinis factitijs & medicatis 542.

INDEX ALPHABETICVS.

NOTANDVM EST NVMEROS PAGInarum 176. 177. 455. 456. à librarijs in ipso opere omissos esse: quorum nos quoq; errorem secuti ijsdem omissis indicem confecimus, quod hoc in loco monemus, ne quis paginarum numeros frustra emendet. Litera r. remedium significat.

A.

ABsinthij aqua 35. 52. 126
absinthij vinũ 201. quomodo fiat 542. & deinceps.
abscessus rumpit 115. 208. 223
aceti vsus 407
aquæ compositæ cum aceto

destillatæ 232
acetum candidum reddere 308
aceti vapor in liquorẽ collectus 307
acetum destillatum 42
aduſtio oleornm quomodo emendetur 323
aduſtione caret quinta eſſentia vini 144
aduſtionum ab igne r. 58. 68.171.458. 503
æther calidior igne 134
affectus animi immutat 118
affectus calidi 150.151
affectus interaneos curat 223
albugines oculorum abolere 75
alembicum quid 77
allegoricæ interpretationes authorum 139 140
alſinæ aqua 53
alterare 217
aludel, alutel, aluthel, 82
alumen 121
alumen purgat 251
aluum ſoluentia 252. 447. 522. 531. 559.
aluum aſtringit 338.370
amarum liquorem reddere 126
ambuſtis locis medetur 312
amygdalarum oleum, 420. 482
anatum ſanguis 69
angelica aqua 458
anhelitum fœtentẽ emendant 117.194.208.380.388 576
anhelorum r. 423.544. *vide aſchmatis.*
anima ſecũdum Stoicos 134
animi deliquia excludit 118
animum confortat 386
animalium partes quomodo deſtillandæ 52
ex animalium partib. vel excrementis olea 405
aniſi oleum 331. 333
aquarum deſtillatarum ex animalib. earúmue partibus, aut excrementis ratio 72. *& deinceps.*

anſeris

anseris pinguedo 538
anthrax 158. Vide Carbunc.
antibalsama 369
de antiballomenis 372.373
antimonij oleum 411
antimonij quinta essentia 414. & 169. & deinceps.
antimonij rubedo 411
ani dolorum r. 501, 502 370
apobamma 249
apophlegmatismos curat 214
apoplexiã curare 120. 172. 204. 210. 243. 421. 447.
apostematum r. 170. 210. 351 395. 336. 337.
apostematũ capitis, laterũ, seu costarum r. 246
apparatus magnã vim habet 17. 18.
appetitum excitantia, 150. 209.
appetitum confirmãs r. 60. prouocans 552.
aquæ salsæ destillatio, vt dulcescat 45
aqua dulcis communis vt salubris reddatur 54
aquæ turbidæ quomodo purgentur 45
aqua, vide liquor.
aquæ compositæ vel ex remedijs per se, ael ex aqua fontana destillandis 215
aqua ex foljs extracta 216
aquæ destillatæ quomodo seruandæ 91. 92
aquarum simplicium, in balneo M. destillatarum ratio 52. et dein.
aquæ recẽtes præferẽdæ 128
aquarũ præcipuarum catalogus 70. 71. 72.
de aquis destillatis compositis 206. & dein.
aquæ compositæ, ad varios affectus, intra corpus 238
aqua ex foljs 216
aqua è floribus 217
aqua fortis, vide fortis aqua.
aqua mortua 112
aqua philosophica 49
aqua ardens & aqua vitæ

eiusdem liquoris duo sunt nomina, de quo scribitur 49.44.35.126 173.108. vnde fiat 106.107
aqua ardens destillatione quater repetita perfecta 113
aquæ ard. in singulis destillationibus quantum decedat 112.113. quo meliora sunt uina, tanto melior 112. quando satis destillata sit 110. destillata sæpius magis acuitur 107
aquæ ard. tres diuersi liquores 114
aquæ ard. qualitat. 117
aquæ ard. vsum qui descripserint 116
De aqua ard. eiusq; virib. et vsu multiplici 106. & deinceps.
aquæ vitæ vires ex Arnoldo 114
aqua vitæ omnium metallorum virtutem in se cõprehendit 169
aquæ ardentis vsus in bello 44
aqua ard. pro ientaculo sumitur 210
aquæ ardentis mixtio, 120. 121
aquæ uitæ quæ remedia misceantur citra destillationem 198
aquæ ard. vsus cũ alijs medicamentis extra corpus 203
aquæ vitæ compositæ diuersæ 151. & deinceps
aqua ex frigidis composita 197
aqua mirabilis quæ contrarium efficit, quàm aqua vitæ 148
aquæ virtutum, & aliæ quædam compositæ, & cum uino destillatæ 217
aranea si comedatur, ne noceat 209
araneam interimit 389
arbores incerficit 448
per arenas destill. 306

argentum dissoluere, 452
argentum dealbare 500
argẽti viui sublimatio 473
argentum viuum ab argento uero separat 222
argentum (uiuum) præcipitatũ quomodo fiat 462. aliter 462. vide Mercurius.
aqua cosmet. ex argento viuo 277
arida quomodo macerẽtur 123
arida quando & quo modo destillanda 128. & deinceps.
aromatum maceratio 123.
aromatum vim conseruare 223
ex aromatibus oleum quomodo extrahatur 316
arsenicum, vide auripig.
artemisite vinum 547
arthritidis r. 193. 360. 363. 393, 415. 484. 518. 538.
articulorum vitijs prodest 362
ascaridibus infestatis prodest 528
asthmatis r. 393. 229. vide anhelorum
astrantia 125
atramentum sutoriũ, 447
atribili varios affectus tollit 547. vide bilis atra.
auditui prodest 118, 193
auditus grauitas 421
auena destillata 39. 310
auenæ stramen 99
aues allicere 143
aureæ aquæ 217
auriginem depellit 224
auripigmenti oleum 408
auripigmenti sublimatio 474
aurium dolorib. 501, 502
aurium fluxus 394
aurium noxæ medetur 422
aurium tinnitus 59. 419
aurium vermes interimit 423
auri multip. vsus 256
auri spiritus 17
aurum dissoluere 452. 459.

254.
aurum potabile 132.135. 147 152.248. 233.
aurum quomodo purgatur 253

B

Balneum Mariæ 29
attenuat 30
balnei M. fornacis descriptio 46
balnei M. laus 82.83 tractatio in genere, 46. quomodo calefiat 47
balsamum qualis vox 365
balsama qui liquores dicantur 370. et dein.
balsammelæon 374
balsami destillatio 377. 375.
balsama arte composita 376
de balsamo vero, & antibalsamis 365
balsama quæ extra corpus vsurpantur, 400
balsamū ad cicatrices 401
balsamū Dornstetteri 399
Bartolomæi 382. Lullij 394. Petri Aponens. 383.
balsamum verum interijt 367
balsami veri nota 371
belzoi oleum 347
de ben oleum 335
benedicta 173
benedictum balsamū 400
benedictum oleum quomodo fiat 322
berchile quid 87
beronica 207
berylli spiritus 172
betonicæ vinum 547
bilem corruptā purgat 210
bilis aduſtionem tollit, 156
bilis atræ r. 210. vide Atra bilis.
bilis atræ r. 158. 210. 228. 468
bilis amara, ibidem.
Boracis vis contra calculū vesicæ 41
bubo 185
buglossatum vinū, 547. 548

C

Cadauera conseruantia r. 118. 385
cæcum alembicum 78

calculi

calculi r. 210. 214. 231. 232. 234. 239. 350. 381. 392. 419. 422. 424. 431. 435. 437. 459 460. 484. 505. 547. 571.
calculus vesicæ, vide in vesica
calefaciẽtia r, 211 233. 375. 417
caloris præter naturam r. 54. 58. 67. 246
calorem natiuum confortat 117
caliginis oculorum r. 311
calx oleo restincta 415
camphoræ aqua 55. 56
camphoræ oleum 55
camphoram dissoluere 117
cancri r. 75. 150 242. 263. 329 358. 392. 458
cancrorum lapides 39
ut candela etiam in aqua ardeat 454
caniciem excludens 118 rerardans 563
canis rabidi morsus r. 75. 120.
cannabis folia 310
cantharidum aqua 69
capilli, vide crines.
capillos augere 311. regignere 240. 501. longos facere 294
capillorum colorem mutare 275
ad capillos & alios pilos tingendos aqua, 293. & deinceps.
capillos virides facit, 296.
capillorum defluuij r. 311
capnisti oleum 13. 363
è capisci siliquis oleum 482
aqua ex lacte caprino 74
caponum aquæ 235. 236. 237.
capitellum quid 25. 77.
capitis dolorum reme. 118. 150. 193. 218. 221. 233. 435.
capitis infirmitatis r. 217. 244.
capitis scabiei r. 240. 263. vide vlcera capitis
carbones quales esse debeãt 28.
carbunculi r. 392. vide anthrax.
cardiacæ 193. 557

carnes decoquere 116. 117. 208
carnium destillatio 51. 52. quinta essentia 163
carnis mortuæ remedia 392
carnem producit 312 à corruptione conseruat 222
cassoletta 270
cataplasmata 313
catulæ aqua 72
centaury minoris aqua 210
cepæ aqua 54
cera vasa vitrea illinere 94
ceraſorum aqua 54 visulorum, ibid.
è ceraſorũ nucleis oleũ 483
cerebri affectuum r. 117
cerebrum calfacientia, r, 203. 423. Cõfirmantia 220 224. 233. 329.
cerebri imminuti remediũ 209
cerebri membranas contusas sanat 303
ceruſſa, vide plumbum.
chelidonia 32. 139. 147 vires innumeras possidet 152
de chelidoniæ essentijs extrahendis 152. & deinceps. & 157.
chelidoniæ diuersorũ liquorum vires 156. & dein. 159.
chelidoniæ lac colligere 537
chiragræ r. 193
cholericorũ r. 209. 227. 548 552.
chryſocolla 41
Chymistica quid 5
cibaria omnia à corruptione conseruat. 222.
cicendulæ 11
ciconiæ aqua 73
per cineres destillatio, 300. & deinceps.
cinnamomi maceratio 123. oleũ 352 aqua, & destillandi modus, ibid. & 354
cicatricum r. 401. 469. 502 504.
cicatricem inducit 360
cicatrices delent r. 351 381.

cuti

cuti assimilans 75
circulatio, eiusq; vsus & præstantia 155.198.199
citri succus quomodo destillatur 105
claretum, vide vinum.
claua 76
clauis philosophorum 148
cælo stellas infigere 35
coitum auget 118
colicorum r. 188.193.436 469,488.515.546
colli affectuum r. 389
collisionis lapidis uel baculi in corpore r. 389.392
colorem bonum facientia 209.210.211.246.277.563 Vide in Facie
columbinum stercus, 40
comitialis r. quem & epilepsiam, & caducum et malum morbum appellãt 53.54.59.68.115.193.118 130.210.215.233.240.242 256.376.380.385.389.393 415.417.421.423.447.538 576
conceptum promouẽtia 358 415. confortans 56
concoquens r. 370.559.576
concoctionem promouentia 209.217.233.562
Constatinopolitana aqua vitæ 226
consumens r. 575
contractorum r. 73.227
cordis affectuum rem. 224 383
cor roborantia 61.118 159.254.267.329.552
cordis substantiam illuminat et confortat 255. syncerам reddit 257
à corde aquam depellens r. 388
cor. tremoris r. 68.246
corpus totũ roborãtia r. 165 389. renouãs, 393. extenuatum confortans. 385
è corticibus olea 352
cosmetica non improbantur 275
cosmeticæ aquæ earúmque differentiæ, ibidem. &

dein. usquæ ad 201.
crines, vide capilli & pili. 2
crines auro similes, vt fiant 293
ex croco oleum 326
crustas sanat 120
crystallinus globus 100
cucurbita quid 76
cucurbitæ quomodo luto muniantur 94
cucurbitas balnei pãno induunt 94
cuprum dealbat 500
cutim abstergens r. 220 495 501. 502
cutis infectionum r. 358. macularum 290. fissurarum 484. 502
cutim albam reddẽs r. 300. albã et subt 277. 280. 286 mollem 120.
cyanei præparatio. 476

D

Dadi quid 370
dæmoniacos iuuat 415
de decoctis 538
decoctiones in aceto, 539 541
dei gratia dicti potus 569
dei manus 570
dẽtes dealbantes aquæ 457. 194, 275. 457
dentes purgans 296, 380
dentibus vtile r. 388
dentium dolores mitigãtia 58. 119. 118. 208. 210
pro dentium doloribus r. 214. 294. 224. 358. 395. 423 453. 501. 514
dẽtes infirmos, corruptos, et concauos curãs & clarificans remed. 215
dentiũ putredinẽ tollit 214
dentium vermes eradicare 294
destillandos liquores qui de scripserint 21. 22. 23. 24
destillatio quid 25
destillatio, vide liquor
destillatio eiusq; differentiæ in genere 25
destillatio optima mixtio 198

deſtillatio quædã ineſt mete oris & animantibus à natura 25.26
deſtillatio quo ordine aſcen dentium liquorum, quo rum alij alijs reſpondent elementis, fiat 26. 28
deſtillationem omnem ma- teria contrita, ſuper fæces ſuas refuſa repeti, conſul tum 38
deſtillationis repetitæ vis augetur præſertim in cra ſſioribus. 39
deſtillatio quot modis fiat 27
deſtillatio per ignem grauio- ra reddit 30
deſtillatio per aſcẽſum quid 25
deſtillandi modus per deſcẽ ſum 296. *& deinceps.*
deſtillatio quæ à putredine fit medicis fugienda 97
deſtillata vapore aquæ calẽ tis qualia 305
deſtillatio aridorum in li- quore aliquo infuſorũ 122 *& deinceps*
deſtillatio ex tempore, 306
deſtillatio è ſuccis 38
deſtillatione vulgari odor & ſapor remediorũ per- ditur 32
deſtillatorum liquorum v- ſus multiplex tum in re medica, tum aliàs 43
Diabetæ r. 193
dianthos 178
digerentia 375 417. 485.
digeſtio 95
digeſtionis tempus 100
dioptræ deſcriptio 91
diploma Galeni 46
dolores mitigans r. 488
dormientia membra exci- tans r. 338
dyſcraſiam alterat 216
dyſenteriam excitans 84
curans 553

E

Ebrium reddere 310
elementa cuncta in quin-

tam essentiã permutare 154.155
elementaris materia quomodo conuertatur in inelementarem 142
elixir vitæ 159.257
elleborus 133
cum elleboro aqua 248
ellebori catapotium 525
ellebori nigri succus 519 530.526
empyreuma quomodo separetur 104
epilepticorum r. *Vide in Comitiali.*
esthiomeni r. 475
esulæ lac quomodo coolligatur 537
euphragiæ aqua 262
excremento sam materiam consumens r, 417
exhilarare, Vide in Hilaritate
experientia requiritur cũ iudicio 20
exuirtuare & excorporare quid 19
exulcerationum r. 361

F

Faciem ornantes aquæ, vide Cosmeticæ.
ad faciei formam r. 282.283 292
faciei colorem bonum facientia, vide in colore.
ad faciei colorem r. 275. *nitorem & colorem* 224.227
faciei candorem conciliantia r. 69.73.115.209.220 281.289.391.473. *Colorem roseum* 279.292
faciem purgantia 223.500
ad faciei lentigines re. 278. 406. *maculas,* 69. 120. 209,275.278.280.284.285 286. 287. 288. 329. 391. 406. *molestias* 283. *pannos* 329. *scabritiem* 275. 278
faciei nitorem conciliant r. 273.278.281.283.450
faciem clarificant re. 114. 289.293.294. *à Sole præseruant*

uant 275
ad faciei rugas r. 497. squãmas 277
faciem odoriferã reddens r. 391
fascini r. 470
febris r. 58. 67. 74. 119. 150 193. 209. 210. 227. 233. 243 244. 246. 338. 358. 379. 385 389. 431. 433. 437. 469 507. 529. 559
fermentatio 96
ferrea vasa probantur 87
ficorum remedium 165
per filtrum destillatio, 27 104. & deinceps 106
fimus equinus 29. 144 145
fimi equini vsus 51. 153
fistularum remed. 67. 75 150. 252 262 329. 389 392 395. 398. 426. 465. 475 484
flatus discutientia re. 60 546
ex floribus oleum, 325
florum quinta essentia quo modo extrahatur 161
ad flores uteri remedium 119
fœcũdas mulieres reddẽs r. 119
è fœno oleum 484
fœniculi aqua 261
de fomentis 512. quomodo adhiberi debeant 514. et deinceps
de fornacibus 28. 87. & deinceps
fornax balnei M. 46. accediæ 48
Fornaces ad olea extrahenda 317. 319. ad oleum iuniperi 343. ad destillandũ per cineres 301. 302. 303 ad vitrioli oleum 440 alia 433. ad rosas destillandas 63. 64. 65. 66. si quid per ignem ualidum destillari debet 88. et deinceps.

fortis aqua 44. 450
fortis aquæ ſpecies nonnullæ, earúmque compoſitio 451. 452. *& deinc.* 426. 465. *vbi ſeparationis aqua vocatur*
folia quæ odore carent quomodo deſtillentur 47
fraga quomodo deſtillentur 56
fragrantia requiritur ſumma in quinta eſſentia 135
è fraxini cortice liquor 57
fraxinum oleum 360
ad frigidos affectus r. 227. 277. 396. 419. 422.
ex fructibus oleum 332
frumenti oleum 335. 484
furfurum r. 224

G

Gagatis oleum 415. 418. 421
Gallicana aqua 278
Gallici morbi remed. 227. 359. 425. 463. 464. 468. 525
in Gallico morbo purgatio 205
gangrænæ remed. 426. 464
Geber Arabs quid deſtillatione ſentiat 31
gemmarum liquores, 459
ad genitalia nimis calefacta r. 150
gentiana 200
gentianæ aqua 125
gibberis inunctio 538
gingiuas confirmans r. 380
gingiuas curans 209
ad glandulas r. 280
glutinans 375
goacomax 368
gonagræ r. 419
grauidis nocens 119
guaiacum oleo abundat 315

gummi

gummi præparatio ad destil lationem 345
ex gummis oleum 345
gummi ex aqua 216
gummi purgantia quomodo exhibeantur, 537
gutta rosacea 115
guttæ r. 193. 209. 211. 224. 227. 243. 263. 295 338. 393
gutturis affectus 389

H

Hæmorrhoidum rem. 252. 374. 389
ad hæmorrhoid. tumores 562
Halicaccabi acinorum aqua 57
vinum 547
hecticorum reme. 166. 386 393
hederæ baccarum oleum 484
ex hederæ lignis oleum 358
helxinæe aqua 57
Henricus piger quid, 47
hepar, vide Iecur.
hepati vtiliter 118
ad hepatis obstructiões 151 158. 234. 234. 571
herbarum virtutes extrahere 116
herbarum quinta essentia 161
ex herbis oleum 324
herbæ et flores quando colligi debeant 32
hermetis vas 80. 141
hieracij minoris aqua 57
hilaritatem inducentia 115 118. 165. 208. 225. 227 254. 548. 571. 577. *uide melancholicorum remed.*
hircinus sanguis. 40. 69
hirundinum aqua 232
hominem ab omni corrup-

lauendulæ aqua 58.265
ex lauri baccis oleum, 334 487
laxare 217
laZuli, vide Cyaneus
ad lentigines faciei 115.483
vide etiam in facie
leporis pellis 40
ad leprã seu S. LaZari morbum r. 57.118.159.165 190. 209. 256. 257. 380 393.425.431.449
lepram auertentia 225 228
lethargi r. 436
lichenũ in facie r. 251.252
lien, vide splen.
lienis r. 117.151.437
ad lienis dolorem 417
inflammationem 246
obstructionem 234
ex lignis olea 317.356
limonum succus 42
destillatus per filtrũ 106
linguæ vsum restituens r 54.165.208
lippitudinis r. 299.458
liquor, vide aqua & destillatio
liquores destillati quid differant à suis simplicibus 33. an retineant vires pristinas 35. vires eorum in genere 32
liquores qui similem suis simplicibus, quiq; dissimilem vim retineant 35.36
liquorẽ ab omni re eiusdẽ facultatis effici posse 37
liquorum inuentio et oleorum 6. & deinceps.
Lullius quando claruerit 23
lumbricos necantia r. 118 208.221.244.419.423. Vide vermes.
lumbricorum oleum 504
lumborũ doloris r. 117
lupi abscessus r. 119.150.263 295.392.475
lutare quid 92
luti præparatio 93
lutum sapientiæ 84.92
lymphaticorum r. 469

M

Maceratio 95
macerationis tempus. 124 125
macularum r. 483
Vide in facie
macrum reddens r. 221
ex maialis sang. aqua 245
maniacorum r. 116.523.193 548
margaritas soluere 310
mater balsami 173.399
mater remediorum 197
matricẽ cõfirmans re. 358
matricis suffocatio 385
obstructio 234
medicamentis quibusdam compositis, cur eulogia addantur prolixa 19 20
medici boni & eruditi eligendi 17
melancholicorum remed. 116. 156. 386. 436. 469 521.548.562. 571. 577. vide hilaritatem inducencia
mel cum destillatur ne redundet 311
Melis sanguis 69
melissa 207. Vinum eius 542
membra alleuians re. 339
corroborans 242. exhilarans 243. læsa curans 117
vt membra absque dolore incidantur 448
memoriam augent, confirmant vel restaurant re. 115.208.224.396.423 435
menses promouentia r. 56 119.210.208.244.365.423
sistens rem. 150
Mercurius, vide Argentũ viuum.
Mercurius vegetabilis 144 148
Mercurius intra corpus quomodo detur 471
Mercurij puluis, siue Mercurius præcipitatus aut rubeus 465.466.467 470

metalla singula in omni metallo 168
ex metallis diuersis aqua 449
metallorum destillat. 29
metallicum oleum quomodo fiat 408
ex metallis olea 407
metallica olea grauiora 408
metallorum quinta essentia 169
metalla in lapidem conuertere 159. *resoluero* 310. *separare* 451
metallica vasa cuncta improbantur 84.85
mixtio quæ lentè fit probatur 200
à morbo vel infirmitate liberantia r. 158.163
ad morbos siue corruptiones omnes 156.169.178 430.433.435.408. *præseruans* 551
ad morbos omnes ex putredine nascentes re. 470
moribundos restituere uel iuuare. 157.393
morpheæ r. 120.165
ad morsus venenosos reme. 211
moschatæ nucis oleum 488
de moschatæ nucis cortice (macis vocant) oleum 355
Mures necans r. 300
musa cornuta 79
muscas interimunt re. 116 209
è myrepsica nuce oleum 488
myrrhæ oleum 145
myrrha loco balsami ponitur 369

N

Nares vlceratas fouere 515
ad narium obstructiones 423
narium fœtor ir. 224
nasus quid 25.77
naturam augmentari remed. 5.6.233

naturam

naturam recreans r. 560
confortans 386
nectar, vide vinum
neruos confirmat remed. 209. 233. 240. 329. 395 495
ad neruorum affectus, 117 386
ad neruorum resolutionem 242
ad neruos contractos, 393
neruorum dolentium rem. 358.398.417
ad noli me tangere r. 295. 389.392.395.475
nubes magnas facere 150
nucem iuglandium aqua 58
ex nubibus moschi oleum quomodo fiat 321

O

Obltuionis r. 417
obstructionum r. 580.118 435
ad oculorum affectus r. 223 227.260.252.294.436
ad oculorũ affectus omnes 258
oculos corroborant r. 62 159
ad oculorum caliginem, 449
oculos rubentes & caligantes emendãt r.115.193.209
rubentes 259.261
oculorum dolentium re. 68 150.241.337.392.458
ad oculorum fluxus 118
oculorũ inflammationem r, 62
ad oculorum lippitudines r. 259.261
oculis tumidis & lippis r. 311
ad oculorum maculas r. 56 118.258. 261. 262. 307. 365 449
adoculorum suffusiones seu catarractas r. 259.307 423.454
ad oculos vlceroſos r. 311
odor suauissimus omnium

quinta essentia ex aqua ardente 143
odor quomodo concilietur destillandis 33.50.51
odoratum liquorẽ reddere 126
de odoratis aquis 263 & deinceps.
odorifera aqua 267 & deinceps.
odoratæ aquæ Andreæ Furnerij 270. & deinc.
odorata aqua ex tempore 265
de oleis diuersis 479 vide etiam balsama.
oleorum differentiæ 312
oleum omnibus rebus mixtis inest 313. omnibus lignis 315
de oleis destillatis in genere 312. & deinceps.
olei in balneo M. destillatio 49.50
oleum de nonnullis arboribus quomodo fiat 323
oleum ab aqua quomodo separetur 340
oleum odoratum 355
oleorum metallis extractorum vis 407
oleum benedictum 313
oleum sanctum 164
olea destillata miscentur 406
oleum quomodo exprimatur 480
opobalsamum 375. factitium 376
orchis aqua 59
ad Orthopnœnam r 519
ad oris vitia 224435446
orisputredinẽ extrahens r. 215
ossa educens r. 405
ossibus fractis r. 119
oua fracta coqui posse in aqua vitæ 120
oua soluere 310
ouorum testas facere per aera volare 149
ouorũ oleum quomodo fiat 500.501.321. & deinceps

ouorum quinta essentia 163
oZænis r. 224

P

Palpebrarum tumoris r. 261.262
palpebras inuersas emendat 298
panni maculas aufert, 459 500
pannus ardens ne comburatur 149.457
parabola 100
paralyticis lauandis aqua 204
paralysis r. 54.115.164.165 194. 204. 220. 233. 240 243.244.277.294.329.338 358.389.393.395.400. 415 423. 417. 419. 436. 437 485
parietaria 40
paronychia 515
paroxysmi rem. 54.58.215 385.417
ad passiones frigidas remedia 117.193.197
passulæ quomodo præparandæ ad purgandum, 538
Patauij monumentum 8
pectoris abscessus rumpẽs r, 519
ad pectoris affectus, 243
pectoris caliditatem reprimens r. 216
pectoris humores depellens remed. 60
pectoris siccitatem emendans 216
pectoris vulnera ex causa calida consolidans 216
pectori dolenti remed. 221
pectori nocet plumbum 83
pectori obstructo r. 93
pectori salubre r, 209
pectus mollificans r. 233
penetrans r. 417
pellicanus 141.80
persicorum aqua 60
pestis r. 57. 59.69.178.186 188.203. 210. 225. 246. 358. 431,469, 471. 506. 539. 565

petralis aqua 239
petroselini aqua 60
phlegmaticorum r. 562. 571
picæ aqua 73
pili, vide Capilli & Crines.
pilos dealbans remed. 295
pilos prolixos faciens, 295
pilos prohibens renasci 72
pilos remouens 233
Pilularum extractio, 532
ex Pimpinellæ seminibus oleum 339
ex Pineis nucleis oleum 345
pinguem faciens r. 221
pisces alliciens 423
pisces à putredine seruãtia 116.117.208. 222.
pituitam capitis emendantia r. 118.210
philosophica aqua 227
philosophorum oleum, 417
phlegma sals. 115. 156
phlegmaticos humores consumens r. 216
phlegma separans 104
phlegma curãs 120. 158. 329 398
phreniticis r. 209.233
phthisicorum r. 210.393
plagarum r. 170, 210
plantaginis aqua 60
plantæ quo tempore colligẽdæ 161
pleuresis 436
Plinij locus examinatus 250
plumbi oleum 424
plumbi qualitas nocet 83
plumbi quinta essentia 170
plumbum philosophorũ 170
podagræ r. 193: 419. 495 496
porcellanæ quomodo soluantur 43
porriginis r. 120. 224. *vide Furfur.*
portulacæ, sedi & aliarum succum extrahere 536
de Præparatione ad destillationem 95. *& diuerso eius nomine.*
vt Præuenias morbos. 472
ptisana intempestiuè exhibita mortis causa, 17

ad Pudendorum abscessus aqua 204
puerperis vtile 237
pulegij aqua, cum saluiæ 211
pulmonem purgans r. 423
pulmonis r. 68. 156. 158. 246 558
punctiones sanat 208
purgantia r 532. 436
purgantia destillata probãtur 247
purgantia quomodo per liquorem exhibeantur 537
de Purgantibus medicamẽtis compositis 246
purgantis electuarij extracti descriptio 533
pus expurgans r. 321
pustulas sanantia 56 224
putrificatio 96
putrificatio in fimo equino 98
putrificatione indigent crassa, densa, sicca, cruda 101 102
pyretrum 126
pyretri radicis aqua, 214
putrificationis varia genera 99

Q

Quinta essentia quid, 131
quintæ essentiæ effecta 132 & deinceps.
virtus 136
de Quinta essentia remedio rum 131. & deinceps. quo modo extrahatur 136. & deinceps. quomodo facilius, et minore sumptu extrahatur 144 & deinceps
aliter per uas vitreũ, 146
per fumum, 145
quinta essẽtia quomodo fiat 305. Eius ex vino extractio 141. 147. ex plantis quo modo efficatior 162. à fructibus 160. & deinceps.
metallorum, 168. 169. simplex 132. composita 132
quinta essentia chelidoniæ 147
mellis 147. frigida 148 149

quintæ essentiæ scriptores 131.136.137.

R

Radicum essentia quinta 161
radices siccæ maceratæ aquam reddunt eiusdem facultatis 212
radicum quæ in vino destillantur enumeratio 212
raphani sylvestris aqua 214
raporum aqua 60
rapi succus 536
receptorium quid 25 77.80
rectificatio, per repetitam destillationem 103.108
rectificatio aquæ in balneo Mariæ destillatæ 103
rectificatio liquorum destillatorum 103
refrigerans r. 552
regy morbi r. 351.389
vide Aurigo, Icterus.
renes calfaciens r. 562
ad Renum dolores 208. 417 obstructionem 437 vlcera 240. calculos, vide in Calculo
reptilia interimere 116
per Resina destill. 307
rhabarbari extractio 531
ad Rheuma 388. 436
roborans remed. 485 329
Roborantia cor, vide supra
roris aqua 129. 130 collectio, destillatio, & rectificatio, ibidem. præstantia ibidem
roris per se uis quædam medicandi inest, ibidem.
rosarum destillatio 32 297.298
aqua 60.274
quot modis apparetur. 62 63
rosis vnica destillatio sufficit 38
rosarum siccarum aqua 127
rosarum aqua composita

cum aliis 266.267
de Rosariis 307. & dein.
rosaceum oleum eiusq; præparatio 491 & deinceps
rosmarini è floribus oleum 328. quomodo fiat 330. vicem gerit balsami 371
ruberta 338
ad Ruborem faciei 389
rugæ faciei quomodo tollãtur 69.275.280.368. Vide in Facie.
rupturam corporis sanat 338
rutaceum oleum 331
è Rutæ seminibus oleum 337

S

Salis oleum 425. præparatio 476. vsus 52. 102. 163. 166 252
Saluiæ aqua 67
Saluiæ aqua et pule. 211
de Sambuci floribus oleum 495
Sanguineis utile 552
Sanguinem concretum ob casum aut ictum soluere 68.190.423
Sanguinem generans 560
Sanguinem sistere 60. 62 244. 338
Sanguinem è naribus sistens r. 437
Sanguinem purgantia r. 151 156. 193. 210. 211. 227. 240 246.255
Sanguinem nutriens r. 118 159
Sanguine humano vti cum remedijs, non consultum 164
ex Sanguine humano aquæ quatuor 164
Sanguis humanus 132 139.148. sublimatus, 165 166.163
Sanguinis humani quinta essentia 162
Sanguis humanus allegorice 167
ad Saniem vlcerum 312
Saniem digerit 464

Sanitatem corporis conser-
uans r. 193.208.210
Sapientiæ oleum 417
Saponis aqua quomodo fiat 107
ad Scabiem r. 117.120.209 211.224. 240. 338. 357. 389 425.435.500.529.546
ad Scabiem capitis 295
Scabiosæ aqua 67
ad scabritiem 406
Scillæ destill. 299
Scopus operis 12. *& deinceps*
Scorpiorum cinis 39
ex Scorpionibus oleum 505 *& deinceps*
per Scorias destill. 306. *contra Scrophulas,* 208.280
Sedi minoris aqua 67
ex Seminibus quædã olea, ex Raimundo 336.332
Seminum maceratio 123
Senectam differunt re. 131 159.165.189.190
Separationis aqua, Vide Fortis aqua
Sermonem restituit re. 437
Serpentes interimens r. 380
Serpentina 113
Serpiginis remed. 484.501 504
Siccantia r. 417.552,575
Sigillum Hermetis 94
Sitim sedantia 256.445.552 553
Solani aqua 67
Solificari 135
in Sole destill. 145.100
Solis calorem mitigare 150
Somniferæ aquæ 238
Somnum facilem præstãtia 233.243.436.
Spasmi r. 119.158.380.415 419.423.436
Specula caua 100
Spicæ oleum 331.495
Superat omnes odores 328
ex Spica olei modi tres 326. *& deinceps* 328
Spiritus confortat r. 218
Spiritus partium principalium augens r. 360
Spiritus figere 159
Splenicorum r. 360

ad Splenis apoſte. 423. hu mores ſeparandos 210. obſtructionem, 193. 571 vitia 223
per Spongiam aquæ ardentis deſtillatio 111
Sponſæ ſolis oleum 337
Sputum attenuans re. 216
Stellas cœlo infigere 35
Stercus per os eijcientes r. 469
Stomacho nocet plumbum 83
Stomachum inaniens remediũ 210
Stomachi r. 118. 150. 151 217. 221. 267. 431. 436. 546 547.
Stomachum confortantia r. 61. 150. 193. 202. 256. 552 553. 557. purgantia 233 241. 244. 388
Stranguriæ r. 393
Strumas abolens r. 402
de Styrace oleum 348
Sublimare 79
Sublimatio quomodo fiat 460
de Sublimatis quibuſdam ſolidis 460
Succini oleum 424
de Succis quibuſdam, 519 & deinceps.
Sudorem prohibens re. 150
promouẽs 60. 516. 517. 536
Suffitus 516. & deinceps
Sulfur 121. 425
Sulfuris oleum 426
quomodo fiat 426
vt clareſcat 427
Superfluitates deſiccans remediũ 255
ad Surditatem 389. 194
Synanches r. 115
Syncopæ r. 393. 556

T

Talpæ aqua 263
tartari oleum 497 & deinceps
ex Tartaro oleum ſublimatum 351
Tecolithus 39
teneſmi r. 120. 365

tenuantia 375. 485
terebinthinæ oleum 348
ne ebulliat 349
tergens r. 375
terrea vasa bona 84
tetanicis r. 415
thoracis r. 201. 558
thoracis intemperiem frigidam emendantia 216 365
thoracis vulnera ex frigida causa consolidat 216
tiliæ florum aqua 68
tineam capitis curantia 117 194. 227
ad Tremorem memborum 395. 436
tribuli, id est trifolij odor 267
tristitiæ r. vide hilaritatem inducentia.
tuberculorũ r. 277. 280. 361
tumorum r. 120. 246. 280 486
turbulentas aquas purgare 104
tussilaginis folia 519
tussis remed. 227. 243. 519

V

Vasa quomodo claudantur & muniantur, tum luto tum aliter 92. 93
vasis (ad extrahendã quintam essentiam ex plantis) descriptio 162. *vide in Fornacibus.*
vasis (ad destillationem per descensum (descriptio 297
de Vasorum materia ad destillandum 82
vasorum et instrumentorũ ad destillationem descriptio 76. 77. 78. 79
vasorum ad destillandum aquã vitæ diuersa forma 108
vasorum optimorum ordo 85. 86
vasorum orificia aperiẽs & purgans re. 118
venarum ora aperiens 423
venas cordis temperans 156

vene-

venenorum r. 56. 69. 116. 127. 156. 158. 165. 187. 193 200.224.241.246.248. 332 337.370.380.395.409.424 436.447.471.506.507. 551
Venerē excitans r. 490. 571
ad Ventriculi vitia remed. 223
ventriculum confirmans et calefaciens r. 490
ventriculum confirmantia 118.120. 227. 517.
ad Ventriculos frigidos 398
pro Ventris doloribus 211. 221
Ventris fluxum sistentia 217.244. 370. 436
verbasci florum oleum 496
vermes interimentia, 117.209. vide in lumbricis.
vermes expellentia 119.120
vertiginis reme. 193.417 435
verrucas abolentia 252
280.447.450.465
ad Vesicas cholericas, 171
ad Vesicæ vlcera 240
vesicæ lapidem constringētia 39.42.54.57.69.75. 119.172.196.208. 230. 310.
in Vinaceis destillare, 141
vini destillatio 309
quo ordine fiat 28
vini destillati perfectè iudiciū ad quintam essentiā 141
è Vino turbido aut corrupto, efficax fit aqua vitæ 107.145.
vinum aromaticum ad cutis ornatum 277
vinū ne corrumpatur 125
121. ne conturbetur 121
vinorum vitia emendās r. 222
vinum corruptum, pendulum, acetosum, putrefactum restituitur 121.116 208

DE VINIS MEDICATIS quæ intra corpus sumuntur. V. vinum designat.
Vino sapores & odores diuersos quomodo concilies 121.122
Vina medicata in genere quomodo fiãt 542. & deinceps. vt diu seruentur, ibidem.
V. alchandicum 561. de alkakengi 547. Alsaticum factitium 575. Aromatica diuersa 554.555.570. Aromatica cũ aqua ardente 572. quæ sacculo in vase suspenso fiunt 575 & deinceps.
V. borraginatum 548
V. caryophyllatum 575
V. è cerasis viscidis 551
V. clareti genera varia 561. & deinceps.
V. crocatum 577
V. Græcum factitium 578
V. Hippocratica diuersa 556. & deinceps. cum aqua ardente 573
V. inulatum 549
V. è iuniperi baccis 550
V. laxatiuum 559.564
V. Maluaticum factitium 578. cum aqua ardente 573
V. mulsa aromatica 561
V. Muscatellum factitium 574.579. rubrũ, ibidem.
Nectar 559.566.569. & deinceps.
V. passulata 554
V. è prunis syluestribus 552
V. raspatitium 552.571. cum aromatibus 554
V. Rhæticum factitium 574
V. de Romania factitium 578
V. saccharatum 560
alchandicum 561
V. senescentium 562.563
V. Zedoarticum 571.572
violatum oleum 496
vires restituunt 163.165 235.355

vires quorũdam in superficie, aliorũ tota substan. diffusæ 36.37
virgæ vlcerum r. 151.464 465
virtus vniuscuiusq; rei latet in quinta essentia 134
virtutum aquæ 189.217 *& deinceps usq; ad* 225.
visum acuentia, clarificantia, confirmantia, conseruantia 210.220.257 258.261.262.293.299. 450 563
vitam producentia 132.190 211
ad Vitrariorum encaustarum vsum aqua ardens 108
vitrum 40
vitrea vasa optima 84
de Vitrioli adustione, 445 446
vitrioli quinta essentia 172 446
vitrioli oleum 428.429 430.431.434.437
vires eius 433.435
viuificans aqua Lullij 387
ad vlcera gutturis, palati, gingiuarum 454
ad Vlcera siccanda, 447 462
ad Vlcera renum et vesicæ 240
vlcera ne serpant r. 466
ad Vlcerosum sensum, 119
vlcerum remed. 58.59 75.117.119.165.224.358.359 389. 392. 404. 411. 426 486.501
ad Vlcera pudendorum rc. 118. *capitis* 500. *puerorum* 503. *putria* 252
ad vlcerum dolores 502
vomicæ nucis aqua 127 128
vomitum arcentia 62.436
vomitum prouocantia 128 187
vrina humana destill. 75

310.459
vrinam mouent aut retentam ducunt 60.196.208 233.256.419.422.451.547 552
vteri r.227.518.ad vteri dolores 68.392.417. fluores 119.ſuffocationem 415
vteri fluxionem promouẽs remed. 237
vterum expurgans r. 210
ad Vuam humore flacci- dã 115
vulneribus curandis, vel glutinandis r.58.120.165 194.209.211.223.273.338 368.373.380.389.392.398 400.472.485.486 503
vt Vulnera exiccentur 170
ad Vulnera abluenda, 243
Vuluæ r. 151.210

Z

Zedoariæ vinum 542

FINIS.

TIGVRI PER ANDREAM
Geſsnerum F. Anno Domini

M. D. LIIII.

ANDREAS · MASSNERVS